

Галина Сапун
Ольга Придаток

Українська мова та читання Розробки уроків

до підручника
Г. Сапун та ін.
«Українська мова
та читання. 2 клас»

Видавництво

™ «Підручники
і посібники»

Галина Сапун, Ольга Придаток

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

2 КЛАС

РОЗРОБКИ УРОКІВ

До підручника

Г. Сапун, О. Придаток «Українська мова та читання. 2 клас.
У 2-х частинах»

Тернопіль
Видавництво «Підручники і посібники»
2020

Сапун Г.
С 19 Українська мова та читання. 2 клас. Розробки уроків /
Г. Сапун, О. Придаток. — Тернопіль : Підручники і посібники,
2020. — 336 с.

ISBN 978-966-07-3761-7

Видання містить розгорнуті розробки інтегрованих уроків з української мови та читання для 2 класу (до підручника авторів Г. Сапун, О. Придаток «Українська мова та читання. 2 клас» відповідно до Типової програми колективу авторів під керівництвом Р. Шияна). Розробки уроків включають різноманітні навчальні, розвивальні та ігрові завдання.

Для вчителів початкових класів.

УДК 371.32

Орієнтовне календарно-тематичне планування на I семестр

5 годин на тиждень

№ уроку	Тема уроку	Дата
1.	Ознайомлення з підручником. Повторення вивченого в 1 класі. Звуки і букви. Школа — наш дім. За М. Сингаївським «Учися, другокласнику» (с. 3-6).	
2.	Заміна, додавання, вилучення одного зі звуків (букв) слова так, щоб вийшло інше слово. Мовне дослідження. Л. Відута «Що може буква» (с. 6-7).	
3.	Український алфавіт. Вимова і написання слова <i>алфавіт</i> . Веселе місто Алфавіт. Т. Коломієць «Веселе місто Алфавіт» (с. 8-9).	
4.	Розташування слів за алфавітом з орієнтацією на першу літеру. О. Тоцька «Рослини України». С. Бондаренко «Абетка» (с. 10-11).	
5.	Розташування слів за алфавітом з орієнтацією на першу літеру. Корисні справи твоїх ровесників. За Д. Герасимчуком «Горіхи». Висловлювання свого ставлення до вчинків дійових осіб (с. 11-13).	
6.	Уміння користуватися алфавітом у роботі з навчальним словником. Словники — наші помічники. Словники (с. 13-15).	
7.	Розвиток мовлення. «У бібліотеці». Складання розповіді за ілюстрацією і запитаннями. За О. Моторним «Монолог книжки» (с. 15-17).	
8.	Голосні звуки [а], [о], [у], [и], [і], [е]. Позначення їх буквами. Н. Красоткіна «Хто багато книг читає» (с. 17-18).	
9.	Букви <i>я, ю, є, і</i> . Їх звукове значення. В. Сухомлинський «Спляча книга» (с. 18-19).	
10.	Склад. Поділ слів на склади. Лічилки. Г. Чубай «Лічилка» (с. 20-21).	
11.	Перенос слів з рядка в рядок. Вимова і написання слова <i>вересень</i> . Вже осінь на порозі. За В. Пархоменком «Осінні квіти». Вибіркове читання (с. 21-23).	
12.	Правила переносу слів зі збігом приголосних звуків. Загадки з осінньої грядки. Л. Вознюк «Загадки» (с. 23-25).	
13.	Правила переносу слів зі збігом приголосних звуків. Народні загадки. В. Шаройко «Хто ж розплутає слова?» (с. 25-26).	
14.	Правила перенесення слів з літерами <i>й</i> та <i>ь</i> у середині. Осінні турботи пернатих. За В. Титаренком «Сойчині жолуді». Усний переказ прочитаного (с. 27-29).	
15.	Узагальнення вивченого про перенос слів з рядка в рядок. За В. Чухлібом «Чи далеко до осені?». Тестова перевірка розуміння прочитаного тексту (с. 29-31).	
16.	Наголос. Наголос у загальноживаних словах. У гості до казки. Українська народна казка «Рукавичка». Відтворення діалогів казки (с. 31-33).	
17.	Вправління у правильному вимовлянні слів. Вимова і написання слова <i>завдання</i> . Українська народна казка «Сніг і заєць». Спостереження за зміною настрою дійової особи (с. 33-34).	
18.	Розвиток мовлення. Складання розповіді за опорними висловами. Мультфільм «Струмочок» (с. 34-35).	
19.	Українська народна казка «Сім лозин». Добір інших заголовків до казки. Висловлювання свого ставлення до вчинків дійових осіб (с. 35-36).	
20.	Експерименти з наголосом: порівняння і пояснення значення слів, які відрізняються лише наголосом (с. 37).	
21.	Приголосні звуки. Позначення їх буквами. Вимова і написання слова <i>герой</i> . Українська народна казка «Котигорошко». Вибіркове читання казки (с. 38-39).	
22.	Авторська казка. М. Солтис-Смирнова «Казка про гудзик». Визначення головної думки твору (с. 39-40).	
23.	Правильна вимова звуків [г], [ґ], позначення їх буквами «ге», «ґе» (с. 41).	
24.	Звук [ф]. Позначення його буквою «еф». Цікавинки для дитинки. Скільки років фломастеру? (с. 41-42).	
25.	Буква «ща». Позначення нею буквсполучення [шч]. Вимова і написання слова <i>Батьківщина</i> . Україна — наша Батьківщина. А. Камінчук «Це моя Україна» (с. 42-44).	

26.	У труді зростаємо. Л. Гроха «Наш сад». Частина тексту-розповіді. Звуки [дж], [дз], [дз'], позначення їх буквосполученнями «дж», «дз» (с. 44-46).	
27.	Правила переносу слів з буквосполученнями <i>дж, дз</i> . Легенди нашого краю. За Є. Колодійчуком «Стодзвонні джерела». Вибіркове читання тексту (с. 46-47).	
28.	Тверді та м'які приголосні звуки. Легенда Наддніпрянщини «За добро — добром». Порівняння заголовка та кінцівки легенди (с. 47-49).	
29.	Розвиток мовлення. «Чорнобривці — символ України». Опис квітки (с. 49-50).	
30.	Позначення м'якості приголосних перед буквою «о». Невідоме про знайомі речі. «З історії світлофора». Передбачення змісту тексту за заголовком (с. 51-52).	
31.	Ю. Колесниченко, Г. Філановський «Паперова історія» (с. 53-54).	
32.	Правила перенесення слів із буквосполученнями <i>ьо, йо</i> (с. 54).	
33.	За Л. Сердунич «Дні тижня». Закріплення вивченого про правила перенесення слів. Вимова і написання слів <i>календар, понеділок, середа, четвер, неділя</i> (с. 55-56).	
34.	Подовжені м'які приголосні звуки, позначення їх на письмі двома однаковими буквами. Золота осінь. За О. Копиленком «Жовкне листя». Поняття про текст-опис (с. 56-58).	
35.	Життя і справи твоїх ровесників. За О. Кротюк «Несправжня вулиця». Висловлювання свого ставлення до вчинків дійових осіб (с. 58-59).	
36.	Поділ на склади слів із подовженими м'якими приголосними звуками (с. 59-60).	
37.	Перенесення слів із подовженими м'якими приголосними звуками. В. Верховень «До побачення!» (уривок) (с. 60-62).	
38.	Розвиток мовлення. Складання sms-повідомлень. Вчимося спілкуватися. «Телефон — потрібна річ» (с. 62-63).	
39.	Сімейна злагода за все дорожча. За Б. Харчуком «Тихий вечір». Усний переказ тексту (с. 64-65).	
40.	Дзвінки та глухі приголосні звуки (с. 65-66).	
41.	Правильна вимова дзвінких приголосних у кінці складу, слова. Г. Демченко «Спасибі лісникові». Стислий переказ прочитаного (с. 66-67).	
42.	О. Журлива «Ластівки» (с. 67-68).	
43.	Правильна вимова й написання слів із дзвінками приголосними в кінці слова й складу (с. 68).	
44.	Звуко-буквений аналіз слів. Народні ігри та розваги. Гра «Будь ласка» (с. 68-70).	
45.	Звуко-буквений аналіз слів. Народна забавлянка «Ладки, ладоньки, ладусі». Діалог (с. 70-71).	
46.	Складання «стіни слів» на задану тему. Народна гра «Земля, вода, повітря, вогонь» (с. 71-72).	
47.	Апостроф. Удосконалення вимови слів з апострофом перед <i>я, ю, є, і</i> . Вимова і написання слова <i>п'ятниця</i> . У колі дружної родини. Н. Красоткіна «В п'ятницю, у надвечір'я». Висловлювання власної думки за змістом вірша (с. 72-73).	
48.	Правильна вимова і запис слів з апострофом. С. Олійник «Наші мами». Виразне читання вірша (с. 74).	
49.	Перенесення слів з апострофом. Звуко-буквений аналіз слів. Л. Компанієць «Татова порада». Висловлювання власної думки за змістом вірша (с. 75-76).	
50.	В. Сенцовський «Знахідка». Виразне читання діалогів. Складання оголошення про згубу чи знахідку (с. 76-77).	
51.	Закріплення правила переносу слів з апострофом (с. 77-78).	
52.	Вправи на закріплення знань про приголосні звуки. В. Сухомлинський «Щоб ти став кращим». Визначення емоційного настрою після читання твору (с. 78-79).	
53.	Слово. Значення слова. Спостереження за лексичним значенням слова. Ліс — це ди-во, ліс — це казка. М. Стельмах «Дятел» (с. 79-80).	
54.	Слово. Значення слова. Спостереження за лексичним значенням слова. Вимова і написання слова <i>дятел</i> (с. 80-81).	
55.	Спостереження за лексичним значенням слова. Вимова і написання слова <i>засць</i> . Білоруська народна казка «Зайчики». Читання в особах (с. 81-83).	

56.	Тематичні групи слів. Доповнення кожної групи словами за смисловою ознакою. Вимова і написання слова <i>ведмідь</i> . Н. Красоткіна «Ліс — це диво...». Добір матеріалів для створення лепбука «Ліс — це диво» (с. 83-84).	
57.	Розвиток уявлень про те, що слово служить для назви предметів, якості, дій, визначення кількості. Вимова і написання слова <i>диван</i> . В. Паронова «Козенятко» (с. 84-85).	
58.	Ю. Ярмиш «Лісові балакуни». Театралізація казки (с. 85-87).	
59.	Добір слів для доповнення речень. Складання речень зазначеного змісту (с. 87).	
60.	За Г. Демченко «Горобина». Розвиток мовлення. Складання продовження казки (с. 87-88).	
61.	Добір слів для доповнення речення. Доповнення тематичних груп слів (с. 89).	
62.	Тематичні групи слів. Робота з «Тематичним словником школяра». І. Величко «У зимовий час» (с. 89-90).	
63.	Цікавинки для чомусиків. А. Григоруk «Історія бджолиного вулика» (с. 90-92).	
64.	Практична робота зі словниками. Дослідження значення слів (с. 92).	
65.	Слова, близькі за значенням. І. Складаний «Скільки родичів у вітру?» (с. 93-94).	
66.	Слова, близькі за значенням. Дослідження мовних явищ (с. 94).	
67.	Вправи на вживання слів, близьких за значенням. О. Владимиров, М. Гумілевська «Як народжуються дощ та сніг» (с. 94-96).	
68.	Вправи на вживання слів, близьких за значенням. Н. Красоткіна «Дощ» (с. 96-97).	
69.	Слова, протилежні за значенням. Дослідження мовних явищ. В. Бутрім «В будинку мешкали слова...» (с. 97-98).	
70.	Вправи на вживання слів, протилежних за значенням. Вимова і написання слова <i>чернетка</i> . Цікавинки про папір (с. 98-99).	
71.	Вправи на вживання слів, протилежних за значенням (с. 99).	
72.	Багатозначні слова. За Г. Хімічем «Як журавель став криничним» (с. 100-101).	
73.	Багатозначні слова. Дослідження мовних явищ (с. 101-102).	
74.	Багатозначні слова. Вимова і написання слова <i>театр</i> . За В. Тарасюком «Найдавніший ляльковий театр України». Складання правил поведінки в театрі (с. 102-103).	
75.	Багатозначні слова (с. 103-104).	
76.	Пряме й переносне значення слів. Дослідження мовних явищ. Зима вже в гості завітала. В. Сухомлинський «Кмітливий скляр». Читання в особах (с. 104-105).	
77.	Будова слова. Споріднені слова. О. Зубер «Зима» (с. 105-106).	
78.	В. Струтинський «Чому рипить сніжок» (с. 106-108).	
79.	Основа та закінчення слова (с. 108-109).	
80.	Добір спільнокореневих слів. Визначення кореня у словах. А. Качан «Крихта хліба» (с. 109-110).	

Орієнтовне календарно-тематичне планування на II семестр

5 годин на тиждень

№ уроку	Тема уроку	Дата
81.	Краса зимової природи. За М. Магерою «Омелюхи». Вибіркове читання тексту (с. 3-6).	
82.	Частини мови. Формування уявлень про частини мови. Дослідження мовних явищ (с. 7).	
83.	Вправи на розрізнення спільнокоренових слів, різних частин мови. Січень святами багатий. За В. Скуратівським «Старий Новий рік та свято Василя» (с. 8-9).	
84.	За В. Скуратівським «19 січня — Водохреща». Репродукція картини С. Брунса «Водохреща». Розвиток мовлення «Порівнюємо текст і картину» (с. 9-11).	
85.	Слова, що називають предмети. За О. Буценом «Гуля». Обговорення вчинків персонажів оповідання (с. 11-12).	
86.	Виділення слів — назв предметів з мовного потоку (с. 12-13).	
87.	Змінювання слів, які відповідають на питання <i>хто? що?</i> , за числами (один — багато). М. Познанська «Випав сніг» (с. 13).	
88.	Цікавий світ професій. «Програміст». Складання діалогу про важливість гаджетів у житті людини Вимова і написання слова <i>ноутбук</i> (с. 14-15).	
89.	Утворення множини іменників (у простих випадках, без уживання терміна). Правильне вживання іменників у множині чи однині в складеному реченні (с. 15-16).	
90.	А. Григорук «Дивовижні імена». Добір інших заголовків до тексту. Читання в особах (с. 16-17).	
91.	Велика буква. Вживання великої букви в іменах, по батькові та прізвищах (с. 17-18).	
92.	Вживання великої букви у кличках тварин. Розвиток мовлення. Усна розповідь про домашнього улюбленця (с. 19).	
93.	Велика буква в назвах міст, сіл, вулиць. В. Бондаренко «Кулі різнокольорові». Вимова і написання слова <i>вулиця</i> (с. 20-22).	
94.	Діагностична робота.	
95.	Слова, що називають ознаки предметів. Вимова і написання слова <i>ознака</i> . Навчися бачити красу навколо. А. Костецький «Лісова таємниця» (с. 22-23).	
96.	За В. Чухлібом «Як сонце сходить». Перегляд відеоролика «Як сходить сонце». Зіставлення побаченого та змісту прочитаного (с. 23-24).	
97.	Зв'язок прикметників з іменниками. Вимова і написання слова <i>червоний</i> (с. 25).	
98.	Практичне змінювання прикметників за числами. Мовне дослідження. Л. Костенко «Веселий дощ» (с. 25-27).	
99.	О. Буцень «Солодкий дощ». Передбачення змісту твору за заголовком. Порівняння вірша Л. Костенко та О. Буценя (с. 27-28).	
100.	Добір відповідних ознак до відомого предмета. Попереджувальний диктант (с. 28-29).	
101.	Складання груп слів — назв ознак, які мають різне лексичне значення. Б. Вовк «Соняшникова рідня» (с. 29-30).	
102.	Де є хліб, там є життя. Білоруська народна казка «Легкий хліб». Поділ казки на частини. Добір заголовків до частин (с. 31-32).	
103.	Виявлення серед назв ознак слів, подібних чи протилежних за значенням. Вимова і написання слова <i>духмяний</i> . Розвиток мовлення. Опис зернової рослини (с. 32-33).	
104.	Утворення сполучень слів, які відповідають на питання <i>хто? що? та який? яка?</i> За Є. Бандуренком «Хліб». Складання діалогу (с. 33-34).	
105.	Дерево міцне корінням, а людина — дружбою. За Б. Комаром «Загублені рукавички». Детальний переказ оповідання (с. 35-36).	
106.	Слова, що називають дії предметів. Мовне дослідження (с. 37-38).	
107.	Добір влучних слів — назв дій для висловлення думки. Вимова і написання слова <i>дитина</i> . А. М'ястківський «Ми з Грицьком — друзі» (с. 38-40).	
108.	Діагностична робота.	

109.	Знаходження серед назв дій тих, які подібні за значенням. Д. Білоус «Гурботливі друзі» (с. 40-41).	
110.	Знаходження серед назв дій тих, які подібні за значенням. Словотворчі вправи. «Наш Тарас Шевченко — сонце України». У. Кравченко «Сонце України» (с. 41-42).	
111.	Знаходження серед назв дій тих, які подібні за значенням. Словотворчі вправи. Т. Шевченко «Світає, край неба палає...». Розвиток мовлення. Робота з прислів'ями (с. 42-43).	
112.	Знаходження серед назв дій тих, які протилежні за значенням. Т. Шевченко «Зацвіла в долині червона калина» (с. 43-44).	
113.	Знаходження серед назв дій тих, які протилежні за значенням. Т. Шевченко «По-прощалось ясне сонце» (с. 45-46).	
114.	Службові слова, до яких не ставлять питань, але без яких майже неможливо побудувати речення. А вже весна, а вже красна. Ю. Старостенко «А він уже дома» (с. 46-47).	
115.	За С. Носанем «День блакитної весни». Виразне читання діалогів. Стилий переказ тексту (с. 47-49).	
116.	Упізнавання в реченні службових слів (с. 49-50).	
117.	Написання службових слів окремо від інших слів. Олександр Олесь «Весна! Весна!» (с. 51).	
118.	Написання службових слів окремо від інших слів. Весняні заклички. «Вийди, вийди, сонечко» (з народного). Розвиток мовлення. Складання речень за малюнком (з використанням службових слів) (с. 52-53).	
119.	Узагальнення вивченого про частини мови. Українська народна веснянка «Травка-веснянка» (с. 53-54).	
120.	Речення. Нехай бринять струни добра. За О. Кротюк «Пластиліновий песик». Характеристика головної дійової особи (с. 54-56).	
121.	Розрізнення речення за його основними ознаками. Мовне дослідження (с. 56).	
122.	Спостереження за основними ознаками речення. Велика буква в першому слові речення. І. Сенченко «Рукавичка і струмочок». Читання в особах (с. 64-65).	
123.	Речення, у яких є повідомлення. Спостереження за інтонацією таких речень. Побудова речень. Т. Нелинь «Вередуля» (с. 58-60).	
124.	Діагностична робота.	
125.	В. Сухомлинський «Підлога буде чиста... А душа?». Висловлювання власного ставлення до вчинків дійових осіб (с. 60-61).	
126.	Речення, у яких є запитання. Мовне дослідження. Побудова речень. Вимова і написання слів <i>черговий, співчуття</i> (с. 61-62).	
127.	Спостереження за інтонацією питальних речень. С. Дідух-Романенко «Запиталочка-Наталочка». Розвиток мовлення. Складання речень з питальними словами (с. 62-63).	
128.	Речення, у яких є прохання або наказ, спонування до дії. Свято Великодня. Л. Глібов «Христос Воскрес!». Мовне дослідження (с. 64-65).	
129.	За Н. Наркевич «Лесина квітка». Обговорення вчинків дійових осіб (с. 65-67).	
130.	Спостереження за інтонацією спонукальних речень. Доповнення речень (с. 67).	
131.	Закріплення знань про розповідні, питальні, спонукальні речення. Розділові знаки у кінці речення (. ? !). Велика літера у першому слові речення. Побудова речень. В. Таран «Писанка» (с. 68-69).	
132.	Складання речень за змістом тексту. Добре ім'я — найкраще багатство. А. Григорук «Нетерплячка» (с. 69-71).	
133.	Складання та записування речень за малюнком, на задану тему. І. Сенченко «Мандрівна квітка». Розвиток мовлення. Опис квітки маку за планом та опорними словами (с. 71-73).	
134.	Головні слова в реченні. А. Камінчук «Криниця». Виразне читання вірша (с. 73-74).	

135.	Вправи на визначення головних слів у реченнях. П. Осадчук «Попід гору в'ється річка» (с. 74-76).	
136.	Діагностична робота.	
137.	Зв'язок слів у реченні. Мовне дослідження. Весна всім красна. А. Камінчук «Бере-за розвивається» (с. 76-77).	
138.	Зв'язок слів у реченні за допомогою службових слів. Н. Карпенко «Усміхнувся квітець» (с. 77-78).	
139.	Текст. О. Копиленко «Сади цвітуть!». Вибіркове читання тексту (с. 78-79).	
140.	Текст. Заголовок тексту. Удосконалення вміння добирати заголовок відповідно до змісту тексту. Вимова і написання слова <i>килим</i> (с. 79-81).	
141.	К. Малицька «Як діти яблуньку врятували». Добір інших заголовків до тексту (с. 81-82).	
142.	Розвиток мовлення. Спостереження за будовою тексту. Спостереження за роллю абзаців у тексті (с. 83).	
143.	Спостереження за використанням слів для зв'язку речень у тексті. Удосконалення текстів шляхом заміни в них окремих слів, що повторюються, на близькі за значенням. В. Артамонова «Бджілка» (с. 83-85).	
144.	Текст-розповідь. Вимова і написання слова <i>рюкзак</i> . Шкільними стежинами. І. Роздобудько «Як зрозуміти хлопців?». Мовне дослідження (с. 85-87).	
145.	Текст-опис. За Л. Копач «Пригода в школі» (уривок). Розвиток мовлення. Опис класної кімнати (с. 87-89).	
146.	Робота з художнім текстом. Вимова і написання слова <i>помилка</i> . В. Сухомлинський «Скляний чоловічок» (с. 89-91).	
147.	С. Рудик «М'який характер». Читання тексту в особах (с. 91-92).	
148.	Правила оформлення діалогу на письмі (с. 92-93).	
149.	Добре з друзями разом! За Н. Гуркіною «Як Небо почало писати листи своїм друзям» (с. 93-94).	
150.	Листівка як писемне висловлювання. Конверт. Підписування конверта (с. 94-95).	
151.	Які бувають листи (с. 95-96).	
152.	Розвиток мовлення. Лист як писемне висловлювання (с. 96-97).	
153.	Оголошення як писемне висловлювання. Г. Фалькович «Хто на повідку» (с. 97-98).	
154.	Діагностична робота.	
155.	Мова і мовлення. Я серед інших. Шляхетна поведінка. В. Сухомлинський «Скажи людині «Доброго дня!»». Читання діалогів в особах (с. 99).	
156.	Діалогічне мовлення (с. 100).	
157.	Культура мовлення і культура спілкування. Слова ввічливості. «Як вітаються люди в різних країнах» (с. 100-102).	
158.	Короткі письмові висловлювання для спілкування за допомогою цифрових пристроїв. М. Стеценко «Синичка» (с. 102-103).	
159.	За А. Усачовим «Ніхто не має права ображати людину». Визначення головної думки тексту. Читання в особах (с. 103-104).	
160.	Розвиток мовлення. Піктограми. Використання піктограм (с. 105).	
161.	Піктограми для зображення емоцій (емоїкони, зокрема — графічні зображення смайлів). Емоції замість слів. Д. Прокопчук «Смайлик...» (с. 105-106).	
162.	Повторення вивченого про звуки і букви. Літо, літечко, чекаємо на тебе! О. Роговенко «Літо» (с. 107).	
163.	Повторення вивченого про поділ слів на склади, перенос слів з рядка в рядок. За М. Стеблиною «Дороги в літо» (с. 107-109).	
164.	Діагностична робота.	
165.	Повторення вивченого про слово, значення слова, частини мови. Н. Красоткіна «Літо квітами сміється» (с. 109-110).	
166.	Повторення вивченого про речення. В. Сухомлинський «Як ми знайшли в лісі гніздо» (с. 110-111).	
167-170 Резервні уроки		

Повторення вивченого в 1 класі. Звуки і букви

Урок 1. Ознайомлення з підручником. Повторення вивченого в 1 класі. Звуки і букви. Школа — наш дім. За М. Сингаївським «Учися, другокласнику» (с. 3-6).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з новим підручником; повторити відомості про звуки мовлення; вчити відтворювати слідом за вчителем та самостійно ланцюжок звуків слова (5-8 звуків); синтезувати із поданих звуків слова, удосконалювати навички виразного читання. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, уважність, старанність, фонетичний слух. *Виховна:* виховувати любов до рідної мови, пробуджувати інтерес до знань, до навчання.

Засоби навчання. Набори малюнків із зображеннями професій, картки для індивідуальної роботи, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Організація класу.

Вправа-вітання «Долонька до долоньки».

Діти притискують свої долоньки до долоньок сусіда / сусідки і вітаються за зразком: «Доброго ранку, Олесю. Рада тебе бачити».

II. Основна частина.

1. Ознайомлення з підручником.

Учитель пропонує дітям розглянути підручник.

— Що зображено на обкладинці? (*Краєвид України, над ним пролітає жар-птиця.*) Уявіть, що ви летите разом із жар-птицею. Над чим ви пролітаєте? Що хочете побачити?

Учні читають назву підручника, для якого класу він призначений, імена та прізвища авторів. Відтак розглядають форзаці, титульну та другу сторінки. Учитель звертає увагу на умовні позначення, з'ясовує, чи зрозумілі тлумачення до них.

2. Читання «Державного Гімну України».

Учитель виразно зачитує текст.

— Коли ви слухали «Державний Гімн України»? Як потрібно поводитися, коли звучить головна пісня країни?

Учні самостійно упівголоса читають текст «Державного Гімну України», пояснюють, як розуміють вислів *згинуть воріженьки, як роса на сонці*.

3. «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні працюють у парах. Читання мотиваційного звернення до учнівства (с. 4). Читають почергово по одному реченню. Обмінюються думками про прочитане.

4. Робота над віршем «Учися, другокласнику» (за Миколою Сингаївським).

- Показове читання вірша вчительською / вчителем.

— Який настрій у вас після слухання вірша? До кого звертається поет?

- Самостійне напівголосне читання вірша учнями. Виконання завдання після тексту. З'ясування значення прислів'я.
- «Щоденні 5». Спілкування з товаришем (завдання 3 на с. 5).

Учні в групах обговорюють запропоновану в підручнику тему. Висловлюються про свої мрії. Використовуючи зображення різних професій, доводять важливість кожної з них.

5. Повторення вивченого про звуки і букви.

- Гра «Звуки». Завдання з використанням цеглинок LEGO.

— Покажіть червону цеглинку, якщо почуєте голосний звук [о] у словах: *урок, школа, учні, пенал, зошит, ручка*.

— А тепер покажіть синю цеглинку, якщо почуєте звук [д] у словах: *дошка, парта, завдання, кубик, будинок, дім*.

- Виконання завдання 4 (с. 6).
  - Повторення відомостей про звуки і букви за схемами, поданими на с. 6.
- Розгляньте схеми в підручнику. Що ви можете розповісти про звуки?
- Гра «Букви».

Це завдання учні можуть виконувати в парах або індивідуально на картках: утворюють пари, поєднуючи друковану та рукописну літери.

— Розгляньте схеми. Що ви можете розповісти про букви?

— А тепер продовжте речення. Звуки бувають .... (голосні та приголосні), а приголосні можуть бути ... (тверді та м'які). Букви бувають ... (друковані та рукописні, великі та малі).

6. Виконання завдань у зошитах.

- Каліграфічні вправи.

— Назвіть літери, які ви поєднали в пари. Які з них позначають голосні звуки? Які з них позначають приголосні звуки? Це букви великі чи малі (рядкові)?

— Запишіть у зошитах букви, в яких є палички із заокругленням унизу (й, м, а, ш, і, ї, и, л).

— Виконайте завдання на вибір: підкресліть однією лінією букви, які позначають голосні або приголосні звуки.

— Запишіть будь-які три букви, які є у вашому імені.

- Виконання завдання 5.

Усно називають ланцюжок звуків у слові *школа*, характеризують кожен звук.

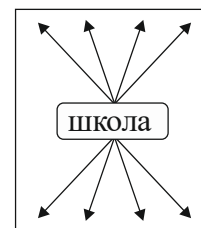
Виконують завдання на вибір.

— Які речення зі словом *школа* ви склали?

— Як ви продовжили речення *У школі навчають...*?

- Складання асоціативного куща.

— Складіть асоціативний кущ до слова *школа*.

7. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Завдання на картках:

<i>З'єднайте частини прислів'їв та поясніть їх значення.</i>		
Мудрим ніхто не народився,	•	як на світі жить.
Хто багато читає,	•	а навчився.
Книжка вчить,	•	той багато знає.

- Гра «Ким бути?».

— Сайт «Робота» готовий працевлаштувати охочих спеціалістів. Ось перелік професій: лікар, учитель, вихователь, електрик, кондитер, шофер, касир, кондуктор, перукар, ... Контактна особа має поцікавитися, що діти вже знають, вміють робити, щоб працювати за обраною спеціальністю. Тож прошу розповісти за зразком: *кондитер любить пекти торти*.

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Виразно прочитати вірш «Учися, другокласнику» (за Миколою Сингаївським) своїм рідним, повторити відомості про звуки і букви (с. 6).

2. Рефлексія.

- Що на уроці тобі сподобалося?
- Коли ти був / була активною?
- Яке завдання виконував / виконувала із задоволенням?
- Коли на уроці було сумно?

Урок 2. Заміна, додавання, вилучення одного зі звуків (букв) слова так, щоб вийшло інше слово. Мовне дослідження. Л. Відута «Що може буква» (с. 6-7).

Мета. *Навчальна:* закріпити й поглибити знання учнів про звуки; вчити замінювати, додавати, вилучати один зі звуків слова так, щоб утворилося інше слово. *Розвивальна:* розвивати критичне мислення, спостережливість, уважність, старанність, фонетичний слух. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання.

Засоби навчання. Набори малюнків із зображеннями тварин, смужки з надрукованими рядками вірша, конструктор LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу. Вправа «Знайомимось по-новому».

Учитель роздає половинки малюнків із зображенням тварин. Завдання кожного учня — знайти свою пару, зібрати малюнок. Відтак учні працюють у парах, розказують, що вони знають про цю тваринку.

2. Перевірка домашнього завдання.

- Відновлення вірша «Учися, другокласнику» (за Миколою Сингаївським).

Учні працюють у групах. Кожна група отримує набір смужок з надрукованими рядками вірша. Треба розмістити смужки в правильній послідовності. Час виконання завдання — до трьох хвилин.

- Гра «Упізнай звук».
  - Назвіть перший звук у слові *їжак*.
  - Назвіть останній звук у слові *лось*.
  - Назвіть літеру, яка позначає два звуки у слові *щука*.
  - Скільки голосних звуків у слові *лелека*?
  - Назвіть звуки, які позначає буква «ю» у слові *юрок*.
  - Назвіть звук, який позначає буква «я» у слові *теля*.
  - Чого більше: звуків чи букв у слові *ящірка*?

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності учнів.

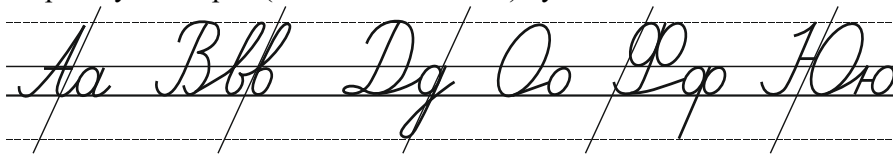
- Гра «Де заховалася помилка?»
  - Вранці із дзвіночків скочувалися у траву сонні бджоли. (*Скочувалася роса.*)
  - Гойднув вітерець троянду, і заблищали червоні ягоди під листям. (*Червоні пелюстки.*)
  - Дивилося вересневе сонечко на ряс і миловалося його вродою. (*Ряс у вересні не квітне.*)
  - Зраділа білочка, що біля сосни багато боровиків. (*Правильно, без помилки.*)

2. Оголошення теми та завдань уроку.

— Сьогодні найуважніші, найспостережливіші дітки дізнаються одну з таємниць української мови.

3. Каліграфічна хвилинка.

Учитель проєктує на екран (або пише на дошці) букви:

— Назвіть записані літери. Які з них позначають голосні звуки? Які з них позначають приголосні звуки? Назвіть букви, в яких є малий овал. Назвіть букви, в яких є великий овал.

— Запишіть у зошитах букви, в яких є овали (великі й малі).

4. Вивчення нового матеріалу.

- Вірш Любові Відути «Що може буква» (с. 6).

Учні самостійно напівголосно перечитують вірш, відповідають на запитання.

— Що означають слова *арка*, *аркан*? (*Арка — дугоподібна споруда. Аркан — народний танець.*)

Чим схожі й чим відрізняються ці слова?

— Як *аркан* перетворився на *паркан*, а *песик* на *персик*? (*До кожного слова додали по одній букві.*) Чи змінилося значення слова, коли до нього додали букву? (*Так.*)

— Вірш «Що може буква» прочитали ваші однолітки Даринка й Миколка. Прочитайте (с. 7), як вони відповіли на запитання «Чим цікаві виділені слова?». З чією думкою ви погоджуєтесь? Чому?

- Робота з метаграмами.

— Слова, які ризняться однією буквою, називаються *метаграмами*. Спробуйте розгадати метаграми.

— Замініть у слові *малина* перший звук (*калина*).

— Додайте до слова *трава* один звук, щоб утворилося нове слово (*страва*).

— Вилучіть перший звук із слова *умова*, щоб утворилося нове слово (*мова*).

— Яке число можна перетворити на рибу, змінивши *i* на *o* (*сім* — *сом*).

— З *и* я плаваю у морі, з *i* — ловлю мишею в коморі (*кит* — *кіт*).

— З *к* він скаче та ірже, з *т* — весь час з тобою йде (*кінь* — *тінь*).

— З *н* — частина доби, а з *п* — гріє щозими (*ніч* — *піч*).

— З *о* — малюк кицьки, а з *и* — маленька схованка на одежині (*кошеня* — *кишеня*).

- Редагування речень (речення записано на дошці або спроектовано на екран).

— Відомий казковий герой Колобок вирішив стати режисером. Захотілося йому створити мультфільм «Добрі справи».

Кадр 1. Лисичка приготувала Журавлику смачний халат.

Кадр 2. Коза-Дерева сидить на пеньку і гірко плаче, бо її з хатки вигнав рік.

Кадр 3. На подвір'ї півник знайшов колобок.

Кадр 4. А Мудра Сова посадила малих звірят за карту і повчає, де на *парті* розташовані *нори* Карпати. Весело живуть звірята.

— Запишіть одне відредаговане речення (на вибір).

- Лисичка приготувала Журавлику смачний халат. (*Лисичка приготувала Журавлику смачний салат*)
- А Мудра Сова посадила малих звірят за *карту* і повчає, де на *парті* розташовані *нори* Карпати. (*А Мудра Сова посадила малих звірят за парту і повчає, де на карті розташовані гори Карпати.*)

5. Фізкультхвилинка. Руханка.

Учні рухаються по колу. Імітувати звуками дзижчання комара. Руками продемонструвати його політ. Наприклад: «Зловити комарика над головою».

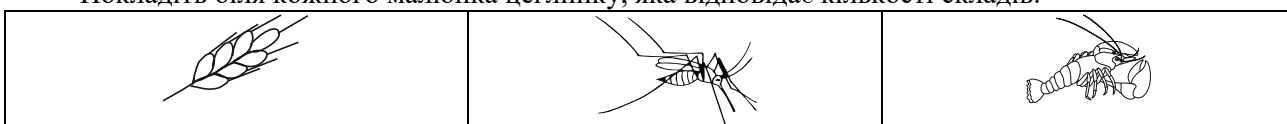
Варіанти: комарик біля лівого коліна, правого вуха, на лобі, на кінчику носа, під правим коліном, над головою сусіда.

6. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

Виконання завдання 3.

7. Робота з конструктором LEGO. Робота в парах.

Покладіть біля кожного малюнка цеглинку, яка відповідає кількості складів.

Червона цеглинка — 1 склад, жовта — 2 склади, зелена — 3 склади.

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Завдання 3 на с. 7 (якого не виконували на уроці).

2. Рефлексія.

- Що на уроці тобі сподобалося?
- Коли ти був / була активною?
- Яке завдання виконував / виконувала із задоволенням?
- Коли на уроці було сумно?

Український алфавіт

Урок 3. Український алфавіт. Вимова і написання слова *алфавіт*. Веселе місто Алфавіт. Т. Коломієць «Веселе місто Алфавіт» (с. 8-9).

Мета. *Навчальна:* закріпити й поглибити знання учнів про звуки та букви; вчити замінювати, додавати, вилучати один зі звуків слова так, щоб утворилося інше слово. *Розвивальна:* розвивати критичне мислення, спостережливість, уважність, старанність, фонетичний слух. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання.

Засоби навчання. Набори малюнків із зображеннями казкових персонажів, картки для індивідуальної роботи, картки для гри «Дешифрувальник».

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Організація класу.

1. Гра «Обійми сусіда».

— Тепло від спілкування з друзями завжди покращує настрій. Тож поверніться до свого сусіда / сусідки, усміхніться йому / їй і обійміть, промовляючи компліменти.

Діти по черзі обіймають одне одного, говорячи теплі слова.

2. Перевірка домашнього завдання.

Індивідуальні завдання.

Картка № 1

Прочитати слова. Вилучити один звук так, щоб утворилося інше слово. Записати утворені слова.

Комар, буряк, ірис, косар, екран. (*Кома, буря, рис, коса, кран.*)

Картка № 2

Прочитати слова. Додати один звук так, щоб утворилося інше слово. Записати утворені слова.

Коса, лин, перо, мова, Оля. (*Косар, млин, перон, умова, Коля.*)

Картка № 3

Прочитати слова. Замінити один звук так, щоб утворилося інше слово. Записати утворені слова.

Халат, лото, квітка, тісто. (*Салат, літо, клітка, місто.*)

3. Каліграфічна хвилинка.

- Гра «Дешифрувальник».

	<i>А</i>	<i>Б</i>	<i>В</i>	<i>Г</i>
<i>1</i>	а	в	б	з
<i>2</i>	л	і	е	у
<i>3</i>	ф	т	к	г

Код 1: 1А, 2А, 3А, 1Б, 2Б, 3Б.

Код 2: 1А, 1В, 2В, 3В, 3В, 1А.

Код 3: 1А, 1Г, 1В, 2Г, 3В, 1А.

Учні розшифровують та каліграфічно пишуть слова *алфавіт, абетка, азбука*.

— Пригадайте, що таке алфавіт.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

— Купив батько дерев'яному хлопчикові Буратіно новеньку книжку. Хто пам'ятає, як називалася книжка? (*Азбука.*) А куди поспішав Буратіно? (*До школи.*) Чого хотів навчитися хлопчик? (*Читати.*)

2. Мотивація навчальної діяльності.

— Справді, коли діти знають літери, вони можуть читати вивіски на крамниціях, рекламні оголошення, цікаві ілюстровані книги. Навчившись писати, зможуть написати листа Миколаєві, вітальну листівку рідним, вести переписку в інтернеті.

3. Повідомлення теми та завдань уроку.

— Сьогодні ми ознайомимося з віршем Тамари Коломієць «Веселе місто Алфавіт», виконаємо завдання, які потребують знання алфавіту.

4. Сприймання і усвідомлення учнями нового матеріалу.

— Запрошую всіх учнів 2 класу до чарівної країни Алфавіт. А зайти до неї має право лише той, хто візьме з собою старання, уважність, кмітливість.

- Читання вірша Тамари Коломієць «Веселе місто Алфавіт».

Вправа із «Щоденних 5. Читаю для себе».

Учні самостійно читають вірш, відповідають на запитання, подані після тексту.

- Повторення вивченого про алфавіт у першому класі.

— Пригадайте, що таке алфавіт. Прочитайте визначення на с. 8. Як по-іншому називають алфавіт? Зверніть увагу, що це слово має два наголоси.

- Робота в групах. Виконання завдання 3 на с. 8

Учні обговорюють, навіщо потрібний алфавіт, зіскановують QR-код і слухають пісеньку про алфавіт.

- Читання алфавіту (с. 9).
- У світі цікавого.

— Як утворилося слово *абетка*? (Слово *абетка* утворилося за назвами сучасних початкових літер алфавіту — «а», «б».)

— А як утворилося слово *азбука*? (Слово *азбука* народилося ще в Київській Русі, теж від початкових літер алфавіту *а* і *б*, які називалися тоді «аз» і «буки».)

— Як утворилося слово *алфавіт*? (Слово *алфавіт* є ще старішим. Воно походить від назв перших двох букв старогрецького алфавіту. У стародавніх греків перша літера мала назву «альфа», а друга — «бета», яка з часом почала називатися «віта».)

— Ви всі вже є жителями країни Алфавіт. А всі її мешканці мають потрудитися.

5. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Виконання письмових завдань на с. 9.

Учні утворюють слово за підказками (*книги*), записують його в зошитах.

У наступному завданні вставляють у прислів'я слово *книг*, пояснюють, як розуміють прислів'я, записують його в зошитах.

Учитель пропонує самостійно (можна в парах) «зашифрувати» слова-відгадки (за зразком першого завдання).

Відгадування загадок.

Від цієї булави
змій позбувся голови.

Прагне хлопчик бути хоч трошки
схожим на ... (*Котигорошка*).

Джерело: <https://vseosvita.ua/library/zagadki-ta-tvorci-zavdanna-za-motivami-kazok-61690.html>

Подвійна борідка,
поважна хода.

Раніше за усіх встає,
голосисто співає. (*Півник*)

Джерело: <http://korusno-znatu.in.ua/inshe/zagadky/zagadky-pro-pivnyka-na-ukrayinskij-movi-dlya-ditej/>

У кущах вона ночує
і на зайчика полює.

Вся руденька ця сестричка,
а зовуть її ... (*лисичка*).

Джерело: <http://doshkolenok.kiev.ua/zagadki/453-zagadky-pro-zvirjat.html>

— Як можна назвати маленького вовка? Це слово складається із шести букв. (*Вовчик*.)

— Прочитайте слова. З яких казок ці герої?

- Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

ТАК	ПРОБЛЕМА	НІ
Так, тому що ...	Чи корисно пити соки?	Ні, тому що ...
ВИСНОВОК		

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Четверте і п'яте завдання вправи 5 на с. 9.

2. Рефлексія.

— Що на уроці тобі сподобалося? Коли ти був / була активною? Яке завдання виконував / виконувала із задоволенням? Коли на уроці було сумно?

Урок 4. Розташування слів за алфавітом з орієнтацією на першу літеру. О. Тоцька «Рослини України». С. Бондаренко «Абетка» (с. 10-11).

Мета. *Навчальна:* закріпити знання української абетки; вчити учнів розташовувати слова за абеткою з орієнтацією на першу літеру; активізувати і поповнювати словниковий запас учнів. *Розвивальна:* розвивати читацькі навички, спостережливості, мовлення учнів. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання та любов до природи.

Засоби навчання. Набори малюнків із зображеннями осінньої природи, птахів, віночок з осіннього листя.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Організація класу.

Ліс гостинно закликає —
нас грибами пригощає.

Неба потускніла просинь,
у права вступає... осінь.

Наталія Гуркіна

Джерело: http://abetka.ukrlife.org/z_gurkina7.html

1. Вправа «Крісло автора».

Дівчинка сідає в крісло, учитель одягає їй віночок із осіннього листя.

— Діти, запитайте в королеви Осені (своїєї однокласниці) про осінні справи.

Зразки запитань і відповідей.

— Шановна наша королево Осінь, розкажи нам, будь ласка, що ти робила в лісах, садах, полях.

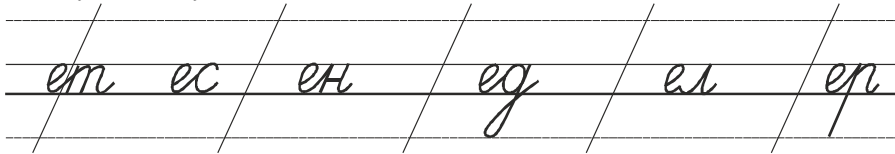
(У мене було багато роботи. Я збирала врожай на полях, фарбувала листочки на деревах.)

— А що ти збирала на полях? (Гарбузи, буряки, моркву.)

— Що дозріло у садах? (Яблука, груші, горіхи...)

2. Каліграфічна хвилинка.

— Прочитайте буквосполучення.

— Що в них спільного? В яких буквосполученнях верхнє з'єднання? Середнє? Нижнє? Запишіть у зошитах сполучення букв, які звучать як алфавітні назви (ес, ен, ел, ер). Доберіть і запишіть слова, в яких були б такі буквосполучення. (Вересень, велетень, пень, день, дерево, кермо...)

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

Абетку ти береш до рук.
Абетка — ключ до всіх наук,
до всіх історій чарівних,

АБЕТКА

і таємничих, і смішних.
Рушаймо! Ось вона, твоя
стежиночка від «А» до «Я»:

Григорій Фалькович

Джерело: http://abetka.ukrlife.org/ab_falkovych.html

2. Мотивація навчальної діяльності.

Проблемне запитання: До яких стежинок веде алфавіт?

3. Оголошення теми та завдань уроку.

4. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Читання вірша Олесі Тоцької «Рослини України».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш, з'ясовує, як учні зрозуміли зміст.

— Про що йдеться у вірші? (Про рослини.) Як ви гадаєте, чи всі рослини назвала авторка? (Ні, рослин значно більше.)

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

— Прочитайте вірш самостійно. Полічіть, скільки назв рослин згадано в ньому. (28.)

— Скільки назв виділено жирним шрифтом? (5.)

- Розташування слів в абетковому порядку.

— Прочитайте виділені слова. Нам потрібно записати їх в абетковому порядку. Як, на вашу думку, це зробити?

Після висловлювання думок доходять висновку, що треба орієнтуватися на першу літеру. Відтак записують слова в такому порядку: *айстри, волошки, маки, ромашки, соняхи*.

- Читання вірша Станіслава Бондаренка «Абетка».
- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні працюють у парах. Почергово читають по одному рядку вірша. Відтак відповідають на запитання і виконують завдання після тексту.

- Виконання завдання 5 на с. 11.

— Даринка й Миколка теж прочитали вірш Станіслава Бондаренка. Прочитайте, як вони висловилися про вірш. З чією думкою ви погоджуєтесь? Чому?

Учні відгадують слово за підказками (*барвінок*). Утворюють інші слова з літер слова *барвінок* (*бра, бар, раб, бік, рік, рак, кір, рів, він, кора, нора, кран, кіно, віра, вікно, ікона, вінок*).

Учитель може запропонувати виконати завдання на вибір:

- записати слова, в яких три літери;
- записати двоскладові слова;
- записати п'ять слів за абеткою.
- Вправа «Квест-цікавинка».

Найдовший у світі алфавіт в абазинців — народу, що живе на Кавказі. У ньому 71 літера. Найкоротший алфавіт в Європі мають італійці та фіни. Він складається з 21 літери.

Джерело: <http://ped-kopilka.com.ua/nachalnaja-shkola/obuchayuschii-proekt-dlja-1-klasa-veselyi-alfavit.html>

- Виконання завдань на картках. Робота в групах.

<p>Група 1 Прочитайте слова. <i>Осінь, зима, весна, літо.</i></p> <p>Запишіть слова у зошит в абетковій послідовності.</p>	<p>Група 2 Уявіть, що ви працюєте бібліотекарем. Вам потрібно розкласти книги, які прочитали діти, на полиці за абеткою.</p> <p><i>Шевченко Тарас, Франко Іван, Костенко Ліна, Сухомлинський Василь, Забіла Наталя.</i></p> <p>Які твори цих письменників ви вже читали? Запишіть слова в зошит.</p>
<p>Група 3 Уявіть, що ви працюєте вчителем початкових класів. Вам потрібно написати списки учнів за абеткою.</p> <p><i>Миколенко Тарас, Гергель Наталя, Денисенко Надія, Олійник Ольга, Циганенко Назар</i></p> <p>Запишіть список у зошит.</p>	

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Скласти загадку про слово за зразком останнього завдання на с. 11.

2. Рефлексія.

- Я навчився / навчилася ...
- На уроці я зумів / зуміла ...
  - Мене здивувало ...
  - Мене цікавить ...

Урок 5. Розташування слів за алфавітом з орієнтацією на першу літеру. Корисні справи твоїх ровесників. Д. Герасимчук «Горіхи». Висловлювання свого ставлення до вчинків дійових осіб (с. 11-13).

Мета. *Навчальна:* закріпити знання української абетки; вчити учнів розташовувати слова за абеткою з орієнтацією на першу літеру; активізувати і поповнювати словниковий запас учнів, вчити висловлювати своє ставлення до вчинків дійових осіб твору. *Розвивальна:* розвивати читацькі навички, спостережливість, мовлення учнів. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання, почуття відповідальності.

Засоби навчання. Набори малюнків із зображеннями осінньої природи, птахів, віночок з осіннього листя.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Організація класу.

— Доброго ранку! — одні одним бажаємо. Читати й писати дружно починаємо.

— Чого ви очікуєте від уроку? Доповніть речення: *Цей урок навчить мене...*

— А я очікую, що ви працюватимете старанно, виконаєте всі завдання, навчитесь висловлювати свою думку та слухати думку інших учнів.

II. Основна частина.

1. Повторення вивченого на попередніх уроках.

- Вправа «Мікрофон».

— Що ми повторили на попередніх уроках?

— Скільки букв в українській абетці?

— Як по-іншому називають абетку?

— Які твори про алфавіт ми читали?

— Це були казки, вірші чи оповідання?

— Хто автори віршів?

- Виконання завдань на картках. Робота в групах.

Група 1

«Розшифруйте» слова. Запишіть їх у зошит за абеткою.

Реводе, дас, хигорі, шикоки.

Підкресліть букви, які позначають голосні звуки.

Група 2

Прочитайте слова «навиворіт». Запишіть їх у зошит за абеткою.

Іківолоч, икніж. Итід.

Підкресліть букви, які позначають приголосні звуки.

Група 3

Прочитайте слова. Складіть із них речення, записавши слова за абеткою.

Осінь, зовсім, підкралася, несподівано.

Підкресліть букви, які позначають голосні звуки.

2. Мотивація навчальної діяльності.

— Поговоримо про добрі справи. Які справи, на вашу думку, можна вважати добрими?

Учні можуть обговорити це питання в групах, після чого представники груп озвучують думку.

Учитель підбиває підсумки сказаного.

3. Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні ми прочитаємо оповідання Дмитра Герасимчука «Горіхи». Постарайтеся зрозуміти, чи всі дійові особи твору чинили добре.

4. Робота над оповіданням «Горіхи» (за Дмитром Герасимчуком).

- Підготовча словникова робота.

Читання слів на с. 11.

— Прочитайте всі слова пошепки. Чи розумієте їх значення? Що означає слово *підкралася*? (*Наблизилася, підійшла непомітно.*) Що може вилущуватися? (*Зерно, квасоля, горіхи...*)

— Прочитайте слова вголос повільно, швидко, скоромовкою.

- Комбіноване читання тексту.

Починає читати вчителька / вчитель, дочитує до слів *Беріть кошики, носіть горіхи в ящики.*

- Як ви гадаєте, чи впораються діти із завданням дядька Леся?
- Дочитайте далі самотійно упівголоса, переконайтеся у своїх припущеннях.
  - Перевірка усвідомленості змісту оповідання за запитаннями і завданнями, поданими після тексту (с. 12).
  - Вибіркове читання.
- Прочитайте, куди прийшли діти.
- Як чоловіки і жінки збивали горіхи?
- Як дядько Лесь похвалив дівчаток?
  - «Щоденні 5». Висловлюю власну думку.

Учні в парах висловлюють своє ставлення до вчинків дітей за зразком, поданим у підручнику.

5. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

— Для чого потрібно знати алфавіт?

Алфавітний порядок сталий і ніколи не змінюється. Це дуже зручно. Саме тому в алфавітному порядку розташовують ваші прізвища у класному журналі, слова у словниках, книги в бібліотеці (за прізвищами авторів), медичні картки в лікарні, імена контактів у телефоні (смартфоні).

— Робота з підручником на с.13.

Учні розглядають зображення птахів, визначають, що «зайвий» дятел. Всі птахи, крім дятла, перелітні.

Алфавітний список: *дятел, журавель, іволга, лелека, соловей*.

- Добір матеріалів для лепбука «Птахи».

Пропонуємо створити для лепбука кишеньки «Народ скаже, як зав'яже» (прислів'я), «Горбинка загадок від перелітних птахів» (загадки), «У гостях у казки» (казки, у назвах яких згадуються птахи: «Лисичка та Журавель», «Котик і півник», «Як ластівка носила дітей через море», «Ворона та її діти», «Горобчик та билинка»), «Де чий дзьоб?», «Цікаві факти про птахів».

- Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

ТАК	ПРОБЛЕМА	НІ
Так, потрібний, щоб добувати з-під кори комах. Так, потрібний, щоб будувати гніздо. Так, потрібний, щоб захищатися від ворогів.	Чи потрібний птахам дзьоб?	Ні, у звірів відсутній дзьоб і вони якимось їдять.
ВИСНОВОК		

- Використання стратегії «РАФТ». Робота в парах (на килимку).

Учні складають невеличкі висловлювання від імені обраного персонажа (наприклад, дятла).

Роль — дятел. Аудиторія — птахи. Формат — sms-повідомлення. Тема — новини.

Зразок sms-повідомлення:

Привіт, птахи! Де ви зараз літаєте? Завтра очікується сильний дощ. Ваш знайомий дятел.

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Виконати останнє завдання вправи 5 на с. 13.

2. Рефлексія.

- Я навчився / навчилася ...
  - На уроці я зумів / зуміла ...
  - Мене здивувало ...
  - Мене цікавить ...

Урок 6. Уміння користуватися алфавітом у роботі з навчальним словником. Словники — наші помічники. Словники (с. 13-15).

Мета. *Навчальна:* закріпити вміння учнів розташовувати слова за абеткою; навчити працювати з орфографічним словником для учнів початкової школи; активізувати і поповнювати словниковий запас учнів.

Розвивальна: розвивати спостережливість і мовлення учнів. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання.

Засоби навчання. Паперове сердечко, виставка словників, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Організація класу.

Вправа «Намисто».

Учитель тримає в руках паперове сердечко і промовляє: «Я, Олена Петрівна, бажаю тобі, Назарку, гарного настрою». Передає сердечко дитині. Дитина, отримавши сердечко, називає своє ім'я, говорить побажання і передає його сусідові / сусідці. Так продовжується вітання, допоки всі діти одержать сердечка і назвуть своє ім'я та імена однокласників / однокласниць.

— Через які засоби інформації можна отримати побажання? (*Телефон, комп'ютер, телевізор, радіо тощо.*)

II. Основна частина.

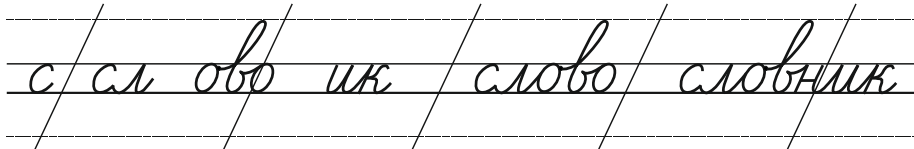
1. Актуалізація опорних знань.

Виконання вправи 1 (с. 13).

— Прочитайте слово за стрілками. (*Словник.*)

2. Каліграфічна хвилинка.

- Запис у зошитах з'єднань за зразком, спроектованим на екран чи записаним на дошці.

— Зверніть увагу на правильність написання слова *словник*.

- Гра «Яке слово заховалося?»

Учитель пропонує утворити слова з букв слова *словник*, каліграфічно записати їх у зошитах: *о, ви, сон, вони, сови, слон, клин...*

— Складіть та запишіть речення зі словом *словник*.

3. Мотивація навчальної діяльності

— Навіщо, на вашу думку, потрібні словники?

4. Оголошення теми та завдань уроку.

5. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Читання статті «Словники» (с. 13-14).
- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні працюють у парах. Почергово читають по два речення, виписують на аркуш паперу незрозумілі слова. Після читання з'ясовують, у якому словнику можна знайти тлумачення слова.

- Виконання завдань, поданих після статті (вправа 3).
- Перегляд онлайн-словників за QR-кодом, поданим у підручнику.
- Робота з орфографічним словником.

— У шкільній бібліотеці дружно живуть книги. Часто вони відвідують учнів удома. Шелестять своїми листочками у суботу та неділю. А потім повертаються на полицю і очікують на нового читача. Всі вони цікаві, ілюстровані. Але найбільше книги люблять порядок, кожна хоче стояти на своєму місці. Енциклопедія гордиться, що може відповісти на всі «Де? Як? Чому?». Підручники навчають старших учнів. А от словники чомусь мовчать і чекають, коли прийдуть учні й візьмуть їх у руки. Ось вони і дочекалися. Сьогодні ми із задоволенням попрацюємо з орфографічним словником.

— Перегляньте словник. Як розташовані слова в орфографічному словнику? (*В абетковій послідовності.*) Як ви розумієте слово «словник»? (*Словник — книга, у якій в абетковій послідовності подано слова певної мови.*)

— Словники ще називають мовною скарбницею. Зі словниками працюють не лише учні та учениці, а й письменники, вчені, журналісти, вчителі, студенти...

- Робота з прислів'ям.

Учні коментовано записують у зошитах прислів'я *Книга не пряник, а дітей до себе манить*. З'ясовують, що означає слово *манить*. Пояснюють, як розуміють зміст прислів'я.

6. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Робота з підручником (с. 14-15).

- Виконання вправи 4.

— Прочитайте слова. Відшукайте кожне слово в орфографічному словнику, виберіть букву або буквосполучення, які потрібно написати в цих словах. Запам'ятайте їх.

- Тестове завдання.

— Запишіть слова.

1. Велика дика тварина з гілчастими рогами й коротким хвостом.

А. Олень

Б. Корова

В. Коза

2. Рослина, що має високе стебло та їстівні зерна, зібрані в качан.

А. Перець

Б. Кукурудза

В. Соняшник

3. Перелітний птах, який сам пташенят не висиджує, а кладе яйця в чужі гнізда.

А. Ворона

Б. Сорока

В. Зозуля

4. Пристрій, що дає змогу передавати та сприймати усне мовлення на будь-якій відстані.

А. Телефон

Б. Газета

В. Журнал

- Вправа 5 (с. 15).

- Проблемне питання.

Учні розглядають у підручнику зображення клавіатури. Обговорюють, чому букви на ній розташовані не за абеткою.

- Використання стратегії «РАФТ». Робота в парах (на килимку).

Учні складають невеличкі висловлювання.

Роль — словник. Аудиторія — учні. Формат — sms-повідомлення. Тема — новини.

Зразок sms-повідомлення:

Привіт, діти! Якщо ви не знаєте, як написати слово, то загляньте у словник. Поповнюйте свій словниковий запас. Ваш Словник.

- Робота з картками (в групах).

Картка 1.

Пригадати назви весняних і літніх місяців. Записати їх в абетковій послідовності.

Картка 2.

Пригадати назви частин доби. Записати їх в абетковій послідовності.

Слова для довідки: ніч, ранок, день, полудень, вечір.

- Гра «Додай склад». Робота в парах.

Уставте пропущену літеру. За потреби користуйтеся орфографічним словником.

анан_с, л_мон, бан_н, манд_рин, ябл_ко.

Пронумеруйте слова в абетковій послідовності.

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 6 (с. 15). Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. Рефлексія.

— Оцінімо свою роботу на уроці цеглинками LEGO:

- хто на уроці працював із задоволенням, підніміть червону цеглинку;
- кому на уроці було сумно, підніміть зелену цеглинку;
- хто на уроці дізнався щось нове, підніміть жовту цеглинку.

**Урок 7. Розвиток мовлення. «У бібліотеці». Складання розповіді за ілюстрацією і запитаннями.
За О. Моторним «Монолог книжки» (с. 15-17).**

Мета. *Навчальна:* закріпити та розширити уявлення учнів про бібліотеку, її значення для людей; продовжувати формувати вміння складати розповідь за малюнками та питаннями, удосконалювати орфографічні навички. *Розвивальна:* розвивати навички усного й писемного мовлення; збагачувати словниковий запас учнів. *Виховна:* виховувати культуру усного спілкування, охайність на письмі, прищеплювати любов та повагу до книги, розвивати інтерес до читання.

Засоби навчання. Ілюстрації стародавніх книг у бібліотеці.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Організація класу.

Вправа «Якби я був...».

- Якби я був сонечком, то я б...
- Якби я був книгою, то я б...
- Якби я був бібліотекарем, то я б...

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

Відгадування загадки (с. 15).

— Де зберігається багато книг? (*У бібліотеці.*)

— А чи знаєте ви, що 30 вересня відзначають Всеукраїнський день бібліотек?!

Давним-давно на землі не було книжок. Спочатку людина розмальовувала камені, стіни печер — це були перші їх «сторінки». Далі придумали писати на глиняних дошках. Та щоб перевезти такі книги з місця на місце потрібний був транспорт (наприклад: віз, човен і т.д.).

З часом люди почали виготовляти книги з овечої чи телячої шкіри. Але на виготовлення однієї книги потрібна була отара овець або череда телят.

В Африці писали на болотяній рослині (папірусі). Але рослина висихала, і листки швидко ламалися.

Справжній папір, на якому пишуть зараз, навчилися робити дві тисячі років тому. Тоді книги писали вручну. Інколи кілька років. Такі книги були гігантськими і носити їх за собою було незручно. Коштували вони дорого, а щоб їх не вкрали, часом доводилося прив'язувати до столу.

Перші бібліотеки в Київській Русі почали відкривати при церквах та монастирях. Перше книгозховище було засновано Ярославом Мудрим і знаходилося у Софійському соборі. Також там були школа та майстерня для виготовлення книг. Працювали в ній досвідчені писарі та художники. Але доля цієї бібліотеки невідома. Вона зникла.

Джерело: http://vapniarka-biblioteka.edukit.vn.ua/podii/istoriya_viniknennya_knigi/

— Розкажіть про нашу бібліотеку. Чим відрізняються стародавні бібліотеки від сучасних?

2. Кола Ейлера-Венна.

3. Оголошення теми та завдань уроку.

4. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Опрацювання розповіді «Монолог книжки» (за Олександром Моторним).
- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Після з'ясування значення слова *монолог* (подано після тексту на с. 16) учні в парах читають по чергово по два речення.

- Тестова перевірка розуміння прочитаного (вправа 3, с. 16).

Відповіді: 1 — а; 2 — б.

- Правила користування книжкою (за QR-кодом, поданим у підручнику).

Прослухайте правила користування книжкою.

- Вправа «Я так думаю».
- Доведіть, що всі правила є важливими.
- Вправа «Передбачення».
- Уявіть, що було б, якби відвідувачі бібліотеки не дотримувалися цих правил.

- Робота в групах.

Перша група — «Допитливі», друга група — «Кмітливі».

- Завдання для першої групи.

1. Як називається будинок, у якому живе багато книг?
2. Як називають людину, яка працює в бібліотеці?
3. Як називаються книжки, якими ви користуєтеся під час уроків?
4. Як називається ваша перша шкільна книжка?

- Завдання для другої групи.

1. Чи можна брати книжку брудними руками?
2. Чи можна читати книжку під час їди?
3. Для чого треба обгорнути книжку?
4. Чи можна на сторінках книжки робити помітки ручкою чи олівцем?
5. Для чого потрібна для книжки закладка?

5. Руханка.

«Австралійський дощ»

— Чи знаєте ви, що таке австралійський дощ? Ні? Послухаймо разом, який він. Зараз по колу ланцюжком ви передаватимете мої рухи.

- В Австралії піднявся вітер. (*Потирання долонь.*)
- Починає крапати дощ. (*Клацання пальцями.*)
- Дощ посилюється. (*Плескання долонями по грудях.*)
- Починається справжня злива. (*Плескання по стегнах.*)
- А ось град — справжня буря. (*Тупіт ногами.*)
- Але що це? Буря стихає. (*Плескання по стегнах.*)
- Дощ стихає. (*Плескання долонями по грудях.*)
- Поодинокі краплі падають на землю. (*Клацання пальцями.*)
- Тихий шелест вітру. (*Потирання долонь.*)
- Сонце! (*Руки догори.*)
- Отже, зараз у бібліотеці сонячно, і ми готові працювати.

Джерело: <http://autta.org.ua/ua/materials/material/Afrikanskiy-doshch/>

6. Складання розповіді за малюнком та запитаннями.

Робота з підручником (с.16-17). Виконання вправи 4.

— Яку книжку ви взяли читати в бібліотеці?

— Чим вона вам подобається?

— Чи любите ви ходити до бібліотеки? Чому?

- Вправа «Театр «Мім».

Учні об'єднуються у дві групи. Одні зображають прислів'я та загадки за допомогою пантоміми, а інші повинні здогадатися і пояснити, про що саме йдеться.

1. Балакати — не балакає, чути — не чує, а все знає і нам пояснює. (*Книга*)
2. Мовчить, а сто дурнів навчить. (*Книга*)
3. Біле поле, чорне насіння — хто його сіє, той розуміє. (*Папір і літери*)
4. Хто найдалше бачить? (*Розум*)

- Вправа «Перевтілення».

— Уявіть, що ви книжка. Якою книжкою ви хотіли б бути? Про що розповідається у цій книжці?

Який вигляд має книжка: доглянутий чи занедбаний? Яких правил потрібно дотримуватися, щоб книжки раділи й усміхалися?

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 4, останнє завдання (с. 17).

2. Рефлексія.

Вправа «Трансформер». Уявіть, що ви — бібліотека. Складіть монолог бібліотеки.

Я — бібліотека... Я люблю... Я мрію... Я бажаю... Я буду...

Голосні звуки. Позначення їх буквами

Урок 8. Голосні звуки [а], [о], [у], [и], [і], [е]. Позначення їх буквами. Н. Красоткіна «Хто багато книг читає» (с. 17-18).

Мета. Навчальна: вчити вимовляти голосні звуки і називати букви на їх позначення, розпізнавати голосні звуки на слух та за вимовною ознакою (відсутність перешкоди на шляху видихуваного повітря); вчити правильно поєднувати букви у буквосполученнях, складах, виробляти вміння пояснювати зміст прислів'їв; активізувати і поповнювати словниковий запас учнів. **Розвивальна:** розвивати мовлення учнів. **Виховна:** виховувати інтерес до навчання.

Засоби навчання. Картки для індивідуальної роботи, розрізна каса літер.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Організація класу.

1. Гра «Ураган».

- Ураган для тих, у кого:
- у прізвищі три склади,
  - хто прийшов до школи першим,
  - хто поснідав вдома,
  - чиє ім'я починається з голосного звука,
  - хто вранці їв кашу,
  - хто сьогодні був ввічливим,
  - хто приїхав до школи автобусом,
  - у кого сьогодні день народження.

2. Перевірка домашнього завдання.

- Перевірка виконання завдання із вправи 4.
- Індивідуальні завдання на картках.

Картка 1

Записати слово, користуючись алфавітом.

Перша літера у слові стоїть під номером 17, друга — 11, третя — 29, четверта — 1. (*миша*)

Картка 2

Дай відповідь на запитання.

Скільки літер в алфавіті? (33)

Яка літера не позначає жодного звука? (ь)

3. Каліграфічна хвилинка.

Учні пишуть каліграфічно своє ім'я та імена двох друзів / подруг.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Гра «Упізнай букви».

У всіх учнів на партах лежать літери (весь алфавіт).

— Покажіть літери, назви яких закінчуються на «е» («бе», «ве», «ге», «те», «де», «же», «зе», «пе», «те», «це», «че»). Ланцюжком назвіть їх.

— Покажіть літери, назви яких починаються на «е» («ел», «ем», «ен», «ер», «ес», «еф»). Ланцюжком назвіть їх.

— А тепер покажіть літери, назви яких закінчуються на «а» («ка», «ха», «ша», «ца»). Ланцюжком назвіть їх.

— Покажіть літеру, яка має найдовше «ім'я» («йот»). Яка літера завжди «мовчить»? (Знак м'якшення.)

— Відшукайте літери, які позначають голосні звуки (а, е, є, и, і, ї, о, у, ю, я). Назвіть їх.

2. Мотивація навчальної діяльності.

— Спробуйте вимовити своє ім'я без голосних звуків. Чи зрозуміле слово? Чому?

3. Оголошення теми та завдань уроку.

4. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Робота над віршем Надії Красоткіної «Хто багато книг читає».
- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш, запитує:

— Про що йдеться у вірші? Чому, на думку авторки, треба читати багато книг? Чи погоджуєтесь ви з цією думкою?

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно читають вірш, відшуковують у ньому прислів'я. (*Хто багато читає, той багато знає. Книжка вчить, як на світі жити. Знання — найбільша сила. Що навчивсь в житті робити — за плечима не носить. Школа — рідна мати. Знання — найсильніша зброя.*)

- Робота в парах. Вправа 3 (пояснення значення висловів).
- Виразне читання вірша учнями.
- Гра «Зайва літера» (вправа 4, с. 17).

Вилучивши літеру «ща», читають вислів *голосні звуки*.

- Лінгвістична казка.

У деякому царстві в дуже старому паперовому замку жили-були братики-звуки. Жили вони у мирі та злагоді доти, поки один із братів не почав вихвалитися:

— Я — найпотрібніший людям звук!

Що тут трапилось!? Всі звуки здійняли галас. Кожен почав сам себе вихвалити.

— Я найголовніший, я найкругліший, мене дуже люблять вимовляти діти та дорослі, — кричав звук [о].

— Ні! Я важливіший за тебе, — підстрибував звук [і]. — У мене навіть шапочка на голові є. І всі цукерки схожі на мене!

— Подумаєш, шапочка! Подумаєш, цукерка! А у мене зате найдовший хвіст, я вмю гудіти, як потяг, — загудів звук [у].

Звуки так голосно сперечалися, що розбудили своїм криком чарівницю Фонетику. Вона була дуже добра та мудра. Прибувши до паперового замку, одразу взялася до справи. Спочатку вона зібрала найкрикливіших братів [а, о, у, і, и, е]. Виявилось, що їх лише 6. Фонетика назвала їх голосними і розповіла, що кожен із них однаково потрібний людям. (*Надія Кравцова*)

- Дослідження мовних явищ.

— Діти, чому голосні звуки мають таку назву? За допомогою чого вони утворюються? (*За допомогою голосу.*) Як у вашому ротіку проходить повітря під час вимовляння голосних звуків? (*Вільно, не натрапляючи на перешкоди.*)

- Повторення правил на с. 18.

5. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Робота з підручником.

Виконання вправи 5 (перше завдання).

- Виконання завдань на картках.

Картка 1

Прочитати приказку. Пояснити її значення. Записати в зошиті.

Від гнилого яблука і здорове згниє.

Полічити голосні звуки у реченні та записати їх кількість.

Картка 2

Прочитати приказку. Пояснити її значення. Записати в зошиті.

Хто влітку працює до поту, той взимку поїсть в охоту.

Полічити голосні звуки у реченні та записати їх кількість.

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 5 (останнє завдання) на с. 18. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. Рефлексія.

— Що на уроці вам найбільше сподобалося? Коли ви були активними? Яке завдання виконували з найбільшим задоволенням? Коли на уроці було сумно?

Урок 9. Букви я, ю, є, ї. Їх звукове значення. В. Сухомлинський «Спляча книга» (с. 18-19).

Мета. *Навчальна:* вчити вимовляти голосні звуки і називати букви на їх позначення, розпізнавати голосні звуки на слух та за вимовною ознакою; вчити правильно поєднувати букви у буквосполученнях, складах, словах; активізувати і поповнювати словниковий запас учнів. *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання.

Засоби навчання. Картки для індивідуальних завдань.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Організація класу.

1. Гра «Врятуй пташечку».

— Уявіть, що у ваших руках малесенька пташечка. Простягніть руки долонями догори. Тепер зігрійте її своїм рівним, спокійним подихом. Повільно, по одному пальчику, складіть долоні, заховайте в них пташечку, прикладіть їх до своїх грудей, віддайте пташці доброту свого серця. Розкрийте долоні і ви побачите, що пташка радісно злетіла. Усміхніться і не сумуйте, вона ще прилетить до вас.

2. Повторення вивченого.

- Індивідуальні завдання на картках.

Картка 1

Списати речення. Підкреслити букви, які позначають голосні звуки.

Назар на лузі ловив метеликів. У Даринки дід Дмитро пекар.

Картка 2

1. Відгадати загадку.

Хто це каже: «Кар-кар-кар»?	ходить в сірому жупані.
Хто літає поміж хмар?	Як зветься ця матрона?
Це дзьобата горда пані	Знають всі, що це... (ворона).

Джерело: <http://megaznaika.com.ua/zagadku/zahadky-pro-soroku-i-voronu/>

2. Записати слово-відгадку, підкреслити букви, які позначають голосні звуки.
3. Із цим словом скласти та записати речення.

3. Каліграфічна хвилинка.

Учні каліграфічно пишуть імена своїх рідних (тата, мами, сестрички, братика).

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Гра «Упізнай звуки».

УЧУ Я ЗВУКИ ГОЛОСНІ

Чому так весело мені?	Їх рівно шість. Я всі назву:
Бо вчу я звуки голосні.	[а], [і] та [е], [о], [и] та [у].
	<i>Ігор Січовик</i>

Джерело: <http://doshkolenok.kiev.ua/rechevoe-razvitie/327-golosni-i-prugolosni-dlya-doshkilkiv.html>

— Скільки голосних звуків? (*Шість.*) Скільки букв на позначення голосних звуків в українській абетці? (*Десять.*) Назвіть їх.

2. Мотивація навчальної діяльності.

— Яку книгу ви читали вчора? Чи є у вас книги (куплені, подаровані), яких ви жодного разу не переглядали? Ви ще не встигли їх переглянути чи вони нецікаві, важкі для читання?

3. Оголошення теми та завдань уроку.

4. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Робота над оповіданням Василя Сухомлинського «Спляча книга».
  - Передбачення змісту твору за заголовком.

— Прочитайте заголовок оповідання. Про що, на вашу думку, може йтися в оповіданні з таким заголовком?

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні в парях почергово читають по два речення. Виконують вправу 2 (с. 19).

- «Щоденні 5». Висловлюю власну думку.

Вправа 3.

Учні в групах обговорюють, як Вогненна Книга перетворилася на Сплячу. Можуть на аркуші паперу схематично зобразити цей шлях (у книзі сяють букви; книга стоїть на полиці; рука показує на яскраву палітурку; у книзі тьмяні букви).

- Виконання вправи 4 (с. 19).
- Виконання вправи 5. Дослідження мовних явищ.
- Ознайомлення з правилом.
- Робота на картках. Робота в парах.

Картка 1.

1. Прочитати. Підкреслити слова, у яких букви *я*, *ю*, *є*, *ї* позначають по два звуки.

Маяк, мию, малюк, моє, лялька, мої.

2. З одним словом (на вибір) скласти і записати речення.

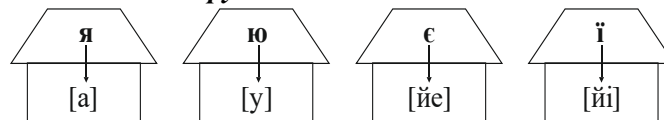
Картка 2.

1 Прочитати. Підкреслити слова, у яких букви *я*, *ю*, *є*, *ї* позначають один звук.

Сироїжка, акація, любисток, синє, малює, Юлія.

2. З одним словом (на вибір) скласти і записати речення.

5. Гра «Засели будиночки». Робота в групі.

Слова для гри: змія, їжак, янтар, юнак, земля, сироїжка, тюльпан, Юнона, юрок, хвиля, синє, єнот, Єва, люпин, східна, сяйво, ожеледиця, люлька, колядка, фея, любисток, Юлія, Євген, вестибюль, фос, їдальня, їздити, яблуна, ярмарок, хвоїнки.

6. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Виконання вправи 6 (два завдання).
- Розгадування кросворда.

1. Стопа, нога тварини або птаха. (*Лана*)

2. Навчальний заклад, який здійснює навчання та виховання дітей. (*Школа*)

3. Невеличка тварина, тіло якої вкрите колючими голками. (*Їжак*)

4. Великий струнний музичний інструмент. (*Кобза*)

5. Свійський птах, який надуває пір'я під час зустрічі з незнайомцем. (*Індик*)

1.	л	а	п	а	
2.	ш	к	о	л	а
3.	ї	ж	а	к	
4.	к	о	б	з	а
5.	і	н	д	и	к

— Побудуйте звукову модель слова *поїзд*. Поділіть слово-відгадку на склади. Визначте наголошений склад. Назвіть літеру, яка позначає два звуки. Що цікавого ви про неї можете сказати?

7. Гра «Відгадай слово».

- Слово завжди пишуть з великої літери, у ньому три літери, два склади. Літери *я*, *ю*, *є* позначають два звуки. (*Юра, Єва, Яна, Юля, Яся.*)
- Слово відповідає на питання *яке?*, має два склади, чотири букви. Літера *є* позначає один звук. (*Синє.*)
- Слово відповідає на питання *хто?*, завжди пишеться з великої літери, має два склади, чотири букви. Літери *я*, *ю* позначають один звук. (*Люда, Люба, Леся, Ілля.*)
- Слово має три склади, звуків більше, ніж букв. Літери *я*, *ю*, *є* позначають два звуки. (*Ягоди, ялина, каюта, Юрмала, маєток, Європа.*)
- Слово має два склади, перший склад наголошений. Відповідає на питання *хто?*, означає назви професій. (*Муляр, маляр, слюсар, столяр.*)

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 6 (останнє завдання) на с. 19. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. Рефлексія.

— Що на уроці вам найбільше сподобалося? Коли ви були активними? Яке завдання ви виконували з найбільшим задоволенням? Коли на уроці було сумно?

Склад. Поділ слів на склади

Урок 10. Склад. Поділ слів на склади. Лічилки. Г. Чубай «Лічилка» (с. 20-21).

Мета. *Навчальна:* вчити вимовляти слова, «розтягуючи» їх по складах; правильно поєднувати букви у буквосполученнях, складах, словах; активізувати та поповнювати словниковий запас учнів. *Розвивальна:* розвивати спостережливість та мовлення учнів. *Виховна:* виховувати дружелюбність.

Засоби навчання. Повітряні кульки, пісковий годинник, картки для індивідуальної роботи, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Організація класу.

1. Вправа «Кульки».

Учитель роздає учням повітряні кульки, які дітям потрібно надути. Пропонує пограти в гру. Ведучим буде той, хто швидко намалює фломастерами на кульці фігури людей за певний час. Час вимірюють пісковим годинником.

2. Гра «Злови дракона за хвіст».

Правила гри: усі шикуються в колону і кладуть руку на плечі або пояс того, хто стоїть попереду. Перший — голова дракона, останній — його хвіст. Голова дракона починає полювати за своїм хвостом. Ті гравці, хто ближче до хвоста, можуть всіляко допомагати йому «втєкти» від голови, спритно тікаючи всім хвостом. Однак у спробах схопити хвостик і втєкти від мисливця важливо, щоб колона не розсипалася і «дракон» не розвалився.

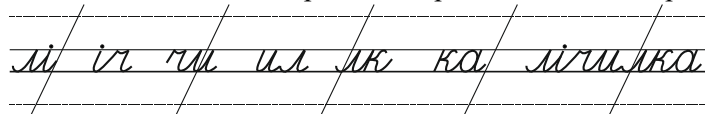
Джерело: <http://mini-rivne.com/igru-dla-ditej/>

3. Каліграфічна хвилинка.

- Виконання вправи 1 (с. 20).

Учні складають з літер слово *лічилка*.

- Запис у зошити з'єднань і слів за зразком, спроектованим на екран (записаним на дошці).

Виконання завдання на вибір:

- Складіть і запишіть речення зі словом *лічилка*. (*Ми вивчили нову лічилку.*)
- Складіть якомога більше слів зі слова *гравець*. Запишіть утворені слова. (*Гра, цар, грець, в, а, це.*)

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

Виконання вправи 2 (с. 20).

— Прочитайте, визначте, що це. (*Це лічилка.*)

— Як вона записана? (*Складами.*) Як ви гадаєте, чому лічилка записана складами? (*Коли промовляють лічилку під час гри, то, вказуючи на гравців, ведучий промовляє її складами.*)

2. Читання «Лічилки» Григорія Чубая.

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно напівголосно читають лічилку.

— Як, на вашу думку, треба читати лічилку? Чи обов'язково це має бути виразне читання? (*Лічилку читають наспівно, «розтягуючи» склади.*)

3. Мотивація навчальної діяльності.

— Які інші лічилки ви знаєте?

— Коли ми промовляємо лічилки? (*Коли потрібно вибрати ведучого у грі; розділитися на команди...*)

— Як промовляють лічилки? (*По складах.*) Що таке склад? (*Склад — частина слова.*)

4. Оголошення теми та завдань уроку.

5. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Виконання вправи 4 (с. 20).

Вправа «Вхід у малюнок».

— Розгляньте малюнки. Що робить хлопчик у лісі? Яке слово по складах він промовляє? (А-у.) Що роблять діти? Яку розспівку ви знаєте? Проспівайте.

— Чому в дітей на одязі є номери? Які склади можуть вигукувати діти під час змагань?

— Складіть і запишіть речення до кожного малюнка. Над словами надпишіть олівцем кількість складів. Підкресліть букви, які позначають голосні звуки.

- Читання правила на с. 21.

6. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Виконання вправи 5.

Учні виписують з «Лічилки» Григорія Чубая слова, у яких три літери: *раз, два, нас, очі, має, сон*. Визначають, що серед них є односкладові та двоскладові слова. У слові *має* — 4 звуки, у всіх інших словах по 3 звуки.

- Закріплення умінь ділити слова на склади.

— Прочитайте ще одну лічилку (спроєктовану на екран чи надруковану на аркуші паперу).

ЛІЧИЛКА

Із самісінького ранку
умиваються на ганку:
курка, півень, цуценя,

кішка, кізка і ягня.
Хто ж не встигне вмитися —
той іде жмуритися.

Наталя Любиченко

Джерело: <https://mala.storinka.org/лічилки-для-дітей-від-українських-авторів.html>

— Про кого йдеться в лічилці?

— Запишіть назви тварин, які згадуються в лічилці. Позначте дужками склади у записаних словах.

Перевірка:

— У якому слові найбільше складів? (*Цуценя* — 3 склади.)

— У якому слові буква *я* позначає два звуки? (*Ягня*.)

— У якому слові звуків менше, ніж букв? (*Півень* — 5 звуків, 6 букв.)

— Побудуйте звукову модель одного слова (на вибір).

- Виконання завдань у парах на вибір учнів. Диференційоване завдання.

Картка 1.

Прочитайте слова.

Вимовте, «розтягуючи» слова по складах. Запишіть їх у зошит.

Га., ..тел, ..стівка, ..луб, со..ка.

Слова для довідки: гава, дятел, ластівка, голуб, сорока.

Картка 2.

Переставте склади так, щоб утворилися назви птахів. Прочитайте слова.

Вимовте, «розтягуючи» слова по складах. Запишіть їх у зошит.

ваГа., телдя, стівлака, лубго, сокаро.

Слова для довідки: гава, дятел, ластівка, голуб, сорока.

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 6 на с. 21. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. Рефлексія.

Вправа «Мікрофон».

— Чого ви навчилися сьогодні на уроці? (Вимовляти слова, «розтягуючи» їх по складах. Визначати кількість складів у словах.)

— Яке цікаве мовне явище ми дослідили на сьогоднішньому уроці? (У слові стільки складів, скільки голосних звуків. Склад може складатися з одного голосного звука.)

— Чи справдилися ваші очікування?

— Яке завдання вам принесло найбільшу радість на уроці?

Перенос слів з рядка в рядок

Урок 11. Перенос слів з рядка в рядок складами. Вимова і написання слова *вересень*. Вже осінь на порозі. За В. Пархоменком «Осінні квіти». Вибіркове читання (с. 21-23).

Мета. *Навчальна:* вчити переносити слова з рядка в рядок складами; досліджувати мовні явища перенесення слів; формувати письмові навички записування слів, які потребують перенесення з рядка в рядок; удосконалювати читацькі навички, вміння працювати з текстом. *Розвивальна:* розвивати спостережливість та мовлення учнів. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання та любов до природи.

Засоби навчання. Набори малюнків із зображенням квітів.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Організація класу.

1. Емоційне налаштування.

— Ось і настала багата пора року. День від нас утікає, стає коротшим, а ніч — довшою. Теплі промінчики сонечка виходять на прогулянку не так уже й часто. Але вони намагаються подарувати своє тепло діткам, птахам, деревам. Заплющте очі. Спробуйте й ви відчутти це тепло. Уявіть, що до вас торкається промінчик сонця, і вам від цього тепло на душі, хочеться творити добро.

2. Перевірка домашнього завдання.

Перевірка виконання вправи 6.

3. Гра «Впізнай».

— Спробуйте за ознаками впізнати, про що йдеться. Послухайте повідомлення.

Крок 1. Вона приходить тоді, коли всі учні йдуть до школи.

Крок 2. Дні стають коротшими, а ночі довгими.

Крок 3. Білочка сушить гриби.

Крок 4. Перелітні птахи збираються у зграї, щоб відлітати у теплі краї.

— Звичайно, це осінь.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

— Назвіть квіти. Які з них весняні, а які — осінні? Які з цих квітів ви бачили? Чим вони привабливі?

2. Мотивація навчальної діяльності

— Поділіть кожну назву квітів на склади. Пригадайте, від чого залежить кількість складів у слові. (Від кількості голосних звуків.)

— Чи є, на вашу думку, квіти, які можуть цвісти двічі на рік?

3. Оголошення теми та завдань уроку.

— Прочитайте назву нового розділу (с. 21). Осінь може прийти на поріг? Як ми можемо побачити, відчутти, що осінь вже на порозі?

4. Робота над текстом «Осінні квіти».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель читає текст. Після слухання учні відповідають на запитання.

— Чи всі квіти цвітуть двічі на рік?

- Підготовка до самостійного читання.

Читання слів, поданих перед текстом на с. 21.

— Що означає слово *порожньо*? Як по-іншому можемо сказати? (*Нічого немає.*) Доберіть протилежне за значенням слово. (*Повно.*)

— Що означає слово *мимоволі*? (*Нехотячи, несвідомо, ненароком...*)

- «Щоденні 5». Читання для когось.

Учні працюють в малих групах, читають упівголоса почергово по два речення. Обговорюють, про що дізналися з тексту.

- Вибіркове читання.

— Прочитайте назви рослин, які цвітуть двічі на рік.

— Прочитайте пояснення, чому так буває.

- Робота з прислів'ями.

Учні зачитують прислів'я на с. 22, визначають, що у всіх прислів'ях ідеться про вересень. Обговорюють у групах значення одного з прислів'їв (на вибір).

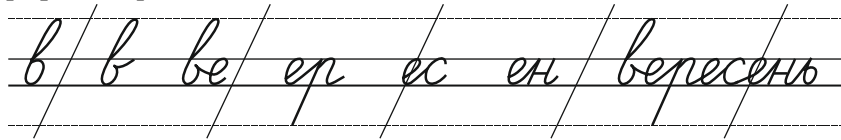
5. Ознайомлення з основними правилами переносу.

- Словникова робота.

Учні відшуковують у таблиці і зачитують слова *вересень, жовтень, листопад*.

— Що означають ці слова? (*Назви осінніх місяців.*)

- Каліграфічні вправи.

Виконання завдання на вибір:

- скласти речення зі словом *вересень*;
- побудувати звукову модель слова *вересень*.
- Словниковий розподільний диктант.

— Записати слова у дві колонки. У першу — *назви місяців*, які мають два склади, у другу — *назви квітів*, які мають три склади.

Слова: *січень, лютий, фіалка, тюльпан, березень, квітень, флокси, ряс, травень, червень, пролісок, хризантема, липень, серпень, вересень, дзвіночки, жовтень, листопад, грудень*.

— Ви записували слова у колонки. А коли б довелось записувати їх у рядок, як можна перенести слово, якщо воно не поміщається?

- Дослідження правил переносу слів.

— Як поділити слово на склади? (*Можна голосно і повільно прокричати слово, щоб було чути далеко. Або вимовити слова скандуючи. Ще можна промовити слова так, як у лічилці, «розтягуючи».*)

- Ознайомлення з правилами на с. 22.

6. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Виконання вправи 5.

Учні коментовано виписують виділені слова з тексту «Осінні квіти», пояснюють, як по-різному можна перенести їх з рядка в рядок.

Виконують запропоноване в підручнику завдання на вибір.

Перевірка: звуків більше, ніж букв, у слові *буває*; звуків менше, ніж букв, у слові *дзвінець*.

- Гра «Склади слова».

Скласти зі складів якомога більше слів (наприклад: *ріка, море, кавун, комар, нора, ранок, кора, морока*).

рі	мо	ка	ре	ко	ро	ра	нок	мар	вун
----	----	----	----	----	----	----	-----	-----	-----

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 5 на с. 23 (останнє завдання). Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. Рефлексія.

Метод «Капелюшки де Боно».

Білий (колір чистоти). Що мені відомо про перенос слів?

Червоний (колір життя, відчуттів). Для чого потрібно знати, як переносити слова з рядка в рядок?

Чорний (колір землі, здорового глузду). Назвіть слова, які мають два голосні звуки, а перенести з рядка в рядок не можна.

Зелений (колір досліджень). Що робити, якщо склад складається з однієї букви?

Синій (колір знань). Для чого мені потрібні знання, одержані сьогодні на уроці?

Урок 12. Правила переносу слів зі збігом двох і кількох приголосних звуків. Загадки з осінньої грядки. Л. Вознюк «Загадки» (с. 23-25).

Мета. *Навчальна:* вчити переносити слова зі збігом приголосних звуків; удосконалювати навички виразного читання віршованих текстів. *Розвивальна:* розвивати усне мовлення, уяву, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання та любов до природи.

Засоби навчання. Картки для індивідуальної роботи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу.

Чарівниця-осінь
листя фарбувала,
яблука медові
дітям дарувала.
Вранці на травичці
морозець будила.

Сонячною ковдрою
рідну землю вкрила.
Щоб цю казку не злякати,
будем, друзі, працювати.
Хай знання, як намистини,
поспішають до дитини.

Валентина Кравець на замовлення

2. Вправа «Очікування».

— Що ви очікуєте від уроку?

— А я очікую, що ви будете дружно, наполегливо працювати, підтримувати одне одного, радіти своїм успіхам і досягненням однокласників.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

— Як переносять слова? (По складах.) Як визначити кількість складів у слові? (У слові стільки складів, скільки голосних звуків.)

- Гра «Продовж речення».

— Пригадати правила переносу слів нам допоможе гра:

- Слова переносять з рядка в рядок... (складами: *ли-на, бе-ре-за*).
- Склад, позначений однією буквою,... (не залишається в рядку і не переноситься: *олень*).
- Слова, які складаються з одного складу, ... (не переносяться: *Оля*).

2. Мотивація навчальної діяльності.

Гра «Дешифрувальник».

	<i>а</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>
<i>1</i>	з	г	р	у
<i>2</i>	а	к	б	о
<i>3</i>	д	е	с	в

Коди: 1а, 2а, 1б, 2а, 3а, 2б, 2а; 1в, 3б, 2в, 1г, 3в; 2б, 1в, 2г, 3в, 3г, 2г, 1в, 3а.

Учні розшифровують слова *загадка, ребус, кросворд*.

— Що спільного у значенні слів? (*Загадки, ребуси і кросворди треба розгадувати*.) Що вам найцікавіше розгадувати? Чи пробували ви самостійно складати загадки, ребуси, кросворди?

3. Оголошення теми та завдань уроку.

4. Робота над загадками Лесі Вознюк.

— Прочитайте заголовок. Які, на вашу думку, загадки можуть «ховатися» на осінній грядці?

- «Щоденні 5». Читання для когось.

Учні працюють у групах. Читають упівголоса по одній загадці, відгадують їх.

Добирають загальну назву до слів-відгадок.

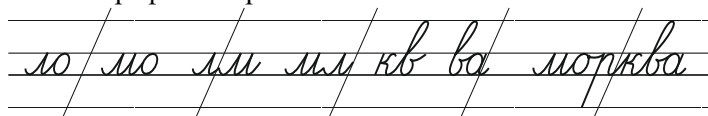
Згадують інші загадки про городні культури.

5. Ознайомлення з правилом переносу слів, у яких є збіг приголосних.

- Виконання вправи 3 (24).

Гра «Прочитай слова навиворіт». Учні читають слова *бабка, цвіркун, морква, сонечко*. Визначають, що «зайве» слово *морква*.

Записують у зошитах каліграфічні вправи.

Виконання завдання на вибір:

- скласти речення зі словом *морква*;
- побудувати звукову модель слова *морква*.

— Назвіть ланцюжок звуків у слові *морква*. Назвіть приголосні звуки, які стоять у слові підряд, тобто є збіг приголосних.

- Мовне дослідження (вправа 4, с. 24).

«Пройшовши» кожен крок, учні доходять висновку, що слова зі збігом приголосних можна переносити по-різному. Звіряють свій висновок із правилом.

6. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Виконання вправи 5 (три завдання).
- Словниковий диктант.

Записати слова, одразу поділяючи їх рисками для переносу: *червень, серпень, жовтень; листок, персик, річка; білка, качка, ведмідь*.

- Виконання диференційованих завдань на картках.

Картка №1

Записати слова, поділяючи для переносу.

Кіт, кошеня, кішка.

Картка №2

Записати слова, поділяючи для переносу.

Миша, мишеня, мишка.

Картка №3

Записати слова, поділяючи для переносу.

Гусеня, гусак, гуска.

Картка 4.

Поділити слова для переносу різними способами.

Паркан, метро, місто, дошка, вітрило.

Картка 5.

Виписати виділені слова, поділити для переносу різними способами.

На довгу нитку намистини

Настуся хоче нанизать.

Вона, напевно, буде нині
на нашій святі виступать.

Наталя Забіла

Джерело: <http://abetka.ukrlife.org/zabila2.html>

Картка 6.

Прочитати і відгадати загадку. Слово-відгадку поділити для переносу різними способами.

На городі нога стоїть,
на носі голова висить.

Куди сонце повертається,
туди голова нахиляється. (*Соняшник*)

Джерело: <http://doshkolenok.kiev.ua/zagadki/403-sto-zagadok-ukrainskoy-movoy.html>

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 5 (останнє завдання) на с. 25. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. Рефлексія. Вправа «Цеглинка настрою».

— Сьогодні на уроці ми дізналися про ... Ці знання мені будуть потрібні для ... На уроці я працював / працювала ...

Урок 13. Правила переносу слів зі збігом приголосних звуків. Народні загадки. В. Шаройко «Хто ж розплутає слова?» (с. 25-26).

Мета. *Навчальна:* закріплювати вміння переносити з рядка в рядок слова зі збігом приголосних; активізувати і поповнювати словниковий запас учнів. *Розвивальна:* розвивати усне мовлення, асоціативне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання та любов до природи.

Засоби навчання. Картки для індивідуального виконання завдань.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу.

Всі беруться за руки й утворюють коло вітання. Скажімо: «Доброго ранку!» тому:

- хто ходить до школи;
- хто любить цукерки;
- хто любить гратися;
- хто любить мріяти;
- хто вміє дружити;
- Іринкам, Максимкам, ...

Учитель сам демонструє поведінку під час привітання. Вітатися можна руками, носиками, щічками, спинками.

2. Повторення вивченого.

- Інтерактивна вправа «Голосування ногами».
- Якщо правильне твердження, тупаємо двічі ногами, якщо неправильне — зберігаємо тишу.
  - У слові стільки складів, скільки приголосних звуків. (*Hi.*)
  - У слові стільки складів, скільки голосних звуків. (*Так.*)
  - Слова переносять з рядка в рядок по складах. (*Так.*)
  - Злиття приголосного та голосного розривають. (*Hi.*)
  - Є слова, в яких приголосні звуки збігаються, наприклад: *листки, сестра*. Такі слова можна переносити по-різному. (*Так.*)
  - Слово *листки* можна переносити так: *ли-стки, лис-тки, лист-ки*. (*Так.*)

II. Основна частина.

1. Вправа «Знаю — Хочу знати — Дізнався / Дізналася».

На дошці прикріплена (або намальована) таблиця. Учні кріплять стікери й коментують, що вже знають про загадки (в колонку «Знаю»), що хочуть дізнатися (у відповідну колонку). Останню колонку заповнюють наприкінці уроку.

Знаю	Хочу знати	Дізнався / дізналася

2. Мотивація навчальної діяльності.

— Сьогодні ми ознайомимося з народними загадками. Порівняємо авторські та народні загадки.

3. Робота над загадками.

- Читання теоретичного матеріалу, поданого в підручнику на с. 25.
- Що означають вислови *сива давнина, магічне значення*?
- Для чого потрібно вчитися відгадувати загадки?
- Чому, на вашу думку, вмиле відгадування загадок вважалося ознакою розуму?

- Читання та відгадування загадок.

Учні працюють у малих групах. Читають кожну загадку, відгадують її. Визначають слова, які допомогли здогадатися, про що загадка.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.
  - Чому капусту порівнюють з бабою? З чим / ким іще можна порівняти капусту?
  - Чому моркву порівнюють з дівчиною? Яке порівняння можете використати ви?
  - Які народні порівняння вам запам'яталися?
- Порівняння авторських та народних загадок. Кола Ейлера.

— Пригадайте загадки Лесі Вознюк. Яке загальне слово ви дібрали до слів-відгадок? Доберіть загальне слово до відгадок, прочитаних сьогодні.

Учні в групах заповнюють схематичні «Кола Ейлера». Спільними ознаками є тематика загадок, використання порівнянь. Загадки Лесі Вознюк подані у віршованій формі, а народні загадки (крім останньої) — у формі одного короткого речення.

4. Закріплення вмінь переносити слова з рядка в рядок у процесі практичної діяльності.

- Виконання вправи 3 на с. 26.

Учні переглядають, як Даринка й Миколка поділили на склади для переносу слова-відгадки. Визначають, що Миколка припустився помилки при поділі слова *огірки*, записавши склад з однієї літери.

— Чи всі слова-відгадки виписали Даринка і Миколка? (Ні. Не виписали слів *морква* і *мак*, тому що ці слова не трискладові.)

- Словниковий диктант.

— Запишіть слова, поділяючи на склади для переносу різними способами: *баклажан*, *кабачки*, *редиска*, *пастернак*.

5. Читання вірша В. Шаройка «Хто ж розплутає слова?».

- Самостійне ознайомлення з текстом.

— Що вас здивувало у плутанині? (*Село не може дзюрчати; сходить не небо, а сонечко...*)

— Чи можемо цю плутанину назвати загадкою?

— Попрацюйте в групах. Спробуйте виправити плутанину.

Орієнтовно перероблена плутанина може бути такою:

Дзюрчить струмочок за селом.

В небі сонечко зійшло.

Півень вистрибнув на пліт.

Нявкає десь сірий кіт.

На квітку всілася бджола.

Старого дуба спилює пила.

6. Виконання письмових завдань.

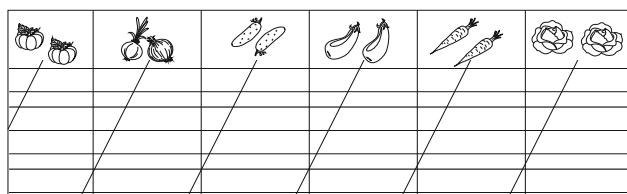
- Виконання вправи 6 на с. 26 (два завдання).

З літер слова *струмок* можна утворити такі слова: *о*, *сум*, *мус*, *сто*, *мур*, *тур*, *кут*, *кум*, *стук*, *урок*, *струм*, *турок*.

- Самостійна робота.

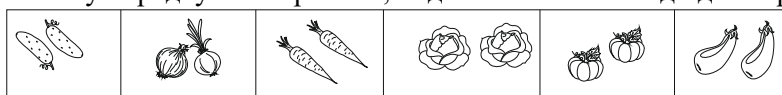
Картка 1

Записати, які рослини ростуть на грядках. Взяти до уваги, що на аркуші дуже вузькі рядки для письма (слова не помістяться повністю, пригадати правила переносу слів).

Картка 2

Записати в алфавітному порядку назви рослин, поділяючи їх на склади для переносу.

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 6 (третє завдання) на с. 26. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. Рефлексія.

Зворотний зв'язок «Знаю — Хочу знати — Дізнався / дізналася».

Знаю	Хочу знати	Дізнався / дізналася

Урок 14. Правила переносу слів з літерами *й* та *ь* усередині. Осінні турботи пернатих. За В. Титаренком «Сойчині жолуді». Усний переказ прочитаного (с. 27-29).

Мета. *Навчальна:* вчити переносити з рядка в рядок слова з літерами *й* та *ь* усередині; активізувати і поповнювати словниковий запас учнів; навчати виділяти в тексті головне, стисло переказувати зміст. *Розвивальна:* розвивати усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання та любов до природи.

Засоби навчання. Цеглинки Lego, картки для виконання завдань.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу.

- Вправа «Геплі долоньки».

Діти складають долоньки «човником», уявляють, що там побажання гарного дня, доброго здоров'я, веселощів, радості. Починаючи з учителя, по колу передають одне одному такий настрій. Після цього вчитель запитує: «З ким ви ще хотіли б привітатися?»

- Доброго ранку, село / місто!
- Доброго ранку, Україно!
- Доброго ранку, квіти!
- Доброго ранку, трави!
- Доброго ранку, птахи!

2. Гра «Так — ні».

— Якщо ви погоджуєтеся з твердженням, піднімаєте зелену цеглинку, якщо ні — червону.

- Сьогодні чудовий день!
- Зараз урок української мови.
- Я уважно виконуватиму всі завдання.
- Осінь — пора прощання з усіма птахами.
- Осінь — пора прощання з перелітними птахами.
- Осінній ліс сумує за пташиним щебетом.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Пригадайте, як звірі готуються до зими.
- Назвіть птахів, які залишаються зимувати в наших краях.
- Як ви гадаєте, птахи готуються до зими? Як саме?

2. Мотивація навчальної діяльності.

— Сьогодні ми ознайомимося з текстом про сойку. А ще дізнаємося нові правила переносу слів з рядка в рядок.

3. Робота над оповіданням «Сойчині жолуді» (за Володимиром Титаренком).

- Вправа «Передбачення».

— Прочитайте заголовок оповідання. Чим, на вашу думку, є жолуді для сойки? Що сойка може робити з жолудями?

- Комбіноване читання тексту.

Починає читати вчитель, дочитує до слів «І швидко висипала здобич у невеличке дупло». Далі учні самостійно дочитують текст до кінця.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

— Про яку пору року йдеться в оповіданні? Де побував оповідач? За чим спостерігав? Чим найбільше вразила сойка? Що цікавого про сойку ти дізнався / дізналася?

- Стислий переказ оповідання.

— Перечитайте упівголоса перший абзац. Про що в ньому йдеться? Розкажіть, яким автор побачив осінній ліс.

— Перечитайте другий абзац оповідання. Що автор називає золотими блискітками, золотавим килимом? Як поводитися сойка біля старої ялини? Перекажіть зміст другого абзацу.

Аналогічно працюють над наступними абзацами.

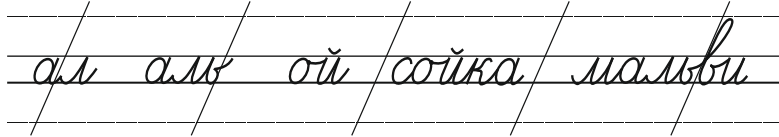
- Перегляд відеоролика.

За QR-кодом, поданим у підручнику на с. 28, переглядають відеоролик, діляться враженнями про поведінку сойки.

4. Каліграфічна хвилинка.

- Виконання вправи 3 на с. 28.

Учні вписують пропущені букви та складають з них слова. (*Бабуся, подруга, лінійка, гудзики, ле-лека — сойка. Лампа, гумка, бджола, джміль, олівець, дзиґа — мальви.*)

- Перегляд відеороликів.
- Де висаджують мальви?
- Як співає сойка?

5. Мовне дослідження.

- Виконання вправи 4 (с. 29).
- Ознайомлення з правилом.

6. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Виконання вправи 5.

Учні вписують виділені слова з оповідання «Сойчині жолуді», ділять їх на склади для переносу: *пиль-ніше, пильні-ше; кри-льми, криль-ми; най-більші, найбі-льші, найбіль-ші; знай-де; бі-льше, біль-ше.*

Після читання і відгадування загадок про опеньки і крейду записують одну загадку (на вибір). Ділять на склади для переносу слово-відгадку та виділене слово.

- Гра «Знайди помилку». Самостійна робота.

Картка 1

Закреслити слова, в яких неправильно виконано перенос слів.

Лі-йка, ліній-ка, лял-ька, гай-ка, жа-йворонок.

Картка 2

Закреслити слова, в яких неправильно виконано перенос слів.

Чай-ка, паль-ма, парасол-ька, май-ка, Бать-ківщина.

Картка 3

Закреслити слова, в яких неправильно виконано перенос слів.

Рай-дуга, за-йчик, петель-ка, Марі-йка, редь-ка.

Картка 4

Закреслити слова, в яких неправильно виконано перенос слів.

Змі-йка, ретель-но, скрин-ька, Андрі-йко, кіль-ка.

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 5 (останнє завдання) на с. 29. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. Рефлексія.

— Оцінімо свою роботу на уроці цеглинками Lego:

- хто на уроці працював із задоволенням, підніміть червону цеглинку;
- кому на уроці було сумно, підніміть зелену цеглинку;
- хто на уроці дізнався щось нове, підніміть жовту цеглинку.

Урок 15. Узагальнення вивченого про перенос слів з рядка в рядок. За В. Чухлібом «Чи далеко до осені?». Тестова перевірка розуміння прочитаного тексту (с. 29-31).

Мета. *Навчальна:* закріпити навички переносу слів з рядка в рядок; активізувати і поповнювати словниковий запас учнів; удосконалити читачькі навички. *Розвивальна:* розвивати усне мовлення, пам'ять, увагу.

Виховна: виховувати інтерес до навчання та любов до природи.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO, картки для виконання завдань.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу. Вправа «Веселий настрій».

— Діти, озирніться навколо! Ви в чудовому класі. Поряд з вами друзі-однокласники. Усміхніться до них. Побажайте собі та всім добра та світла. Нехай новий день принесе гарні думки, які переростуть у гарні справи. Успіху вам!

- Вправа «Очікування».

— Що ви очікуєте від уроку?

— А я очікую, що ви будете дружно, наполегливо працювати, підтримувати одне одного, радіти своїм успіхам і досягненням однокласників.

2. Перевірка домашнього завдання.

- Вправа «Відповідаємо цеглинками».

Учитель показує учням картки зі словами (або проєктує на екран), поділеними для переносу з рядка в рядок. Коли правильна відповідь, учні показують зелену цеглинку, коли неправильна — червону. Учні пояснюють свою відповідь, коментуючи правило.

ор-ли	ї-жаки	ри-сь
пень-ки	оку-ні	ля-щі

3. Каліграфічна хвилинка.

Письмо елементів, великих букв: Г, Т, імен, які починаються цими літерами: *Гриць, Тарасик, Тетянка*.

— Поміркуйте, коли б ви замість слова *Тарас* ужили слово *Тарасик*.

— А тепер поверніться одне до одного. І назвіть свого сусіда / сусідку ласкавим ім'ям. Які почуття викликає у вас ласкаве ім'я? Тоді звертайтеся якомога частіше одне до одного ласкаво.

— Поділіть записані імена різними способами для переносу. Яке слово не можна переносити з рядка в рядок? (*Гриць*.) Чому?

II. Основна частина.

1. Оголошення теми та завдань уроку.

2. Словниковий диктант.

— Послухайте загадки і запишіть відгадки.

На дворі і на току —
скрізь луна: «Ку-ку-рі-ку!»
Гордо птах цей походить,
дуже пишній хвостик має,
шпори, гребінець чарівний...
Що за птах цей, дітки? ... (*Півень*)
У селі або в містечку
біля жител недалеко
цвірінчить і скаче хлопчик,
називається ... (*горобчик*).

Десь живе поміж снігами
птах із лапами-ногами.
Гордо носить чорний фрак,
та не полетить ніяк.
Перевальцем між крижин
ходить дивний птах ... (*пінгвін*).
Людей він майже не боїться,
на даху будинку в'є гніздо.
І де вирішить він оселиться —
навіки в будинок увійде добро. (*Лелека*)

Джерела: про півня: <http://zagadki1.ru/ua/zagadka/na-dvori-i-na-toku.htm>

про пінгвіна: <http://zagadki1.ru/ua/zagadka/des-zhyve-pomizh-snihamy.htm>

про горобчика: <http://megaznaika.com.ua/zagadku/zahadky-pro-horobtsya/>

про лелеку: <http://korusno-znatu.in.ua/inshe/zagadky/zagadky-pro-leleku-dlya-ditej/>

— Доберіть загальну назву до слів-відгадок. (*Птахи*.)

Виконання завдання на вибір (за записаними назвами птахів).

- Поділіть на склади для переносу назву найменшого за розміром птаха.
- Побудуйте звукову модель назви свійського птаха.
- Складіть і запишіть речення про перелітного птаха.
- Складіть і запишіть речення про птаха, який має ласти.

3. Робота над оповіданням «Чи далеко до осені?» (за Василем Чухлібом).

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

лелека	дзьобата голова	полегшено зітхають
лелечиха	цибаті ноги	весело галасують
лелеченята	порожнє гніздо	враз знімаються

— Чим схожі й чим відрізняються слова першого стовпчика?

— Складіть речення зі словосполученнями другого стовпчика.

— Коли ви полегшено зітхаєте? А коли весело галасуєте?

— Послухайте вислови. Якими з них можна замінити словосполучення *враз знімаються*?

Несподівано злітають, раптово замовкають, зненацька полетіли, зібралися у зграю.

— Прочитайте значення слова *цибатий* на с. 30 у підручнику.

— Чи знаєте ви, як по-іншому називають лелек? (*Бусол, бузьок, боцюн, гайстер, черногуз...*)

— Існує вислів «лелека приніс». Що він означає? (*Народилася дитина.*)

— Прочитайте виразно речення (спроєктовані на екран). Виділені слова допоможуть вам дібрати відповідну інтонацію.

— Лелеко, лелеко, до осені далеко? — *гукають...*

— Ой, вони ж розіб'ються! — *злякано шепоче...*

— У них же крила є! — *заспокоює...*

- Вправа «Передбачення».

— Як ви гадаєте, хто міг промовляти такі репліки?

— Прочитайте заголовок твору, який ми сьогодні читатимемо. Про що йтиметься в тексті?

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає текст, діти слухають.

— Куди ви уявно перенеслися?

— Хто є дійовими особами оповідання? Якого віку діти? Як їх звати?

- Самостійне читання оповідання.
- Перевірка розуміння прочитаного.

Учні виконують тестові завдання, подані в підручнику після тексту.

Правильні відповіді: 1 — б; 2 — б; 3 — а; 4 — а; 5 — б.

4. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Виконання вправи 3 (друге, третє і четверте завдання) на с. 31.

Учні випишують виділені в оповіданні слова, поділяючи їх рисками для переносу; виконують завдання на вибір.

Відтак перечитують останній абзац оповідання «Чи далеко до осені?», записують його під диктування. Обмінюються зошитами та звіряють диктант із підручником.

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Перше завдання вправи 3 (виписати з оповідання речення відповідно до малюнків) на с. 31.

2. Рефлексія.

— Який твір ви читали на уроці?

— Хто його автор?

— Це вірш, казка чи оповідання?

— Хто дійові особи?

— Які народні прикмети про лелек ви знаєте?

Наголос

Урок 16. Наголос. Наголос у загальноживаних словах. У гості до казки. Українська народна казка «Рукавичка». Відтворення діалогів казки (с. 31-33).

Мета. *Навчальна:* вчити правильно визначати на слух звук та склад, який вимовляється з більшою силою голосу; активізувати і поповнювати словниковий запас учнів; розвивати читацькі навички, вміння відтворювати діалоги. *Розвивальна:* розвивати спостережливість та мовлення учнів. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання.

Засоби навчання. Ілюстрації до казки «Рукавичка», індивідуальні картки для виконання завдань.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Організація класу.

1. Вправа «Долонька».

Учні вітають одне одного долонькою та промовляють слова вітання.

2. Мотивація навчальної діяльності.

Учні виконують вправу 1 на с. 31. Читають і відгадують загадку, розгадують ребус. Порівнюють, що спільного в загадці та ребусі.

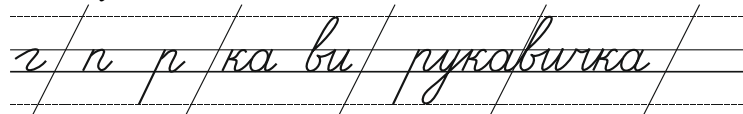
3. Вправа «Асоціативний куц».

Учні в групах складають асоціативний куц до слова *рукавичка*. (*Зима, мороз, сніг, сніжки, казка, звірі...*)

— Сьогодні ми подорожуємо разом із рукавичкою — куди вона, туди і ми.

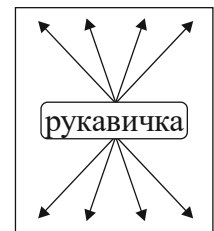
4. Каліграфічна хвилинка.

— Ось рукавичка вмостилася за парту, розгорнула підручник та зошит і пропонує вам каліграфічно написати букви, буквосполучення та слово.

— Зберіть речення за числовими підказками.

Каліграфічний запис складеного речення: *Лежить собі рукавичка на землі.*

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

— Недобре лежати на землі рукавичці, бо холодно, морозно.

Можна простудитися. Покличмо її: *Ру-ка-ви-чко!*

— Що ми порадимо рукавичці? (*Рукавичко, не можна довго лежати на снігу, бо ти станеш мокрою.*) Про що ви хотіли у неї запитати? (*Рукавичко, хто тебе загубив?*)

— А ви читали казку «Рукавичка»? Тоді наш урок пройде цікаво, якщо ви мені допоможете.

2. Оголошення теми та завдань уроку.

3. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Читання уривка з казки на с. 31-32.

— Прочитайте уривок із казки.

Продовження казки. Відтворення діалогу.

Виконання письмових завдань.

- Виписати виділені слова та поділити їх для перенесення з рядка в рядок.
- Списати перше речення. Поставити у словах наголос.

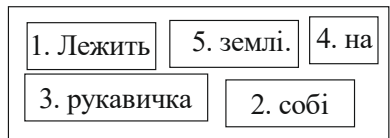
- Вправа «Вхід у малюнок».

— Діти, уявіть, що ви — рукавичка. Що про вас може розказати вовчик-братик? (*Рукавичко, ти така чистенька, гарненька, тепленька...*)

- Слухання казки «Рукавичка» за QR-кодом, поданим у підручнику.

Робота в групах. Виконання вправи 3.

Учні розказують одні одним пропущені частини казки, відтворюють діалоги, обговорюють, що цікавіше: читати чи переглядати казку.

- Виконання вправи 4. Мовне дослідження.

— Пишається рукавичка, що сьогодні її будуть досліджувати. Думає вона: «З якого матеріалу мене виготовлено? Із вовняних ниток? З хутра? А що ще можна досліджувати?»

— Можна дослідити, як правильно написати слово, як перенести його з рядка в рядок. А ми розглянемо, як визначити наголос у слові.

- Ознайомлення з правилом.

— Розкажіть рукавичці, які бувають склади, де на письмі ставлять наголос.

4. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Виконання вправи 5 (с. 32).
- Ознайомлення з правилом.

— Який склад в українській мові може бути наголошеним? Де ставлять наголос в односкладових словах?

- Виконання вправи 6 (перше завдання).

Перевірка правильності виконання: *вóвчик-бра́тик, жа́бка-скрекоту́шка, за́йчик-побіга́йчик, каба́н-ікла́н, лисі́чка-сестри́чка, ми́шка-шкрябо́тушка.*

— Прочитайте слова, в яких наголошений перший склад. Назвіть слова, в яких наголошений звук [у]. У яких словах наголошений останній склад?

5. Вправа «Пантоміма».

— Зобразіть вираз обличчя мишки, яка побачила рукавичку. Зобразіть вираз обличчя діда, який здогадався, що він загубив рукавичку. Зобразіть вираз обличчя песика, який знайшов рукавичку.

- Використання стратегії «Ромашка Блума». Робота в групах.

Орієнтовні запитання:

Просте. Про яку подію йдеться у казці?

Уточнююче. Якщо я правильно зрозуміла / зрозумів, песик хотів допомогти дідові знайти рукавичку?

Пояснююче. Чому всі звірі хотіли жити в рукавичці?

Творче. Придумайте діалог, у якому песик розмовляв із рукавичкою.

Оціночне. Чи правильно вчинив песик, що розігнав звірят?

Практичне. Що ви порадили б дідові?

- Розвиток мовлення. Вправа «Перебудуй казку».

— Перебудуйте казку так, щоб звірі залишилися жити в рукавичці.

- Гра «Спіймай оплесками мешканців рукавички».

Мишка-шкряботушка, бджілка-трудівниця, жабка-скрекотушка, коник-стрибунець, зайчик-побігайчик, лисичка-сестричка, вовчик-братик, джмелик-дивачок, кабан-іклан, ведмідь-набрідь.

- Використання стратегії «РАФТ». Робота в парах (на килимку).

Роль — рукавичка. Аудиторія — лісник. Формат — sms-повідомлення. Тема — прохання.

Зразок:

Добрый день, лісничі! Взимку в лісі мерзнуть звірята. Запросіть їх до теплої хатинки, щоб вони зігрілися. Ваша Рукавичка.

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 6 (друге завдання) на с. 33. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. Рефлексія. Вправа «Так чи ні».

- Наголос — це виділення складу у слові посиленням голосу. (Так.)
- Наголос — це значок над літерою, яка позначає приголосний звук. (Ні.)
- Наголос — це значок над літерою, яка позначає голосний звук. (Так.)
- У слові один звук і склад вимовляються з більшою силою голосу. (Так.)
- У слові є тільки ненаголошені звуки і склади. (Ні.)
- У слові є наголошені та ненаголошені звуки і склади. (Так.)

**Урок 17. Вправління у правильному вимовлянні слів. Вимова і написання слова *завдання*.
Українська народна казка «Сніг і заєць». Спостереження за зміною настрою дійової особи
(с. 33-34).**

Мета. *Навчальна:* вчити правильно вимовляти слова, у яких припускаються помилок у наголосі; активізувати і поповнювати словниковий запас учнів; визначати настрій персонажів казки. *Розвивальна:* розвивати усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання та любов до природи.

Засоби навчання. Картки для виконання завдань, орфографічний словник, цеглинки.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу.

Вправа «Очікування від уроку».

— Що ви очікуєте від уроку?

2. Перевірка домашнього завдання.

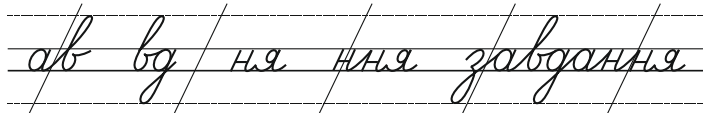
Перевірка виконання другого завдання вправи 6 на с. 33.

3. Каліграфічна хвилинка.

Виконання вправи 1 (с. 33). Вправа «Квест».

Учні називають зображені предмети (заєць, диван, вишня). Випишують вказані букви в кожному слові (зі слова *заєць* випишують першу і другу букви, зі слова *диван* — третю, першу, четверту і п'яту, зі слова *вишня* — четверту і п'яту). Утворюють слово *завдання*.

У зошитах записують:

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Гра «Відповідаємо цеглинками».

У кожного учня на парті дві цеглинки — червона та зелена. Якщо речення правильне, то учні піднімають зелену цеглинка, а якщо неправильне — червону.

- У слові один зі складів вимовляють протяжніше, з більшою силою голосу.
- Склад, який вимовляється з більшою силою голосу, називається ненаголошеним.
- Усі склади у слові ненаголошені.
- Склад, який вимовляють з більшою силою голосу, називається наголошеним.
- Усі інші склади у слові ненаголошені.
- На письмі наголос ставлять над буквою, яка позначає голосний звук.

2. Мотивація навчальної діяльності.

— Заплющте оченята. Уявіть, що ви перебуваєте в яблуневому саду. Цей сад — наша рідна українська мова. Достиглі яблука — це правильно сказані слова.

Але що це? З яблука вилізла гусінь. Вона зіпсувала плід! Гарне українське слово перетворюється у суржик — спотворене слово. Яблуня стає не такою красивою, бо яблука зіпсувала гусінь.

Сад, як і мова, виростає, коли ми оберігаємо його.

— Як ми можемо оберігати мову? (*Ми повинні правильно вимовляти слова.*)

3. Оголошення теми та завдань уроку.

4. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

Проблемне запитання. Хто з дітей, Миколка чи Даринка, правильно визначив наголос у слові *завдання*? Як переконатися, що треба наголошувати другий склад?

Учні працюють з орфографічним словником.

Читання прислів'я на с. 33, з'ясування його значення.

5. Робота над українською народною казкою «Сніг і заєць».

- Підготовка до читання тексту.

Учні вчать швидко читати слова (вправа 2 на с. 33).

Читають заголовок казки, висловлюють припущення, про що може йтися в казці з таким заголовком.

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні читають казку самостійно напівголосно.

— Чи справдилися твої передбачення? Чому в снігу боліла голова? Чому заєць гірко плакав?

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

— Розкажіть, як змінювався настрій зайця.

— Про що заєць просив господаря лісу?

— Як господар лісу допоміг зайцеві?

- Вправа «Хвости».

Учні працюють в групах. Один із учасників групи озвучує початок речення, інші швидко відшукують його, зачитують речення повністю. Початок наступного речення читає той, хто першим знайшов попереднє.

- Вправа «Кидок — засічка».

За командою вчителя «Кидок» всі учні починають читати казку напівголосно протягом 1 хвилини. За командою «Засічка» припиняють читання, під словом, на якому зупинилися, ставлять олівцем крапку. Після 15-20-секундного відпочинку читають той самий уривок. Після триразового прочитання доходять висновку, що кожного разу читали більше слів.

6. Виконання письмових завдань.

- Вправа 6 (перше завдання) на с. 34.

- Гра «Постав наголос».

Учитель називає ознаки слова, учні відгадують та з цеглинок будують складову схему слова. Над наголошеним складом ставлять наголос.

- Рогатий, великий, сильний, північний ... (*олень*).
- Вірна, добра, завжди прийде на допомогу... (*пóдруга*).
- Домашнє, класне, самостійне, легке, складне, виконане ... (*завдáння*).
- Виконати завдання на картках. Самостійна робота.

Картка 1.

Прочитати прислів'я. Пояснити їх зміст.

1. Ласкава **дитина** — як **щаслива година**. 2. **Одне приємне слово** — наче сад. 3. Від **теплого слова** і лід **розмерзає**.

Виписати виділені слова: спочатку двоскладові, потім — трискладові, чотирискладові.

Вимовити кожне слово вголос, позначити наголос, підкреслити наголошені склади.

Картка 2.

Прочитати прислів'я. Пояснити їх зміст.

1. **Ввічливих і лагідних скрізь шанують**. 2. **Теплі слова зігрівають** душу людині.

Виписати виділені слова: спочатку двоскладові, потім — трискладові, чотирискладові.

Вимовити кожне слово вголос, позначити наголос, підкреслити наголошені склади.

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 6 (друге завдання) на с. 34. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. Рефлексія.

Вправа «Мікрофон».

— Який вид роботи вам найбільше сподобався?

— Яке завдання було найлегшим?

— Яке завдання було найважчим?

— Яке завдання було найцікавішим?

— Що корисного ви дізналися на уроці?

— Чи справдилися ваші очікування?

Урок 18. Розвиток мовлення. Складання розповіді за опорними висловами. Мультфільм «Струмочок» (с. 34-35).

Мета. *Навчальна:* вчити переказувати зміст мультфільму за планом та опорними словами. *Розвивальна:* розвивати усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* закріпити уявлення учнів про дружбу, її значення для людей.

Засоби навчання. Мультфільм «Струмочок», ребус, таблиця з прислів'ями, клубочок.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу.

Помирились сонце з хмарою
і тепер танцюють парою.
Летить дощ, і сонце світить,
усміхаються їм діти.

Райдуга місток зробила —
Сонце з Хмарою здружила.
Хай з них приклад беруть діти.
Треба дітям всім дружити!

Олена Гапонюк

Джерело: <https://pustunchik.ua/ua/online-school/literature/virshi-pro-druziv-ta-druzhbu>

- Гра «Чарівний клубочок».

Клубочок передають по ряду розплутуючи ниточку. Діти говорять одне одному побажання або комплімент.

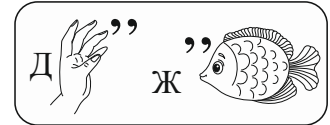
2. Каліграфічна хвилинка.

Розгадування ребуса (*дружба*).

— Запишіть каліграфічно: *Др ру уж жб ба дружба*.

Виконання завдання на вибір.

- Скласти та записати речення про дружбу. У двоскладових словах поставити наголоси.
- Поділити слово *дружба* різними способами для переносу з рядка в рядок. Поставити наголос у цьому слові.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

Гра «Установіть відповідність».

Скарб — не друг,	•	•	бо доведеться миритися.
Скажи мені, хто твій друг,	•	•	а друг — скарб.
Не варто з другом сваритися,	•	•	і я скажу тобі, хто ти.
Не той друг, хто медом маже,	•	•	найбільше багатство.
Річ краще нова,	•	•	а той, хто правду каже.
Дружба та братство —	•	•	а дружба — стара.

Джерело: <http://www.rozumnadytyna.com.ua/?p=7439>

— Поясніть значення прислів'я.

2. Мотивація навчальної діяльності.

- Гра «Стрілочка дружби».

Діти утворюють коло, а обраний ведучий стоїть у середині із заплющеними очима, витягнувши одну руку вперед (як стрілочка). Діти рухаються по колу і разом промовляють слова:

Ширше, ширше наше коло.
Друзі є у нас навколо.

Ведучий додає:

Цей, цей, цей,
а найкращий друг оцей!

До ведучого виходить дитина, на яку показує рука-стрілочка і стає ведучим / ведучою. Гра продовжується.

3. Оголошення теми та завдань уроку.

4. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Виконання вправи 1 (с. 34).

Перегляд мультфільму «струмочок».

- Виконання вправи 2 (с. 34-35).

Учні відповідають на запитання за змістом мультфільму.

Читають прислів'я, визначають, що третє прислів'я стосується змісту мультфільму, пояснюють свою думку.

- Вправа 3 (с. 35).

Виконують у парах. Розігрують діалог між Струмом і Жабкою, відтворюючи епізод мультфільму.

- Вправа 4 (с. 35).

Учні виписують слова та словосполучення, які можна використати в розповіді про Струмок: *Струмок, трава, Жабка, гатка, як тітка Річка, як дядько Ставок, стану в пригоді.*

- Усний переказ змісту мультфільму.

Зразок усного переказу.

За зажуреною вербою протікав Струмочок. Він спостерігав, як радіє життю травичка, як граються коники-стрибунці. Але почувався непотрібним. Струмок захотів бути таким, як тітка Річка та дядько Ставок. Почула про клопіт Жабка. Вона порадила Струмочку зробити гатку. Милувалася будівельниця своєю роботою. Але рослинам і тваринам не вистачало води. Тоді Струмочок зрозумів, що він потрібний усім.

- Вправа «Закінчи речення».

Щоб могли ми гарно жити,
треба вчитися... (*дружити*).
А не кидатись словами,
щоб не стати ... (*ворогами*).
І запам'ятай собі —
з другом легше у... (*журбі*).
Друг нас виручити може,
у біді він ... (*допоможе*).
А як пісня, жарт чи сміх —
радість ділиться на... (*всіх*).
Друг нас може захистити,

може з класом ... (*помирити*).

Друг не стане кепкувати
і на людях нас... (*повчати*).

А як сварять всі навкруг —
йде на захист справжній... (*друг*).

І ніколи не забудь:

й ти для друга — вірним... (*будь*)!

Й ще одне запам'ятай:
друзів ти... (*не забувай*)!

Знай, моя дитино мила,
дружба — то велика... (*сила*)!

Джерело: http://kazkar.info/ua/zagadki_pro_drugbu/

- Робота над мирилками.

— Діти, навіщо знати мирилки? Які мирилки ви знаєте?

ДИТЯЧІ МИРИЛКИ

Подивися просто в очі:
я сваритися не хочу.
Я образить не хотів,
ненароком зачепив.
Просто в очі подивись
і зі мною подружись.

Мізин-мізин-мізинець —
помирив нас, молодець!
Дай скоріш мізинчик свій,
зачеми його за мій.
Мізин-мізин-мізинець —
помирив нас, молодець!

Джерело: <https://mala.storinka.org/дитячі-мирилки-збірка.html>

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 4 (третє та четверте завдання) на с. 35. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. Рефлексія.

Вправа «Попс-формула».

П — Я вважаю, що ...

О — Тому що ...

П — Я можу довести це на прикладі ...

С — Виходячи з цього, я роблю висновок про те, що ...

Урок 19. Українська народна казка «Сім лозин». Добір інших заголовків до казки. Висловлювання свого ставлення до вчинків дійових осіб (с. 35-36).

Мета. *Навчальна:* удосконалювати навички діалогічного мовлення; вчити дітей оцінювати вчинки дійових осіб; навчати визначати головну думку твору; збагачувати словниковий запас учнів. *Розвивальна:* розвивати усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати почуття відповідальності, інтерес до навчання.

Засоби навчання. Повітряні кульки, смайлики з різними емоціями, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу. Вправа «Кольоровий день».

Діти в парах дивляться крізь повітряну кульку (під музичний супровід).

— Які емоції у вас викликала вправа?

— Що говорять про людину, яка усміхається, добра до всіх? (*У неї гарний настрій.*)

— Що робить людина, коли у неї гарний настрій?

2. Вправи з розвитку дихання, дикції та голосу.

- Уявне надування повітряних кульок.

— Відкрийте ротики. Наберіть повітря. Надувайте повітряну кульку.

- «Задування» свічок.

- Читання і відгадування загадки.

Вам розкаже всі пригоди,

а сама мовчить ізроду. (*Книга*)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

3. Інтонаційне читання прислів'я.

— Прочитайте прислів'я: *Книга — джерело знань.*

— У нас буває різний настрій. Ми можемо показати його смайликами. Уважно дивіться на настрій смайликів і читайте: сором'язливо, здивовано, радісно.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Вправа «Мікрофон».

— Яким має бути наш урок? (*Цікавим, повчальним, децю казковим, продуктивним, веселим, світлим, загадковим, проблемним...*)

— А якими на уроці маєте бути ви? (*Дисциплінованими, уважними, зібраними, активними, наполегливими...*)

2. Повідомлення теми і завдань уроку.

3. Підготовка до читання казки.

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

Учні вчаться швидко і правильно читати слова, подані на с. 35.

— Що означає слово *нерозлийвода?* (*Ті, що завжди разом, ніколи не розлучаються.*) Доберіть близькі за значенням слова до слова *злагода.* (*Згода, лад, спокій, погодженість...*)

4. Ознайомлення зі змістом казки.

- Комбіноване читання.

- Починає читати вчитель, дочитує до слів «...відповіли сини та й пішли».

— Хто є дійовими особами казки?

— Скільки синів було в батька?

— Як жили сини?

— Для чого, на вашу думку, батькові знадобилися лозини?

- Учні самостійно упівголоса дочитують казку.

— Чи справдилися ваші передбачення?

— Коли між братами почалися непорозуміння?

— Як батько пояснив синам важливість взаєморозуміння, підтримки, злагоди?

- Вправа «Земля — небо».

За командою «Земля» учні починають читати казку. Через 15-20 с за командою «Небо» перестають читати, «дивляться» на небо. За командою «Земля» знову починають читати з місця, де зупинилися.

- Вправа «Хвости».

Учням вже знайома ця вправа. Тому можна організувати роботу в групах. Один з учнів починає читати речення, інші відшукують їх, зачитують повністю.

- Вправа «Установи послідовність».

Кожна група учнів має набір кольорових смужок, на яких надруковані речення з казки. Треба розмістити цеглинки LEGO в такому порядку, як відбувалися події в казці.

Речення:

Кожен звив своє гніздо.

Брати були нерозлийвода.

Брати знову почали жити дружно.

Покликав батько усіх синів до себе.

Батько постарів і жив сам.

Кожен з братів намагався переламати пучок лози.

- Визначення головної думки казки.

— Чого навчає ця казка? (*Треба жити в дружбі та злагоді.*)

— Знайдіть та прочитайте речення, яке підтверджує ваші висновки. (*Якщо ви триматиметесь купи, ніхто вас зламати не зможе, як і оці сім лозин.*)

- Добір інших заголовків до казки.

— Які інші заголовки можете дібрати до казки? Обґрунтуйте свою думку.

— Прочитайте прислів'я. Яке з них могло б бути заголовком казки? Поясніть чому.

Друзі пізнаються в біді.

Людина без друга, як їжа без солі.

Дружба та братство — дорожче багатства.

- Словесне малювання.

— Опишіть, яким ви уявляєте батька.

— Які ілюстрації ви намалювали б до цієї казки?

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Розказати рідним казку «Сім лозин».

2. Вправа «Кубик Блума» (розвиток критичного мислення).

Учитель (або хтось із учнів) кидає кубик. Грань, яка випала, показує, якого типу запитання потрібно поставити.

- Запропонуй свою назву казки.
- Назві основні риси характеру батька.
- Придумай іншу кінцівку.
- Чому народ склав таку казку?
- Поясни, чому сини запам'ятали батькову науку.
- Поділіся своїми думками, почуттями від прочитаного.

Урок 20. Експерименти з наголосом: порівняння і пояснення значення слів, які відрізняються лише наголосом (с. 37).

Мета. *Навчальна:* показати роль наголосу в українській мові, повторити правопис словникових слів; активізувати й поповнювати словниковий запас учнів. *Розвивальна:* розвивати усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання.

Засоби навчання. Картки для виконання завдань, ілюстрації до слова *замок*.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «Знайди собі друга».

Учасники стають у коло. Учитель роздає картки із зображенням тварин. Завдання: знайти друга, «промовляючи» звуки, які відтворюють голос цієї тваринки. Коли справились із завданням, треба залишатися поруч, поки всі діти не знайдуть собі друга.

— Важко знайти собі друга без спілкування мовою. Чи не так? Тому нам всім потрібно досконало вивчати українську мову.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

Гра «Відповідаємо цеглинками».

У кожного учня на парті три цеглинки (жовта, синя, червона). Учитель називає слова, а учні визначають, який склад наголошений. Сигналізують цеглинками: жовта — перший склад наголошений, синя — другий, червона — третій.

Слова: *завдання, читання, слово, виразно, одинадцять, адрес, гребінь, чотирнадцять, каша, олень, українська, кропива, мова.*

2. Мотивація навчальної діяльності.

— Діти, послухайте вірш про наголос.

Наголос — наш друг
і дуже добрий помічник.

Наголос — відомий,
славнозвісний чарівник.

Валентина Бутрім

— Сьогодні ми дослідимо, чому наголос у вірші назвали відомим, славнозвісним чарівником.

3. Оголошення теми та завдань уроку.

4. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Виконання вправи 4 (с. 36).

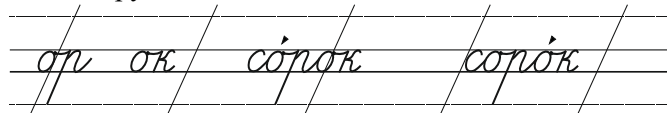
Учні працюють у парах. Читають скоромовку, визначають, що в ній найчастіше повторюється звук [с], змагаються, хто швидше прочитає або промовить скоромовку.

- Виконання вправи 5 (с. 37). Мовне дослідження.

Визначають, що у словах *сорок* та *сорок* однакові літери, однакова кількість звуків, складів, але слова відрізняються наголосом. Доходять висновку, що від зміни наголосу змінюється значення слова.

- Ознайомлення з правилом.
- Каліграфічна хвилинка.

— Прочитайте слова. Що означає перше слово, коли наголошений перший склад? Що означає друге слово, коли наголошений другий склад?

— Складіть два різні речення зі словами *сорок, сорок*.

5. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Виконання вправи 6 (с. 37).

— Розгляньте малюнки. Що на них зображено?

— Прочитайте підписи під малюнками. Чим схожі та чим відрізняються підписи?

— Складіть речення за кожним малюнком. (*Вже пора сіяти озимину. Навесні почали сіяти гречку. Зорі будуть яскраво сіяти.*)

- Виконання вправи 7 (с. 37).

— Послухайте вірш і речення.

Мама, тато, дід, бабуся —
всіх назву, не помилюся.
Старший братик і сестричка —
в нас сімейка невеличка.

Не спиняйте, бо зіб'юся:
мама, тато, дід, бабуся,
старший брат, сестра і я —
отака у нас сім'я.

Варвара Гринько

Джерело: <https://dovidka.biz.ua/virshi-pro-sim-yu-dlya-ditey/> Довідник цікавих фактів та корисних знань © dovidka.biz.ua

Наша бабуся Варвара збрала сім'я з дині, щоб посадити на наступний рік.

— Складіть речення за наступним малюнком (про обід та обід).

— Чому однакові за написанням слова мають різне значення? Запишіть слова парами, поставте наголос.

- Виконання вправи 8 (с. 37).

Учні читають речення. Визначають, що виділені слова в різних реченнях однакові за звуковим складом, але мають різні значення, тому що в них наголошені різні склади.

Випишують слова парами, визначають наголоси.

— Складіть свої речення зі словами *пла́кати* — *плака́ти*; *го́ри* — *горі́*.

- Робота над загадкою.

— Відгадайте загадку.

Слово це — старовинна будова
з гостряками мурованих веж.
Щойно зміниш ти наголос слова,
цим одразу будову замкнеш. (*За́мок, замóк*)

Дмитро Білоус

Джерело: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=15343>

— Запишіть відгадки. Правильно прочитайте записані слова вголос. Позначте наголос. Усно складіть з ними речення.

- Самостійна робота. Виконання завдань на картках.

Картка 1.

Прочитати і списати речення.

Петрик і Сергійко — брати. На урок не варто брати сторонніх предметів.

Підкреслити слова, які відрізняються тільки наголосом. Позначити у них наголос.

Картка 2.

Прочитати і списати речення.

Дорога до річки була короткою. Усім дітям дорога їхня матуся.

Підкреслити слова, які відрізняються тільки наголосом. Позначити у них наголос.

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 8 (останні завдання) на с. 37. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. Вправа «Займи позицію».

- Можна розмовляти, не задумуючись над правильною вимовою слів. (*Ні.*)
- Дуже важливо дотримуватися правильного наголосу у словах. (*Так.*)
- Однакові за написанням слова мають різне значення, якщо наголос падає на різні склади. (*Так.*)

3. Рефлексія.

Діти об'єднуються в групи з відповідними назвами. Кожна група продовжує речення зі своєю назвою.

Знаю (про те, що в українській мові слова мають наголос; наголос може змінити слово).

Умію (правильно визначати наголос у словах, говорити українською мовою).

Ціную (думку товаришів, свою мову, знання про роль наголосу в слові).

Приголосні звуки. Позначення їх буквами

Урок 21. Приголосні звуки. Позначення їх буквами. Вимова і написання слова *герой*. Українська народна казка «Котигорошко». Вибіркове читання казки (с. 38-39).

Мета. *Навчальна:* вчити упізнавати й розрізняти звуки на слух та за способом вимовляння (утворення перешкоди на шляху видихуваного повітря); формувати навички звуко-буквеного аналізу слова; удосконалювати читацькі навички, вміння працювати з текстом. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, мовлення учнів. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання, патріотичні почуття.

Засоби навчання. Картки для індивідуальної роботи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Організація класу.

1. Вправа «Обмін інформацією».

— Діти, підійдіть до вікна й уважно подивіться. Що ви бачите? А що ви бачите, коли йдете до школи або зі школи? «Підслухайте» розмову неба і дерев. Розкажіть одні одним пошепки, про що вони розмовляють.

2. Перевірка домашнього завдання.

- Перевірка виконання вправи 6 (с. 37).
— Скільки слів ви записали? (*П'ять*.)
— Які слова починаються однаковими буквами? (*Троянда, тополя*.)
— У якому слові найбільше складів? (*Кукурудза*.)
— У якому слові найбільше голосних звуків? (*Кукурудза*.)
- Індивідуальні завдання.

Картка № 1

Записати утворені слова, вставляючи літери, які позначають голосні звуки.

Л...с (*лис, ліс*), р...с (*рис, ріс*), с...м (*сам, сум, сім, сом*).

Картка № 2

Дати відповіді на запитання.

Скільки голосних звуків в українській мові? (*6*)

Скількома літерами позначають голосні звуки? (*10*)

II. Основна частина.

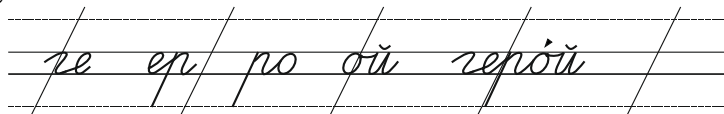
1. Оголошення теми та завдань уроку.

2. Розгадування ребуса. Каліграфічна хвилинка.

- Виконання вправи 1 (с. 38).

З'ясування значення слова *герой* (людина, яка виявляє відвагу, самовідданість, хоробрість у бою та праці; головний персонаж твору).

Запис буквосполучень та слів у зошитах.

- Виконання завдання на вибір.
- Скласти і записати речення зі словом *герой*.
- Побудувати звукову модель слова *герой*.

3. Робота над українською народною казкою «Котигорошко».

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

Виконання завдання 2 (с. 38).

Учні читають слова спочатку пошепки повільно, потім — уголос швидко.

— Від якого слова, на вашу думку, утворилося слово *Котигорошко*?

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Самостійне ознайомлення зі змістом казки.

— Чому дід з бабою назвали сина Котигорошком?

— Чи вдалося Котигорошкові врятувати сестру?

• «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.
Робота в парах. Виконання завдання 4 (с. 38).

- Вибіркове читання казки.

— Знайдіть і прочитайте речення, в яких ідеться про Оленку.

— Зачитайте уривок, у якому описано двобій.

- Характеристика дійових осіб.

— Яким був Котигорошко? (*Сильним, сміливим, кмітливим, працьовитим...*)

— Яким був змії? (*Сильним, підступним, нахабним...*)

— Чому Котигорошкові вдалося перемогти змія? (*Котигорошко понад усе хотів урятувати сестру. А ще хотів, щоб змії більше нікого не заманював до свого замку.*)

4. *Сприймання й усвідомлення учнями граматичного матеріалу.*

- Лінгвістична казка.

У паперовому замку братики-звуки, особливо приголосні, тихенько розмовляють між собою. Ось що я почула.

— Ш-ш-ш-ш-ш... Осінь — чудова пора року. Навіть дерева вміють між собою розмовляти, — говорив звук [ш] і дивився, як осипається листя з дерев.

— П-п-п-п-п... Із настанням холодів раджу всім пити липовий чай, — пихкотів звук [п], дивлячись на чайник.

— Ж-ж-ж-ж-ж... Настала пора ховатися жукам під кору, — дзижчав звук [ж] і дивився, як жук кружляв біля дерева.

Усі приголосні звуки знають, що вони дуже важливі.

- Спостереження за вимовою приголосних звуків.

— Спробуймо і ми розмовляти, як приголосні звуки. Повторюйте за мною: к-к-к-к-к; т-т-т-т-т; ц-ц-ц-ц-ц

— За допомогою чого утворюються ці звуки? (*За допомогою шуму; під час вимовляння натрапляють на язик, зуби.*)

— Порівняйте свої висновки з підручником на с. 39.

5. *Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.*

- Виконання завдань вправи 5 на с. 39.

- Гра «Збері у кошик».

Клас поділено на дві групи. По класній кімнаті розміщені предметні малюнки (білка, ведмідь, лисиця, апельсин, заєць, вовк, абрикос, ананас, агрус, авокадо, ховрах, ожина, лось, куниця).

○ I група — зібрати малюнки із зображенням предметів, назви яких починаються голосними звуками.

○ II група — зібрати малюнки із зображенням предметів, назви яких починаються приголосними звуками.

— Яким загальним словом можна назвати слова, які збирала I група?

— Яким загальним словом можна назвати предмети, які збирала II група?

III. *Заклучна частина.*

1. *Домашнє завдання.*

Вправа 5 (останнє завдання). Інструктаж щодо виконання домашнього завдання .

2. *Рефлексія.*

Метод «Капелюшки де Боно».

Білий. Що мені відомо про алфавіт?

Червоний. Що ви відчували під час уроку?

Чорний. Назвіть кілька приголосних звуків.

Зелений. За допомогою чого утворюються приголосні звуки?

Синій. Для чого потрібні знання, одержані сьогодні на уроці?

Урок 22. Авторська казка. М. Солтис-Смирнова «Казка про гудзик». Визначення головної думки твору (с. 49-40).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з поняттям «авторська казка», удосконалити читацькі навички, навчати визначати головну думку твору. *Розвивальна:* розвивати усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання, бажання бути дружелюбним.

Засоби навчання. Картки активного читання, картки із зображенням гудзика, дивана, столика, м'ячика, віника.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Мовленнєва розминка.

- Вправа «Водолаз».

На «раз-два-три» — вдих через рот. На видиху вимовити ланцюжок звуків [а-е-о]. Повторити вправу тричі.

- Вправа «Олівець».

Покласти перед собою на парту олівець (бажано круглий). Дмхати на нього так, щоб олівець ковтився по парті.

- Вимова прислів'їв на видиху.

На екран спроектовано прислів'я.

(Вдих) Хто багато читає, (видих) // (вдих) той багато знає. (видих)

(Вдих) Умій сказати, (видих) // (вдих) умій і змовчати. (видих)

Учні напівголосно прочитують прислів'я. Потім читають уголос, роблячи вдих та видих безшумним, непомітним.

2. Робота з картками активного читання.

Картка 1.

Швидко прочитати слова у стовпчиках, не «спіткнувшись об пенюк».

малий	ранок	віник
малий	ганок	віник
малий	ранок	вінок
милий	ранок	віник
малий	ранок	віник

Картка 2.

Знайти у словах «зайві» букви. Прочитати швидко, уникаючи їх.

хлопчик	діорочка	силькно
сорокчечка	нізжка	зрукчно
сетолик	іграшка	темно

II. Основна частина.

1. Повідомлення теми уроку.

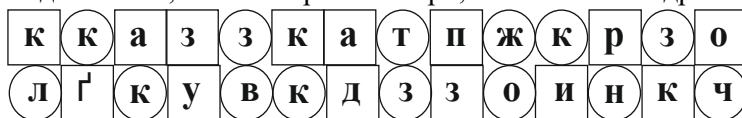
2. Поняття про авторську казку.

— Чи любите ви читати казки? Які казки вам подобаються?

— Назвіть українські народні казки.

— Народні казки складені дуже давно. Їх передавали з уст в уста від покоління до покоління. При цьому частково змінювався зміст казок. Хто їх складав — невідомо. З появою писемності та книгодрукування з'явилося багато авторських казок. Авторська казка — це казка, написана одним чи кількома авторами, імена яких, як правило, відомі.

— Сьогодні ми ознайомимося з казкою сучасної української письменниці Марії Солтис-Смирнкової. Назву казки дізнаєтеся, коли «зберете» літери, записані на квадратах.

3. Робота над казкою.

- Вправа 1 (с. 39).

Учні вчаться читати слова. Складають речення з кожним словом.

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель починає читати казку. Дочитує до слів «...сказав Артемко позіхаючи».

— Якого віку був Артемко?

— Яка звичка була в хлопчика?

— Це корисна чи шкідлива звичка?

— Які пригоди можуть трапитися з гудзичком?

— Дочитайте казку самостійно.

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Після самостійного читання кінцівки казки визначають, хто зумів найточніше передбачити подальші події.

- Гра «Слідопит».

— Скільки разів у тексті трапляється слово *гудзичок*? (6 разів.)

— Як по іншому авторка називає Артемка? (*Малюк, хлопчик, син, маленький господар.*)

Учитель демонструє картки із зображенням дивана, столика, віника, м'ячика та кількох різних за кольором та формою гудзиків.

— Відшукайте речення, у яких є назви малюнків.

- Вибіркове читання.

— Як описано гудзик?

— Прочитайте уривок казки, в якому описано хвилювання гудзика.

— У якому реченні описано радість гудзика?

- Визначення головної думки твору.

— Як Артемко ставився до свої речей?

— Які речення доводять вашу думку?

— Чи схвалюєте ви вчинки хлопчика?

— Для чого, на вашу думку, авторка склала таку казку? (*Щоб пояснити дітям, що треба бути охайним, дбайливо ставитися до своїх речей.*)

— Отож, це і є головною думкою твору.

- Робота в групах.

— Складіть поради для дошкільнят «Бережи свої речі».

III. Заключна частина.

1. Гра «Продовж речення».

- Артемко був малим... .
- У нього була улюблена... .
- Хлопчик не любив ... , тому часто їх... .
- Яюсь маленький зелений гудзик... .
- Хлопчик швидко забув про... .
- Гудзичок не знав, як... .
- Голка з ниткою легенько... .
- Тепер я знаю, що речі... .

2. Рефлексія.

— Сьогодні на уроці ми дізналися, що ... Ці знання мені будуть потрібні для ... На уроці я працював / працювала ...

Урок 23. Правильна вимова звуків [г], [ґ], позначення їх буквами «ге», «ґе» (с. 41).

Мета. *Навчальна:* закріпити знання учнів про приголосні звуки [г], [ґ]; розвивати вміння розрізняти на слух звуки [г], [ґ]; вчити правильно артикулювати слова зі звуком [г] і [ґ], вправляти у правильній вимові і правильному написанні слів із цими звуками; активізувати і поповнювати словниковий запас учнів.
Розвивальна: розвивати усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання, бажання бути дружелюбним.

Засоби навчання. Стікери зеленого та червоного кольорів, зображення дерева.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу.

— Діти, огляньтеся довкола. Який чудовий світ! Усміхніться однокласникам. Усміхніться учителю / учительці. Усміхніться усім. Із таким гарним настроєм розпочнемо урок.

2. Гра «Найрозумніший». Змагання в парах.

- Скільки букв у слові *герой*? (5)
- Назвіть їх. («ге», «е», «ер», «о», «йот»)
- Скільки приголосних звуків? (3)
- Назвіть їх. ([г], [р], [й])
- Скільки голосних звуків у слові? (2)
- Скільки складів у слові? (2)
- Який склад наголошений? (*Другий.*)
- Чудово! Ви справжні знавці української мови!

3. Повторення вивченого про склад, наголос.

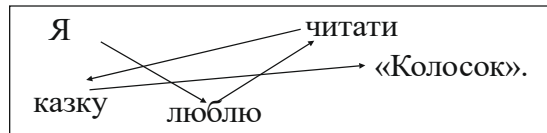
Виконання вправи 4 (с. 41).

Учні випишують виділені слова з «Казки про гудзик» Марії Солтис-Смирнової, ділять їх на склади для переносу (різними способами), визначають наголос у кожному слові.

4. Індивідуальне опитування.

Картка 1.

Склади речення, рухаючись за стрілками. Запиши.

Назві героїв казки «Колосок».

Картка 2.

Склади речення, рухаючись за стрілками. Запиши.

Назві героїв «Казки про гудзик».

- Проблемне запитання.

— Як ви гадаєте, чи можна в повсякденному житті проявляти героїчні вчинки? Доведіть свою думку.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

Відгадування загадки.

Він — прикраса в кожній блузці,
цей маленький круглий... (*гудзик*).

Джерело: http://8next.com/2um_v_ua/1754-2_um_v_ua_11.html

2. Мотивація навчальної діяльності.

— Який перший звук у слові *гудзик*?([r]) Доведіть, що цей звук приголосний. Простежте, якими органами мовлення створюється перешкода на шляху струменя повітря. А який звук схожий на нього?([z])

3. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Виконання вправи 5.

— Назвіть зображені предмети. Чітко вимовляйте звук [r].

— Згадайте інші слова зі звуком [r].

- Виконання завдань вправи 6.

Учні записують слова — назви малюнків. Визначають, що на питання *хто?* відповідає слово *гава*. Складають і записують речення з цим словом.

- Виконання завдання на вибір.

○ I група — вправа «Асоціативний куш».

Учні добирають слова *будинок, двері, сходи, дах* і т.д.

○ II група — вправа «Сенкан».

1. *Іменник*. Гудзик.

2. *Прикметники*. Великий, синій.

3. *Дієслова*. Пришивають, продають, гублять.

4. *Враження від предмета*. Великий гудзик пришили до блузки.

5. *Висновок*. Прикраса.

- Виконання вправи 7. Мовне дослідження.

Учні визначають, що слова *грати* — *грати* відрізняються першою літерою. Від цього змінилося значення слова. Ставлять питання до слів, доходять висновку, що перше слово означає дію, а друге — назву предмета. Складають і записують речення з кожним словом.

- Словниковий розподільний диктант.

Записати слова у два стовпчики: у лівий — з буквою «ге», у правий — з буквою «ге».

Слова: *дзига, гриб, гуска, гніт, огірки, танок, агрус, гуля, герой, ґрунт, голова, книга*.

- Вправа «Біном фантазій».

— Виберіть два слова та об'єднайте їх у речення.

- Робота з картками. Робота в парах.

Учні складають та записують скоромовку або народне порівняння (за числовими підказками).

1. Гава	3. ганку	5. запіканку	4. пекла	2. на	
2. так,	1. Говорить	3. немов	5. книги	4. з	6. бере.

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 6 (два останніх завдання). Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. Рефлексія. Вправа «Дерево».

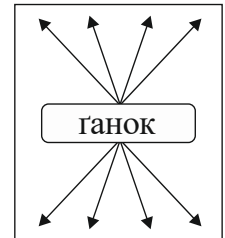
У кожної дитини два стікери (зеленого та червоного кольорів).

Діти підходять до зображення дерева. Спочатку згадують завдання, яке їм сподобалося, і прикріплюють зелений стікер на крону дерева. Потім називають завдання, яке їм не сподобалося чи було важко виконати, і прикріплюють червоний стікер на корінь дерева.

Урок 24. Звук [ф]. Позначення його буквою «еф». Цікавинки для дитинки. Скільки років фломастеру? (с. 41-42).

Мета. *Навчальна:* вчити правильно артикулювати слова зі звуком [ф], вправляти у правильній вимові і правильному написанні слів із цим звуком; активізувати і поповнювати словниковий запас учнів. *Розвивальна:* розвивати усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання.

Засоби навчання. Зображення фламінго, фіалки, фломастери.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу.

Гра «Фламінго і фіалка».

Гравці діляться на команди «Фламінго» та «Фіалки», розходяться по класу. «Фіалки» стоять на місці, а «фламінго» потрібно із заплещеними очима рухатися по класу так, щоб не зачепити «фіалку». Для зручності «фіалки» імітують шум листочків, а «фламінго» — крик птаха.

— Що відчували фламінго, рухаючись по класу?

2. Перевірка домашнього завдання.

— Прочитайте слова, у яких написали букву «ге». (*Гуси, Ольга, грядки.*)

— У яких словах ви написали букву «ге»? (*Гелготали, тава, танку.*)

— Скількома способами можна перенести з рядка в рядок слово *телготали*? (*Чотирма.*) А слово *Ольга*? (*Одним.*)

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

Промовляння скоромовок (за вчителем або спроектованих на екран).

ФАРТУШОК

Флокси, флокси
на фланелі —
фартушок
зацвів у Нелі.

Із шифону
шарфик в Галочки,
а на нім
рясні фіалочки.

Варвара Гринько

Джерело: <https://mala.storinka.org/скоромовки-варвари-гринько.html>

Фіолетовий фломастер
скрізь усе пофарбував:

фізкультурника у формі,
світлофор і телеграф.

Геннадій Равенський

Джерело: http://abetka.ukrlife.org/ab_skoro.htm

— Який звук ви чули найчастіше? Правильно вимовляйте звук [ф]. Доведіть, що цей звук приголосний. Простежте, якими органами мовлення створюється перешкода на шляху струменя повітря.

2. Оголошення теми та завдань уроку.

3. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Виконання вправ 1, 2 (с. 41-42). Робота в парах.

— Прочитайте текст.

— Обговоріть, що було для вас новим, цікавим.

— Ви щодня користуєтеся фломастерами. Та, мабуть, лише після читання тексту задумалися над тим, хто й коли їх придумав. Заповніть на аркушах паперу таблицю за зразком підручника.

- Вправа 3. Перегляд відеоролика.

Після перегляду відеоролика завершують заповнення таблиці.

- Вправа 4.

Учні визначають, що найдовше слово *фломастер*, називають ланцюжок звуків у ньому.

Вправа «Біном фантазій».

— Виберіть два слова та об'єднайте їх у речення.

- Каліграфічна хвилинка.

Лінгвістична казка.

Стала перед дзеркалом літера Ф. Довго любувалася собою. Розглядала своє фіолетове волосся та надуті щоки, фіолетову футболку з фіалками. А найбільше їй сподобалося, що поруч лежали фломастери. Взяла вона фіолетовий фломастер і розпочала ...

— Діти, пофантазуйте, що могла розфарбувати літера Ф. (*Фіолетовий фартух, фіолетовий портфель, фіолетовий велосипед ...*)

- Виконання завдання на вибір.

— Прочитайте з дошки (екрана) вірш з різною інтонацією: радісно, здивовано, як скоромовку.

ФІОЛЕТОВІ ЗАГРАВИ

Фіолетові заграви	фарбувати також майстер.
фарбували в лузі трави.	Фіолетові фіалки
Фіолетовий фломастер	фарбував для нас, Оксанко.

Ганна Чубач

Джерело: <http://www.megaznaika.com.ua/lyrics/kolorovi-virshi-zbirnyk/>

- Записати вірш та підкреслити слова з літерою «еф».
- Скласти і записати речення, у якому найбільше слів з буквою «еф».

4. Фізкультхвилинка.

У нас птахів повний клас — раз.	Буде радісно усім.
Відбуваються дива — два.	Всі за руки ми взялися.
Ти фламінго уяви — три.	Буде вісім — подивися.
Подивися навкруги — чотири.	Ідем по колу залюбки.
Будем разом танцювати — п'ять.	Пам'ятайте! Птахи ми.
Руки в боки й присідать — шість.	Дев'ять, десять — зупиніться.
Плескаєм в долоні — сім.	Всі «пташата», усміхніться.

Надія Кравцова

5. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

ТАК	ПРОБЛЕМА	НІ
Так, ...	Чи подобається вам малювати фломастерами?	Ні, ...
ВИСНОВОК		

- Виконання першого завдання вправи 5.
- Робота з картками. Робота в парах.

Картка 1. Скласти і записати речення зі словосполученням *футбольний м'яч*.

Картка 2. Скласти і записати речення зі словосполученням *фіолетова фіалка*.

Картка 3. Дібрати і записати слова з буквосполученнями *фу, фа*.

Гра «Ланцюжок»

Діти стають у коло і передають фіолетову фіалку, називаючи слово, яке містить звук [ф] або закінчується на *-фон*. (*Телефон, магнітофон, мегафон...*)

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 5 (друге завдання). Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. Рефлексія. Вправа «Відкритий мікрофон».

- Розкажіть про свої враження від уроку.
- Висловіть побажання однокласникам.
- Коли ви були активні на уроці?
- А коли ви сумували? Чому?

Урок 25. Буква «ща». Позначення нею буквосполучення [шч]. Вимова і написання слова *Батьківщина*. Україна — наша Батьківщина. А. Камінчук «Це моя Україна» (с. 42-44).

Мета. *Навчальна:* уточнити і закріпити знання учнів про звукосполучення [шч], яке позначається буквою *щ*; вчити правильно артикулювати слова зі звукосполученням [шч], вправляти у правильній вимові і правильному написанні слів з буквою «ща»; активізувати і поповнювати словниковий запас учнів. *Розвивальна:* розвивати усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання, до Батьківщини.

Засоби навчання. Карта України, сонце з промінцями, орфографічні словники, м'яч.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу.

Вправа «Сонечко».

Діти стають у коло, у центрі якого вчитель розміщує сонце з промінцями. Промінців стільки, скільки учнів у класі.

— Діти, уявіть, що ви — промінець сонечка. Що ви побачили б на землі?

Діти стають на стрічку-промінчик і називають побачене (*степи, поля, ліси, озера, річки, моря, гори, звірі, птахи, дерева, квіти, будинки, школа, дороги, автобуси, потяги, люди ...*)

2. Перевірка домашнього завдання.

— Зачитайте речення, у яких є імена.

— У яких реченнях йдеться про спорт?

II. Основна частина.

1. Оголошення теми та завдань уроку.

2. Робота над віршем Анатолія Камінчука «Це моя Україна».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Який настрій у вас після слухання вірша?

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

— Прочитайте вірш напівголосно. Визначте, які слова потрібно читати з особливими почуттями.

— Прочитайте вірш з різною інтонацією: радісно, здивовано.

- Вправа 2 (с. 43).
- Гра «Доповни речення».
  - Батьківщина — це ... (*Україна, Вітчизна, держава, країна, батьківська земля*).
  - Батьківщина (яка?) ... (*найдорожча, наймиліша, найчарівніша, найсвітліша, найрідніша*).
  - Наша держава (яка?) ... (*суверенна, демократична, незалежна, правова, соборна, вільна, європейська*).
  - У рідному краї дорогі для мене (хто? або що?) ... (*батьки, брати, сестри, друзі, стежка, батьківська хата, школа, українська мова*).

3. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Виконання вправи 3.

Використання стратегії «Методика взаємних запитань». Робота в парах.

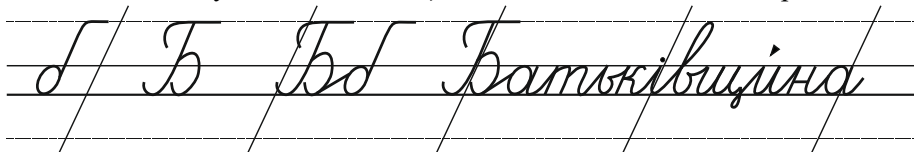
— Об'єднайтеся в пари. Проведемо вправу із «Щоденних 5. Читання з другом». Читайте по черзі текст і ставте одне одному запитання.

- Проведення вправи «Крісло автора» для обговорення змісту прочитаного.

Проблемне запитання: Що для тебе значить Батьківщина?

- Каліграфічна хвилинка.

— Діти, як ви гадаєте, чому слово *Батьківщина* написано з великої літери?

- Вправа 5 (с. 43).

Учні виконують завдання на вибір: складають своє речення про Батьківщину або виписують слова з буквою «ща» з тексту Валентини Кравець (*Батьківщина, щоб, пахоці, радоцях, що*).

У другому завданні вправи відшукують слова *Батьківщина, моя, Україна*. Складають і записують речення *Україна — моя Батьківщина*.

- Вправа 6 (с. 43-44).

Мовне дослідження.

— Назвіть звуки у слові *Батьківщина*. Правильно вимовляйте звуки [шч]. Доведіть, що вони приголосні. Простежте, якими органами мовлення створюється перешкода на шляху струменя повітря.

Ознайомлення з правилом на с. 44.

Читання та обговорення прислів'їв.

Виконання завдання на вибір: записування прислів'я або робота з орфографічним словником.

4. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

— Промовте ланцюжок звуків у слові *дощ*.

- Вправа «Асоціативний кущ».

Учні добирають слова: *крапельки, калюжі, грім, блискавка, злива, земля, дерева, квіти, куц ...*

- Робота з картками. Робота в парах.

Картка 1.

До слів першого рядка дібрати слова з другого рядка. Записати утворені словосполучення.

Зелена, маленьке, хижа.

Щенятко, щука, ліщина.

Картка 2.

До слів першого рядка дібрати слова з другого рядка. Записати утворені словосполучення. Скласти речення з одним словосполученням (на вибір).

Прудка, смачний, нові.

Щітки, ящірка, борщ.

Картка 3.

В орфографічному словнику знайти та записати чотири слова з літерою «ща».

Побудувати звукову модель слова *щиглик*.

- Гра «Так — ні».

Діти стають у коло. Учитель кидає м'яч по черзі кожній дитині і запитує, в яких ситуаціях люди на чинить добре, а в яких — ні.

- Людина повернулася із лісу з оберемком підсніжників.
- Садить дерева та квіти біля будинку.
- Миє автомобіль на березі озера.
- Обгородили небезпечне місце стрічкою.
- Відвезли сміття на сміттєзвалище.
- Викинули сміття на узліссі.
- Звільнили місце в автобусі старенькій жінці.
- Змайстрували годівнички для птахів.

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 7 на с. 44. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. Рефлексія.

Метод «Капельюшки де Боно».

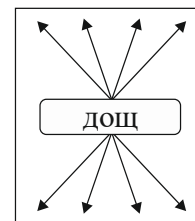
Білий. Що мені відомо про літеру «ща»?

Червоний. Для чого потрібно знати, у яких словах пишуть літеру «ща»?

Чорний. Назвіть слова, в яких пишуть літеру «ща».

Зелений. Скільки звуків позначає буква «ща»?

Синій. Для чого мені потрібні знання, одержані сьогодні на уроці?

Урок 26. У труді зростаємо. Л. Гроха «Наш сад». Частини тексту-розповіді. Звуки [дж], [дз], [дз'], позначення їх буквосполученнями «дж», «дз» (с. 44-46).

Мета. Навчальна: вчити правильно артикулювати слова зі звуками [дж], [дз], [дз']; вправляти у правильній вимові та правильному написанні слів із цими звуками; ознайомити з частинами тексту-розповіді (зачин, основна частина, кінцівка); активізувати і поповнювати словниковий запас учнів. **Розвивальна:** розвивати усне мовлення, пам'ять, увагу. **Виховна:** виховувати інтерес до навчання.

Засоби навчання. Орфографічний словник.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу.

Вправа «Вітання від тварин».

— Передаймо вітання одне одному від тварин, які нам найбільше подобаються.

Діти імітують рухи тварин:

- Привіт, вам вітання від зайчика. (*Стрибають.*)
- Привіт, вам вітання від бджілки. (*Кружляють.*)
- Привіт, вам вітання від слоника. (*Імітують похитуванням хоботом.*)
- Привіт, вам вітання від метелика. (*Махають руками.*)
- Привіт, вам вітання від жабки. (*Стрибають.*)

2. Фонетична зарядка.

— Дмухніть на кульбабку.

— Як квакає жабка?

— Як пищать пташенята?

3. Вправи на розвиток чіткості вимови.

Учитель називає ланцюжки слів, учні вголос повторюють, з'ясовують, чим подібні слова у ланцюжках, чим подібні ланцюжки.

віз — візок — візочок

друг — дружок — дружочок

діти — дітки — діточки

II. Основна частина.

1. Робота над оповіданням Лавріна Грохи «Наш сад».

- Підготовка до читання. Вправа 1 (с. 44).

Учні вчать швидко читати слова. З'ясовують значення слів *підвода* (запряжений кінсьми віз), *прикопати* (неглибоко закопати).

— Чим цікаві слова правого стовпчика? (*Вони мають однакову спільну частину.*)

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні працюють в групах. Читають почергово по два речення.

— Назвіть дійових осіб оповідання. Хто з них дорослий, хто — діти?

- Ознайомлення з будовою тексту. Вправа 2 (с. 45).

— Назвіть частини тексту.

— Попрацюйте в парах. Перевірте одні одних, чи добре ви запам'ятали зміст тексту.

- Гра «Слідопити».

— Скільки у тексті слів з апострофом? (*Два.*)

— Скільки разів трапляється слово *коріння*? (*Три.*)

— У яких словах є буква «ща»? (*Найкращих, щоб, куці.*)

2. Повторення відомостей про звуки і букви.

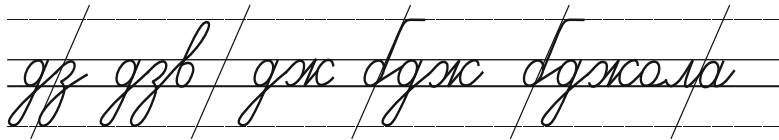
— Пригадайте, які звуки позначає буква «ща».

— Які ще букви позначають два звуки? (*Буква «ї» завжди позначає два звуки, а букви «я», «ю», «є» на початку слова чи складу.*)

— Пригадайте, чи є в українській мові звуки, які позначають двома буквами.

3. Каліграфічна хвилинка.

Запис у зошитах з'єднань та слова:

Гра «Зберіть прислів'я». Записування прислів'їв у зошитах.

- лаБджо лама, а й ат цюєпра. (*Бджола мала, а й та працює.*)
- лаБджоцюєспраенядлбесе, аялддейлю. (*Бджола працює не для себе, а для людей.*)
- Вправа 3 (с. 45).

— Який продукт виробляє бджола? (*Мед.*) А чим корисний мед? (*Смачний, солодкий, лікує простуду.*) Коли ви частіше вживаєте мед? (*Коли хворіємо.*)

— Який другий звук у слові *бджола*? ([дж]) Доведіть, що цей звук приголосний. Простежте, якими органами мовлення створюється перешкода на шляху струменя повітря. А який ще звук ми позначаємо двома буквами?

4. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Мовне дослідження (вправа 4).

— Промовте слова *бджола*, *джміль*. Звук [дж] — це один звук. А як на письмі позначають звук [дж]? (*На письмі позначають не однією, а двома буквами.*)

— Промовте слова *дзвінок*, *дзеркало*, *дзита*. Звук [дз] — це один звук. Він на письмі позначається не однією, а двома буквами.

— Поспостерігайте за положенням язика, губ, зубів під час вимови звуків [дж] [дз] [дз']. Назвіть звуки у слові *бджола*. Скільки їх? (5) А скільки букв у цьому слові? (6)

— Поміркуйте, чому кількість букв і звуків різна. (*Буквосполучення дз, дж позначають один звук.*)

Порівняйте свої висновки з правилом.

— Побудуйте звукові моделі слів *джмелик* і *бджола*.

- Виконання вправи 5 (с. 46).
- Вправа «Сенкан».

1. *Іменник*. Дзига.
2. *Прикметники*. Нова, велика.
3. *Дієслова*. Крутиться, шумить, лежить.
4. *Речення*. Дзига — це рухлива іграшка.
5. *Висновок*. Іграшка.

5. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Виконання вправи 6 (перше завдання).
- Робота з картками. Робота в парах.

Картка 1.

Зі слів кожного рядка скласти речення.

Дзвінок, дзвенить, весело, шкільний.

Дзвіночки, синіють, на галявині, лісові.

Картка 2.

Уставити пропущені слова.

Весело на галявині. Працелюбні ... збирають мед. Біля берізки пишаються сині ... . А над ними гудуть великі ...

Слова для довідки: джмелі, бджоли, дзвоники.

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 6 (друге завдання) на с. 46. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. Рефлексійна вправа «Скринька».

— Які враження від уроку ви покладете у скриньку радості, у скриньку подиву, у скриньку суму?

Урок 27. Правила переносу слів з буквосполученнями *дж, дз*. Легенди нашого краю. За Є. Колодійчуком «Стодзвонні джерела». Вибіркове читання тексту (с. 46-47).

Мета. *Навчальна:* вчити правильно переносити з рядка в рядок слова зі звуками [дж], [дз], [дз']; вправляти у правильній вимові і правильному написанні слів із цими звуками; активізувати і поповнювати словниковий запас учнів; установлювати послідовність подій. *Розвивальна:* розвивати усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання та до природи.

Засоби навчання. Зображення кукурудзи, ребуси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу.

- Вправа «Вітання».

Діти стають у коло.

- Вітаю поля, що під листям дримають. (*Присідають.*)
- Вітаю ліси, які без листя спочивають. (*Руки вгору та імітують похитування.*)
- Привіт для тих звірят, хто не спить. (*Махають руками.*)
- Привіт птахам, які не відлетіли в теплі краї. (*Махають руками.*)
- І кожного в класі я радо вітаю. (*Тиснуть одне одному руки, обіймаються.*)
- Вправа «Мій настрій».

— З яким настроєм ви прийшли сьогодні до школи? Чому?

2. Перевірка домашнього завдання.

— У яких словах є буквосполучення *дж, дз*? (*Дзвіночок, дзвенить, бджоли, дзеркало.*)

— Про кого кажуть, що сміється, наче дзвіночок дзвенить? (*Про дитину, у якої дзвінкий сміх.*)

— Чому людей порівнюють із бджолами? (*Із настанням літа в людей, які мають городи, дачі, дуже багато турбот. Влітку довгі сонячні дні. Протягом дня можна зробити чимало справ. Тому люди раді літу. А бджілки раді цвіту, тому що цвіт для них — джерело харчування. І люди, і бджоли — працювита.*)

— Яку воду порівнюють із дзеркальним блиском? (*Воду в озері, ставку, річці в тиху безвітряну погоду. В такий час у ній все відбивається, як у дзеркалі.*)

II. Основна частина.

1. Робота над легендою «Стодзвонні джерела» (за Євгеном Колодійчуком).

- Вправа 1 (с. 46). Підготовка до читання.

Учні читають слова, з'ясовують, що означає слово *стодзвін* (звук ста дзвонів), *дзвіниця* (вежа для дзвонів на церкві або окрема будівля з дзвонами).

— У яких словах є однакова (спільна) частина? (*Дзвін, дзвіниця, стодзвін.*)

— Що означає слово *джерело*? (*Місце, де підземні води виходять на поверхню.*)

— Послухайте слова. Які з них близькі за значенням до слова *джерело*?

Слова: *криничка, фонтан, початок, водоспад.*

- Вправа 3. «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно упівголоса читають легенду, виписують на аркуш паперу малозрозумілі слова.

Після читання з'ясовують значення виписаних слів.

- Вправа 4. «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Робота в парах. Почергово читають запитання вправи, відповідають на них.

2. Сприймання й усвідомлення учнями граматичного матеріалу.

- Вправа 4 (с. 47).

Слова, в яких букв більше, ніж звуків: *дзвіниця, дзвонів, радість, урочистість, стодзвін, тільки, крізь, джерело, прислухатись, дець, стодзвонна.*

— На які дві групи можна розділити ці слова? (*Слова зі знаком м'якшення та слова з буквосполученнями «дж», «дз».*)

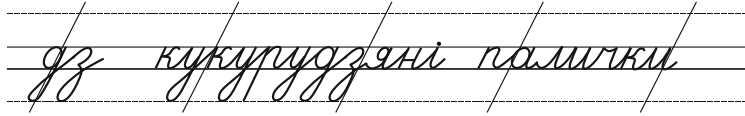
— Пригадайте, як треба переносити з рядка в рядок слова зі знаком м'якшення усередині. (*Знак м'якшення не можна відривати від попередньої букви.*)

Відгадування загадки.

На городі молода пишні коси розпліта,
у зеленій хустинці золоті хова зернинки. (Кукурудза)

Джерело: <http://doshkolenok.kiev.ua/zagadki/963-zagadky-pro-roslyny.html>

- Виконання вправи 5. Каліграфічна хвилинка.

- Мовне дослідження. Вправа 6.

Проблемне питання: Як правильно поділити слово *кукурудза* для переносу з рядка в рядок? Ознайомлення з правилом.

- Виконання вправи 7 (перше і друге завдання).

3. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Робота з картками. Робота в парах.

Картка 1.

Прочитайте речення. Уставте пропущені слова. Слова з буквосполученнями *дз, дж* поділіть на склади для переносу.

Я можу сам пришити ... . На стіні у вітальні висить ... . Над квіткою літає ... .

Слова для довідки: гудзик, дзеркало, бджола.

Картка 2.

Прочитайте і відгадайте загадку.

Є чарівник у школі в нас.
Ану впізнайте, хто він!
Озветься — тиша йде у клас.
Озветься ще раз — гомін.
Щоб не спізнитись на урок,
нам голос подає ... (Дзвінок)

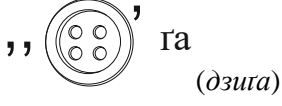

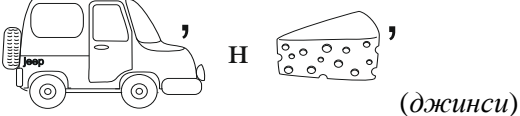
Джерело: <http://zagadki1.ru/ua/zagadka/ye-charivnyk-u-shkoli-v-nas.htm>

Слово-відгадку поділіть для переносу. Із цим словом складіть та запишіть речення.

- Гра «Утвори пари».

дзвінкий ●	● цокання
дзвінка ●	● голоси
дзвінке ●	● ручай
дзвінкі ●	● пісня

Робота з ребусами.

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 7 (останнє завдання) на с. 47. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. Рефлексія.

— Послухайте речення. Поміркуйте, як їх закінчити.

- Слова з попереднього рядка в наступний переносять ... (складами).
- Одну букву в рядку ... (не залишають і не переносять).
- Односкладові слова ... (не переносять).
- Під час перенесення не можна розривати буквосполучення *дз, дж*, бо вони позначають ... (один злитий звук).

Тверді та м'які приголосні звуки

Урок 28. Тверді та м'які приголосні звуки. Легенда Наддніпрянщини «За добро — добром». Порівняння заголовка та кінцівки легенди (с. 47-49).

Мета. *Навчальна:* поглибити знання учнів про позначення м'якості приголосних буквами *i, я, ю, є*; удосконалювати навички звуко-буквеного аналізу слів; активізувати і поповнювати словниковий запас учнів; удосконалювати читацькі навички. *Розвивальна:* розвивати усне мовлення, пам'ять, увагу, вміння порівнювати, аналізувати. *Виховна:* виховувати бажання творити добро, бережне ставлення до природи.

Засоби навчання. Мішечок, кольорові паперові листочки дерев.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

- Вправа «Чарівний мішечок».

— Діти, у нас сьогодні незвичайний урок. Для того, щоб вам працювалося добре, ніщо не заважає, пропоную всі ваші страхи, поганий настрій, негативні емоції скласти до чарівного мішечка. Заховаємо його якнайдалі, а з собою візьмемо лише добрий настрій, старанність та кмітливність.

- Вправа «Очікування».

— Чого ви очікуєте від сьогоднішнього уроку?

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Відгадування загадки.

У садах, лісах блукає,
в жовті шати одягає,

золотисту стелить постіль —
жде сестрицю білу в гості. (Осінь)

Джерело: <http://web.archive.org/web/20191001114121/http://doshkolenok.kiev.ua/zagadki/489-zagadky-pro-osin.html>

— Які зміни відбулися в природі з настанням осені? Чому стало менше птахів, комах?

— Пригадайте назви комах, які треба писати з буквосполученнями «дж», «дз». (*Джміль, бджола, гедзь.*) Назвіть ланцюжки звуків кожного слова. Які з цих слів не можна перенести з рядка в рядок?

2. Робота над легендою Наддніпрянщини «За добро — добром».

- Підготовка до читання легенди.

Опрацювання слів на с. 47 (вправа 1).

— Прочитайте всі слова. Які з них односкладові? Яке слово найдовше? Яке найкоротше?

— Що означає слово *колодязь*? (*Глибока яма, у якій є вода. Криниця, журавель, студня.*)

— Що означає слово *ціль*? (*Об'єкт, у який ціляться. Те, до чого прагнуть, мета.*)

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію (вправа 2).

— Хто дійові особи легенди?

— Чи просила бджола про допомогу?

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Після самостійного перечитування легенди виконують завдання вправи 3 (с. 48).

— Пригадайте, з яких частин складається текст. З якої частини ви дізналися, яка пригода трапилася з бджолою? У якій частині є народна мудрість (прислів'я)?

- Визначення головної думки легенди (вправа 4).

Учні працюють у групах. Перечитують заголовок та кінцівку легенди. Обговорюють, чим вони схожі. Визначають, що легенда вчить допомагати одне одному, незалежно, просять тебе про допомогу, чи ні.

— Чиї вчинки вам сподобалися? Чиї вчинки не варто повторювати?

У легенді «За добро — добром» є 9 слів зі знаком м'якшення.

3. Мовна розминка «Блискавка».

— Що ви знаєте про звуки? Якими є звуки за звучанням? Які звуки ми називаємо голосними? Скільки голосних звуків в українській мові? Що ви знаєте про приголосні звуки? На які групи поділяють приголосні звуки?

- Вправа 5.

Учні розглядають малюнок, визначають, що відображення букви «ер» у ставочку — буква «знак м'якшення».

— Чим особлива ця буква? (Вона не позначає ніякого звука, вказує, що попередній приголосний треба вимовляти м'яко.)

4. **Каліграфічна хвилинка.**

Письмо в повітрі, а відтак у зошитах букв та буквосполучень: *зь, ль, дя, не, осінне, ціль.*

Виконання завдання на вибір.

- Скласти речення про колодязь.
- Побудувати звукову модель слова *ціль*.

5. **Мотивація навчальної діяльності.**

— Розгляньте малюнки. Хто це? (Учитель демонструє зображення козулі, оленя та лані.)

— Що спільного у написанні слів *лань* і *олень*? (Знак м'якшення у кінці.)

— Побудуйте звукову модель слова *козуля*. Назвіть м'який приголосний звук. Як позначити на письмі м'якість приголосного [л']?

6. **Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.**

- Виконання вправи 6.

Мовне дослідження. Роль знака м'якшення у слові.

Ознайомлення з правилом.

- Виконання вправи 7.
- Виконання вправи 8.

Дослідження букв, які позначають м'якість попереднього приголосного.

Перегляд відеоролика про значення слова за QR-кодом, поданим у підручнику.

Повторення правила.

7. **Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.**

- Робота з метаграмами.

— Лісові звірята принесли нам цікаві завдання. У кого на столі червоні листочки, виконують завдання від білочки. У кого жовті листочки, виконуватимуть завдання від лисички. У кого зелені — завдання від зайчика.

I група. Записати слова-відгадки й скласти з одним із них (на вибір) речення.

З цієї крупи готують кашу, плов. Якщо до назви крупи додати знак м'якшення, то утвориться назва хижої кішки. (*Рис — рись*.)

II група. Записати слова-відгадки парами. Підкреслити букви, що позначають м'який приголосний звук, двома рисками, а ті, що позначають твердий, — однією.

Прочитайте слово навпаки: *нал*. Додайте знак м'якшення так, щоб утворилося слово — назва родича оленя. (*Лан — лань*.)

III група. Уставити, де потрібно, знак м'якшення. Скласти речення, використовуючи слова зі знаком м'якшення.

Син_ка, син_, мис_ка, ред_ка.

- Гра «Мовні кошики». Робота в групах.

Дітям пропонується «розкласти» слова у два кошики. В один кошик вони складають малюнки, у назвах яких треба писати знак м'якшення, а в інший — з літерами *я, ю, є, і*. (Малюнки на вибір учителя.)

III. **Заключна частина.**

1. **Домашнє завдання.**

Вправа 9 на с. 49. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. **Рефлексія.**

— Чого ви навчилися на уроці?

— Що нового дізналися?

— Чи справдилися ваші очікування?

Урок 29. Розвиток мовлення. «Чорнобривці — символ України». Опис квітки (с. 49-50).

Мета. *Навчальна:* вчити описувати квітку за планом та малюнком. *Розвивальна:* розвивати усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* закріпити уявлення учнів про красу квітів, їх значення для людей.

Засоби навчання. Ілюстрації осінніх квітів, букет із чорнобривців, картки для індивідуальних завдань.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****Організація класу.**

- Вправа «Природа і я».

Запропонуйте дітям закінчити речення.

- Коли я чую, як цвірінькає горобчик, то мені здається ...
- Сьогодні сонце нагадує мені ...
- Легенький вітерець розмовляє з деревами, ніби ...
- Струмочок милується ...
- Могутній дуб мріє про ...
- Коли я торкаюся чистої, прозорої води, я відчуваю ...
- Ялиночка посміхається всім порам року і промовляє ...
- Хмарки сьогодні такі ніжні, неначе ...
- Жоржина та чорнобривці такі запашні, що ...

II. Основна частина.**1. Актуалізація опорних знань.**

- Гра «На яку квітку сів джмелик». Групова робота.

На дошці ілюстрації осінніх квітів (хризантеми, жоржини, мальви, чорнобривці). Кожна група виконує завдання на картці.

Картка 1. Відгадайте загадку. Якого кольору, форми квітка?

Я не весняна квіточка рання.
Ні, я осіння квітка остання.

Схожі з дубовими маю листки,
дуже духмяні мої пелюстки. (*Хризантема*)

Джерело: <https://my-calend.ru/folklor/zagadki-pro-kviti>

Картка 2. Відгадайте загадку. У яких місцях люблять рости ці квіти? Яку частину рослини збирають, щоб посадити на наступний рік?

Величенькі ці квітки
нагадують тарілки.
Кольори у них чудові:
білі, жовті, бурякові,

апельсинові, рожеві,
фіолетові, вишневі.
А плоди у квітів гожих
на картоплю дуже схожі. (*Жоржини*)

Джерело: <https://my-calend.ru/folklor/zagadki-pro-kviti>

Картка 3. Відгадайте загадку. Чи люблять ці квіти воду? Якої висоти вони досягають?

Навесні я сіяла насіннячко,
доглядало квіти тепле літечко.

Восени на святі любій мамі
подарую я червоні... (*мальви*).

Джерело: <https://my-calend.ru/folklor/zagadki-pro-kviti>

Картка 4. Відгадайте загадку. Якого кольору ці квіти? Де їх сіють?

Жовтий в смужечку сміливець —
це не джміль, а ... (*чорнобривець*).

Джерело: <https://my-calend.ru/folklor/zagadki-pro-kviti>

2. Оголошення теми та завдань уроку.**3. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.**

- Робота з підручником на с.49-50.

Виконання вправ 1, 2.

Каліграфічна хвилинка: *Чч чо бри ці чорнобривці.*

Виконання завдання на вибір.

- Поділити слово *чорнобривці* різними способами для перенесення з рядка в рядок.

- Підкреслити у слові *чорнобривці* літери, які позначають приголосний твердий звук, однією рисою, а приголосний м'який звук — двома рисками.
- Скласти та записати питальне речення про чорнобривці.
- Вправа 3. Робота в групах.
- Вправа 4.

Перегляд відеоролика про чорнобривці за QR-кодом, поданим у підручнику.

- Вправа 5. «Квест-дослід».

— Чорнобривці — дуже красиві осінні квіти. Де вони ростуть? (*Люди дуже люблять висівати їх біля будинків, у парках, уздовж алей...*)

— Які вони на дотик? (*М'якенькі, гладенькі, ніжні...*) На що схожа клумба з чорнобривцями? (*На вогонь, на яскравий килимок, на подушечку...*) Якого кольору чорнобривці? (*Жовтого, червоного, жовтогарячого...*). Зверніть увагу на листочки. Що вони нагадують?

— Ніби витинанку вирізала природа, щоб прикрасити квіти. А який чудовий аромат лине над клумбою. Вдихніть пахощі чорнобривців. Чи знаєте ви, що чорнобривці мають лікувальні властивості? У давні часи настоянкою із чорнобривців полоскали хворе горло. А дівчата для краси вплітали квіти у вінок.

- Вправа 6.

Читання вірша Валентини Кравець. Порівняння тексту з результатами власних досліджень.

- Вправа 7.

Ознайомлення з планом опису.

Усний опис чорнобривців.

Запис опису в зошитах.

- Виконання завдань у групах.

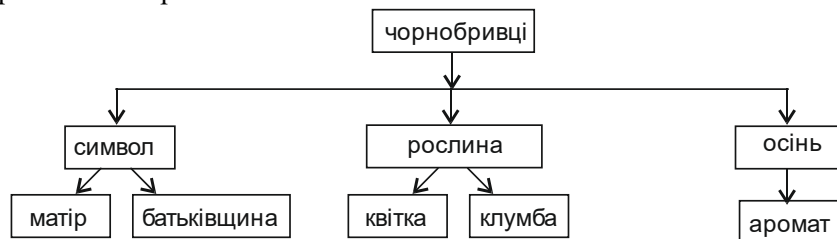
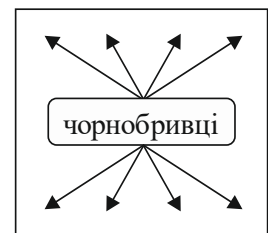
I група. Вправа «Асоціативний кущ».

Учні добирають слова *квіти, клумба, букет, краса, аромат...*

II група. Вправа «Сенкан».

1. *Іменник.* Чорнобривці.
2. *Прикметники.* Красиві, пахучі.
3. *Дієслова.* Ростуть, квітнуть, красуються.
4. *Речення.* Чорнобривці — квіти-символи України.
5. *Висновок.* Квіти.

III група. Вправа «Кластер».

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 7 (останнє завдання) на с. 50.

2. Рефлексія.

Використання стратегії «Ромашка Блума».

Орієнтовні запитання.

Просте: Що цікавого було сьогодні на уроці?

Уточнюоче: Я правильно зрозуміла, що сьогодні діти старанно працювали?

Пояснюоче: Чому нам потрібно знати про квіти?

Творче: Що було б, якби на землі не було рослин?

Оціночне: Як ви оціните свою роботу на уроці?

Практичне: Де ми використаємо отримані знання?

Урок 30. Позначення м'якості приголосних перед буквою «о». Невідоме про знайомі речі. «З історії світлофора». Передбачення змісту тексту за заголовком (с. 51-52).

Мета. *Навчальна:* виробляти в учнів навички літературної вимови, вчити правильно писати слова з буквосполученням *ьо*; ознайомити з історією створення світлофора; удосконалити читацькі навички. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати усвідомлене дотримання правил безпечної поведінки на дорогах, бажання дізнаватися нове про відомі речі.

Засоби навчання. Предметні малюнки, цеглинки Lego.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу.

- Вправа «Вітання».

Діти стають у коло. Повертаються до сусіда / сусідки праворуч, бажають гарного дня.

2. Вправа «Очікування».

— Чого ви очікуєте від сьогоднішнього уроку?

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

— Відгадайте загадку.

Всім перехожим я моргаю,
щоб пильно глянули на мене.

Очей же я аж троє маю:
червоне, жовте і зелене! (*Світлофор*)

Джерело: <http://web.archive.org/web/20191002121656/http://korusno-znatu.in.ua/inshe/zagadky/zagadka-pro-svitlofor/>

— Навіщо, на вашу думку, потрібні світлофори?

2. Вправа «Асоціативний куц».

Учні працюють у групах. Кожна група складає свій куц до слова *світлофор*. Представники груп презентують колективну роботу. Орієнтовні слова: *дорога, правила, водії, пішоходи, автомобіль, транспорт, безпека...*

3. Мотивація навчальної діяльності.

— А чи знаєте ви, коли виникли перші світлофори?

— Як ви гадаєте, перші світлофори були такими ж, як зараз, чи якимись іншими?

— Про історію світлофора можна дізнатися з тексту з таким самим заголовком.

4. Робота над текстом «З історії світлофора».

- Вправа 1 (с. 51). Підготовка до читання тексту.

Учні читають слова, які траплятимуться в тексті, з різною інтонацією: сумно, здивовано, радісно.

- Вправа 2. «Передбачення».

— Прочитайте заголовок тексту. Розгляньте ілюстрацію.

— Про що, на вашу думку, йтиметься у тексті?

— Що означає вислів з *історії*?

- «Щоденні 5». Читаю для себе (вправа 3).

Учні самостійно напівголосно читають текст. Роблять олівцем помітки на берегах: «+» — це мені відомо; «?» — не зовсім зрозуміло; «V» — це цікаво.

Після читання з'ясовують значення слів чи висловів, які були незрозумілими під час первинного читання.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного (вправа 4).

Учні відповідають на запропоновані запитання, обговорюють, якими бувають світлофори.

Вправа 5 (перше завдання).

- Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

ТАК	ПРОБЛЕМА	НІ
Так, тому що ...	Чи потрібні світлофори?	Ні, тому що ...
Висновок		

5. Сприймання та усвідомлення граматичного матеріалу.

Вправа 5 (друге завдання).

Вправа 6 «Квест».

Учні розкодовують слово *дзьоб*.

- Каліграфічна хвилинка.

Запис буквосполучень, слова, речення: *ьо ьо дз дзьоб У птахів є дзьоб*.

- Виконання вправи 7. Мовне дослідження.

Позначення м'якості приголосного перед *о*.

Ознайомлення з правилом.

- Виконання вправи 8 (перше завдання).

Утворення та запис слів із буквосполученням *ьо*.

6. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Виконання вправи 8 (друге і третє завдання).
- Робота з цеглинками Lego. Робота в групах.

Кожна група має набір із трьох предметних малюнків (наприклад, льон, дзьоб, альбом, кулька, олівець, льотчик тощо). Орієнтовно завдання можуть бути такими.

— Розгляньте малюнки. Поставте зелену цеглинку на малюнок, у назві якого є буквосполучення *ьо*. Поставте синю цеглинку на малюнок, у назві якого найменше звуків. Поставте червону цеглинку на малюнок, у назві якого останній звук м'який.

- Гра «Упізнай слово».

— Подумайте і назвіть слова так, щоб їх треба було писати із буквосполученням *ьо*. Запишіть слова у зошит.

- Рідина, яка виділяється з очей, коли дуже сумно або боляче. (*Сльози*)
- Цукерка, яка на паличці. (*Льодяник*)
- Що робить соловейко, коли видає дзвінкі переливчасті звуки? (*Тьохкає*)
- Дерево, яке низько зрізали. (*Пеньок*)
- Той, що сповнений енергії, сили, жвавий. (*Бадьорий*)
- Красивий, привабливий, гідний бути намальованим. (*Мальовничий*)
- Виконання завдання на вибір.
- Гра «Закресли «зайві» слова».

Дзьоб (що робить?) клює, стукає, вирізає, лікує, видовбує, фарбує, добуває, креслить, годує, переносить.

- Гра «Розсипанка».

Скласти прислів'я за числовими підказками.

10. море	4. дзьоб,	1. Прислів'я	3. пташиний	6. мудрості
2. з	5. а	7. в	9. ціле	8. ньому —

(Прислів'я з пташиний дзьоб, а мудрості в ньому — ціле море.)

Джерело: https://superveklass.blogspot.com/2017/11/blog-post_91.html

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 8 (останнє завдання) на сторінці 52. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. Рефлексія. Вправа «Оплески».

— Приготуйте долоні. Плесніть, якщо ви згодні зі мною.

- На уроці я дізналася / дізнався багато цікавого про світлофор.
- На уроці мені було цікаво.
- На уроці я дізналася / дізнався, що м'якість приголосного перед *о* позначають знаком м'якшення.
- На уроці я працював / працювала старанно.

Урок 31. Ю. Колесниченко, Г. Філановський «Паперова історія» (с. 53-54).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з історією винайдення паперу; розвивати читацькі навички; формувати вміння працювати з текстом. *Розвивальна:* розвивати усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати бережне ставлення до паперу.

Засоби навчання. Картки для ігор «Дешифрувальник», «Установи послідовність».

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****1. Організація класу.**

Вправа «Долонька».

— Діти, покладіть долоньку на парту. Загніть пальчик ті, хто прийшов до школи з гарним настроєм. Загніть пальчик ті, які хочуть сьогодні дізнатися нове. Загніть пальчик ті, які люблять усміхатися. Загніть пальчик ті, які мають гарних друзів.

— Що ви очікуєте від сьогоднішнього уроку?

2. Мовленнєва розминка.

- Вправи для розвитку артикуляції, дихання.
  - Повний вдих і видих носом.
  - Проговорити голосні звуки без голосу.
  - Міцно закрити рота. Язиком торкатися то лівої, то правої щоки.
  - Голосно цокати язиком.
- Гра «Перестав усе, як треба».

Засобакали гавки.

Закицькали нявки.

Закачкали кряки.

Забаранили беки.

Зажабали кваки.

Закізкали меки.

Чистомовки.

Вітерець у лісі — ш-ш-ш.

Повзе вуж у траві — с-с-с.

Прилетів жук — ж-ж-ж.

Заспівав комарик — з-з-з.

II. Основна частина.**1. Актуалізація опорних знань.**

— Відгадайте загадку.

Білий-білий, наче сніг.

Рук нема, немає ніг.

Не людина і не звір,

а зовуть його... (*папір*).

Джерело: <http://web.archive.org/web/20191007134128/http://korusno-znatu.in.ua/inshe/zagadky/zagadky-pro-papir/>

— Попрацюйте в групах. Заповніть таблицю «Знаю — Хочу дізнатися — Дізнався / дізналася».

Папір		
Знаю	Хочу дізнатися	Де знайти інформацію

2. Мотивація навчальної діяльності.

- Робота в групах.

Група 1. Скласти асоціативний куш «Папір».

Група 2. Гра «Дешифрувальник».

	А	Б	В	Г
1	п	і	т	о
2	а	р	д	м
3	к	н	у	е

Код 1. 1А, 2А, 1А, 1Б, 2Б.

Код 2. 3А, 2А, 2Б, 1В, 1Г, 3Б.

Код 3. 2В, 1Г, 3А, 3В, 2Г, 3Г, 3Б, 1В.

— Розкажіть, що можна виготовити з паперу.

Урок 32. Правила перенесення слів із буквосполученнями *ьо, йо* (с. 54).

Мета. *Навчальна:* виробляти в учнів навички літературної вимови, систематизувати знання учнів про пом'якшення приголосних перед знаком м'якшення, вчити переносити слова з *йо* та *ьо*. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання.

Засоби навчання. Картки для індивідуальної роботи, цеглинки Lego.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «Гарна погода».

— Сьогодні вранці досить прохолодно на вулиці. Прохолодно і в нашому класі. Пропоную запросити тепло до нашого класу. Для цього ви скажете приємні слова один одному.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Бліц-опитування.
  - Якими можуть бути звуки за звучанням?
  - Скільки голосних звуків в українській мові?
  - Скількома буквами позначають голосні звуки?
  - Якими за звучанням можуть бути приголосні звуки?
  - Яких звуків більше: голосних чи приголосних?
  - Яка буква не позначає жодного звука?
  - Яка буква завжди позначає м'який приголосний звук?

2. Мотивація навчальної діяльності.

— Утворіть нове слово з перших літер кожного слова.

Морква + ананас + йогурт + огірок + напій + еклер + зефір = (*майонез*)

— Утворіть нове слово з останніх літер кожного слова.

Буряк + молоко + кизил + сіль + авокадо + сир + кабачки = (*кольори*)

— Запишіть слова *майонез*, *кольори* кілька разів, щоб вони «перелізли» через «поле». З якою проблемою ви зустрілися. (*Нам потрібно перенести з рядка в рядок.*)

3. Оголошення теми та завдань уроку.

4. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Виконання вправи 4 (с. 54). Вправа «Ребус».

Учні розгадують слово *майоран*.

- Каліграфічна хвилинка.

ьо йо / кольорові майорани

- Виконання вправи 5. Мовне дослідження.

Перенесення слів з *ьо, йо* з рядка в рядок.

Ознайомлення з правилом.

- Виконання вправи 6 (три завдання).

З тексту «Паперова історія» виписують слова *багатьох, сьогодні, нього, цього, всього*.

Утворення та записування слів із буквосполученням *ьо, йо*, поділяючи їх для переносу.

5. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Вправа «Кольорові мешканці». Робота з цеглинками Lego.

Діти будують башточки.

I група. На кожну цеглинку називають слово з *ьо*.

II група. На кожну цеглинку називають слово з *йо*.

Перемагає група, яка збудує вищу башту.

- Вправа «Закінчи речення».
  - Ольга любить їсти... (*йогурт*).

- Подряпини можна обробити ... (йодом).
- У річці плаває риба ... (йорж).
- На калиновому кущі соловейко ... (тьохкає).
- Вибірковий диктант.

Учитель зачитує речення, учні виписують слова з буквосполученнями *ьо, йо*.

Бадьорим кроком ми йдемо польовою стежкою. Праворуч до самого небокраю простягається килим синього льону. Ліворуч кольоровими стрічками майорять маки і волошки поміж житом.

Перевірка.

- У яких словах є склад *льо*? (*Польовою, льону, кольоровими.*)
- Слів з яким буквосполученням, *ьо* чи *йо*, більше? (*З буквосполученням ьо.*)
- У якому слові є склад *цьо*? (*Такого слова у цьому диктанті немає.*)
- Поділіть на склади для переносу два слова (на вибір).
- Самостійне виконання завдань на картках.

Картка 1.

Виписати з вірша слова зі сполученнями букв *ьо*, поділяючи їх на склади.

СИНІЙ ЛЬОН

При дорозі, де тополі,
синій льон зацвів у полі.
Біля льону — синя річка,
в небі синьому — синичка.
Стільки цвіту-синьодзвону,
засиніло все від льону.

Анатолій Камінчук

ло: <http://web.archive.org/web/20191008103707/https://mala.storinka.org/%d0%b4%d0%be%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%ba%d0%b0-%d0%b2%d1%96%d1%80%d1%88%d0%b8%d0%ba%d1%96%d0%b2-%d0%bf%d1%80%d0%be-%d1%80%d0%be%d1%81%d0%bb%d0%b8%d0%bd%d0%b8-%d0%b7-%d1%80%d1%96%d0%b7%d0%bd%d0%b8%d1%85-%d0%b4%d0%b8%d1%82%d1%8f%d1%87%d0%b8%d1%85-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b6%d0%be%d0%ba.html>

Картка 2.

Побудувати речення з кожної групи слів. Підкреслити буквосполучення *ьо*.

Торішнього, діти, назгрібали, в садку, листя, купи.
Берізку, Василько, кольоровими, намалював, олівцями.

Картка 3.

Прочитати. Знайти і виправити помилки, яких припустився учень у диктанті.

Осінь, окун, пенки, пальто, серпень, тільки, у нього, сьйогодні, альбом, колори, тінь, маленький, знайомий, бадьорий, синька.

- Гра «Утвори слова».

Слова спроектовані на екран (чи записані на дошці).

<i>що?</i>	<i>який?</i>
праця	працьовитий
колір	
поле	

- Вправа «Оживи буквосполучення».

Учні «оживляють» буквосполучення *ьо, йо*, використовуючи кольорові олівці та фломастери.

— Щоб ці буквосполучення жили у мирі та злагоді, які правила переносу ти їм нагадаєш?

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 6 (два останніх завдання) на с.54. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання

2. Рефлексія. Вправа «Рюкзак».

— Які з отриманих на уроці знань і вмій ви візьмете з собою для використання на інших уроках?

— Про що цікаве розповісте вдома?

Відповіді «складають» у рюкзак (уявний чи справжній).

Урок 33. За Л. Сердунич «Дні тижня». Закріплення вивченого про правила перенесення слів. Вимова і написання слів *календар, понеділок, середа, четвер, неділя* (с. 55-56).

Мета. *Навчальна:* розширити знання учнів про дні тижня, походження назв днів тижня; удосконалювати читальські навички; узагальнити матеріал про тверді та м'які приголосні звуки; активізувати і поповнювати словниковий запас учнів; формувати навички грамотного письма. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання.

Засоби навчання. Стікери червоного та зеленого кольорів.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу.

Вправа «Усмішка».

— Як ви гадаєте, що я маю у своїх долонях? Це має кожна людина: тато, мама, дідусь, бабуся, братик, сестричка, навіть і ти. Це те, без чого чемна людина не може обійтися. Вона приносить щастя в дім, від неї стає всім тепліше, її не можна придбати в магазині, продати. Це ... (*усмішка*). Тож подаруйте усмішку мені, друзям. Вона принесе щастя, удачу. Усмішка зігріє нас своїм теплом.

2. Перевірка домашнього завдання.

— Які слова можна перенести лише одним способом? (*Одне слово ба-йок*.)

— Яке слово можна перенести найбільшою кількістю способів? (*Слово Андрійович можна перенести чотирма способами*.)

— Прочитайте речення, в яких є імена.

— Побудуйте звукову модель слова *його*.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

— Відгадайте загадку.

Є в квартирі молодець —
математик і мудрець.

Він тебе не підведе,
бо рахунок дням веде. (*Календар*)

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://gorodenok.com/%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%BA-6-%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0-%D1%8F%D0%BA%D1%96->

[%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B7%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%BE/](http://web.archive.org/save/https://gorodenok.com/%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B7%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%BE/)

— Що таке календар?

— Чи вмієте ви користуватися календарем?

— Якими бувають календарі?

— Про що можна дізнатися з календаря?

— Назвіть за порядком дні тижня.

— А чи знаєте ви, чому дні мають такі назви?

2. Оголошення теми та завдань уроку.

3. Робота над текстом «Дні тижня».

- Підготовка до читання тексту.

Вправи на швидке прочитування слів: *послідовність, утворилася, серединне, неукраїнська, давньоруська, давньоєврейська, давньоукраїнська*.

- «Щоденні 5». Читаю для себе (вправа 1, с. 55).

Учні самостійно читають текст, визначають малозрозумілі слова.

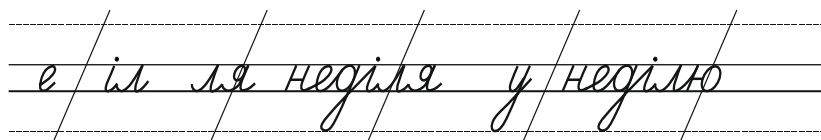
- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Виконують завдання у парах: розказують одні одним, чому дні мають такі назви.

- Вправа 2. Виконання завдання на вибір.

- Учні визначають, що після п'ятниці через день буде неділя. У грі «Дешифрувальник» теж зашифровано слово *неділя*. Каліграфічна хвилинка.

Записування в зошити з'єднань, слів:

- Гра «Яке слово заховалося?»
Неділя — Неля, Ян, ніде, ля, для, ні, не, де, дія, леді, лід, Ніл, ...

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

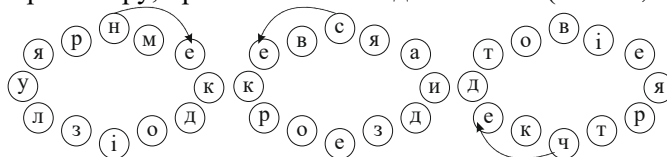
Робота зі словом *неділя*. Робота в групах.

I група. Вправа «Кластер».

II група. Гра «Подумай і скажи».

— Перестрибуючи через літеру, прочитайте назви днів тижня. (*Неділя, середа, четвер.*)

III група. Вправа «Сенкан».

Іменник. Неділя.

Прикметники. Весела, спокійна.

Дієслова. Настає, приходить, показує.

Речення. Неділю добре проводити в родинному колі.

Висновок. Неділя закінчує тиждень.

- Народні приказки (*записано на дошці або моніторі*).

Йому щодня неділя.

Неділя — день вимушеного безділля.

Як неділя, то й сорочка біла.

Джерело: https://zik.ua/news/2017/12/14/dni_tyzhnya_davni_nazvy_u_suchasni_chuzhi_vony_dlya_nas_chy_ridni_1225935

— Як ви розумієте ці вислови? Запишіть одну народну приказку за вибором.

4. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Виконання вправи 3 (два завдання) на с. 55.

Учні називають ланцюжок звуків у слові *неділя*, вибирають модель слова.

- Розміщення слів за алфавітом.

Виконання третього завдання вправи 3 (с. 56).

Прочитавши, як Даринка і Миколка записали назви днів тижня в алфавітному порядку, визначають, що Миколка правильно виконав завдання, а Даринка припустилася двох помилок.

- Виконання четвертого завдання вправи 3.

Перевірка виконання: *понеділок, вівторок, п'ятниця, неділя*.

5. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Виконання п'ятого і шостого завдання вправи 3 (с. 56).

Учні читають і відгадують загадки, списують одну (на вибір). Підкреслюють букви, які вказують на м'якість попереднього приголосного звука.

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Останнє завдання вправи 3 на с.56. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання

2. Рефлексія. Вправа «Дерево».

У кожної дитини два стікери — зеленого та червоного кольорів.

Діти підходять до зображення дерева. Називають завдання, яке їм сподобалося, і прикріплюють зелений стікер на крону дерева. Називають завдання, яке було важко виконати, і прикріплюють червоний стікер на стовбур дерева.

Подовжені м'які приголосні звуки

Урок 34. Подовжені м'які приголосні звуки, позначення їх на письмі двома однаковими буквами. Золота осінь. За О. Копиленком «Жовкне листя». Поняття про текст-опис (с. 56-58).

Мета. *Навчальна:* вчити розрізняти м'які подовжені звуки, позначати їх буквами на письмі та спеціальною позначкою у звукових моделях, формувати навички правильної вимови подовжених м'яких приголосних звуків; ознайомити з поняттям текст-опис; удосконалювати читацькі навички. *Розвивальна:* розвивати мовлення, логічне мислення. *Виховна:* виховувати старанність, наполегливість, естетичні смаки.

Засоби навчання. Кленові листочки.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу.

Завітала до вас я на годинку.
Розкажу вам цікаву новинку.
Поведу вас в чарівну науку.
Тільки слухайте, будь ласка.

Щоб робота в нас кипіла,
працювати будем як?
Старанно! Дружно! Вміло!

Світлана Ходій на замовлення

2. Гра «Продовж речення».

- Звуки бувають ... (*голосні та приголосні*).
- Голосні звуки утворюються за допомогою ... (*голосу*).
- Приголосні звуки утворюються за допомогою ... (*голосу та шуму або тільки шуму*).
- Приголосні звуки бувають ... (*дзвінки — глухі, тверді — м'які*).
- М'якість попереднього приголосного звука позначають букви ... (*я, ю, є, і, в*).
- Завжди м'який звук ... (*й*).

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань учнів.

Відгадування загадки.

Гілки рогаті,
листки лапаті,
плоди крилаті. (*Клен*)

— Які слова допомогли відгадати загадку?

— У які кольори забарвлені листочки клена восени?

Учні розглядають листочки клена, називають осінні кольори: жовтий, багрянний, золотистий...

— У які кольори забарвлюються листочки інших дерев?

2. Опрацювання оповідання за О. Копиленком «Жовкне листя».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію (вправа 1 на с. 56-57).

Учитель виразно читає текст. Відтак запитує:

— Який настрій у вас після слухання тексту?

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

— Про яку пору року ви прочитали?

— Ви прочитали текст-опис. Щоб ми могли уявити, яка осінь, автор використовує вислови *замріяний клен сумує, вирізьблений листок, зажурений клен...*

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного (вправа 2 на с. 57).

— Які дерева згадано в тексті?

— Які вислови допомагають уявити берізку, ялинки і сосни?

3. Мовне дослідження.

— Прочитайте слова.

Слова спроектовані на екран або надруковані на дошці.

навчання

дозвілля

колосься

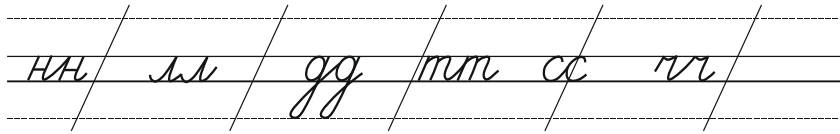
читання

гілля

волосься

- малювання   бадилля   узлісся
- Чим цікаві ці слова?
- Проведіть мовне дослідження за кроками, прописаними у вправі 3 на с. 57.

4. Каліграфічна хвилинка.

5. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Виконання вправи 4 (два завдання).

У тексті є слова з подовженими приголосними *на узліссі, осінню, гілля, останні*. Учні виписують одне з речень з цими словами.

Поданий у підручнику звуковій моделі відповідає слово *осінню*.

Учитель пропонує побудувати звукову модель слова *узлісся*.

- Орфоепічна вправа.

Правильна вимова слів з м'якими приголосними і подовженими м'якими приголосними звуками (третє завдання вправи 4).

- Гра «Чарівники».

Учитель називає склад (приголосний + голосний), а учні називають склад, у якому приголосний звук стає подовженим:

ля — ... (ля)	тя — ... (ття)	ня — ... (ння)
ті — ... (ті)	ді — ... (ді)	ся — ... (ся)

Гра «Детективи».

Вчитель називає частину слова, а діти додають такий склад, щоб у ньому був м'який подовжений звук.

жи (ття)	взу (ття)	корі (ння)
насі (ння)	пла (ття)	коло (ся)

- Виконання четвертого завдання вправи 4 (с. 58).

Це завдання можуть виконувати в парах чи групах. Утворюють слова *гілля, коріння, читання*.

Завдання на вибір:

- скласти речення зі словом *читання*;
- скласти зі слів прислів'я за числовими підказками та записати його.

2. ось	4. навчання.	1. Читання —	3. найкраще
--------	--------------	--------------	-------------

(*Читання — ось найкраще навчання.*)

6. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Пояснювальний диктант.

Навчання — це головне завдання учнів. У неділю будуть змагання з плавання. На уроці читання ми переказували оповідання.

— Назвіть слова з м'якими подовженими звуками.

— Побудуйте звукові моделі слів з м'якими подовженими звуками.

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Останнє завдання вправи 4 на сторінці 58. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. Рефлексія. Метод «Капелюшки де Боно».

Білий. Що мені відомо про подовжені м'які приголосні?

Червоний. Для чого потрібні знати, як позначають на письмі м'які подовжені звуки?

Чорний. Пригадайте або знайдіть на сторінці підручника слова з м'якими подовженими звуками.

Жовтий. Що гарного, на вашу думку, сталося сьогодні на уроці?

Зелений. Як позначають на письмі м'які подовжені звуки?

Синій. Для чого потрібні знання, одержані сьогодні на уроці?

Урок 35. Життя і справи твоїх ровесників. За О. Кротюк «Несправжня вулиця». Висловлювання свого ставлення до вчинків дійових осіб (с. 58-59).

Мета. *Навчальна:* формувати вміння розрізняти мову автора та мову дійових осіб; навчати учнів аналізувати ситуації, в які потрапляють їхні ровесники; вчити висловлювати своє ставлення до вчинків дійових осіб, визначати головну думку твору; удосконалювати читацькі навички. *Розвивальна:* розвивати мовлення. *Виховна:* виховувати почуття відповідальності, бажання дотримуватися чистоти.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Емоційне налаштування.

Любі діти! Добрий день!
Зичу праці і пісень.

А ще, друзі, всім бажаю
сил, натхнення на весь день!

2. Вправа «Трибуна вільних думок».

Діти стають за трибуну і висловлюють свої припущення, що вивчатимуть сьогодні на уроці, що очікують від уроку.

3. Мовно-лексична розминка.

- Скоромовка.

Дід Данило ділив диню:
дольку — Дімі, дольку — Діні.

— Який звук найчастіше повторюється у скоромовці? Промовте скоромовку з різними емоціями: здивовано, сумно, радісно.

- Вправи на миттєве розпізнавання слів.

На екрані проєктують слова: *їхав, їхній, їдять, дідусь, обідати, думати, дорога, Дмитрик, сердиться, здивувалися.*

II. Основна частина.

1. Повідомлення теми і завдань уроку.

Учні читають назву теми розділу. Колективно з'ясовують, що означає вислів «твої ровесники».

Висловлюють припущення щодо змісту творів, які читатимуть у розділі.

2. Підготовка до читання оповідання.

- Вправа «Передбачення».

— Прочитайте заголовок твору. Поміркуйте, про що може йтися в оповіданні з таким заголовком.

- Інтонаційне читання речень.

Речення спроєктовані на екран або надруковані на дошці:

— Гайда, дідусеві покажемо, — сказав...
— Чому не наша? — здивувалися...
— Та вони ж малюнок зіпсують, — несміливо проказав...

3. Робота над оповіданням «Несправжня вулиця» (с. 58-59).

- «Щоденні 5». Читання для себе.

Учні самостійно упівголоса читають текст.

— Як звали хлопчиків?

- Аналіз тексту.

— Прочитайте зачин оповідання. Про що ви дізналися із зачину?

— Який настрій був у Дмитрика та Юрася?

— Що дідусь купив для внуків?

— Прочитайте другий абзац оповідання. Про що йдеться в цьому абзаці?

— Чому хлопчики навіть не обідали?

— Прочитайте, як описано малюнок братів.

— Чи змінився настрій хлопців?

- Поняття про мову автора та мову персонажів.

— Прочитайте упівголоса решту абзаців основної частини. Зверніть увагу на слова персонажів.

Поміркуйте, з якою інтонацією треба їх читати.

- Чому дідусь назвав вулицю несправжньою?
- Як ви гадаєте, дідусь жартував чи сердився?
- Чи погоджуєтеся ви з думкою Дмитрика, що папірці зіпсують малюнок?
- Як змінився настрій хлопців після розмови з дідусем?
  - Читання в особах. Робота в групах.

Учні працюють у невеликих групах. Розподіляють ролі, упівголоса читають в особах основну частину тексту.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Виконання завдань, поданих після тексту (вправа 2, с. 59).

4. **Визначення головної думки оповідання.**

- Чому оповідання має таку назву?
- Які інші заголовки можете дібрати? Обґрунтуйте свою думку.
- Що ви зрозуміли після читання тексту?
- Прочитайте виділене речення. Як ви розумієте ці слова?
  - Виконання вправи 3 (с. 59).

Учні обговорюють вчинки дійових осіб. Визначають, що, йдучи додому, хлопці чинили погано, викидали обгортки від цукерків на вулиці. Проте після розмови з дідусем вони зрозуміли свою помилку. Пішли й позбирали папірці.

— Яка головна думка оповідання? (*Треба обдумувати, якими будуть наслідки твоїх вчинків. Треба дотримуватися чистоти всюди: у приміщенні, на вулиці.*)

5. **Театралізація оповідання.**

Учні об'єднуються в групи по троє осіб, театралізують оповідання.

6. **Словникова робота.**

Учитель ознайомлює учнів з фразеологізмами.

Тягнути за язик — *випитувати інформацію.*

Тримати язик за зубами — *мовчати.*

Крутиться на кінчику язика — *знаю, але не можу згадати.*

Як корова язиком злизала — *щось безслідно зникло.*

Язик без кісток — *про надмірно балакучих людей, базік.*

7. **Вправи на удосконалення читацьких навичок.**

- Гра «Слідопит».
- Чиє ім'я, Юрася чи Дмитрика, частіше повторюється в оповіданні? (*Однаково, по три рази.*)
- Скільки разів повторюється слово вулиця? (*П'ять.*)
- Прочитайте речення, в якому це слово трапляється двічі. (*Інакше вулиця буде несправжня, не наша буде вулиця.*)

Вправа «Кидок — засічка».

За командою «кидок» всі одночасно починають читати текст (напівголосно). За командою «засічка» зупиняються й олівцем відзначають останнє прочитане ними слово. Потім знову за командою «кидок» читають текст від початку. Під час повторного читання діти переконуються, що прочитали більший обсяг («засічка» поставлена вже далі). Це доводить їм необхідність кількаразового читання тексту, адже з кожним разом результати поліпшуються.

III. **Заклучна частина.**

Рефлексія.

- Найбільше мені сподобалося виконувати ...
- Сьогодні на уроці я дізнався / дізналася ...
- Ці знання мені потрібні для того, щоб ...
- Свою роботу на уроці оцінюю...

Урок 36. Поділ на склади слів із подовженими м'якими приголосними звуками (с. 59-60).

Мета. *Навчальна:* формувати вміння ділити на склади слова з подовженими приголосними звуками; активізувати і поповнювати словниковий запас учнів. *Розвивальна:* розвивати зацікавленість до мовних явищ української мови. *Виховна:* виховувати і виробляти навички культурного спілкування, бажання вчитися.

Засоби навчання. Картки.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.**

- Вправа «Мікрофон».

— Подумайте і скажіть, яким має бути наш урок. (*Цікавим, повчальним, трохи казковим, веселим, світлим, загадковим...*)

— А ви на уроці якими повинні бути? (*Дисциплінованими, уважними, зібраними, вправними, наполегливими...*)

— Отже, якщо ви будете такими, то ми разом створимо цікавий, творчий, продуктивний урок. А чи буде він цікавим? Все залежить від вашої активності, уважності, творчості.

Актуалізація опорних знань.

- Які слова з подовженими м'якими приголосними ви знаєте?
- Як позначають на письмі м'які подовжені звуки?
- Яким значком у звукових моделях позначають м'які подовжені приголосні звуки?

II. Основна частина.**1. Диктант із самоперевіркою.**

Учитель диктує слова, діти спочатку записують, а потім звіряють із правильно написаними словами (спроєктованими на екран чи записаними на дошці): *життя, зілля, сміття, волосся, вітання.*

2. Виконання вправи 4 (с. 59).

Вправа «Вхід у малюнок».

— Що ви бачите на малюнку? Уявіть себе серед осінніх листочків. Що ви відчуваєте? Який у вас настрій? Чо спостерігали ви за листопадом? Прочитайте букви на листочках. Подумайте, чи можна з них утворити слово. Яке?

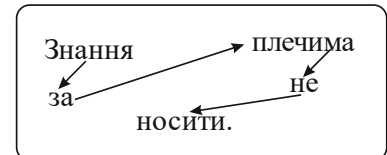
3. Каліграфічна хвилинка.

Написання букв та з'єднань: *н ня ння з зн знання.*

— Рухаючись за стрілочками, прочитайте прислів'я. (*Знання за плечима не носить.*)

Джерело: Збірка «Народ скаже — як зав'яже : Українські народні прислів'я, приказки, загадки, скоромовки» / Упорядник Н. С. Шумада. — Київ, Веселка, 1985 рік.

— Як ви розумієте це прислів'я? Запишіть його каліграфічно в зошитах.

4. Мотивація навчальної діяльності.

Вправа «Знаю — Хочу знати — Дізнався / Дізналася».

— Скільки букв у слові *знання*? Скільки звуків у слові *знання*? Скільки складів у цьому слові? Як поділити на склади слово *знання*? Чому?

— Чого ви хочете навчитися на уроці?

<i>Знаю</i>	<i>Хочу знати</i>	<i>Дізнався / дізналася</i>

У стовпчик «Знаю» поставити плюс, якщо знають відповіді на запитання.

У стовпчик «Хочу знати» — чого хотіли дізнатися під час уроку.

У стовпчик «Дізнався / дізналася» — що дізналися під час вивчення теми (заповнюють протягом уроку).

5. Оголошення теми та завдань уроку.

— Як ви гадаєте, що ми вивчатимемо сьогодні на уроці?

6. Сприймання та засвоєння нового матеріалу.

- Вправа 5 (с. 59). Мовне дослідження.

Виконання покрокових завдань та порівняння своїх висновків із правилом.

- Вправа 6.

Учні випишують слова: *малювання, гіллям, сміття*. Ділять слова на склади.

- Вправа 7.

Учні доводять свої думки, користуючись «Попс-формулою».

П (*позиція*) — Я вважаю, що ...

О (*обґрунтування*) — Тому що ...

П (*приклад*) — Я можу довести це на прикладі ...

С (*судження*) — Я роблю висновок про те, що ...

- Вправа 8 (с. 60).

Учні читають прислів'я, пояснюють їх. Називають слова з подовженими приголосними звуками.

Відтак виконують друге завдання (на вибір).

Третє завдання. Списують текст, поділяючи на склади слова з подовженими звуками.

Перевірка виконання.

— Назвіть трискладові слова з подовженими приголосними звуками. (*Раннього, цвітіння.*)

— Яке слово найдовше у першому реченні? (*Кульбабки.*)

— Скільки слів з наголошеним першим складом у другому реченні? (*Чотири: кожна, квіточка, схожа, сонечко.*)

7. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Робота на картках

Картка 1.

Списати прислів'я. Поділити рисками слова з подовженими приголосними на склади.

1. Літо дає коріння, а осінь — насіння. 2. Важко у навчанні — легко в труді.

Картка 2.

Прочитати. Виписати слова, в яких треба писати подвоєння.

Жи(т, тт)я, узбере(ж, жж)я, вугі(л, лл)я, лис(т, тт)я, обли(ч, чч)я, зем(л, лл)я.

Картка 3.

Прочитати. Вибрати з довідки потрібні слова. Записати речення.

Сьогодні у нас був урок ... . Ми вчилися малювати ... дерев. А перед тим провели ... .

Слова для довідки: дослідження, малювання, гілля.

Картка 4.

Прочитати тлумачення слів. Установити відповідність. Побудувати звукові моделі виділених слів.

Тверда горюча речовина	•	•	<i>приладдя</i>
Предмети, які використовують під час навчання	•	•	<i>повідомлення</i>
Зерна, дрібні плоди для посіву	•	•	<i>вугілля</i>
Документ, у якому про щось повідомляється	•	•	<i>насіння</i>

- Гра «Ти — мені, я — тобі».

Одна дитина називає слово з подовженими приголосними, а інша ділить це слово на склади.

III. Заключна частина.

1. Метод «Тонкі й товсті запитання».

Орієнтовний зміст тонких запитань:

— Що ми сьогодні вчилися робити на уроці?

— Яке завдання вам найбільше сподобалося виконувати?

— Чи всі слова ви написали правильно?

Орієнтовний зміст товстих запитань:

— Чому деякі завдання було легко виконувати?

— Як потрібно працювати на уроці, щоб правильно виконати всі завдання?

— Що було б, якби люди не вміли писати?

2. Домашнє завдання.

Вправа 8 (четверте і п'яте завдання) на с.60. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 37. Перенесення слів із подовженими м'якими приголосними звуками. В. Верховень «До побачення» (уривок) (с. 60-62).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з правилами переносу слів з подовженими м'якими приголосними звуками, формувати в учнів навички правильної вимови подовжених м'яких приголосних звуків. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання.

Засоби навчання. Картки для індивідуальної роботи, долоньки.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

- Вправа «Кольорові долоньки».

Під час виконання цієї вправи вводиться заборона на розмови.

Учні хаотично пересуваються по класу. Учителю тримає три «долоньки» (синю, червону, жовту), вирізані з кольорового картону. За сигналом педагог піднімає «долоньку» певного кольору вгору. Кожен повинен привітатися з якомога більшою кількістю однокласників.

Варіанти сигналів:

Червона долоня — потиснути руку.

Синя долоня — «обіймашки».

Жовта долоня — привітатися спинками.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Скільки слів з подовженими приголосними є у тексті? (Три.)

— У якому з них найбільше складів? (У слові оповідання.)

2. Актуалізація опорних знань.

- Виконання вправи 1 (с. 60).

Вправа «Квест». Учні розшифровують словосполучку *до побачення*. З'ясовують, що означає цей вислів, коли його вживають.

- Каліграфічна хвилинка.

Запис у зошити з'єднань: *до по ба ачен ння до побачення*.

3. Оголошення теми та завдань уроку.

4. Робота над уривком вірша Володимира Верховеня «До побачення!».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Хто головна дійова особа (персонаж) вірша?

— До кого поспішав ведмедик?

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні працюють у парах, читають по чергово по два рядки.

— На чому ведмедик їхав до бабусі?

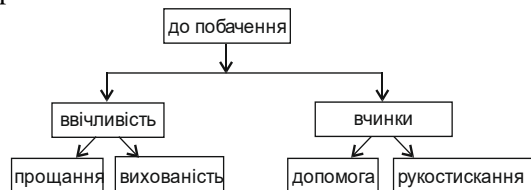
— Хто прийшов провести мандрівника в дорогу?

— Який настрій був у ведмедика?

- Робота в групах.

I група. Вправа «Асоціативний куш».

II група. Вправа «Кластер».

III група. Гра «Засели будиночок».

5. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

Пояснювальний диктант.

Слова: *насіння, колосся, волосся, багаття, частування, обличчя, коріння.*

Після написання 4-5 слів у когось з учнів виникає запитання «Як перенести слово?»

— Нам потрібно сьогодні дізнатися, як правильно переносити з рядка в рядок слова з подвоєними приголосними.

— Як переносять слова з рядка в рядок? (*Слова переносять по складах.*) Як поділити слово на склади? Які основні правила переносу? (*Одна буква не залишається і не переноситься, односкладові слова не переносять.*)

- Виконання другого завдання вправи 3 (с. 61).

Мовне дослідження. Перенесення слів, у яких є подовжені приголосні.

Ознайомлення з правилом.

- Виконання вправи 4.

Коментований поділ на склади для переносу різними способами слова *побачення*.

Самостійне виконання другого завдання вправи.

- Вправа 5.

Учні працюють у парах: обмінюються зошитами, взаємно перевіряють правильність виконання завдання.

- Виконання вправи 6 (перше і друге завдання).

Учитель звертає увагу на те, що словосполучень може бути більше, ніж чотири, наприклад, легким може бути і завдання, і взуття, і навчання; цікавим — завдання, навчання тощо.

6. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

Виконання завдань на картках.

Картка № 1.

Прочитайте прислів'я. Поміркуйте, коли ми так говоримо. Випишіть слова з подвоєними буквами, поділяючи їх для переносу. Побудуйте звукову модель виділеного слова.

Яке коріннячко, таке й насіннячко. Пшениця колоситься — *життя* веселиться. Того зілля досить і по каміннях. Слова щирого вітання кращі за щедре частування.

Картка № 2.

Прочитайте слова. Уставте пропущені букви. Побудуйте звукову модель двох слів (на вибір).

взу..я	коло..я	узлі..я
змага..я	навча..я	промі..я
камі..я	насі..я	зілля
бади..я	гі..я	І..я

Картка № 3.

Гра «Порівняй». Визначте кількість звуків у словах і поставте знаки <, >, =.

сіно = сани	знати ☐ знання	прощання ☐ вітання
щітка > кішка	читач ☐ читання	прилад ☐ приладдя

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

Вправа «Плюс-мінус-цікаво».

Ця вправа дозволяє вчителю поглянути на урок очами учнів, проаналізувати його з точки зору цінності для кожного учня.

У графу «П» («плюс») ставимо позначку і розповідаємо все те, що сподобалося на уроці, що здалося цікавим і корисним

У графу «М» («мінус») — все, що не сподобалось, здалося важким, незрозумілим і нудним.

У графу «Ц» («цікаво») розповідаємо факти, про які дізналися на уроці, що ще хотілось би дізнатися.

2. Домашнє завдання.

Вправа 6 (останнє завдання) на с.62. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 38. Розвиток мовлення. Складання sms-повідомлень. Вчимося спілкуватися. «Телефон — потрібна річ» (с. 62-63).

Мета. *Навчальна:* вчити писати короткі повідомлення. *Розвивальна:* розвивати усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати почуття відповідальності.

Засоби навчання. Ілюстрації до казок.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «В ефірі — новини». Пантоміма.

— Привітайтеся одне з одним жестами.

— Покажіть жестами, що на небі світить сонечко, плывуть хмаринки, літають птахи, літаки.

— Розмова двох друзів по телефону.

— Написання листа.

— Написання sms.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Відгадування загадки (вправа 1, підручник, с. 62).

Учні називають слово-відгадку *телефон*.

— Для чого потрібні телефони?

- Вправа 2. Робота в групах.

Учні обговорюють, яке основне призначення телефона, коли можна використовувати sms-повідомлення.

2. Робота над текстом.

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Читання з позначками.

Учні самостійно напівголосно читають текст. Роблять олівцем помітки на берегах: «+» — це мені відомо; «?» — не зовсім зрозуміло; «V» — це цікаво.

Після читання з'ясовують значення слів чи висловів, які були незрозумілими під час первинного читання.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

— Про що ви дізналися з тексту?

— Як по-іншому називають sms-повідомлення?

— Скільки знаків поміщає одне sms-повідомлення?

— Які вимоги до написання sms-повідомлень?

- Вправа 4 (с. 62).

Учні працюють у групах, обговорюють, чим зручні sms-повідомлення, які вади таких повідомлень.

3. Підготовка до засвоєння нових знань.

- Каліграфічна хвилинка.

Запис складів, слова: *ко зе ен ня та коза козенята*.

- Виконання завдання на вибір.

I група. Складання «Асоціативного куща» зі словом *козенята*.

Учні добирають і записують слова *ліс, казка, сіно, трава, роги, коза, вовк* тощо.

II група. Складання «Сенкана».

Іменник. Козенята.

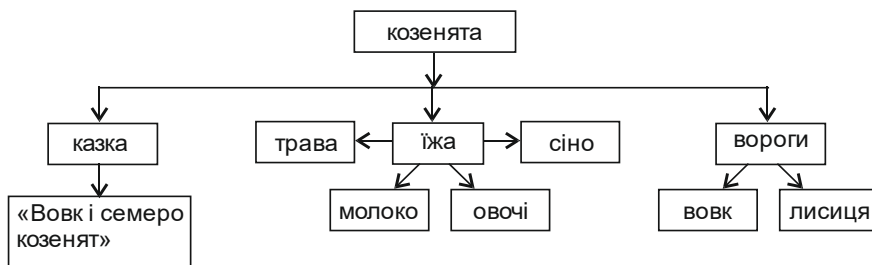
Прикметники. Маленькі, грайливі.

Дієслова. Граються, стрибають, чекають.

Речення. У кози семеро козенят.

Висновок. Казка.

III група. Складання «Кластера» зі словом *козенята*.

4. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Виконання вправи 5 (с. 63).

Дослідження, як потрібно писати sms-повідомлення.

Колективно доходять висновку, що у sms-повідомленнях немає вітання, звертання. Повідомлення короткі, в основному з одного речення.

- Виконання вправи 6.

Слухання казки «Вовк і семеро козенят» за QR-кодом, поданим у підручнику.

Опрацювання технології «Рафт».

Учні розглядають таблицю, читають зразок повідомлення.

Обговорюють ситуації, коли потрібно написати повідомлення.

— Які повідомлення могли б написати козенята козі? (1. У нас все в порядку. 2. Ми міцно зачинили двері. 3. Чекаємо! 4. Будь обережною, коли повертатимешся додому.)

5. Закріплення вивченого матеріалу.

- Гра «СМС».

З'єднати ілюстрацію з текстом.

		
Сестричко, поспішаю тебе визволяти.	Дідусю та бабусю! Пішов погуляти до лісу. Скоро буду.	Лисичко, приходь сьогодні до мене на обід.

- Написання sms-повідомлень казковим персонажам.

Учні працюють у групах. Кожна група обирає ілюстрацію до одної казки. Діти називають дійових осіб (персонажів). Складають повідомлення кільком персонажам.

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 8 (друге завдання) на с. 63. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. Рефлексія.

Використання стратегії «Ромашка Блума».

Орієнтовні запитання:

Просте: Що цікавого було сьогодні на уроці?

Уточнююче: Якщо я правильно зрозуміла, то сьогодні діти старанно працювали?

Пояснююче: Для чого нам потрібно знати, як правильно писати sms-повідомлення?

Творче: Як швидко передати інформацію по телефону, не розмовляючи?

Оціночне: Як ви оціните свою роботу на уроці?

Практичне: Де ми використаємо отримані знання?

Дзвінки та глухі приголосні звуки

Урок 39. Сімейна злагода за все дорожча. За Б. Харчуком «Тихий вечір». Усний переказ тексту (с. 64-65).

Мета. *Навчальна:* донести до свідомості учнів, що родинна злагода дуже важлива для кожної людини; навчати виділяти головне, переказувати оповідання. *Розвивальна:* розвивати усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати почуття взаємоповаги.

Засоби навчання. Смайлики.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу.

— Діти, на ваших партах є конвертики. Подивіться, що в них. Смайлики? Як цікаво! Який вам найбільше сподобався? Виберіть собі смайлик. Усміхнулися? Я за вас рада!

2. Вправи на розвиток читацьких навичок.

- Вправа «Крокуємо стежинкою».

Хто	га	чи	той	га	зна
↙ ↘	↙ ↘	↙ ↘	↙ ↘	↙ ↘	↙ ↘
ба	то	тає,	ба	то	є.

— Прочитаний вислів — це скоромовка, загадка чи прислів'я? (*Прислів'я.*)

— Поясніть, як ви розумієте це прислів'я.

- Гра «Переставлялочка».

— Прочитайте слова. Переставте букви в кожному слові, щоб утворилося інше слово.

село — осел	лісок (сокіл)	курча (ручка)
старий (айстри)	кіт (тік)	марка (рамка)
кури (руки)	гори (роги)	тіло (літо)

- Гра «Де шпигун?»

На екран проєктують групи слів.

— Прочитайте уважно і знайдіть «зайве» слово.

Стільчик, лава, стіл, табуретка, крісло.
 Вишня, яблуна, груша, травичка, слива.
 Дідусь, робота, бабуся, сестричка, татко.
 Небо, місяць, зірка, нірка, сонечко.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

Відгадування загадки.

Це слово кожен знає,
ні на що не проміняє!

До цифри «сім» додамо «я».
Що утвориться? (*Сім'я*)

Джерело: <http://web.archive.org/save/ped-kopilka.com.ua/vneklasnaia-rabota/zagadki-schitalki-i-skorogovorki/zagadki-pro-semyu-dlja-detei.html>

- Що означає слово *сім'я*?
- Як по-іншому називають сім'ю? (*Родина.*)
- Яку сім'ю називають дружною?

2. Повідомлення теми і завдань уроку.

- Прочитайте назву розділу. («Сімейна злагода за все дорожча».)
- Чи погоджуєтеся ви з цією думкою?
- Що означає слово *злагода*? (*Мирні, дружні відносини, стосунки; погодженість.*)

3. Робота над оповіданням «Тихий вечір».

- Підготовка до читання тексту (вправа 1, с. 64).
- Прочитайте словосполучення спочатку пошепки повільно, потім уголос швидко.
- Як ви розумієте слово *відсмикнути*? Відсмикніть руку від підручника.
- Доберіть близькі за значенням слова до слова *віднайти*. (*Знайти, побачити, натрапити.*)

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель читає вголос оповідання до слів «Довгенько так вони собі бавились».

- Хлопчика звали Петриком? (*Ні, Павлик.*)
- Описані події відбувалися увечері? (*Так.*)
- Дідусь чхав. Він захворів? (*Ні, він зробив це навмисне.*)

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно дочитують текст.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Робота в парах. Учні перечитують запитання і завдання, подані у вправі 3 (с. 64-65).

- Аналіз тексту.

- Ким був Павлик для дідуся? (*Онучком.*)
- Що цікавило хлопчика? (*Дідусеві вуса.*)
- Як дідусь ставився до внука? А як ставився до дідуся Павлик? Доведьте свої думки реченнями з оповідання.

- Як мама називала синочка? (*Місяченьком.*)
- Чи можемо назвати цю родину дружною?
- Чи схвалюєте ви такі стосунки між членами родини?

- Вправа «Вхід у малюнок».

- Розгляньте малюнок. Хто зображений на ньому?
- Уявіть, що ви «увійшли» в малюнок. Де ви знаходитеся: на лаві чи біля дерева?
- Що ви бачите? Які звуки чуєте? Що відчуваєте?

- Підготовка до переказу тексту.

Учні перечитують уголос кожен абзац, визначають у ньому головне. На дошці записують опорні вислови:

На лаві під яблунею...
 Павлик зацікавлено торкає...
 Хлопчик тягнеться до... , щоб...
 На порозі стала...
 Павлик прихилився до...

- Переказ оповідання за опорними висловами.
- Вправа «Хвости».

Робота в групах. У кожній групі вибирають ведучого. Він починає зачитувати одне з речень, інші учасники швидко відшуковують речення, зачитують його повністю. Хто перший знайшов речення, той стає ведучим.

- Вправа «Слідопити».
- Знайдіть і прочитайте речення, в яких є слово *комбайн*.
- Прочитайте речення, в яких більше, ніж 10 слів.
- Яке слово з апострофом є в оповіданні? (*Здоров'я.*)
- Чи є в цьому тексті слова з подовженими приголосними? (*Колоссям.*)

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

Гра «Так — ні».

- На уроці ми читали вірш «Тихий вечір».
- Оповідання «Тихий вечір» написав Борис Харчук.
- Павликові подобалися дідусеві вуса.
- Дідусь покатав Павлика на комбайні.
- Колосок був колючим, наче дідусеві вуса.
- Гарно, коли родина дружна!

2. Домашнє завдання.

Переказати рідним оповідання «Тихий вечір».

Урок 40. Дзвінки та глухі приголосні звуки (с. 65-66).

Мета. *Навчальна:* розширити знання учнів про дзвінки та глухі приголосні, ознайомити з парними за дзвінкістю-глухістю приголосними звуками, вчити розрізняти на слух та за способом вимовляння дзвінки й глухі приголосні (самостійно або з допомогою вчителя), збагачувати словниковий запас учнів. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання.

Засоби навчання. Силуетне зображення яблука, картки для індивідуальної роботи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «Кому і за що...».

Діти стоять у колі та по черзі передають яблуко, коментують, кому і за що дарують його. Наприклад: «Я хочу подарувати яблучко Данилкові просто так». «А я хочу подарувати яблучко Маринці за те, що вона допомогла мені скласти книжки». «Я хочу подарувати Максимові яблучко за те, що він мій товариш».

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

Вправа «Ланцюжок». Робота в парах.

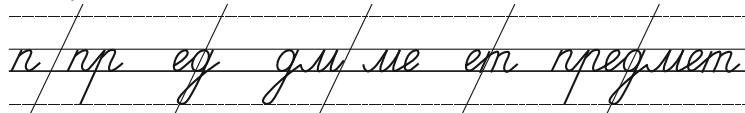
Записати якнайбільше слів, у яких:

- Початковий звук голосний (*око, іній, апельсин, ананас, акула, абетка, індик*).
- Лише один голосний, що повторюється декілька разів (*молоко, барабан, килим, берег, вісім*).
- Лише один приголосний, що повторюється декілька разів (*біб, дід, Алла, тато, мама, баба*).
- Лише м'які приголосні (*тінь, сіль, рілля, зілля, Ліля, Оля*).
- Є подовжені приголосні (*життя, Ілля, знання, насіння, бадилля*).

Джерело: Цікаве мовознавство в початковій школі: посібник для вчителя початкових класів / Г. Одинцова, Я. Кодлюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2013. — 208 с.

2. Каліграфічна хвилинка.

Написання буквосполучень та слова:

— Що означає слово *предмет*?

— Складіть і запишіть речення зі словом *предмет*.

3. Мотивація навчальної діяльності.

— Назвіть предмети, які вам подобається вивчати в школі.

— Де вам стануть у пригоді отримані знання?

4 .Оголошення теми та завдань уроку.

5. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Виконання вправи 4 (с. 65).

Учні записують доповнене речення *Павлик відхитнувся від мами, тому що вколовся колоском*.

— Виконайте завдання на вибір:

- Випишіть слова, у яких голосний звук повторюється кілька разів (*вколовся, колоском*).
- Випишіть слова, у яких приголосний звук повторюється кілька разів (*відхитнувся, мами, вколовся, колоском*).

Друге завдання.

Учні випишують з оповідання «Тихий вечір» слова *сидить, узятися*, підкреслюють букви, які позначають приголосні звуки.

- Виконання вправи 5.

Мовне дослідження. Розрізнення дзвінких і глухих приголосних звуків.

Доходять висновку, що дзвінкі приголосні утворюються за допомогою голосу і шуму. Глухі приголосні утворюються тільки за допомогою шуму.

- Вправа 6.

Ознайомлення з таблицею парних дзвінких і глухих звуків.

— Скільки пар утворили дзвінкі та глухі приголосні?

Ознайомлення з буквами, які позначають тільки дзвінкі приголосні звуки, тільки глухий приголосний звук.

— Яких звуків більше: дзвінких чи глухих?

- Цікаво знати!

Для запам'ятовування глухих приголосних: «Усе це кафе «Птах і чаша».

- Гра «Предмети називай, звуки визначай».

На екран проєктують предмети, учні називають їх, визначають, які приголосні (дзвінкі чи глухі) є в назвах.

Зображення: морозиво, котик, мишка, ворона, курча, ножиці, метелик, фен, скат.

- Вправа 7 (два завдання).

Слова, в яких тільки дзвінкі приголосні звуки: *береза, дерево, герой, верба, врожай*.

Слова, в яких тільки глухі приголосні звуки: *тут, тихо, чисто, чашка, котик*.

— А в яких словах є і дзвінкі, і глухі приголосні звуки? (*Тополя, сосна*.)

- Вправа 7 (третє завдання).

Учні списують прислів'я, підкреслюють букви, які позначають дзвінкі приголосні у виділених словах: *ягідка, швидко, казка, сад*.

6. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Гра «Дзвінкі та глухі приголосні».

Робота в парах.

Картка 1.

Прочитайте. Випишіть слова, у яких тільки глухі приголосні звуки.

Дерево, герой, звуки, зозуля, каша, кошик, пастка, новий, олень, сито, словник, чашка.

Картка 2.

Прочитайте. Випишіть слова, у яких тільки дзвінкі приголосні звуки.

Дерево, герой, звуки, зозуля, каша, кошик, пастка, новий, олень, сито, словник, чашка.

- Гра «Додавання».

— Додайте до кожного слова букву, яка позначає глухий приголосний звук.

коза + ... =   буря + ... =   гра + ... =

Учні утворюють слова *козак, буряк, грак*.

- Вправа «Біном фантазій».

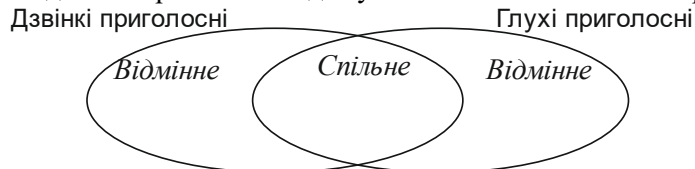
— Поедняйте два будь-які слова з попереднього завдання в одне речення.

III. Заключна частина.

Рефлексія.

— Що нового про приголосні звуки ви дізналися сьогодні на уроці?

— Чим відрізняються дзвінкі приголосні від глухих? Заповніть кола Ейлера-Венна.

— Які пари дзвінких звуків і відповідних їм глухих ви запам'ятали?

Урок 41. Правильна вимова дзвінких приголосних у кінці складу, слова. Г. Демченко «Спасибі лісникові». Стилий переказ прочитаного (с. 66-67).

Мета. *Навчальна:* формувати навички літературної вимови дзвінких приголосних звуків у кінці складу, слова, формувати вміння висловлюватися за змістом оповідання, стисло переказувати прочитане, збагачувати словниковий запас учнів. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати почуття любові до природи, бажання допомагати лісовим мешканцям.

Засоби навчання. Картки для індивідуальної роботи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу.

Вправа «Вітання».

— Діти, подаруйте усмішку одне одному. Як приємно бачити, що ви усміхаєтесь і приносите до класу радість. Мабуть, у вас добре серце. Ну ж бо, примножимо радість та доброту, привітавшись одне з одним словами-подарунками.

- Я хочу подарувати тобі щастя.
- Прийми від мене у подарунок гарний настрій.
- Мій подарунок для тебе — цікаві хмаринки в небі.
- Я дарую тобі міцне здоров'я.
- Я хочу подарувати тобі красу.

2. Артикуляційна розминка.

Запросимо тишу: *ц-ц-ц*.

Вітерець у лісі: *ш-ш-ш*.

Прилетіли птахи: *шук-шук-шук*.

Заспівав соловей: *тьох-тьох-тьох*.

Накрапає дощик: *кап-кап-кап*.

Дощ припускає сильніше: *кап-кап-кап (голосніше)*.

Злива: *кап-кап-кап (швидко, голосно)*.

Злива закінчилася. Дзюркоче вода: *дз-дз-дз*.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Гра «Пошир речення».

Учитель називає речення. Учні (в парах або групах) доповнюють по одному слову.

Зразок:

Мама прийшла.

Мама прийшла з роботи.

Миколчина мама прийшла з роботи.

Увечері Миколчина мама прийшла з роботи...

Учитель пропонує групам вибрати одне з коротких речень і максимально поширити його.

Зразки речень: *Настала зима. Випав сніг. Скрутно птахам. Білочка журиється.*

2. Опрацювання казки Галини Демченко «Спасибі лісникові» (с. 66).

- Вправа «Інтуїція».

— Чи доводилося вам чути слово *інтуїція*? А чи знаєте ви, що воно означає? (*Інтуїція — це здатність людини у деяких випадках несвідомо, чуттям уловлювати істину, передбачати, вгадувати щось; проникливість, здогад, передчуття, шосте чуття.*)

— То ж перевіримо вашу інтуїцію. Прочитайте заголовок казки. Про що може йтися у творі з таким заголовком?

— Що означає слово *спасибі*? Коли його уживають? Пригадайте інші слова ввічливості.

- Підготовка до читання казки.

На екран проєктують слова, учні швидко прочитують їх.

мороз

голод

дуб

морозний

голодний

дубовий

поморозив проголодався задубів
— Чим цікаві стовпчики слів? Як вимовляємо кінцеві звуки у словах першого рядка? (Дзвінко.)

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає казку. Відтак запитує:

— Хто дійові особи казки? Коли відбувалися описані події?

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні працюють у групах. Читають почергово по два речення.

- Виконання вправи 2 (три завдання).

У кожній групі відповідають на запропоновані запитання.

- Вправа «Хвости».

Один з учнів групи (ведучий) починає читати речення, інші учасники швидко відшуковують його, зачитують повністю. Хто першим знайшов речення, стає ведучим.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Останнє завдання вправи 2. За зразком, поданим у підручнику, складають усне висловлювання за змістом останнього речення.

- Стислий переказ прочитаного.

За опорними висловами, спроектованими на екран, переказують текст.

3. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Вправа 3 (с. 67).

Учні самостійно виписують виділені слова з казки Галини Демченко, підкреслюють букви, які позначають дзвінки приголосні звуки (*мороз, вербодіз*).

— Чим цікаві записані слова? (У словах всі приголосні дзвінки.)

- Орфоепічні вправи.

Вимова слів із дзвінками приголосними в кінці складу, слова.

дуб	віз	плуг
хліб	гарбуз	ріг
зуб	берізка	пиріг

- Ознайомлення з правилом на с. 67.
- Гра «Снігопад».

— Прочитайте речення. Поміркуйте, які літери «заховалися» за сніжинками.

У парку росте молода бері*ка. Під нею виріс гри*.

- Виконання завдань на картках.

Картка 1.

Відгадайте загадки. Спишіть їх. Підкресліть букви, якими позначено дзвінки приголосні звуки.

1. Чорна мишка сидить у ріллі, вушка зелені стирчать із землі. 1. Дві ракетки і волан — пишний, ніби сарафан. Високо волан злітає — Оленка швидко відбиває.

Слова для довідки: бадмінтон, редька.

Картка 2. Гра «Зміни слово».

Змініть дзвінкий приголосний звук на парний йому глухий.

Байка — ...айка (пайка).	Діло — ...іло (тіло).	Гава — ..ава (кава)
--------------------------	-----------------------	---------------------

- Гра «Постав математичні знаки». Порівняти кількість звуків.

зима=літо	щука>риба	дзига<лялька
бджола=кішка	ромашка=предмет	рись<лосі

III. Заключна частина.

1. Вправа «Піраміда позитивних почуттів».

— Побудуймо «Піраміду позитивних почуттів». Учитель протягує руку долонею вгору, а учні по черзі кладуть свої долоньки зверху, будуючи піраміду. Кажуть: «Сьогодні на уроці мені найбільше сподобалося...».

2. Домашнє завдання.

Вправа 3 (останні завдання) на с. 76. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 42. О. Журлива «Ластівки» (с. 67-68).

Мета. *Навчальна:* закріплювати вміння учнів читати поетичні твори, відповідати на запитання за змістом прочитаного; вчити складати діалог на задану тему. *Розвивальна:* розвивати пізнавальні інтереси, мовлення, вміння порівнювати, узагальнювати. *Виховна:* виховувати любов до природи.

Засоби навчання. Картки для групової роботи, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу. Привітання.

2. Вправа-криголам «Імена та якості».

Діти стають у коло. Перший учасник називає своє ім'я та прикметник (якість свого характеру) на ту ж букву. Наприклад, Алла — активна, Володимир — веселий, Поліна — прекрасна. Кожен наступний учасник спочатку повторює імена і прикметники попередніх учасників, а потім називає своє ім'я та відповідний прикметник.

— А всі ми — це... (клас).

— Доберімо ознаки про наш клас на кожну букву слова:

К — класні, кмітливі, корисні, ...

Л — люб'язні, ласкаві, ...

А — активні, амбіційні, ...

С — сміливі, спортивні, спритні, ...

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Відгадайте загадку.

Чорні блискавки літають,
на льоту комах хапають.

Перед сильною грозою
б'ють на сполох над водою.

Марія Пономаренко

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк.— Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Чи доводилося вам бачити ластівок?

2. Підготовчі вправи перед читанням вірша.

- Вправа «Розсипанка».

На екран проєктують склади слів *жайворонок, журавель, ластівка, сойка, зяблик*.

Учні складають з них слова.

— Що об'єднує ці слова? Доберіть загальне слово.

— Які з цих птахів осілі, а які — перелітні?

- Вправа «Асоціативна павутинка». Робота в групах.

— Складіть на аркуші паперу тематичну павутинку зі словом *ластівка*.

3. Робота над віршем Олени Журливої.

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Що ви відчуваєте після слухання вірша?

Учні цеглинками LEGO сигналізують про свої відчуття (жовта — гордість, блакитна — смуток, червона — радість, зелена — захоплення, синя — здивування, помаранчева — жаль).

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Перед читанням вірша вчать швидко читати слова, спроєктовані на екран:

ластівки

щебечучи

пообідали

дзьобики

бережком

питоньки

— Прочитайте самостійно напівголосно вірш. Визначте настрій вірша.

- Гра «Хто уважніший?».

Кожна група учнів має набір карток із записаними словами — назвами дій. Завдання: розмістити слова в такій послідовності, як відбувалися події у вірші.

Слова: *пообідали, летять, вмочили, хотять питоньки.*

- Виразне читання вірша.

Під керівництвом учителя визначають, що вірш треба читати спокійно, наче розповідаючи про побачене. Авторка спостережлива, добре володіє словом, тому, читаючи вірш, треба передати замилювання ластівками.

Перший рядок читати звичайним тоном, з розповідною інтонацією. Читаючи другий рядок, передати інтонацію жалю до пташок, щоб слухач зрозумів, що спекотного літнього дня пташці важко літати. У наступних рядках треба передати радість: пташечки втамували спрагу.

- Вправа 2 (с. 67).

Групи учнів заповнюють таблицю за зразком, поданим у підручнику.

- Вправа 3 (с. 67).

Перегляд відеороликів про ластівок за QR-кодами, поданими у підручнику. Обмін враженнями про побачене.

- Вправи 4, 5 (с. 68).

Робота в парах. Складання діалогу.

- Складання народних прикмет за кольоровими підказками.

Ластівки	ластівки —	на суху	загримить.
Ластівка	вилітають —	врожайний	погоду.
Ластівки	прилетіла —	погоду	рік.
Ранні	високо літають —	скоро грім	обіцяють.

— Коли можна буде перевірити правильність народних прикмет?

— Що, на вашу думку, означає вислів *ранні ластівки*?

- Опис ластівки.

— Прочитайте текст. Доповніть його словами з довідки.

Ластівка — ... пташка. Спинка і крильця в неї ..., а грудка ... . У ластівки ... крильця. Саме завдяки їм вона дуже ... літає у повітрі.

Ластівки — це ... птахи, які живуть у наших краях у ... пору року.

Слова для довідки: біленька, красива, тоненькі, перелітні, чорненькі, граційно, тепло.

III. Заключна частина.

1. Віконечко для допитливих.

- Сім'я ластівок за літо знищує близько мільйона різних шкідливих комах (попелиць, жуків, мух, гедзів та інших кровососних комах).
- Ластівки приносять корм до 300 і навіть до 600 разів на добу.
- Ластівка з'їдає за рік близько двох тисяч кілограмів (2 тонни) комах, тобто повний кузов вантажного автомобіля.
- Максимальний вік, до якого доживають ластівки, — 25 років.
- Висота польоту — від 100 до 4 000 метрів над землею.
- Швидкість, з якою літають ластівки, дорівнює 120 кілометрів за годину.

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://www.megaznaika.com.ua/tsikavi-vidomosti-pro-lastivku-rozpovimo-dityam/>

2. Вправа «Сенкан».

Скласти сенкан на тему «Ластівка».

Учитель нагадує, що сенкан — це вірш, який складається з п'яти рядків.

Зразок:

Ластівка
Ніжна, прекрасна
Летить, щебече, кружляє
Ластівка день починає
Пташка

3. Утворення нових слів.

Складання слів з букв слова *ластівка*.

Урок 43. Правильна вимова й написання слів із дзвінками приголосними в кінці слова й складу (с. 68).

Мета. *Навчальна:* формувати навички літературної вимови дзвінких приголосних звуків у кінці складу, слова, вміння складати твори за малюнками, стисло висловлювати думку, збагачувати словниковий запас учнів. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання.

Засоби навчання. Картки для групової роботи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Вправа «Очікування».

— Діти, розкажіть, який сьогодні день. З яким настроєм ви прийшли на урок?

— Поділіться своїми очікуваннями від уроку.

- Я хочу на уроці...
- Я сподіваюся, що сьогодні...
- А я думаю, що...
- Я очікую від уроку...

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Гра «Що зайве?».

На екран проєктують слова. Учні називають їх, визначають «зайві» в кожному рядку.

Віз, гарбуз, ніс, берізка.

Гриб, дуб, голуб, стовп.

Вуж, ківш, ніж, гараж.

— Чому саме ці слова «зайві»? (У «зайвих» словах останній звук вимовляємо глухо.)

- Вправа «Біном фантазії».

— Поєднайте два будь-які слова в речення.

- Каліграфічна хвилинка.

Запис у зошити з'єднань, слова: *гр ри би иб гриб*.

- Робота в групах.

I група. Вправа «Сенкан».

Іменник. Гриб.

Прикметники. Їстівний, великий.

Дієслова. Росте, ховається, пишається.

Речення. Під осіннім листям заховався гриб.

Висновок. Їжа.

II група. Гра «Збери кошик».

«Розклади» гриби у відповідні кошики (їстівні та отруйні).

Лисички, опеньки, боровики, мухомор, біла поганка, підберезники, масляки, рижики, шампінйони, сиріжки, чортів гриб.

— Чим їстівні гриби відрізняються від отруйних?

— Які гриби потрібно збирати?

2. Мотивація навчальної діяльності.

3. Оголошення теми та завдань уроку.

4. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Виконання вправи 6 на с. 68.

Визначають, що у словах *ластівка* і *бережком* по три склади, тому що в них по три голосні звуки.

У слові *ластівки* підкреслюють букву «ве», у слові *бережком* підкреслюють букву «же».

Слово *ластівки* можна перенести так: *ла-стівки, лас-тівки, ласті-вки, ластів-ки*.

- Виконання вправи 7.

Порівняння вимови парних дзвінких та глухих приголосних звуків у словах *вас* — *вас, гриб* — *грип, кіз* — *кіс*.

Учні списують одну пару речень (на вибір), підкреслюють букви, які позначають парні дзвінкі-глухі звуки.

- Письмо з пам'яті.

На екран проєктують скоромовку:

Під берізки, під дубки поховалися грибки.

Учні читають (звернути увагу на чітку вимову дзвінких звуків), відтак записують скоромовку з пам'яті.

Підкреслити букви, які позначають дзвінкі приголосні звуки в кінці складу, слова.

Обмін зошитами та перевірка написаного.

5. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Виконання завдань на картках.

Картка 1.

Відгадайте загадки. Спишіть їх. Підкресліть букви, якими позначено дзвінкі приголосні звуки.

1. Він схожий на квасолу — поживний і смачний, красується на полі. Вгадайте, хто такий. 2. Що за диво — із хмаринки вниз спадають горошинки?

Слова для довідки: град, біб.

Картка 2.

Прочитайте речення. Запишіть їх, уставляючи пропущені букви.

Дз..обнув хлі..ця горобец.., дз..об обер об стовбурец.. .

- Робота над розвитком творчого мислення.

Гра «Грамматична математика».

степ – п + жка = стежка

ягоди – оди + ід + ка = ягідка

тепло – теп + жка = ложка

пиріг – г + жки = пиріжки

знак – к + хід + ка = чашка

риба – а + ка = рибка

- Робота в групах.

На екран проєктують слова — назви овочів (*помідор, гарбуз, кабачок, огірок, часник, цибуля*), дарів лісу (*жолудь, шишка, горобина, гриб, шишина*), продуктів (*хліб, сир, булка, масло, рис*).

I група. Вправа «Зібрати (записати) слова, які мають дзвінкі приголосні звуки в кінці складу або в кінці слова на грядочці».

II група. Вправа «Зібрати (записати) слова, які мають дзвінкі приголосні звуки в кінці складу або в кінці слова у лісі».

III група. Вправа «Купити (записати) слова, які мають дзвінкі приголосні звуки в кінці складу або в кінці слова у міні-маркеті».

Побудувати звукові моделі записаних слів.

III. Заключна частина.

1. Вправа «Піраміда позитивних почуттів».

— Побудуймо «Піраміду позитивних почуттів». Учителю протягує руку долонею вгору, а учні по черзі кладуть свої долоньки зверху, будуючи піраміду. Кажуть: «Сьогодні на уроці мені найбільше сподобалося...».

2. Домашнє завдання.

Вправа 8 на с. 68. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 44. Звуко-буквений аналіз слів. Народні ігри та розваги. Гра «Будь ласка» (с. 68-70).

Мета. *Навчальна:* закріплювати навички літературної вимови та написання слів із дзвінками приголосними в кінці складу та слова; ознайомити з алгоритмом звуко-буквеного аналізу; вчити аналізувати звуко-буквену будову слова; збагачувати словниковий запас слів. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання.

Засоби навчання. Картки для групової роботи.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.**

— Заплющте очі й уявіть, що вам пощастило упіймати золоту рибку. Ви можете загадати три бажання. Які бажання ви загадали б? А щоб вона їх виконала, не забудьте про слова ввічливості!

II. Основна частина.**1. Перевірка домашнього завдання.**

Перше завдання.

— У яких словах останній звук [б]? (*Дуб, гриб, голуб.*)

— У якому слові більше складів: *виноград* чи *шоколад*? (*У цих словах однакова кількість складів, по три.*)

— У якому слові більше звуків: *виноград* чи *шоколад*? (*У слові виноград.*)

Друге завдання.

— Які слова закінчуються звуком [з]? (*Картуз, віз.*)

— У яких словах по три звуки? (*Ніж, сад, віз.*)

2. Актуалізація опорних знань.

— Послухайте вірш.

Сію дитині
в серденьку ласку.
Сійся-родися,
ніжне «будь ласка»,
вдячне «спасибі»,
«вибач» тремтливе, —
слово у серці —
як зернятко в ниві.

«Доброго ранку!»,
«Світлої днини!» —
щедро даруй ти
людям, дитино!
Мова барвиста,
мова багата,
рідна і тепла,
Як батьківська хата.

Варвара Гринько

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://abetka.ukrlife.org/bukvaryk.html>

— Про що йдеться у вірші? Які слова ввічливості згадує поетеса?

3. Мотивація навчальної діяльності.

- Гра «Відповідаємо цеглинками».

червона	помаранчева	жовта	блакитна	синя	зелена
твердий	м'який	глухий	дзвінкий	наголошений	ненаголошений

- Покажіть цеглинками, яким є останній звук у слові *дзьоб* (*блакитна, червона*).
- Який перший звук у слові *жабка*? (*блакитна, червона*)
- Який другий голосний у слові *предмет*? (*синя*)
- Який п'ятий звук у слові *цибуля*? (*блакитна, помаранчева*)
- Який другий звук у слові *цибуля*? (*зелена*)
- Який перший звук у слові *рись*? (*блакитна, червона*)
- Який третій звук у слові *рись*? (*жовта, помаранчева*)

4. Оголошення теми та завдань уроку.**5. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.**

- Виконання вправи 1 (с. 68-69).
— Прочитайте правила гри «Будь ласка».
— Чи складно запам'ятати правила гри?
- Виконання вправи 2 (с. 69).
— Попрацюйте у парах. Виконайте запропоновані завдання.

- Виконання вправи 3 (с. 69).

— Які букви ви підкреслили у виписаних словах? (У слові «без» — букву «зе», у слові «потрібно» — букву «бе».)

— Скількома способами можна перенести з рядка в рядок слово звернення? (Чотирма: звернення, звер-нення, зверне-ння, звернен-ня.)

- Виконання вправи 4 (с. 69).

Розгадування ребуса. Учні розгадують словосполучення *будь ласка*.

- Каліграфічна хвилинка.

Записування в зошити з'єднань *Бу дь ла ск ка будь ласка*

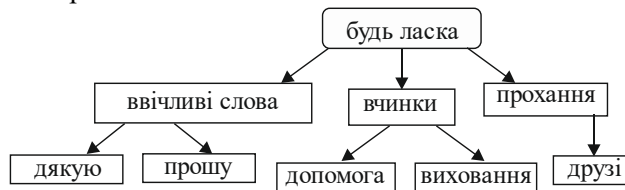
— Зверніть увагу на правильність написання словосполучення *будь ласка*. Запам'ятайте, що це два окремі слова.

- Робота в групах.

I група. Вправа «Асоціативний куш». Сполука *будь ласка*.

Орієнтовно учні можуть дібрати слова *прохання, побажання, батьки...*

II група. Складання кластера.

- Виконання вправи 5 (с. 69).

Учні в групах обговорюють, що відчувають, коли промовляють чи чують слова *будь ласка*, записують доповнене прислів'я *Від лагідних слів затихає гнів*.

- Виконання вправи 6 (перше завдання).

— Чітко вимовляйте дзвінки приголосні звуки в кінці складів, слів.

- Ознайомлення з алгоритмом звуко-буквеного аналізу слів (с. 69-70).

Під керівництвом учителя ознайомлюються з алгоритмом.

За цим зразком аналізують слова *друг, предмет*.

- Завдання на картках.

Картка 1. Дописати слова за зразком. З однією парою слів (на вибір) усно скласти речення.

Багато — один

Багато — один

плоди — плід

ножі —

городи —

зуби —

морози —

сади —

Картка 2. Прочитати і відгадати загадку. Побудувати звукову модель виділеного слова.

Сам маленький, а *шубка* дерев'яна.(грхі)

Картка 3. Прочитати і списати текст. Побудувати звукову модель виділеного слова.

У садках між деревами росте рядками лікарська рослина меліса. У перекладі з грецької мови слово *меліса* означає *бджола*. Якщо пасічник натре руки й обличчя листям меліси, то його не будуть жалити бджоли.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Дерево».

У кожної дитини два стікери (зеленого та червоного кольорів). Діти підходять до зображення дерева. Спочатку називають завдання, яке їм сподобалося, і прикріплюють зелений стікер на крону дерева. Потім називають завдання, яке їм не сподобалося, було важко виконати і прикріплюють червоний стікер на стовбур дерева.

2. Домашнє завдання.

Вправа 6 на с. 69 (друге завдання). Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 45. Звуко-буквений аналіз слів. Народна забавлянка «Ладки, ладоньки, ладусі». Діалог (с. 70-71).

Мета. *Навчальна:* закріплювати навички літературної вимови та написання слів із дзвінками приголосними в кінці складу та слова; удосконалювати навички звуко-буквеного аналізу слів; вчити складати діалог на тему «Ігри та розваги»; збагачувати словниковий запас учнів. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до народних ігор.

Засоби навчання. Картки для групової роботи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Вправа «Знайомимось по-новому». Робота в парі.

Учитель роздає половинку малюнка із зображенням тварин. Завдання: знайти свою пару. Потім учні працюють у парі: розказують про зображену тваринку, демонструють кілька рухів цієї тваринки:

— Я ... і я вмію...

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— У яких словах ви не ставили знак наголосу? (*Дзьоб, друг.*) Чому? (*В односкладових словах наголос не ставлять.*)

— Назвіть слова з наголошеним другим складом. (*Виразно, предмет.*)

— Назвіть трискладові слова. (*Виразно, загадка.*)

— Назвіть послідовно звуки у слові *дзьоб*. Скільки їх? (*Три.*)

— Скільки букв у цьому слові? (*П'ять.*)

— Чому звуків менше, ніж букв? (*Буквосполучення «дз» позначає один звук; знак м'якшення не позначає звука, а вказує на м'яку вимову попереднього звука.*)

2. Актуалізація опорних знань.

- Словниковий вибірковий диктант.

Записати слова, у яких останній звук дзвінкий: *рік, сніг, цар, мак, сич, дім, душ, дуб, дід.*

Записати слова, у яких перший звук дзвінкий: *джміль, вовк, ведмідь, лисиця, сова, шишкар, дрізд, черепаха.*

3. Мотивація навчальної діяльності.

- Гра «Служба розшуку слів із дзвінками приголосними».

Потрібно знайти «зайве» слово й додати власний приклад.

Хом'як, куниця, горобець.

— Чому «зайве» слово *горобець*? (*Хом'як і куниця — звірі, а горобець — птах.*)

— Яким звуком, дзвінким чи глухим, починається слово *горобець*? (*Дзвінким.*) Доберіть назву птаха так, щоб перший звук теж був дзвінким. (*Дятел, ворона, грак, жайворонок...*)

За таким алгоритмом працюють над іншими групами слів:

Чай, компот, борщ. (Галушки)

Жирафа, пелікан, лелека. (Зебра)

Сироїжка, шампінйон, малина. (Вишня)

Книжка, розвага, журнал. (Гра)

4. Оголошення теми та завдань уроку.

5. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Виконання вправи 1 (с. 70).

Учні переглядають відеоролик за QR-кодом, поданим у підручнику. Обговорюють, що означає слово *забавлянка* (співаночка, примовка, якою заспокоюють малу дитину). Ознайомлюються з висловом *бити ладки*.

- Виконання вправи 2 (с. 70).

— Прочитайте пошепки забавлянку. Поміркуйте, які слова пропущені. Скористайтеся словами для довідки.

— У якій формі подано забавлянку? (*У формі діалогу.*)

— Попрацюйте в парах. Прочитайте забавлянку. Доберіть тон, темп, інтонацію для читання.

Визначають, що забавлянку треба читати доброзичливо, лагідно, не поспішаючи, не дуже голосно, тобто так, щоб заспокоїти малюка. Забавлянку легко запам'ятати, тому можна запропонувати дітям вивчити її та, промовляючи, бити ладки.

- Спостереження за вимовою слів.

— Прочитайте ще раз слова для довідки. Чим вони цікаві? (*У цих словах треба дзвінко вимовляти приголосні звуки в кінці складу.*)

- Виконання вправи 3 на с. 71 (два завдання).

Учні записують відновлену забавлянку, коментовано роблять звуко-буквений аналіз слова *оладки*.

- Складання діалогу.

— Попрацюйте в парах. Складіть діалог про ігри та розваги.

Зразок діалогу:

— Олю, ти хотіла б пограти в настільну гру?

— Звичайно!

— Пропоную пограти в лото «Птахи».

— Згода. Скільки учасників можуть грати?

— Двоє-троє.

— Запросімо до гри ще Максима. Трьом грати цікавіше.

6. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Виконання завдань на картках.

Картка 1.

Прочитати, виразно вимовляючи дзвінкі приголосні звуки в кінці слова та складу. До перших слів кожного рядка дібрати назви ознак. Записати словосполучення.

Зразок. Зелений біб.

Біб, степ, віз, вус.

Гриб, грип, гарбуз, ананас.

Дуб, стовп, хмиз, абрикос.

Зуб, суп, в'яз, рис.

Хліб, короп, мороз, ліс.

Картка 2.

Змінити слова за зразком. Прочитати слова парами, чітко вимовляючи дзвінкі приголосні в другому слові кожної пари.

Один — багато

Багато — один

грибок — грибки

дуби — дуб

горбок — ...

ножі — ...

стежка — ...

зуби — ...

книжка — ...

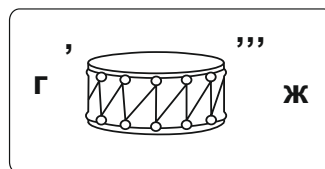
вози — віз

Картка 3.

Прочитати прислів'я і пояснити їх значення. Списати одне прислів'я (на вибір). Підкреслити слова з дзвінкими приголосними звуками в кінці складу.

До доброї криниці стежка утоптана. Щоб рибку їсти, треба у воду лізти.

- Розгадування ребусів.

Учні розшифровують слова *друг*, *гараж*. Роблять звуко-буквений аналіз цих слів.

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 3 на с. 71 (третє завдання).

2. Рефлексія.

— Яке завдання вам було найцікавіше виконувати?

— Яку забавлянку ви вивчили?

Урок 46. Складання «стіни слів» на задану тему. Народна гра «Земля, вода, повітря, вогонь» (с. 71-72).

Мета. *Навчальна:* закріплювати навички літературної вимови та написання слів із дзвінками приголосними в кінці складу та слова; збагачувати словниковий запас учнів. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до народних ігор.

Засоби навчання. Аркуші із заготовками для складання «стіни слів».

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Мовленнєва розминка.

- Вправи для дихання.

Пахне свіжий хлібчик (*вдих носом*), болить у мене пальчик (*подути на пальчик*).

Дме легенький вітерець (*вдих через ніс, видих — через рот*).

Понюхай квіточку (*вдих через ніс*), задуй свічку (*видих через рот*).

- Скоромовка.

Бджілка з джмеликом дзижчать,
дитинчат дзижчати вчать.

Дзи-дзи-дзи та джи-джи-джи,
як бджола, — і ти скажи.

Леся Вознюк

Джерело: Еники, беники їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

— Про кого йдеться у скоромовці?

2. Перевірка домашнього завдання.

— Скільки пар слів ви записали? (*П'ять.*)

— У якому слові найменше звуків? (*Будь.*)

— Складіть усно речення з одною парою слів.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Вправа «Доповни речення».

— За звучанням звуку можуть бути...

— Голосні звуки можуть бути...

— Приголосні звуки утворюють пари за ... і за ...

— Звуки [б], [д], [з] за звучанням ...

— Звуки [ш], [ф], [т] за звучанням ...

2. Мотивація навчальної діяльності.

- Гра «Добери словечко».

Учні читають спроектовані на екран слова, визначають в них спільний звук, характеризують його; називають букву / букви, якою / якими позначають звук на письмі, добирають свої приклади.

Дзвінок, дзвонить, подзвонив, дзеленчить.

Факел, фікус, зефір, феєрверк, селфі.

Кущик, щиглик, борщ, щавель, ліщина.

Джем, бджола, джмелик, сиджу, їжджу.

3. Оголошення теми та завдань уроку.

4. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Виконання вправи 1 (с. 71).

— Прочитайте заголовок тексту. («Земля, вода, повітря, вогонь».) Про що, на вашу думку, може йтися в тексті з таким заголовком?

— Прочитайте текст упівголоса. Визначте, що ви прочитали. (*Це інструкція до гри.*)

— Чи відома вам ця гра?

- Виконання вправи 2.

Учні висловлюються щодо кількості гравців (їх може бути від трьох осіб і більше), щодо заміни м'яча іншим предметом (можна використати цеглинку LEGO, кубик, повітряну кульку тощо).

— Чи можна цю гру грати в приміщенні? (Так.) А на подвір'ї? (Так.)

— Що потрібно знати і вміти гравцям? (Треба знати назви звірів, птахів, риб. Треба бути шпритним, швидко ловити м'яч.)

— Попрацюйте в групах. Перечитайте ще раз правила гри. Розкажіть одні одним, як грати в цю гру.

- Виконання вправи 3. Робота в групах.

— Кожна група складатиме «стіну» до одного із запропонованих слів. Зразок «стіни» є на другому форзаці.

Варто обмежити час на виконання завдання (5-7 хвилин). Після виконання вправи представники груп презентують свою роботу.

5. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Виконання вправи 4.

Учні, які вибрали перше завдання, записують слова: *козак, слава, смак, коса, буряк*.

Перевірку можна провести за такими запитаннями:

— Яке слово не можна перенести з рядка в рядок? (*Смак*.)

— У якому слові перший та останній звуки однакові? (*Козак*.)

— У якому слові два однакові голосні звуки? (*Козак*.)

— У якому слові однакова кількість голосних і приголосних звуків? (*Коса*.)

Учні, які вибрали друге завдання, записують слова: *буквар, млин, звір, рукав, косар*.

— Які звуки позначають уставлені букви? (*Дзвінки приголосні*.)

— Чи мають вони парні глухі звуки? (*Тільки звук [з] має парний глухий [с].*)

— Чим за звуковим звучанням цікаві записані слова? (*Вони починаються і закінчуються твердими приголосними звуками*.)

- Виконання вправи 5.

— Прочитайте упівголоса вірш Андрія Німенка.

— Про кого йдеться у вірші?

- Вправа 6 (с. 72).

Визначають, що джмелик працюючий, адже він працював усе літо.

Добирають кінцівку прислів'я: *Маленька праця краща за велике безділля*.

З'ясовують значення слова *безділля* (неробство, ледарство).

- Каліграфічна хвилинка.

Записування в зошити буквосполучень, слів *ац ац ця праця краща*.

Записування прислів'я з попередньої вправи.

- Вправа 7.

Складання міні-діалогу за зразком:

— *Даринко, бажаю тобі бути працюючою.*

— *Дякую. А тобі, Миколко, я зичу успіхів у виконанні всіх завдань.*

— *Дякую, навзаєм.*

- Вправа 8 (перше і друге завдання).

Доповнюють і записують речення *Джміль працював ціле літо, щоб було чим годувати взимку джмелят*.

Проводять звуко-буквений аналіз слова *джміль*.

— Чому в цьому слові різна кількість звуків і букв?

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

— Поділіться своїми враженнями від уроку: які завдання вам було виконувати легко; які давалися з труднощами; чи запам'ятали ви алгоритм звуко-буквеного аналізу слів; чи хочете пограти в нову гру...

2. Домашнє завдання.

Вправа 8 (третє і четверте завдання) на с. 72.

Інструктаж щодо виконання.

Апостроф

Урок 47. Апостроф. Удосконалення вимови слів з апострофом перед я, ю, є, ї. Вимова і написання слова *п'ятниця*. У колі дружної родини. Н. Красоткіна «В п'ятницю, у надвечір'я». Висловлювання власної думки за змістом вірша (с. 72-73).

Мета. *Навчальна:* поглибити знання учнів про апостроф, закріплювати навички літературної вимови слів з апострофом; збагачувати словниковий запас слів; формувати навички виразного читання. *Розвивальна:* розвивати навички звуко-буквеного аналізу, спостережливості, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати почуття любові та поваги до всіх членів родини.

Засоби навчання. Ребуси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Вправа «Долоньки».

Діти по колу передають через долоньки свої побажання на урок.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Про яких комах ви склали речення?

— Назвіть трискладові слова у записаних реченнях.

2. Актуалізація опорних знань.

- Відгадування загадки.

Я такий же як знак розділовий
і відомий усій дітворі.

Та в словах української мови
я пишуся не внизу, а вгорі. (*Апостроф*)

Дмитро Білоус

ло: <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/%D0%B2%D1%96%D1%80%D1%88%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96-%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%B4%D0%BA%D0%B8-%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%B0-%D0%B1%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%83%D1%81%D0%B0-%D0%B7%D1%96-%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BA%D0%B8-%D0%B2%D1%96%D1%80%D1%88%D1%96%D0%B2-%D0%B4%D0%B8%D0%B2%D0%BE-%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B5.html>

— Пригадайте, що вам відомо про апостроф.

— Які слова з апострофом ви знаєте?

3. Мотивація навчальної діяльності.

— Прочитайте слова.

Рясно, рядно, буря, буряк. Бурян, подвіря, мята.

— Переконаана, що в записах цих слів є помилки. А які саме, ви дізнаєтеся, коли ми вивчимо новий матеріал.

4. Оголошення теми та завдань уроку.

5. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Вправа 1 (с. 72).
  - «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш. Відтак запитує:

— Коли відбувалися описані поетесою події?

— Що означає слово *надвечір'я*? (*Початок вечора.*)

- Підготовка до самостійного читання вірша.

Учитель проєктує слова на екран, учні вчаться швидко прочитувати їх.

ряд	туман	зібралася
рядок	туманний	манить
рядком	туманцем	мигтять

— Чим цікаві слова першого і другого стовпчиків? (*В них є однакові частини.*)

— На що вказують слова третього стовпчика? (*На дію предметів.*)

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно напівголосно читають вірш, визначають тон, темп читання.

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Робота в групах. Читання вірша по одній строфі (вголос).

- Вправа 2.

Учні відповідають на подані запитання. Висловлюються за змістом вірша.

- Вправа 3. Робота в групах.

У групах складають по 2-3 поради. Орієнтовно поради можуть бути такими: уважно розглядати об'єкти природи (гілочку чи листочок дерева, квіточку, сніжинку, росинку тощо); спостерігати за поведками комах, пташок, звірят; відчувати красу через дотик (камінчик, кора дерева, шишка тощо); порівнювати схожі об'єкти...

- Вправа 4.

Випишують з вірша Надії Красоткіної слова *п'ятницю, надвечір'я, міжгір'я, в'язом, сім'я, солов'я, подвір'ї, сузір'я*.

- Виконання вправи 5 (с. 73).

Мовне дослідження. Учні називають слова, спостерігають за вимовою звуків, доходять висновку, що букви перед апострофом позначають твердий приголосний звук, букви після апострофа позначають два звуки. Звіряють свої висновки з правилом.

Щоб учні запам'ятали букви, після яких ставимо апостроф, учитель пропонує завчити вислів *МаВПа БРуФ*.

- Ознайомлення з правилом.
- Виконання вправи 6.

Учні розшифровують слово *п'ятниця*. З'ясовують, що воно означає назву п'ятого дня тижня.

- Каліграфічна хвилинка.

Записування буквосполучень, слова: *я п'яця п'ятниця*.

- Збагачення словникового запасу.

Робота з фразеологізмами.

Сім п'ятниць на тиждень.

Скривився як серeda на п'ятницю.

Учитель пояснює, що перший вислів уживають стосовно людини, яка часто змінює свої рішення, не виконує обіцянок. Другий вислів уживають щодо людей, які перекошують обличчя від чогось неприємного чи від неприємних новин.

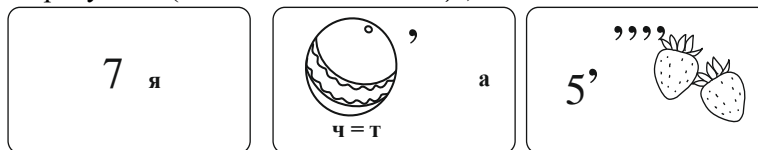
Утворення та записування слів з апострофом. Складання речення, у якому було б якомога більше слів з апострофом.

- Виконання вправи 7 (два завдання).

Користуючись словами для довідки, доповнити речення. Записати відновлені речення.

6. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Робота над ребусами (*сім'я, м'ята, п'ятниця*).

Складання речень зі словами-відгадками.

Звуко-буквений аналіз слів-відгадок.

- «Щоденні 5». Пишу для себе.

— Запишіть якнайбільше слів з апострофом за 5 хвилин.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

— Що ви запам'ятали про апостроф?

— Назвіть слова, які пишуть з апострофом.

2. Домашнє завдання.

Вправа 7 (третє завдання) на сторінці 73. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 48. Правильна вимова і запис слів з апострофом. С. Олійник «Наші мами». Виразне читання вірша (с. 74).

Мета. *Навчальна:* поглибити знання учнів про апостроф, закріплювати навички літературної вимови слів з апострофом; збагачувати словниковий запас; формувати навички виразного читання. *Розвивальна:* розвивати навички звуко-буквеного аналізу, спостережливості, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати почуття любові та поваги до матері.

Засоби навчання. Картки для індивідуальної роботи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

- Мовленнєва розминка.

На екран проєктують слова. Учні працюють у парах: один читає слово зліва направо, другий — справа наліво.

атя'м — м'ята	ню'в — в'юн	я'ріп — пір'я
я'мі — ім'я	актя'п — п'ятка	ї'волос — солов'ї

— Які слова було читати важко?
 — Чи ставлять апостроф після букв *я, ю, є, і*?
 — Коли ставимо апостроф у словах?

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Каліграфічна хвилинка.

— Відгадайте загадку.

Що підніме і найменша дитина, а через хату не перекине й найсильніша людина?
 (*Пір'їна.*)

Письмо буквосполучень, слова: *ір, ін, р'ї, пір'я, пір'їна.*

- Словниковий розподільний диктант.

— Запишіть у лівий стовпчик слова, в яких букви *я, ю, є* позначають два звуки, у правий — у яких ці букви позначають м'якість попереднього приголосного.

Слова: *явір, лялька, юшка, колючка, боєць, тюльпан, лле, єнот.*

— Які звуки можуть позначати букви *я, ю, є, і*?

— Скільки звуків позначають ці букви у словах кожного стовпчика?

— Чи можуть букви *я, ю, є, і* позначати два звуки після твердого приголосного звука? (*Так, можуть. Такі слова треба писати з апострофом.*)

— Відгадайте загадку.

Тато, мама, брат і я — усі разом ми ... (*сім'я*).

— А хто є у вашій сім'ї?

— У кого в сім'ї найбільше обов'язків?

2. Повідомлення теми уроку.

3. Робота над віршем Степана Олійника «Наші мами».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш (с. 74).

— Який у вас настрій після слухання вірша? Кого або що ви уявляли, коли слухали вірш?

- Ознайомлення з теоретичним матеріалом.

Учні читають теоретичний матеріал на с. 74.

— З якою інтонацією я читала / читав вірш? (*Захоплено, радісно.*)

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

— Прочитайте вірш упівголоса. Постарайтеся передати інтонацією своє ставлення до матері.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Виконання завдання 2. Учні висловлюють міркування за зразком, поданим у підручнику.

- Вправа «Вхід у малюнок».

— Розгляньте малюнок. Уявіть, що ви йдете поруч з дітьми. Про що вони розповідають мамі? Який настрій у дітей? А в мамі?

— Про що ви хотіли б розказати сьогодні своїм мамам?

— Чи важливі для вас розмови з батьками? Чому?

- Визначення головної думки вірша.

— Які слова вірша, на вашу думку, є найважливішими? (*Треба вчитись і робити так, щоб тишити маму.*)

— Ці слова є головною думкою вірша. Їх треба читати з особливими почуттями, переконливо, трохи голосніше, ніж увесь вірш.

— Чи хотілося б вам прочитати цей вірш своїй мамі?

— Прочитайте його так, щоб мама впевнилася, що для вас вона найдорожча людина.

4. *Сприймання й усвідомлення учнями граматичного матеріалу.*

- Вправа 3 (завдання 1).

Учні виписують слова *пам'ятаймо, любов'ю, здоров'ю*.

— Побудуйте звукову модель одного зі слів (на вибір).

- Вправа 3 (завдання 2).

Учні самостійно записують слова.

Перевірка за запитаннями.

— Скільки слів ви утворили і записали? (*Вісім.*)

— У яких словах три букви? (*М'яч, ім'я.*)

— Назвіть трискладові слова. (*Подвір'я, в'язанка, хлоп'ята.*)

— У яких словах наголошений перший склад? (*П'явка, в'язанка, м'ята.*)

- Вправа 3 (завдання 3, 4).

Учні складають і записують речення, цікавляться, які речення склали інші учні. Визначають, у кого в реченні найбільше слів з апострофом.

5. *Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.*

- Виконання завдань на картках.

Картка 1. Прочитати. Записати слова в абетковій послідовності.

Полум'я, б'ють, здоров'я, солон'ї, м'ята, реп'ях.

Картка 2. Списати вислови. Пояснити значення одного з них (на вибір).

Робить п'яте через десяте. В'ється як в'юн. Знає як свої п'ять пальців.

Картка 3. Доповнити речення. За потреби скористатися словами для довідки.

Кеша — папуга, а Хомка — ... . У риб луска, а у птахів — ... . Після четверга буде ... .

Слова для довідки: пир'я, п'ятниця, хом'як.

Картка 4. Обвести букви, після яких ставлять апостроф, зеленим олівцем; перед якими ставлять апостроф — синім олівцем.

д, я, г, б, ю, п, в, л, й, ф, м, ї, т, р, є, з.

Картка 5. Дібрати і записати слова, у яких були б такі буквосполучення:

м'я

в'ї

п'я

III *Заклучна частина.*

1. *Рефлексія.*

— Я навчився / навчилася ...

- На уроці я зумів / зуміла ...
- Мене здивувало ...
- Мене цікавить ...

2. *Домашнє завдання.*

Вправа 3 (п'яте і шосте завдання) на с. 74.

Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 49. Перенесення слів з апострофом. Звуко-буквений аналіз слів. Л. Компанієць «Татова порада». Висловлювання власної думки за змістом вірша (с. 75-76).

Мета. *Навчальна:* удосконалювати навички правильної вимови й написання слів з апострофом, учити переносити з рядка в рядок слова з апострофом; удосконалювати вміння робити звуко-буквений аналіз слів з апострофом; вчити висловлюватися за змістом прочитаного твору; активізувати словниковий запас школярів. *Розвивальна:* розвивати комунікативні навички, читацькі якості; увагу та пам'ять; навички самостійної, парної та групової роботи. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання, любов і повагу до батьків.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Вправа «Передай усмішку».

Учні беруться за руки і «передають усмішку по колу». Кожна дитина повертається до свого сусіда / сусідки праворуч і образно «передає усмішку» з долоньок у долоньки.

2. Робота над чистомовкою.

Жа-жа-жа, жа-жа-жа — ми знайшли вужа.
Жі-жі-жі, жі-жі-жі — ну й слизькі вужі!
Жи-жи-жи, жи-жи-жи — з нами в ліс біжи.
Жа-жа-жа, жа-жа-жа — віднеси в кущі вужа.

Джерело: <https://vseosvita.ua/library/urok-litepaturnogo-citanna-u-2-klasi-103747.html>

3. Гра «Знайди помилку».

Соловей затьохкав швидко, як побачив гарну клітку (<i>квітку</i>)!	Котику не повезло — булка (<i>білка</i>) утекла в дупло.
Ходить капля (<i>чапля</i>) біля річки, витягає жаб з водички.	Росте звір (<i>явір</i>) зелений під моїм вікном. Поливаю щоденно я його перед сном.

Джерело: <https://vseosvita.ua/library/urok-litepaturnogo-citanna-u-2-klasi-103747.html>

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Гра «Розсіпанка».

Учитель проектує на екран склади. Учні утворюють слова: *батьки, друзі, сусіди, родина*.

— Яка тема об'єднує ці слова?

— Складіть тематичну павутинку зі словом *сім'я*.

2. Робота над віршем Лідії Компанієць «Татова порада».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

— Послухайте вірш поетеси Лідії Компанієць.

— Який настрій у вас після слухання вірша?

— Яку новину повідомив син татові?

- «Щоденні 5». Читання для себе.

Підготовка до читання. Швидко прочитування слів з екрана.

провідав	найкращий	щиросердно
замисливсь	чутливий	пам'ятай
виручить	хвилина	не хвались

Самостійне напівголосне читання вірша.

- «Щоденні 5». Читання для когось.

— Прочитайте вірш пошепки сусідові / сусідці по парті.

— Чи все було зрозуміло під час читання? Чому?

— Як потрібно читати вірш?

— Прочитайте вірш напівголосно.

- Вправа 2 (перше завдання).

Учні визначають, що вірш треба читати з різними інтонаціями. Перший і другий рядки — у звичайному темпі, розповідним тоном. Два наступні рядки — радісно, голосніше, ніж звичайно, щоб передати радість хлопчика.

У другій строфі є слова сина (два рядки), які треба читати з питальною інтонацією, та слова автора — дещо сповільненіше.

Третя і четверта строфи — це слова тата, порада. Їх треба читати доброзичливо. Адже батько пояснював синові, що про добрі справи не варто хвалитися.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

У другому завданні вправі 2 є зразок міркування. За цим зразком учні складають власні висловлювання.

— Яка головна думка вірша?

— Зачитайте слова вірша, в яких звучить ця думка. (*Остання строфа вірша.*)

3. Сприймання й усвідомлення учнями граматичного матеріалу.

- Каліграфічна хвилинка.

Запис у зошити букв, з'єднань, слів: *м'я пам'ять пам'ятати.*

- Гра «Найрозумніший».
  - Скільки букв у слові *пам'ять*? Назвіть їх.
  - Назвіть звуки у слові *пам'ять*.
  - Скільки голосних звуків у слові *пам'ять*?
  - Скільки складів у слові *пам'ять*?
  - Скільки приголосних звуків у слові *пам'ять*?
  - Назвіть дзвінки приголосні у цьому слові.
  - Назвіть глухі приголосні у цьому слові.
  - Чому в цьому слові «поселився» апостроф?
- Мовне дослідження. Вправа 3 (с. 75).

Учні записують слово *пам'ятай*, визначають, що в ньому три склади, висловлюються щодо того, як можна перенести слово з рядка в рядок.

- Ознайомлення з правилом на с. 75.
- Вправа 4 (с. 75-76).

Учні відгадують загадки (*комп'ютер, пір'їна, реп'ях*). Називають ланцюжки звуків у словах-відгадках, складають речення з кожним словом.

- Вправа 5 (два завдання).

4. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

Учитель проєктує на екран слова.

— Прочитайте слова лівої колонки.

<i>що?</i>	<i>який?</i>
камінь	кам'яний
солома ...	
дерево ...	
олово ...	

— Доберіть у праву колонку слова з апострофом. Поділіть дібрані слова на склади. Складіть і запишіть з ними речення.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Вірю — не вірю».

«Вірю» — учні піднімають зелену цеглинку, «не вірю» — червону.

- Слово *б'є* можна переносити з рядка в рядок.
- У слові *комп'ютер* три склади.
- При переносі апостроф не відривають від попередньої букви.
- Апостроф — це буква.
- Апостроф є у словах *м'ята, подвір'я, пір'я, м'ячик*.

2. Домашнє завдання.

Вправа 5 (третє і четверте завдання) на с. 76. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 50. В. Сенцовський «Знахідка». Виразне читання діалогів. Складання оголошення про згубу чи знахідку (с. 76-77).

Мета. *Навчальна:* удосконалювати навички читання, вчити висловлюватися за змістом прочитаного твору, оцінювати вчинки дійових осіб; активізувати словниковий запас школярів. *Розвивальна:* розвивати комунікативні навички, читацькі якості; увагу та пам'ять; навички самостійної, парної та групової роботи. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання, любов і повагу до всіх членів родини.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу.

— Діти, сьогодні ми привітаємося по-різному. Праву руку піднесіть до чола, губ і грудей — як африканці. Поклоніться з витягнутими уздовж тулуба руками, як у Китаї. Привітайтеся так, як у нас, в Україні. Скажіть слова-вітання однокласниці. Скажіть слова-вітання однокласникові. Усміхніться.

2. Мовленнєва розминка.

- Вправа «Годинник».

Цокання язиком.

- Вправа «Маятник».

— Рухайте язичком уліво-вправо так, щоб язичок торкався щічок.

- Скоромовка.

Для синків-молодців
мати напекла млинців.
І хвалили молодці
ті млинці на молоці.

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://www.stryi.net.ua/2810-2/>

3. Відгадування загадки.

Ходить вранці, ходить вдень,
уночі теж ходить.

А зупиниться лишень —
знов його заводять. (Годинник)

Ганна Чубач

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Які бувають годинники? (Наручні, настінні, електронні...)

— Для чого людині потрібен годинник?

II. Основна частина.

1. Оголошення теми і завдань уроку.

2. Підготовчі вправи.

- Читання складів за таблицею.

	а	и	і	е	у	о
кр	кра	кри	крі	кре	кру	кро
тр	тра	три	трі	тре	тру	тро
пр	пра	при	прі	пре	пру	про

Після читання складів у рядках, стовпчиках добирають слова, у яких вони є: *тра* (трактор, трава, сестра, матрац...), *кре* (крейда, мокре...) тощо.

- Вправа 1, перше завдання (с. 76).

Учні тренуються виразно читати речення. Учитель звертає увагу на виділені слова. Саме вони підказують, з якою інтонацією треба читати кожне речення.

3. Робота над оповіданням Володимира Сенцовського «Знахідка».

- Вправа «Інтуїція» (друге завдання вправи 1).

Після висловлювання припущень щодо змісту обговорюють, як варто вчинити, коли щось знайдеш.

- Підготовка до самостійного читання тексту.

На екран проєктують слова, учні швидко прочитують їх.

пасіка	сяйну́ло	розглядати
паркан	хитрувато	нагорода
знахідка	розлучатися	вага́вся
особлівий	заметушився	спорожнив

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні читають текст самостійно напівголосно.

Перевірка розуміння прочитаного (з використанням цеглинок LEGO). Якщо учні погоджуються з висловлюванням, піднімають зелену цеглинку, якщо ні — червону.

- Тимко й Андрійко — браті. (Так.)
- Їхній дідусь був у парку. (Ні.)
- Хлопці знайшли на стежці годинник. (Так.)
- Андрійко зрозумів, що це годинник їхнього дідуся. (Так.)
- Тимко запропонував віднести годинник додому. (Ні.)
- Дідусь зрадив, що годинник знайшовся. (Так.)
- Дідусь почастував онуків цукерками. (Ні.)
- Годинник — це нагорода дідусяві за працю. (Так.)

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні працюють у групах. Читають текст в особах.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Виконують вправу 2 на с. 77.

4. **Визначення головної думки оповідання.**

— Хто з братів учинив, на вашу думку, правильно?

— Як ви гадаєте, чи зрозумів Тимко, що чужу річ треба повернути власникові?

— Яка головна думка оповідання? (*Чужу річ треба повернути власникові.*)

5. **Розвиток зв'язного мовлення.**

Вправа 3 на с. 77.

— Уявіть ситуацію, що ви знайшли якусь річ, наприклад, ключі. Як ви вчините?

Учні висловлюються щодо описаної ситуації.

— Отож, можна написати оголошення про знахідку. Де можна розмістити оголошення? (*На дошці оголошень.*)

— Про що обов'язково треба вказати в оголошенні? (*Де знайдено ключі, скільки їх, чи є брелок... Куди чи до кого звертатися за згубою...*)

— Де ще, крім дошки оголошень, можна розмістити повідомлення про знахідку? (*Можна в соціальних мережах.*)

— Як це зробити? (*Можна сфотографувати знахідку й розмістити фото.*)

— Попрацюйте в групах. Складіть оголошення про знайдені (загублені) ключі:

а) для розміщення на дошці оголошень;

б) для розміщення у соцмережах.

Зразки оголошень:

1. Біля крамниці «Ромашка» знайдено ключі. Звертатися до адміністратора крамниці.

2. Учора в парку біля гойдалок або поблизу ятки «Морозиво» загублено ключі. Того, хто знайшов, просимо зателефонувати за номером ....

III. **Заклучна частина.**

Рефлексія. Метод «Капелюшки де Боно».

Білий. Куди побігли браті?

Червоний. Що планував зробити зі знахідкою Тимко?

Чорний. Чи правильно вчинив Андрійко?

Жовтий. Чому Тимко погодився віддати годинник?

Зелений. Чим відрізняються вчинки Андрійка й Тимка?

Синій. Чий вчинок ви схвалюєте?

Урок 51. Закріплення правила переносу слів з апострофом (с. 77-78).

Мета. *Навчальна:* закріплювати навички правильної вимови та написання слів з апострофом, навчати правильно переносити з рядка в рядок слова з апострофом; формувати навички грамотного письма. *Розвивальна:* розвивати комунікативні навички, творчі здібності учнів. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання, любов і повагу до всіх членів родини.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO, картки із завданнями, клубочок.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Гра «Я бажаю тобі».

- Пригадайте, які твори ми читали в розділі «У колі дружної родини».
- Яким іншим словом можна замінити слово *родина*? (*Сім'я*.)
- Що вам можуть побажати ваші родичі?
- А що ви можете побажати своїм родичам?
- Що ви можете побажати своїм однокласникам?

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Каліграфічна хвилинка.

Записування в зошити з'єднань, слів: *п'ю в'ї р'я ря бур'ян буряк*.

- Зоровий диктант.

На екран спроектувати рядки скоромовки Ганни Чубач:

Жив жучок між бур'янами,
жив без тата і без мами.

Джерело: Еники, беники їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

Речення демонструють упродовж 10-15 секунд. Учні прочитують їх тільки очима, повторюють про себе, записують. Після записування звіряють зі спроектованим реченням.

2. Мотивація навчальної діяльності.

- Вправа «Порівняй слова».

Учні працюють у парах. Порівнюють слова *буряк* і *бур'ян*.

- Скільки букв у словах? Назвіть їх.
- Назвіть звуки у словах. Скільки звуків у кожному слові?
- Скільки складів у кожному слові?
- Яким за звучанням є третій звук у кожному слові?
- Чому у слові *бур'ян* стоїть апостроф?
- Як можна перенести з рядка в рядок кожне слово?

3. Оголошення теми та завдань уроку.

4. Закріплення вивченого матеріалу

- Виконання завдань вправи 4 (с. 77).

Учні виписують слова з апострофом з оповідання В. Сенцовського «Знахідка», поділяючи їх на склади для переносу: *хло-п'ята, хлоп'-ята, хлоп'я-та, па-м'ятна, пам'-ятна, пам'я-тна, пам'ят-на*.

Перевірити правильність побудови звукових моделей можна за допомогою цеглинок LEGO: на екран спроектовано схеми слів на кольорових плашках (по три до кожного слова). Учні показують цеглинку відповідного кольору.

Хлоп'ята			
Пам'ятна			

У третьому завданні учням пропонується скласти речення про дійових осіб оповідання з поданими висловами. Кілька учнів зачитують свої речення.

- Вправа «Броунівський рух».

Учні отримують диференційовані завдання на картках кількох кольорів. Після виконання об'єднуються в групи за кольором карток, звіряються, чи правильно виконано завдання.

Картка 1 (червона)

- Прочитайте сполучення слів.
- Виділені слова замініть за зразком.

Фортеця із *каменю*, стіл із *дерева*, жир із *риби*, молоко *корови*.

Зразок: Бичок із *соломи* — солом'яний бичок.

- Запишіть утворені сполучення слів.
- Поділіть для переносу слова *кам'яний* і *дерев'яний* різними способами.

Картка 2 (зелена)

- Прочитайте слова.
- Поставте, за необхідності, апостроф.

Бур..як, бур..ян, мор..як, л..юдяний, л..якати, дев..ять, полум..яний, р..яска, обов..язок.

- Випишіть слова з апострофом, поділяючи їх для переносу. Підкресліть букви, що позначають два звуки.

Картка 3 (жовта)

- Прочитайте речення. Виправте помилки.

Лусян прийшов до друзів. Марянка та Демянко на подвір'ї нарвали пахучої м'яти. Буде духмяний гарячий чай.

- Запишіть утворені речення. Поясніть уживання апострофа.
- Завдання (на вибір).

Завдання 1. Випишіть слова, у яких треба ставити апостроф.

М..який, здоров..я, р..юкзак, гал..явина, подвір..я, св..ято, пам..ятник.

Завдання 2. Запишіть. Поясніть написання слів. Поставте наголос.

Кам'яний, м'яч, любов'ю, полум'я, прислів'я, п'ять, здоров'я, м'ята.

- Гра «Пеньочки».

— У кожному рядку є зайве слово — «пеньочок». Перепишіть всі слова, а зайве підкресліть. Поясніть, чому підкреслили саме це слово.

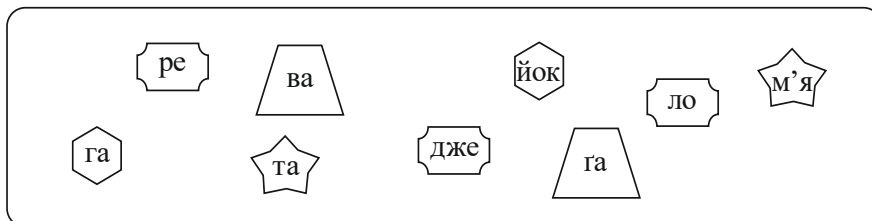
Фея, фонтан, фартух, хвилина, фазан.

Щиглик, щука, шуба, дощ, борщ.

Свято, сім'я, рум'яний, черв'ячок, верхів'я.

Узлісся, змагання, дозвілля, неділя.

- Гра «Конструктор».

— Зберіть однакові фігури. Утворіть і запишіть слова. Поставте наголоси.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Мережа вражень».

Для вправи потрібен клубочок із нитками. Клубочок передають від одного учня до іншого, розмотуючи нитку. Діти діляться своїми враженнями від уроку.

2. Домашнє завдання.

Вправа 4 (четверте завдання) на с. 78.

Урок 52. Вправи на закріплення знань про приголосні звуки. В. Сухомлинський «Щоб ти став кращим». Визначення емоційного настрою після читання твору (с. 78-79).

Мета. *Навчальна:* закріплювати навички правильної вимови та написання приголосних звуків, закріплювати вміння переносити з рядка в рядок слова з апострофом, з подовженими приголосними, зі збігом приголосних звуків; удосконалювати читацькі навички; вчити визначати емоційний настрій. *Розвивальна:* розвивати комунікативні навички, творчі здібності учнів. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання, любов і повагу до всіх членів родини.

Засоби навчання. Смайлики з різними емоціями.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

- Вправа «Очікування».
- Подумайте і скажіть, яким має бути наш урок. (*Цікавим, повчальним, трохи казковим, веселим, світлим, загадковим...*)
- А ви на уроці якими повинні бути? (*Дисциплінованими, уважними, зібраними, вправними, наполегливими...*)
- Отже, якщо ви будете такими, то ми разом створимо цікавий, творчий, продуктивний урок. А чи буде він цікавим? Все залежить від вашої активності, уважності, творчості.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Скоромовка.
Край узлісся на осичці	лисеняттам і лисичці
листя шелестіло,	стежку золотило.

Петро Куценко

Джерело: Еники, беники їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

— Про кого скоромовка? Де жила лисиччина сім'я? Як ви розумієте вислів *стежку золотило*?

- Каліграфічна хвилинка.

Письмо буквосполучень, слова: *сс зл ст листя*.

— Виконайте завдання на вибір: а) складіть речення зі словом *листя*; б) побудуйте звукову модель слова *листя*.

2. Мотивація навчальної діяльності.

- Чи доводилося вам бувати в лісі? Що цікаве ви там бачили?
- Що означає слово *узлісся*?
- Запишіть, поділяючи на склади для переносу різними способами, слова *узлісся, осика, листя, лисичка, стежка*.

3. Повідомлення теми уроку.

4. Робота над оповіданням В. Сухомлинського «Щоб ти став кращим».

- Передбачення змісту твору за заголовком.
- Прочитайте заголовок. Про що, на вашу думку, може йтися у творі з таким заголовком?
- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель читає текст.

— Чи справдилися ваші передбачення?

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Перед читанням тексту діти вчать швидко прочитувати слова, спроектовані на екран:

онук	глючик	вигукнув
хлібина	гущавина	переночуємо
рибина	звичай	залишив
стежинка	хатинка	старався

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Вправа 2 (с. 79).

— Покажіть смайликами, який настрій викликало у вас це оповідання.
Наступні завдання виконують у парах.

5. Вправи на застосування набутих знань за темою «Приголосні звуки».

- Завдання 1 вправи 3 (с. 79).

Учні зачитують запитання, відшуковують у тексті речення-відповіді, записують їх у зошитах:
Аж тут хлопчик побачив у гущавині хатинку. У ній було чисто, на стіні висіла гілочка з ялини.

— У якій частині (зачині, основній частині, кінцівці) є відповіді на запитання?

— Підкресліть однією лінією слова, в яких всі приголосні звуки дзвінкі. (*Аж, ній, було, на, з, ялини.*) Підкресліть двома лініями слова, в яких всі приголосні звуки глухі. (*Тут, чисто.*)

— У яких словах звуків більше, ніж букв? (*Гущавині, ялини.*) Поясніть чому.

- Завдання 2 вправи 3.

Учні самостійно будують звукову модель слова *дідусь*.

— Чому в цьому слові звуків менше, ніж букв?

- Завдання 3 вправи 3.

— Скількома способами можна поділити на склади для переносу слово *гілочка*? (*Трьома.*) А інші слова? (*Теж трьома способами.*)

- Виконання завдань на картках.

Картка 1. Записати слова з апострофом, поділяючи їх на склади для переносу.

Пір'іна, Мар'яна, дятел, дев'ять, бур'ян, зозуля, полум'я, в'юн, хом'як, буря.

Картка 2. Виписати тільки ті слова, у яких є м'які приголосні звуки. Підкреслити букви, які означають м'які приголосні.

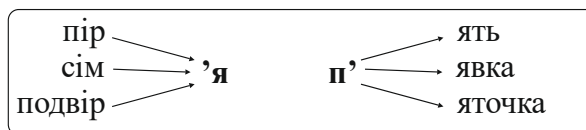
Журавель, дрізд, індик, деркач, зозуля, горлиця, жайворонок, іволга, снігур, папуга, соловей.

Картка 3. Виписати слова, у яких є дзвінкі приголосні у кінці слова чи складу.

Дідусь розповідає казку. Біля школи учні грають в сніжки. Хліб — усьому голова. Ведмідь усю зиму спить. У мене є тепленька шубка.

6. Тренувальні вправи.

- Вправа «Зберіть слова з апострофом».

— Запишіть слова. Яке слово не можна перенести з рядка в рядок?

- Вправа «Повторюємо алфавіт».

На екран проєктують слова.

— Спишіть слова за алфавітом, уставляючи апостроф, де це потрібно.

Здоров..я, цв..ях, хом..ячок, в..ється, гал..явина, моркв..яний, реп..ях, кур..ячий.

— Прочитайте слова, в яких поставили апостроф. Поясніть його вживання.

- Гра «Додай словечко».

— Складіть словосполучення, додаючи слова з апострофом.

гратися з _____;

на _____ поверсі;

співають _____;

перед _____ будинком.

Слова для довідки: м'ячем, п'ятому, кам'яним, солов'ї.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

— Після яких букв і перед якими ставлять апостроф?

— Як треба переносити слова з апострофом?

2. Домашнє завдання.

Вправа 3 (останнє завдання) на с. 79.

Слово. Значення слова

Урок 53. Слово. Значення слова. Спостереження за лексичним значенням слова. Ліс — це диво, ліс — це казка. М. Стельмах «Дятел» (с. 79-80).

Мета. *Навчальна:* дати дітям уявлення про слово як мовну одиницю, ознайомити їх із лексичним значенням слова; навчати виразно читати віршовані твори. *Розвивальна:* розвивати навички користування тлумачним словником, комунікативні навички, увагу та пам'ять. *Виховна:* виховувати любов до природи, пробуджувати інтерес до знань.

Засоби навчання. Тлумачні словники, таблиця «Знаю — хочу дізнатися — дізнався / дізналася».

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Ти поглянь лише в віконце!
Загляда у клас наш сонце!
Посміхається, моргає,
дітям успіхів бажає:
всім старанно потрудитись,

працювати, не лінитись.
Бо знання — як джерело,
напуває всіх воно.
Тож і ти часу не гай,
до роботи приступай!

Валентина Романова на замовлення

II. Основна частина.

1. Каліграфічна хвилинка.

Запис буквосполучень, слова *сл св вс зв сь нс слово*.

— Продовжте ланцюжок.

Слово (яке?) коротке, дзвінке, ..., ...

2. Актуалізація опорних знань.

- Вправа 1 (с. 79).

Учні самостійно складають прислів'я за числовими підказками: *Українське слово звучить по всьому світові*.

— Запишіть прислів'я у зошити.

— Виконайте завдання на вибір: а) поділіть на склади для переносу з рядка в рядок слово *українське*; б) побудуйте звукову модель слова *всьому*.

- Вправа 2, перше завдання (с. 79).

Учні працюють у малих групах. Обговорюють, для чого нам потрібні знання про слово.

Узагальнюють відповіді: знання — це скарбниця думок. У ній вміщується надзвичайно багато слів. Знання про слово потрібні для того, щоб грамотно говорити і писати; доречно вживати слова у мовленні. З людиною, яка говорить і пише грамотно, приємно спілкуватися.

3. Повідомлення теми уроку.

— Чи оволоділи ви вже знаннями про слово?

— Прочитайте назву мовної теми. (*Слово. Значення слова*.)

Учитель пропонує заповнити таблицю (першу і другу колонки; третю колонку заповнять, коли закінчать вивчати тему). Орієнтовно записи можуть бути такими:

Слово. Значення слова		
Знаю	Хочу дізнатися	Дізнався / дізналася
Зі слів складаються речення	Як утворюються нові слова	
Слова складаються зі звуків	Як виникли слова	
На письмі слово записуємо буквами	Чому деякі слова можуть мати різні значення	
До різних слів ставимо різні питання	Де дізнатися значення слова	
Як правильно написати слово, можна дізнатися за словником	Нові вислови про мову, слово	

— Прочитайте назву розділу з читання. (*Ліс — це диво, ліс — це казка*.)

- Про що, на вашу думку, йтиметься у творах розділу?
- Які це можуть бути твори? (*Вірші, оповідання, казки.*)
- Отож, на основі творів про ліс ви дізнаєтеся чимало цікавого про слово.

4. *Робота з коміксом.*

- Вправа 2, друге завдання (с. 80).
- Розгляньте комікс. Кого ви бачите? (*Двох дівчаток.*)
- Прочитайте розмову сестричок.
- Слухання вірша.

Буває, що слово відоме давно,   скарбів наших мовних —
а знає не кожен, що значить воно.   тлумачний словник.
І тут у пригоді стає визначник

Дмитро Білоус

ло: <http://web.archive.org/save/http://www.ukrcenter.com/%D0%9B%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0%D0%94%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%BE-%D0%91%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%83%D1%81/19963-4/%D0%94%D0%B8%D0%B2%D0%BE-%D0%9A%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B5>

- Діти, пам'ятайте, що значення слів підкаже вам *тлумачний* словник.

5. *Робота з тлумачним словником.*

- Індивідуальна робота з тлумачними словниками.
- Перші словники виникли дуже давно. Але правило записування слів досі залишилося те саме — їх розташовують в алфавітному порядку.
- Знайдіть у тлумачному словнику слово *дятел*. Прочитайте його значення.

6. *Перегляд відеоролика.*

- За QR-кодом, поданим у підручнику, переглядають відеоролик «Як працює дятел», висловлюються про побачене.

7. *Робота над віршем Михайла Стельмаха «Дятел».*

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.
- Учитель читає вірш, учні визначають свій настрій після слухання.
- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Перед читанням вірша вчать швидко прочитувати слова, спроектовані на екран.

ліс	кора	зашивсь
ніс	пора	згинув
жук	собі	трудитись

- Прочитайте слова, які відрізняються однією літерою. Прочитайте найдовше слово.
- Об'єднайте два будь-які слова в речення.
- Прочитайте вірш пошепки.

- Вправа 4 (с. 80).
- Виразне читання вірша.

Визначають, що вірш треба читати дружним тоном, у помірному темпі.

8. *Робота з тлумачними словниками.*

- Вправа 5, перше завдання.
- Учні працюють у групах. Кожна група відшукує значення одного з виділених у вірші слів.
- Записують тлумачення слова в зошити.

III. *Заключна частина.*

1. *Рефлексія.*

- Що нового ви дізналися на уроці?
- Яке завдання було для вас найцікавішим?

2. *Домашнє завдання.*

- Виразно прочитати вірш «Дятел» своїм рідним.

Урок 54. Слово. Значення слова. Спостереження за лексичним значенням слова. Вимова і написання слова *дятел* (с. 80-81).

Мета. *Навчальна:* розширити уявлення учнів про те, що слово може називати предмети, якості (ознаки), дії; вчити складати і записувати речення. *Розвивальна:* розвивати навички користування тлумачним словником, комунікативні навички, увагу та пам'ять. *Виховна:* виховувати любов до рідного слова.

Засоби навчання. Тлумачні словники, картки для роботи в групах.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

І знову дзвоник кличе в клас,
знання нові чекають нас.

Ми дуже любим рідну мову,
її мелодію чудову.

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://krvuzcdyt.krivedu.com/ru/article/dzvonik-kliche-na-urok-organizatsiinii-moment-urok.html>

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Гра «Найрозумніший».
- З чого складається слово?
- Якими бувають звуки за звучанням?
- Скільки голосних звуків в українській мові?
- Скільки букв на позначення голосних звуків?
- Якими за звучанням бувають приголосні звуки?
- Яка буква завжди позначає м'який приголосний звук?
- Які букви позначають два звуки?
- Який вислів допоміг запам'ятати букви, після яких треба ставити апостроф?

- Загадка.

Він — пернатий,
він — строкатий.
Дзьоб, як шило,
дуб прошиє.

У дуплі він
хатку має.
Як він зветься,
хто вгадає? (*Дятел*)

Варвара Гринько

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Пригадайте, що ви дізналися про дятла на попередньому уроці. Хто автор вірша «Дятел»?

2. Каліграфічна хвилинка.

Записування в зошити буквосполучень, слів *дя ел тл дятел дятлик*.

— Проаналізуйте звукову будову слова *дятел*.

3. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— На попередньому уроці ми почали вивчення нової теми. Пригадайте її назву. (*Слово, значення слова*.) Де можна дізнатися значення слова? (*У тлумачному словнику*.)

— Сьогодні ми працюватимемо з тлумачними словниками, дізнаватимемося таємниці української мови.

4. Словникова робота.

Учитель проєктує на екран вірш, у якому пропущені букви.

Д..тлик чув від діда,
коли в лісі ріс:
— Хто б про тебе відав,
..кби не твій ніс?

Д..тлик тер свій лобик.
А потім і звик.
Хоч довший за дз..обик
у н..ого — ..зик.

Василь Вітка

Джерело: <http://web.archive.org/save/megaznaika.com.ua/lyrics/virshi-pro-ptahiv-vid-vasylya-vitky/>

— Про кого вірш?

— Поясніть, які букви потрібно уставити. Випишіть слова, у яких пропущені букви.

— Що означає слово *відав*?

— Інколи значення слова треба шукати за його початковою формою. Початкова форма слова *відав* звучить як *відати*. Тому в словнику треба шукати слово *відати*. (*Знати, мати про що-небудь уявлення.*)

- Вправа 5, друге завдання (с.80).

Учні складають речення про дятла, записують їх у зошити.

5. *Вправи на застосування набутих знань.*

- Попереджувальний диктант.

У житті розквітли червоні маки. Тепер поле схоже на яскраве полум'я.

— Підкресліть слова, у яких звуків більше, ніж букв. (*Яскраве, полум'я.*) Поясніть чому.

- З'ясування значення слів.

— Попрацюйте зі словниками. Дізнайтеся, що означають підкреслені слова. Візьміть до уваги, що слово *яскраве* має початкову форму *яскравий*.

Яскравий — який випромінює сильне сліпуче світло; сяючий.

Полум'я — вогонь, що піднімається над предметом, що горить.

- Вправа 6 (с. 81).

Учні усно за зразком називають, з яких слів утворено подані слова. У парах обговорюють, що з'явилося спочатку: назва предмета чи сам предмет. Складають висловлювання за зразком, поданим у підручнику.

- Гра «Утвори слово».

Учитель проєктує на екран пари слів, учні записують у зошити одне утворене слово.

Порох + тягнути = порохотяг;

рука + писати = рукопис;

короткий + час = короткочасний;

електрика + чайник = електрочайник;

зорі + падати = зорепад;

другий + клас = другокласник.

— Знайдіть у «Тлумачному словнику» значення одного із записаних слів.

- Гра «Піжмурки».

Учні працюють у групах. Кожна група має картку із завданням.

Картка 1. Закресліть усі букви *к, з, о*, запишіть утворене слово.

Пкорзекдкомекотз.

У «Тлумачному словнику» знайдіть, що означає це слово. Складіть і запишіть речення з ним.

Картка 2. Закресліть усі букви *а, р, і*, запишіть утворене слово.

Акриілаирма.

У «Тлумачному словнику» знайдіть, що означає це слово. Складіть і запишіть речення з ним.

Картка 3. Закресліть усі букви *ж, у, н*, запишіть утворене слово.

Кожулинсужкна.

У «Тлумачному словнику» знайдіть, що означає це слово. Складіть і запишіть речення з ним.

Картка 4. Закресліть усі букви *и, ч, у*, запишіть утворене слово.

Кичаулечуничударчи.

У «Тлумачному словнику» знайдіть, що означає це слово. Складіть і запишіть речення з ним.

III. *Заключна частина.*

1. *Домашнє завдання.*

Вправа 6, перше завдання (с. 81). Записати слова за зразком.

2. *Рефлексія.*

— Про що ви дізналися на уроці?

— Що вчилися робити?

— Що треба знати, щоб користуватися словниками?

Урок 55. Спостереження за лексичним значенням слова. Вимова і написання слова *заєць*. Білоруська народна казка «Зайчики». Читання в особах (с. 81-83).

Мета. *Навчальна:* розширити знання учнів про слово; вчити групувати предмети за певними ознаками; удосконалювати вміння читати в особах, визначати настрій, інтонацію для читання слів персонажів.
Розвивальна: розвивати комунікативні навички, увагу та пам'ять, словниковий запас. *Виховна:* виховувати любов до природи.

Засоби навчання. Картки для індивідуальної роботи, таблиця «Сходинки успіху».

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «Мандрівка».

— Заплющте очі й уявіть, що ви потрапили у зимовий ліс. Нам приємно, дихаємо легко та вільно. Уявіть себе легкими пухнастими сніжинками. Подув ніжний вітерець, і сніжинки кружляють, опускаючись на землю. Ось по пухнастій сніговій ковдрі пробіг білий зайчик. Він залишив сліди. Але вже прийшла пора повертатися в кімнату. Потягніться і на рахунок «три» розплющте очі, усміхніться лагідному вітерецю, зайчику й одне одному.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Виконання вправи 1 (с. 81).

На місці букв і буквосполучень, що позначають приголосні звуки, уставити парний дзвінкий чи глухий приголосний звук. Учні розгадують слово *заєць*.

- Каліграфічна хвилинка.

Записування буквосполучень, слів *ць єць заєць ух вухань*.

- Виконання завдань у групах.

I група. Вправа «Асоціативний куш».

Орієнтовно учні можуть дібрати слова *вуха, поле, морква, капуста, шубка* тощо.

II група. Вправа «Сенкан».

Іменник. Заєць.

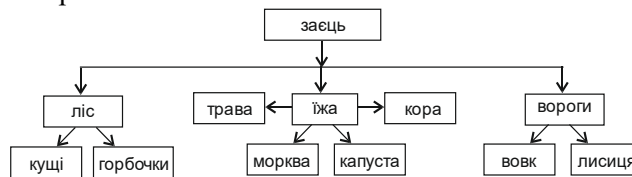
Прикметники. Сірий, куцохвостий.

Дієслова. Стрибає, боїться, обгризає.

Речення. Під кожним кущем у зайчика хатка.

Висновок. Вухань.

III група. Вправа «Кластер».

2. Перегляд навчального кліпу «Заєць».

Учні переглядають кліп за QR-кодом, поданим у підручнику. Обговорюють, чому кольоровий фільм цікавіше переглядати, ніж чорно-білий.

3. Робота над білоруською народною казкою «Зайчики».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель читає казку.

— Про що розмовляли зайчики?

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Перед самостійним читанням казки учні вчаться швидко прочитувати слова.

розмовляють

видзвонюють

щогодини

зневажають

боронитися

допоможуть

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні працюють у парах, читають по черговому по одному абзацу.

- Вправа 4 (с. 82).

Учні визначають свій настрій після читання казки, коментують свої думки.

Відповідають на запитання, подані в другому завданні вправи.

- Вправа 5 (с. 82-83).

Учні читають казку в особах. Визначають, що слова зайчиків треба читати сумно, зажурено, схвильовано.

Працюючи в парах, складають поради зайчикам. Орієнтовно поради можуть бути такими:

- Зайчики, огляньтеся довкола! У лісі така краса, милуйтеся нею.
- Слухайте, як щебечуть птахи.
- Потоваришуйте з іншими звірятами...
- Робота з малюнком.

— Розгляньте малюнок. Який епізод казки зображено?

4. Вправи на застосування набутих знань.

- Вправа 6 (с. 83).

Учні утворюють і записують прислів'я з частин: *Видно зайця по вухах. У зайця стільки стежок, як у клубку ниток. Полохливий заєць і пенька боїться.*

Складають і записують кілька речень про зайця.

5. Закріплення вивченого матеріалу.

- Гра «Друзі й вороги».

На дошці прикріплені макети будиночків. На одному напис «Друзі», на іншому — «Вороги». Учитель називає слова — назви тварин, учні записують слова біля відповідних будиночків.

Слова: *метелик, лисиця, ведмідь, джміль, орел, зозуля, заєць, їжак, лелєка, олень, вовк.*

- Виконання завдань на картках.

Картка 1. Прочитайте групу слів. Яке слово «зайве»? Випишіть із тлумачного словника значення цього слова.

Ручка, олівець, зошит, явір, альбом, підручник.

Картка 2. Прочитайте групу слів. Назвіть їх одним словом. Запишіть слова в алфавітному порядку.

Тополя, смерека, модрина, ялина, береза.

Картка 3. Складіть слово з перших літер поданих слів. Випишіть із тлумачного словника значення цього слова.

Сокіл, тукан, альбатрос, ворона, орел, крук.

Картка 4. Складіть слово з останніх літер поданих слів. Складіть речення з цим словом.

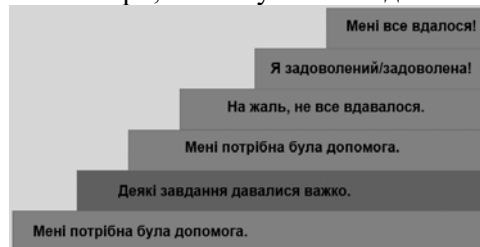
Берег, річка, спокій, озеро, лісок.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

- Вправа «Сходінки успіху».

На таблиці учні прикріплюють стікери, коментують свої досягнення.

2. Домашнє завдання.

Вправа 6 (останнє завдання) на с. 83.

Урок 56. Тематичні групи слів. Доповнення кожної групи словами за смисловою ознакою.

Вимова і написання слова *ведмідь*. Н. Красоткіна «Ліс — це диво...». Добір матеріалів для створення лепбука «Ліс — це диво» (с. 83-84).

Мета. *Навчальна:* розширювати знання учнів про слово; вчити групувати предмети за певними ознаками; удосконалювати вміння розподіляти ряд слів на групи за смисловою ознакою, доповнювати кожну групу двома–трьома словами; удосконалювати читацькі навички; вчити добирати матеріали для створення лепбука. *Розвивальна:* розвивати образне мислення, спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу.

Виховна: виховувати любов до природи, бажання оберігати довкілля.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO, картки для групової роботи.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****1. Організація класу.**

— Сьогодні на уроці на нас чекає цікава мандрівка в країну Слова. Виберіть букву та скажіть, що ви візьмете з собою:

Р — розум;	Д — доброту;
П — працьовитість;	У — уважність;
С — старанність;	А — активність...

2. Вправа «Очікування».

— Що ви очікуєте від уроку?

II. Основна частина.**1. Перевірка домашнього завдання.**

Гра «Чи знаєш ти мешканців лісу?».

Учитель називає слова, учні сигналізують зеленою цеглинкою, якщо тварина водиться у лісах, червоною — якщо ні.

Слова: *лисиця, верблюд, заєць, ведмідь, слон, кобра, вуж, вовк, кенгуру, борсук, білка, страус, їжак, сороза, кабан...*

— Якщо розмішувати слова в алфавітному порядку, яке запишете першим: *їжак* чи *заєць*; *ведмідь* чи *білка*; *кабан* чи *лисиця*?

— У якому слові, *вуж* чи *вовк*, більше звуків? А складів?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Розгадайте анаграми.

двреое	укщ	вікти
навиляга	ригби	гояди

Учні утворюють слова *дерево, куц, квіти, галявина, гриби, ягоди*.

— Де можна все це побачити? (*У лісі.*)

— Чи доводилося вам бувати в лісі?

— Отож сьогодні ми помандруємо до лісу. Допоможе нам набратися нових вражень, збагатитися новими знаннями про ліс і слово вірш Надії Красоткіної «Ліс — це диво...».

3. Робота над віршем Надії Красоткіної «Ліс — це диво...» (с. 83-84).

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Який у вас настрій після слухання вірша?

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Перед самостійним читанням вчаться швидко прочитувати слова, спроектовані на екран.

аромат	прозорий	очищає
повітря	чарівні	роздавати
сірники	багатий	охороняйте

Учні самостійно упівголоса перечитують вірш.

— Чи подобається авторці бувати в лісі?

- Вправа «Слідопит».

— Скільки разів у вірші трапляється слово *ліс*? (*Десять*.)

— У якому реченні є слово *повітря*?

— У якому реченні є слова ввічливості?

- Вправа 2 (с. 84).

Учні зачитують виділені у вірші слова, складають усне висловлювання за зразком, поданим у підручнику.

- Вправа 3.

Робота в парах.

Учні обговорюють, чим корисні ліси, визначають головну думку вірша.

— Отож, ліс — це справжнє диво. Він дає прихисток звірам і птахам, очищує повітря. Людина використовує лісові дари і для харчування, і для будівництва.

Попрацюйте в групах над створенням матеріалів для лепбука. Кожна група добиратиме слова на певну тему: «Дерева», «Квіти», «Гриби», «Звірі», по 5-6 слів на кожную тему.

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Каліграфічна хвилинка.

Написання буквосполучень, слова *ве дм дь ведмідь*.

Виконання завдання на вибір:

- побудувати звукову модель слова *ведмідь*;
- скласти і записати речення зі словом *ведмідь*.
- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Як по-іншому називають ведмедя? (*Бурмило, клишоногий*.)

— Про кого так кажуть? «Йому ведмідь на вухо наступив» (*про людину, в якій немає музичного слуху*), «Ділити шкуру невбитого ведмедя» (*розподіляти те, чого ще немає*), «Ведмежа послуга» (*дуже сумнівна послуга*).

- Вправа 4 (два завдання).

Учні записують одну групу слів (на вибір), речення, у якому висловлена головна думка вірша Надії Красоткіної (*Тож заходьте в ліс, будь ласка, але завжди пам'ятайте: диво-ліс охороняйте!*)

- Робота в групах.

Група 1. Прочитати слова. Назвати одним словом.

Чашка, тарілка, ложка — це ... (*посуд*).

Груші, яблука, сливи — це ... (*фрукти*).

Горобець, синиця, дятел — це ... (*птахи*).

Група 2. Упізнати за ознаками, хто це або що це.

Сірий, злий, голодний — це ... (*вовк*).

Струнка, зелена, колюча — це ... (*ялинка*).

Група 3. Скласти сенкан.

Іменник. Ведмідь.

Прикметники. Вайлуватий, клишоногий.

Дієслова. Бродить, шукає, ласує.

Речення. Ведмідь ласує малиною.

Висновок. Бурмило.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Зворотний зв'язок»

— Чи справдилися ваші очікування?

— Коли вам стала в пригоді буква «Р», яка означає *розум*? Над яким завданням вам потрібно було добре подумати? Хто проявив на уроці доброту, яку принесла буква «Д»? Хто подружився з буквою «П», яка подарувала нам працьовитість? Хто увесь урок мав букву «У» — уважність? Під час виконання якого завдання просто необхідна була буква «С» — старанність?

2. Домашнє завдання.

Вправа 4 (третє і четверте завдання) на с. 84. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 57. Розвиток уявлень про те, що слово служить для називання предметів, якості, дій, визначення кількості. Вимова і написання слова *диван*. В. Паронова «Козенятко» (с. 84-85).

Мета. *Навчальна:* розширити уявлення учнів про те, що слово може називати предмет, якості, дії; збагачувати словниковий запас слів. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання.

Засоби навчання. Картки для індивідуальної роботи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

- Вправа «Мрії».

— Людина не може жити без мрії. Хтось мріє відпочити біля моря, хтось — отримати нову ляльку, навчитися малювати чи будувати будинки... Про що мріє кожен із вас?

— Чим відрізняються мрії від бажань?

— А хто мріє досконало вивчити українську мову?

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Про які лісові рослини ви склали речення?

— Я називатиму слова, а ви плескайте в долоні, якщо такі рослини ростуть у лісі, тупайте ніжками, якщо не ростуть.

Слова: *дуб, пальма, ліщина, ялина, кактус, барвінок, троянда, шипшина, фіалки, папороть, конвалії, чорнобривці.*

2. Актуалізація опорних знань.

— Що таке слово?

— Що можуть називати слова?

— Доберіть по кілька слів за темами:

«Транспорт»

«Посуд»

«Одяг»

3. Мотивація навчальної діяльності. Оголошення теми та завдань уроку.

— Сьогодні ми продовжимо розмову про слова, які служать для назв предметів, якостей, дій.

4. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Виконання вправи 1 (с. 84).

Читання з позначками («система поміч»).

— Читаючи текст, ви повинні з'ясувати, що вам вже відомо, яку інформацію прочитали вперше, про що ви хотіли б дізнатися більше. Для цього ви ставитимете відповідні умовні позначки на берегах підручника:

V — я це знав / знала;

+ — це цікаво;

? — не зовсім зрозуміло.

- Виконання вправи 2.

— Що нового ви дізналися з тексту? Які слова вам трапилися вперше?

Учні висловлюються про значення слова за зразком, поданим у підручнику.

- Використання стратегії «Ромашка Блума».

Орієнтовні запитання:

Просте. Про що йдеться в тексті?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, що наша мова складається зі слів?

Пояснююче. Чи можна словом назвати предмет, ознаку, дію предмета? Доведіть свою думку.

Творче. Де можна дізнатися про значення слова?

Оцінюче. Чи впевнені ви, що кожне слово може мати своє значення?

Практичне. Що ви розкажете про значення слова *ліс*?

- Виконання вправи 3 (с. 85). Гра «Відшукай слово».

Учні «відшукують» слово *диван*.

Глумачення слова: великі м'які меблі для сидіння, лежання, зі спинкою і ручками чи валиками.

- Каліграфічна хвилинка.

— Відгадайте загадку.

Він не ліжко, хоч спимо,
лежимо і сидимо.

Не простий, а розкладний,
невеликий і зручний. (Диван)

Ж. Г. (Джей Джи)

Джерело: <http://web.archive.org/save/dovidka.biz.ua/zagadki-pro-mebli/>

Запис у зошити з'єднать Дд ди ва ан диван.

— Запам'ятайте правильність написання слова *диван*.

- Вправа 4.

Учні добирають і записують назви меблів, доповнюють речення.

- Робота в групах.

I група. Вправа «Асоціативний куш».

Орієнтовно учні можуть дібрати слова *кімната, розмова, сім'я, мультик, фабрика, вечір* тощо.

II група. Вправа «Сенкан».

Іменник. Диван.

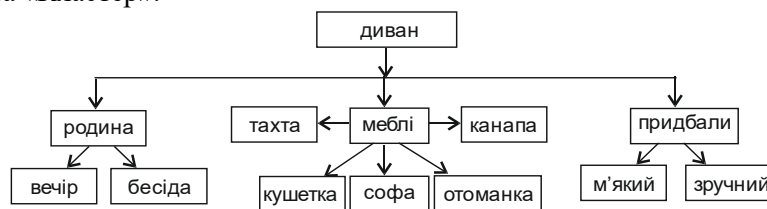
Прикметники. Новий, м'який.

Дієслова. Стоїть, складається, розкладається.

Речення. Цікаво роздивлятися старовинні дивани.

Висновок. Меблі.

III група. Вправа «Кластер».

- Виконання вправ 5, 6.

Самостійне напівголосне читання вірша Віри Паронової «Козенятко».

— Який настрій у вас після читання вірша?

— З яких рядків вірша ви зрозуміли, що дитина добре ставиться до тварин? Спишіть це речення.

- Виконання вправи 7 (перше завдання).

5. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

Робота у групах.

I група. Прочитати уважно текст.

Прийшла зима. Всюди пухнастий сніг. Учні повісили годівниці. Діти годували птахів. Катя принесла зерна. Артем насипав пшона. Радіють осілі птахи!

Виписати речення за поданими схемами.

Дія + предмет.

Предмет +дія + предмет.

II група. Уставити слова, що служать для назв предметів, якості, дій.

З неба ... (що зробило?) сонечко. На ... (якій?) сосні сидить ... (хто?). Вона смакує шишками. ... (Що роблять?) ведмеді в теплих лігвах. ... (Хто?) вийшли поїсти сіна...

Слова для довідки: лосі, білочка, сплять, високий, усміхнулося.

III. Заключна частина.

1. Вправа «Оплески».

— Приготуйте долоні. Сплесніть, якщо ви згодні зі мною.

- На уроці ми дізналися, що словом можна назвати предмет, ознаку, дію предмета.
- На уроці мені було цікаво.
- На уроці я дізналася / дізнався, як правильно писати слово *диван*.
- На уроці я працював / працювала старанно.

2. Домашнє завдання.

Вправа 7 (друге завдання) на с. 85. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 58. Ю. Ярмиш «Лісові балакуни». Театралізація казки (с. 85-87).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з авторською казкою; вчити виразно читати слова персонажів; збагачувати словниковий запас. *Розвивальна:* розвивати діалогічне й монологічне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання.

Засоби навчання. Картки для індивідуальної роботи.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****Організація класу.**

- Вправа «Прогноз настрою».

— Якщо у вас на душі похмуро, згадайте, що після дощу на небі з'являється веселка. Якщо холодно від сніжинок, пам'ятайте, що в теплі сніжинки перетворюються на краплинки води. Якщо ви роздратовані, усміхніться, щоб ваші блискавки нікого не травмували. Отож із сонячним гарним настроєм беремося до роботи.

II. Основна частина.**1. Розвиток фонематичного сприймання.**

- Гра «Хто що промовляє?».

Зозуля кує:

Ку-ку, ку-ку!

Голуб воркує:

Гу-гу, гу-гу, гу-гу!

Півень кукурікає:

Ку-ку-рі-ку!

Сова кричить:

Угу, угу, угу!

Риба мовчить.

Ні пари з уст.

- Читання і відгадування загадки.

На екран спроектовано загадку:

Головата, балакуча,

Цілий день дрімає,

може будь-кого злякати.

цілу ніч літає. (*Сова*)

Ганна Чубач

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

За вказівкою вчителя учні читають загадку:

- плавно, без поділу на склади;
- у розмовному темпі;
- у пришвидшеному темпі;
- виразно, з паузами та логічними наголосами.

— Які слова допомогли вам відгадати загадку?

2. Мотивація навчальної діяльності.

Вправа 1, перше завдання (с. 85).

— Прочитайте рядки слів. Доберіть до них загальні назви.

— Якими іншими словами можете доповнити ці групи слів?

Друге завдання вправи 1.

— Прочитайте слова. Про кого так кажуть?

3. Повідомлення теми й мети уроку, підготовка до вивчення нового.

Вправа 1, третє завдання (с. 86).

— Прочитайте заголовок казки. («Лісові балакуни».) Як ви розумієте слово *балакуни*? (*Балакунами називають тих, хто любить поговорити; говоруни, базіки.*)

— Кого можна назвати лісовими балакунами?

— Цю казку написав відомий український письменник Юрій Ярмиш. Отже, це авторська казка.

4. Робота над казкою «Лісові балакуни».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель читає казку.

— Назвіть птахів — героїв казки.

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Перед самостійним читанням вчать швидко прочитувати слова, спроектовані на екран:

насварилися	помиляється	розбалакалися
відтепер	борюкаються	спостерігала
спересердя	наздоганяють	застрекотала
цілісінський	повискують	не заважайте

— Прочитайте на екрані слова (лівий стовпчик) і доберіть до них близькі за значенням з правого стовпчика:

борюкаються	вирячкуваті, лупаті
банькаті	борсаються
докупи	разом
повискують	кричать, скавулять

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Вправа 2 (с. 87).

- Відтворення змісту прочитаного з елементами вибіркового читання.

— Де відбуваються події?
— Які рядки тексту про це свідчать?
— За що насварилися пташки на лісових балакунів?
— Що вирішили балакуни?
— Хто виліз з-під сосни?
— Чому не витримав пугач?
— Чи вдалося дотримати свого слова балакунам?

- Театралізація казки.

— Скільки дійових осіб у казці?
— Що вони говорять?
— Визначте слова автора.

Учні працюють у групах. Розподіляють ролі, читають казку.

- Вправи на удосконалення техніки читання.

Вправа «Хвости».

Учитель читає початок кількох речень, учні відшукують їх у тексті, дочитують до кінця.

- І коли сонечко за ліс...
- А то Сорока цілісінський ...
- Гавкають тоненько...
- Один одного наздоганяють...
- А Болотяний Бугай у річку...
- Тоді Сорока, що спостерігала...

З метою вироблення навичок виразного читання учні читають ті речення, які потрібно читати швидко, повільніше.

- Робота з ілюстрацією до казки.

— Розгляньте ілюстрацію на с. 86. Назвіть зображених птахів.
— Прочитайте речення, в яких згадується Зозуля (Пугач, Болотяний Бугай, Сорока).

- Визначення головної думки казки.

— Яка головна думка казки? (*Завжди намагайся дотримуватися даного слова.*)

5. Розвиток мовлення.

Учні працюють у групах. Кожна група складає листа до одного з героїв казки.

III. Заключна частина.

Рефлексія. Метод «Капелюшки де Боно».

Білий. Хто насварився на лісових балакунів?

Червоний. Коли балакуни замовкли?

Чорний. Хто не втерпів першим?

Жовтий. Чому розсердився Болотяний Бугай?

Зелений. Чи вдалося Сороці дотримати слова?

Синій. Чию поведінку ти схвалюєш?

Урок 59. Добір слів для доповнення речення. Складання речень зазначеного змісту (с. 87).

Мета. *Навчальна:* навчати учнів добирати слова для доповнення речень, складати речення зазначеного змісту.
Розвивальна: розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання.

Засоби навчання. Картки для індивідуальної роботи.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****Організація класу.**

Вправа «Природа і я».

- Коли я торкаюся сніжинки, я відчуваю ...
- Сонце сьогодні весь день сліпить очі й нагадує мені ...
- Ялинки стоять засніжені, немов ...
- Хмаринки сьогодні такі ніжні, неначе ...
- Місяць на небі ходить повільно, як ...
- Зірки світять так яскраво, як ...

II. Основна частина.**1. Актуалізація опорних знань.**

- Відгадування загадок-добавлянок.

Я падаю на ваші хати,
я білий-білий, волохатий.

Я прилипаю вам до ніг
і називаюсь просто... (сніг).

На подвір'ї біло-біло,
ні стежиночки нема.

Завихрило, завістило —
знов прийшла до нас... (зима).

Політала зірочка, політала,
сіла на долонечку і розтала.

На долоні слізенька-крапелька.
То не просто зірочка, то — ... (сніжинка).

Зимно стало дуже-дуже,
аж замерзли всі калюжі
і за щічки щипле хтось.

То прийшов дідусь... (Мороз).

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://doshkolenok.kiev.ua/zagadki/239-zagadku-pro-zymu.html>

— Чим схожі і чим відрізняються значення слів *сніжинка* і *сніг*? (*Сніжинка* — одна зірочка.

Сніг — багато таких сніжинок-зірочок.)

- Каліграфічна хвилинка.

Запис у зошити з'єднань, слів *сн іг іж сніг сніжинка*.

Завдання на вибір:

Сніжинка (яка?) ...

Сніг (що робить?) ...

2. Мотивація навчальної діяльності.

— Якою темою можемо об'єднати слова-відгадки?

— Складіть речення зі словами *сніг, зима, дерева, мороз, сліди*. Запишіть їх у зошити.

— У яку пору року, на вашу думку, найкраще роздивитися сліди звірів, птахів? (*Узимку на снігу*.)

3. Оголошення теми та завдань уроку.

— Отож, продовжуємо мандрівку в ліс, розпочату на попередніх уроках.

— У яку пору року відбувалися події, описані в казці Юрія Ярмаши «Лісові балакуни»?

4. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Виконання вправи 4 (перше завдання) на с. 87.

Утворення речень з поданих частин: *Сорока переказує плітки. Пугач спати не дає. Болотяний бугай гуде.*

— Які ще птахи згадуються в казці? (*Зозуля*.)

— Знайдіть у тексті казки речення про зозулю. Спишіть його.

- Виконання другого завдання вправи 4.

Доповнення речень словами з довідки.

- Виконання завдань на картках.

Картка 1. Складіть та запишіть речення зі слів кожного рядка.

Урок 60. За Г. Демченко «Горобина». Розвиток мовлення. Складання продовження казки (с. 87-88).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з твором Галини Демченко; удосконалювати читацькі навички; навчати працювати з текстом: визначати послідовність подій, оцінювати вчинки персонажів. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати почуття дружби, любов до природи.

Засоби навчання. Картки для індивідуальної роботи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «Долоньки дружби».

— Станьте в коло. Візьміться за руки. Заплющте очі. Уявіть у своєму серці вогник добра, ніжності, дружби. Цей вогник збільшується, його сила переходить у вашу долоньку. Передайте це тепло тому, хто стоїть праворуч від вас. Усміхніться одні одним.

II. Основна частина.

1. Орфоепічні вправи.

- Промовляння скоромовок-чистомовок.

Жив журавлик в комишах,
наганяв на жабок жах.

В жабурина всі ховались,
бо журавлика боялись.

Галина Шевчук

Джерело: Еники, беники їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

В горішнику горіщина
горішками обвішана.

Тимішко й Оришка
струшують горішки

Грицько Бойко

Джерело: Еники, беники їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

— Який звук найчастіше повторюється у першій скоромовці? (*[ж]*) А в другій? (*[ш]*)

- Вправлення у вимові слів зі звуками [ж], [ш].

життя — шиття
дошивати — доживати

шерсть — жерсть
шаль — жаль

2. Підготовка до сприймання нового тексту.

- Відгадування загадок.

Золотенький килимок
впав собі на моріжок.
На гілочках намистини

залишилися для пташини:
смачні, хоча й невеличкі,
для горобчика й синички. (*Горобина*)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

Одягнула кожушок
із зелених голочок,

в усі пори року
стоїть в нім нівроку. (*Ялина*)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Проблемне запитання.

— Чи можуть дружити горобина і ялина?

- Вчимося порівнювати. «Кола Ейлера-Венна».

Учні в групах порівнюють горобину та ялину. Серед спільних ознак виділяють, що це дерева, мають гілля, мають плоди, якими взимку можуть ласувати птахи. Відмінним є те, що горобина — листяне дерево, а ялина — хвойне. Плоди горобини — ягідки, плоди ялини — насіння в шишках. Горобина восени скидає листя, ялина — вічнозелене дерево.

3. Робота над казкою Галини Демченко «Горобина».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель читає казку до слів «У цю ранкову пору ні ялинці, ні горобині не хотілося розмовляти».

- Назвіть персонажів казки.
- У яку пору року відбувалися описані події?
- Чи розмовлятимуть надалі горобина і ялинка?
- Дочитайте казку до кінця.
  - «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно дочитують казку.

- Чи справдилися ваші передбачення?
- Які персонажі з'явилися у цій частині казки?
- До якого дерева, горобини чи ялини, прилетіли омелюхи?
  - «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Учні виконують вправу 2 на с. 88.

Перегляд відеоролика «Птахи нашого краю» (вправа 3). Обмін думками щодо побаченого.

- Вправа «Установи послідовність».

Учитель проєктує на екран речення (або роздає надруковані на картках), учням треба прочитати їх у такій послідовності, як відбувалися події в казці.

1	Горобина і ялинка часто перешіптувалися між собою.
3	Вітер почав зривати з горобини листя.
5	Горобина радо пригощала чубатих гостей.
2	На горобині пожовкли листочки.
4	У ранкову тишу ні ялинці, ні горобині не хотілося розмовляти.

- Визначення головної думки казки.
  - Чому ялинка милувалася горобиною?
  - Чому горобина нічого не розповідала про свої плоди?
  - Звідки прилетіли омелюхи?
  - Чому омелюхи прилетіли до горобини, а не до ялинки?
  - Чи зрозуміла ялинка, що їй гіркі ягідки бувають порятунком до птахів?
  - Яка головна думка казки? (*Ніколи не треба зраджувати друзів.*)

4. Розвиток зв'язного мовлення.

Вправа 4.

Учні визначають, що у казці діятимуть горобина й омелюх. Персонажі раді, що знову зустрілися, хочуть розказати одне одному, як провели літо, що цікавого з ними відбувалося. Омелюх може подякувати горобині за те, що зберегла для нього смачні ягідки. Після першого морозу вони вже не гіркі. А ялинка радіє, що пташки прилетіли з півночі, звеселятимуть її своїм щебетанням...

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Метод «Капелюшки де Боно».

Білий. Як осінь змінила ялинку?

Червоний. Що відчувала горобина з приходом осені?

Чорний. Якою буде зима для омелюхів?

Жовтий. Чи розмовлятимуть ялинка й горобина взимку?

Зелений. Що можна порадити ялинці?

Синій. Чію поведінку ти схвалюєш?

2. Домашнє завдання.

- Розкажіть рідним, як можуть дружити дерева.

Урок 61. Добір слів для доповнення речення. Доповнення тематичних груп слів (с. 89).

Мета. *Навчальна:* розширювати знання учнів про слово; вчити групувати предмети за певними ознаками, добирати слова для тематичних груп; збагачувати словниковий запас. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати любов до природи.

Засоби навчання. Картки для індивідуальної роботи.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****Гра «Обіймашки».**

— Тепло від спілкування з друзями завжди покращує настрої. Тож поверніться до свого сусіда / сусідки, усміхніться й обійміть, промовляючи компліменти.

Діти по черзі обіймають одне одного, промовляючи теплі слова.

II. Основна частина.**1. Актуалізація опорних знань.**

- Відгадування загадки.
Воно для всіх нас — добрий друг,
хоч диваком вважається,
бо навесні вдяга кожух,
на зиму ж — роздягається. (*Дерево*)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Каліграфічна хвилинка.

Написання буквосполучень, слів: *ер ев во дерево на дереві.*

Виконання завдання на вибір:

- дібрати назви якостей (ознак) до слова *дерево*;
- дібрати назви дій до слова *дерево*.

2. Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні ми продовжимо ознайомлюватися з роллю слів у реченні. Вчитимемося добирати влучні слова, слова для тематичних груп.

3. Робота з підручником.

- Вправа 5 (перше і друге завдання) на с. 89.

— Прочитайте речення. Поміркуйте, які слова пропущено. За потреби скористайтеся словами для довідки. Запишіть одне речення (на вибір).

— Запишіть слово *ягідка*, поділяючи на склади для переносу різними способами.

— Побудуйте звукову модель слова *ялинка*.

- Вправа 5 (третє і четверте завдання).

— Прочитайте перші слова кожного рядка. Чи можете одразу назвати, до якої тематичної групи належить кожне слово? (*Так. Адже ялина — дерево, омелюх — птах.*)

— Запишіть одну групу слів на вибір.

4. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Попереджувальний диктант.

У нашому садку живе звірок. Уночі в сіренькому колючому жилеті він виходить погуляти. Любить звірок полювати на мишей. У садку він збирає яблука. Ви здогадалися, хто це?

— Запишіть відповідь на запитання. (*Їжачок.*)

— Складіть свої речення про їжачка.

- Гра «Зайве слово».

На екран проєктують групи слів. Учні читають їх, визначають тематичну групу, виписують «зайве» слово.

Липа, липень, тополя, каштан.

Ліщина, малина, шипшина, помідор.

Книга, журнал, вірш, газета.

- Вправа «Доповни речення».

— Прочитайте речення. Поміркуйте, якими словами з дужок їх доповнити.

Шумить ... (березовий, зелений, дубовий) ліс. На галявині ... (кремезний, стрункий, великий) дуб.
Біля нього ... (могутня, тендітна, товста) берізка. Дуб ... (захищає, переховує, боронить) її від вітру.

- Гра «Птахи».

Учитель називає птахів, учні розподіляють їх назви у дві групи: перелітні та осілі. *Слова для гри:* соловей, синиця, сорока, журавель, жайворонок, снігур.

— Доберіть і запишіть ще по дві назви птахів до кожної групи.

- Гра «Анаграми».

— Розгадайте анаграми.

шкираіг

намеі

тгявзу

дупрокти

Учні утворюють слова *іграшки, імена, взуття, продукти*.

— Доберіть і запишіть по 2-3 слова до однієї з тематичних груп (на вибір).

- Виконання завдань на картках.

Картка 1. Прочитати слова. Виписати ті з них, які називають мешканців морів та океанів.

Акула, медуза, жаба, креветки, кит, краб, щука, крокодил.

Скласти і записати речення з одним із виписаних слів.

Картка 2. Прочитати і відгадати загадку. Визначити, до якої тематичної групи слів належить слово-відгадка.

Чекали на мене сади.

І кликали люди: — Іди!

Пішов я. Сади порадили,

листочками залопотіли.

Зробились і люди веселі.

Та ба! — поховались в оселі.

Неначе у піжмурки граються —

покличуть мене і ховаються. (*Доц*)

Тамара Коломієць

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

Дібрати і записати ще кілька слів з цієї тематичної групи.

Картка 3. Прочитати і відгадати загадку. Визначити, до якої тематичної групи слів належить слово-відгадка.

Є деревце — не полінце,

шість дірочок має,

весело співає. (*Сопілка*)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

Дібрати і записати ще кілька слів з цієї тематичної групи.

Картка 4. Прочитати і відгадати загадку. Визначити, до якої тематичної групи слів належить слово-відгадка.

Виводить букви і слова

ота цікава штучка.

В руці виблискує здаля

нова, гарненька ... (*ручка*).

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

Дібрати і записати ще кілька слів з цієї тематичної групи.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

— Які завдання вам було цікаво виконувати?

— Коли виникали труднощі?

2. Домашнє завдання.

Вправа 5 (останнє завдання) на с. 89.

Урок 62. Тематичні групи слів. Робота з «Тематичним словником школяра». І. Величко «У зимовий час» (с. 89-90).

Мета. *Навчальна:* розширювати знання учнів про слово; вчити групувати предмети за певними ознаками, добирати слова для тематичних груп; збагачувати словниковий запас; удосконалювати читацькі навички. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати любов до природи.

Засоби навчання. «Тематичний словник школяра», смайлики, картки для групової роботи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Емоційне налаштування.

Учитель прикріплює на дошці смайлики з різним емоціями. Пропонує учням вибрати «Смайлик уроку», пояснити, чому саме таким має бути урок.

Учні висловлюються за зразком: «Я хочу, щоб урок був цікавим, тому вибираю зосереджений смайлик»; «Мені хотілося б дізнатися на уроці щось нове, те, чого раніше не знав / не знала, тому вибираю здивований смайлик» тощо.

II. Основна частина.

1. Мовленнєва розминка.

Скоромовка.

Ворона у Варвари
вареника просила.

Варвара незабаром
вареника зліпила.

Галина Шевчук

Джерело: Еники, беніки ілі вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

— Про кого йдеться у скоромовці?

— Які звуки повторюються найчастіше?

— Прочитайте скоромовку з різною інтонацією: здивовано, засмучено, радісно.

2. Актуалізація опорних знань.

— Пригадайте назву теми, яку зараз вивчаємо. («Ліс — це диво, ліс — це казка».)

— Які твори ми вже прочитали?

— Хто автори цих творів?

— У яких творах ідеться про птахів?

— Ви вже знаєте, що частина птахів восени покидають рідні краї. А як живеться птахам, які залишаються?

3. Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні ми підіб'ємо підсумок за темою «Ліс — це диво, ліс — це казка», попрацюємо з тематичним словником.

4. Робота над віршем Івана Величка «У зимовий час».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Вправа 1 (с. 89).

Учитель виразно читає вірш.

— Назви яких птахів ви запам'ятали?

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Перед самостійним читанням вірша вчать швидко прочитувати слова, спроектовані на екран:

скрутий	вівсянка	залишаються
гамірлива	шишкар	білобока

— Прочитайте вірш упівголоса. Визначте, з якою інтонацією треба читати.

— Скільки речень у вірші? (Два.)

— З якою інтонацією треба читати перше речення? (З інтонацією перелічування.)

— А як читатимете друге речення? (Радісно, адже, незважаючи на холод, пташечки співають.)

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Вправа 2 (с. 89).

- Прочитайте ще раз назви птахів. Скільки їх? (12.)
- Яких з цього переліку вам доводилося бачити? Про яких пташок ви почули вперше?
- Яких пташок ви бачили, коли йшли вранці до школи?
- Як поводитися ці пташки?

5. Підсумок за розділом.

Робота в групах.

Кожна група одержує картку, виконує запропоновані завдання. Представники груп презентують свою роботу.

Група 1. Установіть відповідність між назвами творів та авторами.

«Дятел»	●		●	Надія Красоткіна
«Ліс — це диво, ліс — це казка»	●		●	Юрій Ярмаш
«Козенятко»	●		●	Михайло Стельмах
«Лісові балакуни»	●		●	Віра Паронова

Група 2. Визначити, з яких творів узято рядки.

А в ліску так гарно!.. Мушки гудуть, одна за одною ганяються, крильцями видзвонюють, ніби сміються. А там дрізд посвистує.

Раптом високо в небі хтось ніби зачепив срібні струни. Зовсім недалеко забриніло над горобиною і ялинкою.

Група 3. Визначити, з яких творів узято рядки.

Кожний ранок мене зустрічає,
бо для нього гостинця я маю.

Ліс дає всім прохолоду
і прозору робить воду.

6. Робота з «Тематичним словником».

- Вправа 3 (перше, друге, третє завдання) (с. 89).

Учні ознайомлюються з «Тематичним словником школяра» (Прищепа К. С., Лук'яненко В. Г. Тематичний словник школяра. К.: Форум, 2001). Визначають за змістом, які розділи є в словнику, як розміщені слова в межах розділу.

У розділі «Тварини» читають, про які групи тварин можна довідатися, розглядають ілюстрації.

— Чим «Тематичний словник» відрізняється від «Орфографічного словника», «Глумачного словника»?

У розділі про птахів зачитують кілька статей.

- Ознайомлення з правилом на с. 90.

7. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Вправа 4 (с. 90).

Учні виконують завдання на вибір.

Перевірка виконання (перше завдання): *дятел, ворон, горобець, галка, щиглик, норець, омелюха, сорока, синички, снігурі, вівсянки, шишкарі.*

Перевірка виконання (друге завдання): *ворон, горобець, дятел, норець, омелюха, синички, сорока, щиглик.*

- Вправи 5, 6.

Гарбузові родичі: *диня, огірочки, морква, буряки, біб — овочі.*

- Вправа 7.

Відгадують слово *м'яч*. Добирають кілька слів до цієї тематичної групи.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

— Чи збулися ваші очікування? Покажіть смайликами ваш настрій.

2. Домашнє завдання.

Вправа 7 (друге завдання) на с. 90.

Урок 63. Цікавинки для чомусиків. А. Григорук «Історія бджолиного вулика» (с. 90-92).

Мета. *Навчальна:* уточнювати й розширювати знання учнів про навколишній світ; сприяти пробудженню допитливості; вчити визначати головне в тексті. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати любов до природи.

Засоби навчання. Картки для групової роботи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Емоційне налаштування.

Вправа «Усмішка».

— Усміхніться сонечку — і на небі розійдуться хмарки; усміхніться хмаркам, і вони поділяться з вами гарними сніжинками; усміхніться одні одним, подаруйте радість.

II. Основна частина.

1. Мовленнєва розминка.

- Скоромовка.

Джміль бджолі в гаю гудів:
— Я раніше в житі жив.

Може, жив би ціле літо,
та в жнива скосили жито.

Володимир Кленц

Джерело: Еники, беніки ілі вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

— Про кого скоромовка? Чому джміль більше не живе в житі?

- Загадка.

У малесенькій хатині
замість вікон є щілина.
Не для звіра, не для птаха —

для завзятої комахи.
Має довгий хоботок
і збирає ним медок. (*Вулик і бджілка*)

Марія Пономаренко

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

2. Актуалізація опорних знань.

- Що ви вже знаєте про бджілок?
- Де живуть бджілки?
- Чи знаєте ви, хто придумав поселити бджілок у вулик?

3. Повідомлення теми уроку.

- Прочитайте тему нового розділу. (*Цікавинки для чомусиків.*)
- Кого можна назвати чомусиками? (*Дітей, які запитують, чому.*)
- Хто з вас вважає себе чомусиком?
- Про що, на вашу думку, йтиметься у творах цього розділу? Про що вам хотілося б дізнатися?

4. Робота над текстом «Історія бджолиного вулика».

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

Вправа 1 (с. 90).

- Прочитайте пошепки слова. Що цікавого ви помітили?
- Прочитайте слова по рядках.
- Доберіть до кожного слова першого рядка назви ознак.

Бджола (*яка?*) ..., ..., ...

Пасіка (*яка?*) ..., ..., ...

Мед (*який?*) ..., ..., ...

- «Щоденні 5». Читаю для когось (с. 90-92).

Учні працюють в групах. Кожен читає по 2-3 речення упівголоса.

Роблять олівцем помітки на берегах: «+» — це мені відомо; «?» — не зовсім зрозуміло; «V» — це цікаво.

Після читання з'ясовують значення слів чи висловів, які були незрозумілими під час первинного читання.

Урок 64. Практична робота зі словниками. Дослідження значення слів (с. 92).

Мета. *Навчальна:* узагальнити знання учнів про значення слів; удосконалювати вміння працювати зі словниками; збагачувати словниковий запас; вчити доречно вживати фразеологізми. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати любов до природи.

Засоби навчання. Словники.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

- Вправа «Очікування».
- Подумайте і скажіть, яким має бути наш урок. (*Цікавим, повчальним, трохи казковим, веселим, світлим, загадковим...*)
- А ви на уроці якими повинні бути? (*Дисциплінованими, уважними, зібраними, вправними, наполегливими...*)
- Отже, якщо ви будете такими, то ми разом створимо цікавий, творчий, продуктивний урок. А чи буде він цікавим? Все залежить від вашої активності, уважності, творчості.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Скоромовка.
Женя бджілок не любив,
Женя бджіл завжди дражнив.
Бджоли теж з ним не дружили,
не жаліли, а жалили.

Джерело: журнал «Джміль» № 7-8/2017

- Чому бджілки не хотіли дружити з Женею?
- Що цікавого про бджіл ви можете розповісти Жені?

2. Мотивація навчальної діяльності.

- Гра «Дешифрувальник».

	<i>А</i>	<i>Б</i>	<i>В</i>	<i>Г</i>
<i>1</i>	б	л	р	х
<i>2</i>	о	д	м	и
<i>3</i>	к	с	ж	а
<i>4</i>	і	ь	т	з

Код 1: 1а, 2б, 3в, 2а, 1б, 3г.

Код 2: 3а, 2а, 2в, 3г, 1г, 3а.

Код 3: 3а, 2а, 1в, 2г, 3б, 4в, 4б.

Учні розшифровують слова *бджола, комаха, користь*.

- Каліграфічна хвилинка.
- Запишіть каліграфічно слова, які ви розшифрували.
- Складіть із цих слів речення. Запишіть.

3. Повідомлення теми уроку.

4. Виконання завдань, запропонованих у підручнику (с. 92).

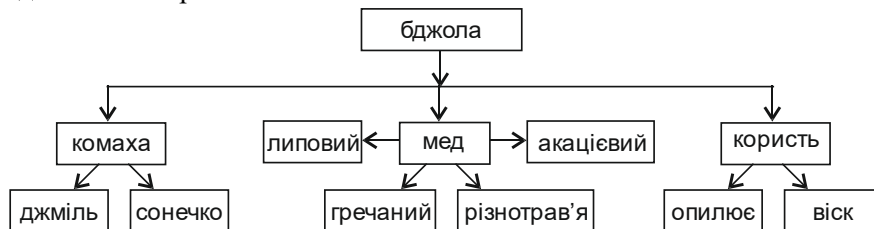
Вправа 3.

Учні працюють зі словниками. За тлумачним словником визначають значення слів:

- помешкання — житлове приміщення; житло;
  - накривка — предмет, який служить для накривання чого-небудь.
- Складіть речення з цими словами.
- У другому завданні треба вибрати влучні слова, доповнити ними речення.
- Скільки складів у слові *найкорисніша*?
- Як можна перенести з рядка в рядок слово *збирає*?
- Чого більше, звуків чи букв, у слові *опилює*? Побудуйте звукову модель цього слова.

- Вправа 4 (перше завдання).
  - Запишіть одне з речень (на вибір) з попереднього завдання.
  - Вправа 4 (друге завдання).
  - Пригадайте текст, який ми читали на попередньому уроці. Прочитайте запитання. Користуючись текстом, напишіть відповіді. (*Вулик винайшов Петро Іванович Прокопович. Винахідник жив в Україні, на Чернігівщині.*)
  - Запишіть, поділяючи на склади для переносу, слово *винахідник*.
  - Вправа 4 (третє завдання).
  - Учні утворюють вислови *Гудуть, як бджоли у вулику. Працює, як бджілка. Солодкий, як мед.*
  - Коли доречно вживати у мовленні ці вислови? Наведіть приклади.
- 5. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.**

- Складання сенкана.
Бджола.
Мала, працююча.
Літає, збирає, трудиться.
Бджола мала, а й та працює.
Трудівниця.
- Складання кластера.

- Робота над віршем.
Учитель проєктує на екран вірш.

Синьоокий ранок
грає на сопілку.
Бджоленят в дорогу
наставляє бджілка:
— Де б ви не літали,
чи в саду, чи в лузі,

УКЛОНІТЬСЯ КВІТОЦЦІ

уклоніться кожній
квіточці в окрузі.
А ще побажайте
красного їм літа —
і багато меду
подарують квіти.

Олександр Богемський

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://www.megaznaika.com.ua/lyrics/uklonitsya-kvitochtsi-oleksandr-bohemyj/>

- Які настанови дає бджілка малим бджоленяткам?
- Чому бджілкам треба побажати красного літа?
- Спишіть речення, у якому є слово *бджілка*.
- Гра «Склади слова».
- Утворіть і запишіть слова з букв слова *бджілка*. (*Бак, лак, кіл, білка, діжка...*)

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

- Які завдання вам сподобалися?
- Чи вправно ви користуєтесь словниками?
- Над чим ще варто попрацювати?

2. Домашнє завдання.

Вправа 4 (третє завдання) на с. 92.

Слова, близькі за значенням

Урок 65. Слова, близькі за значенням. I. Складаний «Скільки родичів у вітру?» (с. 93-94).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з віршем І. Складаного «Скільки родичів у вітру?»; дати поняття про слова, близькі за значенням; вчити добирати слова, близькі за значенням; формувати вміння вживати синоніми в усному і писемному мовленні. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси.

Засоби навчання. Кольорові долоньки, тлумачні словники.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу.

- Вправа «Долонька побажань».

— Діти, візьміть, будь ласка, кольорові долоньки. Скажіть пошепки долоньці побажання, передаючи їх по колу, аж поки долонька не повернеться до господаря. І коли у вас буде поганий настрій або щось не виходить, подивіться на долоньку. Вона обов'язково порадує, підтримає вас своїм теплом, добротою.

- Вправа «Трибуна вільних думок».

Діти стають за трибуну і висловлюють свої припущення, що можна вивчити сьогодні на уроці.

— Як ви гадаєте, про що ми сьогодні говоритимемо?

2. Мовно-фонетичні вправи.

- Дихальна гімнастика.

Піддування смужок паперу (легенько, сильніше, сильно).

- Чистомовки.

Ма-ма-ма — вже до нас іде зима.

Ї-ї-ї — ми чекаємо її.

Ок-ок-ок — вкрив поля сніжок.

Ітер-ітер-ітер — його здуває вітер.

II. Основна частина.

1. Підготовка до вивчення нового матеріалу.

Відгадування загадки.

Хоч без крил, але літаю,

коси вербам розплітаю.

Погойдаю в лісі гілку,

заколишу в квітці бджілку.

Якщо добре розлютити,

можу шкоди наробити. (*Вітер*)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Яким буває вітер? (*Легеньким, теплим, сильним, поривчастим...*)

— Якої шкоди може завдати вітер?

2. Повідомлення теми і завдань уроку.

— Сьогодні ми ознайомимося з віршем, у якому йдеться про родичів вітру.

3. Робота над віршем Івана Складаного «Скільки родичів у вітру?» (с. 93).

- Вправа 1.

— Кого, на вашу думку, називають родичами?

— Родичами можуть бути тільки люди?

— Прочитайте заголовок вірша.

— Чим він вас зацікавив?

— Як ви гадаєте, хто може бути родичами вітру?

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Що цікавого ви дізналися, послуховавши вірш?

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

Перед самостійним читанням вірша вчать швидко прочитувати слова, спроектовані на екран, з'ясовують значення окремих слів.

недарма	мандрівник	перекотиполе
лиман	шарпає	лєгінь
вігін	стократ	середульший
напориста	розгулявсь	невтрімна

Вигін — простора ділянка поля, куди виганяють пастися худобу, птицю.

Лєгінь — юнак, парубок.

Стократ — багато разів.

Напористо — рішуче, завзято.

Шарпати — тягнути, різко смикати.

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні працюють у парах, читають почергово вірш по одній строфі.

— Чому вітер називають мандрівником?

— Де мандрує вітер?

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

— Як називають маленький вітер? (*Вітрик, вітронько.*)

— Чому, на вашу думку, саме такими словами його називають? (*Усе мале ми називаємо лагідними словами. От і маленький вітер так називають. Адже легенький вітрик приємний, наприклад, у спеку.*)

— Як змінюються назви родичів вітру від малого до великого? (*Вітрик, вітерець, легіт, вихор, бурелом, смерч...*)

- Вправа 2 (с. 94).

Учні працюють в малих групах. Обговорюють відповіді на запропоновані запитання. Висловлюються щодо думки автора про ціну вітру.

Знати ціну — реально оцінювати можливості: не перебільшувати і не применшувати.

4. Поняття про слова, близькі за значенням.

- Спостереження за мовою вірша.

— Випишіть із другої строфи назви вітру. (*Вітрик, вітронько, вітерець, легіт.*)

— Яке слово для вас нове? (*Легіт.*)

— Отож інша назва вітру — *легіт*.

— Попрацюйте зі словником. Зачитайте тлумачення слова *легіт*. (*Легкий приємний вітерець.*)

— Слова *вітерець* і *легіт* мають однакове значення, а звучать по-різному.

— Складіть і запишіть речення зі словом *легіт*. (*Легіт жене по небу білі хмаринки.*)

— Знайдіть речення зі словом *вихор*. Відшукайте у словнику значення цього слова. (*Вихор — рвучкий поривчастий вітер.*)

— Складіть речення зі словом *вихор*. (*Вихор розхитував тополі край дороги.*)

Аналогічно працюють зі словами *бурелом, смерч*.

- Робота в групах.

Група 1. Кола Ейлера-Венна

легіт

смерч

Група 2. Вправа «Асоціативний куц» до слова *вихор*.

Група 3. Гра «Скільки складів у слові?».

Обвести цифру, яка позначає кількість складів у слові.

вітерець

вітряниця

вітриган

сніговал

3 2 1

2 3 4

3 4 5

5 4 3

III. Заключна частина.

Рефлексія. Вправа «Плюс-мінус-цікаво».

У таблицю, накреслену на дошці, у графу «П» («плюс») учні ставлять позначку і коментують, що сподобалося на уроці, що здалося цікавим та корисним; у графу «М» («мінус») — все, що не сподобалося, здалося важким, незрозумілим та нудним; у графу «Ц» («цікаво») — розповідають факти, про які дізналися на уроці, про що ще хотіли б дізнатися.

Урок 66. Слова, близькі за значенням. Дослідження мовних явищ (с. 94).

Мета. *Навчальна:* розширити знання учнів про слова, близькі за значенням; вчити добирати слова, близькі за значенням; формувати вміння вживати синоніми в усному і писемному мовленні; удосконалювати вміння працювати зі словниками. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси.

Засоби навчання. Тлумачні словники.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****Організація класу.**

ЗИМОВІ СЛОВА

Зимове слово *сніг*
й зимове слово *білий*
з'єднались — і навкруг
сніжинки полетіли.
Зимове слово — *лід*,
і *ковзанка*, і *шуба*,
ялинка, *Дід Мороз*,
пальто, *кожух* і *груба*,

і *лижі*, й *ковзани*,
і *теплі рукавички*.
Зимові є пташки —
це *снігурі* й *синички*.
А в нашій класі є
зимові дві Оксани,
бо в їхніх іменах
від нас сховались... *сани*.

Надія Кир'ян

Джерело: web.archive.org/save/http://ukrbooks.com/ua/Zymovi_slova/

- Який у вас настрій, коли розглядаєте сніжинки?
- Який у вас настрій, коли сильний снігопад і вірюган?
- Який у вас настрій, коли сніжинки повільно кружляють?

II. Основна частина.**1. Актуалізація опорних знань.**

- Каліграфічна хвилинка.

Запис у зошити з'єднань *ві ер ець вітер вітерець*.

Завдання на вибір учнів.

- Скласти речення, в якому були б слова *сніг* і *вітер*.
- Побудувати звукову модель слова *вітерець*.

2. Мотивація навчальної діяльності.

- Пригадайте вірш Івана Складаного «Скільки родичів у вітру?». Прочитайте його упівголоса.
- Випишіть виділені слова. Доведіть, що ці слова мають подібне значення.

3. Оголошення теми та завдань уроку.**4. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.**

- Вправа 3 (с. 94).

— Попрацюйте в парах. Прочитайте подані речення. Чи доречно вжиті слова в них?

— Порадьтеся, які слова варто замінити. Висловлюйтеся за зразком: *На мою думку, в першому реченні недоречно вжито слово «вірюган», адже вірюган не може бути легеньким. Це речення треба записати так: «Подув легенький вітерець».*

Аналогічно замінюють слово *вітерець* на слово *вітрисько* (або *вітрище*, *вірюган*) у другій групі речень.

— Отож, для чого, на вашу думку, в нашій мові багато слів на позначення одного явища?

- Ознайомлення з правилом на с. 94.
- Вправа 4 (перше завдання).

Учні записують одну групу речень, замінивши невдало вжите слово.

Для учнів, які виписували першу групу речень, можна запропонувати додаткове завдання.

— Доберіть близькі за значенням слова до слова *перешіптуватися*. (*Перемовлятися, шептати, шелестіти*.)

Для учнів, які виписували другу групу речень, можна запропонувати додаткове завдання.

— Доберіть близькі за значенням слова до слова *позривав*. (*Поскидав, обірвав*.)

- Вправа 4 (друге і третє завдання).

Учні висловлюються щодо значення слів у кожній групі.

Складають речення з одною групою слів.

Орієнтовно речення можуть бути такими: 1. Сьогодні сильний вітер. Міцний мороз скував озера і ставки. Від морозу щічки палахкотіли здоровим рум'янцем. 2. Вітер віє, повіває, сніг накликає. Свіжий вітер дує у вітрила. Вранці потягує морозною свіжістю.

5. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Спостереження за вживанням слів, близьких за значенням, у вірші «Мова».

Учитель проєктує на екран вірш.

МОВА

Ой яка чудова українська мова!
 Де береться все це, звідкіля і як!
 Є в ній ліс-лісок-лісочок, пуща, гай, діброва,
 бір, перелісок, чорноліс. Є іще байрак.
 І така ж розкішна і гнучка, як мрія.
 Можна звідкіля і звідки, можна і звідкіль.
 Є у ній хурделиця, віхола, завія,
 завірюха, хуртовина, хуга, заметіль.

Олександр Підсуха

Джерело: http://web.archive.org/save/http://abetka.ukrlife.org/mova_virshi.html

- Чому поет називає нашу мову чудовою?
- Випишіть слова, якими поет називає ліс.
- Попрацюйте зі словниками. Дізнайтеся значення слів.

Діброва — листяний ліс, у якому переважає дуб.

Гай — невеликий листяний ліс.

Бір — сосновий або інший хвойний (шпильковий) ліс.

Байрак — ліс у яру, в долині.

- Випишіть близькі за значенням слова з останнього речення.
- Поділіть на склади для переносу два слова (на вибір).

- Гра «Добери слова».

До поданих слів дібрати слова, близькі за значенням.

Гарно — ... (чудово, прекрасно, красиво,...).

Дім — ... (палац, споруда, будинок, будівля,...).

Учні — ... (школярі, гімназисти, ліцеїсти,...).

Говорю — ... (розповідаю, розкажую, розмовляю, ...).

- Гра «Знайди «зайве» слово».

Юнак, хлопець, дідусь, парубок.

Посібник, книга, підручник, альбом.

Щедрий, хоробрий, сміливий, безстрашний.

Мати, ненька, бабуся, матусенька.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон».

- Що ви вивчили сьогодні на уроці?
- Чи справдилися ваші очікування?
- Яке завдання вам принесло найбільшу радість?
- Яке завдання вам було найважче виконувати?
- Де ви можете використати знання, які отримали на уроці?

2. Домашнє завдання.

Вправа 4 (четверте і п'яте завдання) на с. 94. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 67. Вправи на вживання слів, близьких за значенням. О. Владимиров, М. Гумілевська «Як народжуються дощ та сніг» (с. 94-96).

Мета. *Навчальна:* розширити знання учнів про слова, близькі за значенням; вчити добирати слова, близькі за значенням; ознайомити з текстом «Як народжуються дощ та сніг»; формувати вміння вживати синоніми в усному і писемному мовленні; удосконалювати вміння працювати зі словниками. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси.

Засоби навчання. Тлумачні словники.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

- Вправа «Створюємо настрої».
- Відчуємо себе часточками колективу, краю, держави і скажімо собі:
  - Я прийшов / прийшла на урок для чого? ...(*Учитися.*)
  - На уроці я буду яким / якою? ...(*Спокійним / спокійною, уважним / уважною ...* .)
  - Зі мною хто? ...(*Мої друзі.*)
  - Мені це як? ...(*Приємно.*)
  - Я готовий / готова до чого? ...(*До успішної роботи.*)

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Які речення про добрі справи вітру ви склали?
- Які трискладові слова поділили для переносу?
- Як можна перенести з рядка в рядок слова *сонце, крига, каміння, вовна?*

2. Актуалізація опорних знань.

- Вправа 1 (с. 94).
- Учні розшифровують слово *допитливий*.
- Каліграфічна хвилинка.
- Запис у зошити слів *допитливий, допитлива*.
- Попрацюйте зі словником. Дізнайтеся, що означає слово *допитливий*. (*Той, хто прагне про все дізнатися, все зрозуміти.*)
- Доберіть близькі за значенням слова до слова *допитливий*. (*Цікавий, доскіпливий.*)
- Завдання на вибір учнів.
  - Поділити слово *допитливий* на склади для переносу з рядка в рядок.
  - Скласти речення зі словом *допитлива*.

3. Мотивація навчальної діяльності.

— Тихо і красиво летять сніжинки. Як маленькі парашути, вони сідають на землю. Можна підставити рукавичку і спіймати біле диво, щоб краще розгледіти. Але для цього потрібно затамувати подих, щоб від теплого повітря сніжинка не розтанула. А тепер уважно розглядати її. Вчені, які досліджували сніжинки, виділили декілька основних форм. Їм навіть дали цікаві назви: пластинка, зірочка, голочка, пушинка, їжачок, стовпчик, льодинка, крупинка.

- Виконання вправи 2. Мовне дослідження.
- Прочитайте два тексти.
- Чим схожі тексти?
- Чим відрізняються?
- Який текст вам подобається більше? Чому?

- Виконання вправи 3.

- Учні відгадують загадки.
- Що вам відомо про дощ і сніг?
  - Що ви хотіли б дізнатися про ці явища природи?

4. Робота над текстом «Як народжуються дощ та сніг».

- Вправа «Передбачення».
- Прочитайте заголовок тексту.

— Поставте простим олівцем знак питання у кінці заголовка. Прочитайте. Чи зможете ви відповісти на таке запитання?

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Читання з позначками.

Учні самостійно напівголосно читають текст. Роблять олівцем помітки на берегах: «+» — це мені відомо; «?» — не зовсім зрозуміло; «V» — це цікаво.

Після читання з'ясовують значення слів чи висловів, які були незрозумілими під час первинного читання.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.
  - Про що ви дізналися з тексту?
  - Як колись передбачали погоду?
  - Розкажіть, як утворюються хмари.
  - Прочитайте, як краплина стає сніжинкою.
  - Скільки промінчиків мають усі сніжинки? (*Шість.*)

5. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Робота в групах.

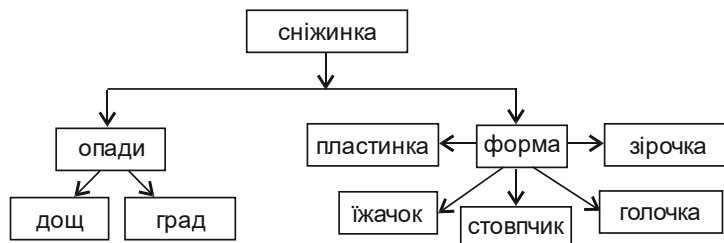
Група 1. Кола Ейлера-Венна.

сніг

дощ

Група 2. Вправа «Асоціативний кущ» до слова *сніг*.

Група 3. Кластер «Сніжинка».

Група 4. Сенкан.

Сніжинка.

Маленька, ажурна.

Кружляє, сяє, прикрашає.

На зелену ялинку опустилась сніжинка.

Красуня!

- Виконання завдань на картках.

Картка 1. Дібрати близькі за значенням слова до поданих.

Стежити — ...

Сонячно — ...

Картка 2. Дібрати близькі за значенням слова до поданих.

Невеликий — ...

Дивовижно — ...

Картка 3. Дібрати близькі за значенням слова до поданих.

Збільшується — ...

Іскристий — ...

III. Заключна частина.

1. Вправа «Оплески».

— Приготуйте долоні. Сплесніть, якщо ви згодні зі мною.

- На уроці ми дізналися, що інколи кілограм вовни буває важчим, ніж кілограм каміння.
- На уроці мені було цікаво.
- На уроці ми працювали зі словником.
- На уроці я працював / працювала старанно.

2. Домашнє завдання.

Вправа 5 на с. 96. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 68. Вправи на вживання слів, близьких за значенням. Н. Красоткіна «Дощ» (с. 96-97).

Мета. *Навчальна:* вчити учнів добирати слова, близькі за значенням; ознайомити з віршем Н. Красоткіної «Дощ»; формувати вміння вживати синоніми в усному і писемному мовленні; діагностувати вміння учнів списувати з друкованого шрифту. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси.

Засоби навчання. Тлумачні словники.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****Емоційне налаштування.**

- Вправа «Усмішка».

— Якщо усміхнутися перехожому, він усміхнеться у відповідь.

— Якщо усміхнутися небу, на ньому розійдуться хмари.

— Якщо усміхнутися сонечку, трапиться щось казкове.

— Отож усміхніться одні одним, нехай наш клас наповниться усмішками, а всі завдання будуть для вас цікавими, пізнавальними.

II. Основна частина.**1. Перевірка домашнього завдання.**

— Які речення ви склали?

— Як можна перенести з рядка в рядок слово *кружляє*?

— Чого більше, звуків чи букв, у слові *падає*? А у слові *ліпить*?

— Пригадайте вірш Івана Складаного «Скільки родичів у вітру?» Попрацюйте в групах. Складіть схожу «родину» до слова *сніг*.

Учні можуть дібрати слова *сніжок, пороша, крупа, снігопад, сніговиця, сніговій* тощо.

2. Актуалізація опорних знань.

- Відгадування загадки.

Чекали на мене сади.

І кликали люди: — Іди!

Пішов я. Сади порадили,

листочками залопотіли.

Зробились і люди веселі.

Та ба! — поховались в оселі.

Неначе у піжмурки граються —

покличуть мене і ховаються. (*Дощ*)

Тамара Коломієць

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Каліграфічна хвилинка.

Учні записують букви, буквосполучення, слова *д Д Дд до оц ук дощ дощик*.

Завдання на вибір учнів.

- Побудувати звукову модель слова *дощик*.

- Скласти речення зі словом *дощ*.

3. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

«Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Ви, мабуть, не раз чули вислови про дощ. А що вони означають?

Дощ як з відра — сильний дощ.

Курячий дощ — короточасний дощ у сонячний день.

— Сьогодні ми ознайомимося з віршем Надії Красоткіної «Дощ», удосконалимо свої вміння добирати близькі за значенням слова, переконаємося, що вміємо уважно, каліграфічно переписувати друкований текст.

4. Робота над віршем Надії Красоткіної «Дощ» (с. 96-97).

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Який настрій у вас після слухання вірша?

— Які пори року згадуються у вірші?

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

— Як по-різному називає поетеса дощ?

- Вправа 7 (перше і друге завдання).

Учні випишують слова *злива, дощовиця, ливень, проливень, хлющ, хляпавка, мжичка*, поділяючи їх на склади для переносу.

5. Робота з прислів'ями.

Робота в групах.

Кожна група складає одне з прислів'їв за числовими підказками, обговорює його значення.

2. у 4. золото. 3. пору — 1. Дощ
3. косять, 1. Як 7. просять. 5. дощів 2. сіно 6. не 4. то

Дощ у пору — золото.

Як сіно косять, то дощів не просять.

Джерело: http://web.archive.org/save/http://rain2016rain.blogspot.com/2016/03/blog-post_21.html

6. Списування з друкованого шрифту.

Зразки текстів для списування.

***

Стоїть сувора зима. Білий сніг встелив землю. А як цікаво в лісі взимку! Скрізь казкова тиша. Древа вкриті снігом. Хто ж це заховався під кущем? То заєць! Холодно йому в лісі. І їсти знайти не може. (36 слів)

ВЕРЕСЕНЬ

Після жаркого літа в сади приходять хазяйнувати вересень. Він потай від людей перемальовує на деревах листя на жовте, руде, червоне.

Обважнілий від плодів стоїть густий сад. Навіть підпірки довелося поставити під гілки.

Цього літа вродило фруктів дуже ясно. (Олександр Копиленко, 39 слів)

ЗАЙЧИК

Був у Світлани зайчик. Не живий, не справжній, але теж гарний. Сірецький, вушка всередині рожеві, а хвостик білий, пухнастий, дуже схожий на сніжинку.

Свого зайчика Світлана любила. Годувала його супом, спати з собою клала й іншим дітям давала погратися. (Віра Карасьова, 40 слів)

ЧЕРГОВА

Наша Катруся дуже любить розв'язувати задачі, вчити напам'ять вірші.

Сьогодні Катруся чергова. Її обов'язок — першою прийти до школи. Треба полити квіти, заповнити календар спостережень за природою. Але першим до школи завітало сонечко. Воно заглянуло в просторі класу, привітало всіх школярів. (41 слово)

НА УРОЦІ

Проспівав дзвіночок пісеньку на урок. До класу зайшла Олена Йосипівна. Почався урок рідної мови. Діти писали в зошитах речення про Батьківщину. А Софійка розказувала алфавіт. Усі учні дуже старалися. Учителька була задоволена. Молодці! Веселий дзвоник тепер кликав дітей на відпочинок. (42 слова)

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Вірю — не вірю».

«Вірю» — учні піднімають зелену цеглинку, «не вірю» — червону.

- Слово *дощ* можна переносити з рядка в рядок.
- У слові *хмаринка* три склади.
- Слова *мжичка* і *хляпавка* близькі за значенням.
- Дізнатися значення слова можна в «Орфографічному словнику».
- У словах *дощ* і *сніг* однакова кількість звуків.

2. Домашнє завдання.

Вправа 7 (третє завдання) на с. 97. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Слова, протилежні за значенням

Урок 69. Слова, протилежні за значенням. Дослідження мовних явищ. В. Бутрім «В будинку мешкали слова...» (с. 97-98).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів зі словами, протилежними за значенням, вчити добирати слова, протилежні за значенням; ознайомити з віршем В. Бутрім «В будинку мешкали слова...»; формувати вміння вживати антоніми в усному і писемному мовленні; діагностувати вміння учнів списувати з друкованого шрифту. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

— Діти, огляньтеся довкола. Який чудовий світ! Усміхніться однокласникам. Усміхніться учителю / учительці. Усміхніться всім. Із таким гарним настроєм розпочнемо урок.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Скільки пар слів ви утворили? Зачитайте.
- Побудуйте звукову модель слова *діти*.
- Поділіть на склади для переносу слово *доріжка*.
- Яку пару слів можна доповнити словами *оселя, житло*?

2. Повторення вивченого матеріалу.

Учні працюють у групах. Кожна група виконує завдання на картці.

Група 1. Дібрати назви предметів за назвами ознак.

- Сірий, злий, голодний ...
- Білокора, струнка, кучерява ...
- Овальний, кислий, жовтий ...

Група 2. Дібрати до поданих слів близькі за значенням слова.

- Чудово — ... (гарно, прекрасно, красиво,...).
- Будинок — ... (палац, споруда, дім, будівля,...).
- Школяр — ... (учень, гімназист, ліцеїст,...).

Група 3. Замінити слова — назви ознак близькими за значенням словами.

- Ясний день — ... (сонячний день).
- Безхмарне небо — ... (ясне небо).
- Люта зима — ... (холодна зима).

3. Актуалізація опорних знань.

Гра «Вибери близькі за значенням слова».

— Прочитайте слова. Які з них можна об'єднати в одну групу близьких за значенням?

Жити, мешкати, шити, існувати, проживати, прибирати, населяти.

Учні визначають, що всі слова, крім *шити* і *прибирати*, близькі за значенням.

4. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Де, на вашу думку, можуть жити слова?

— Як слова-сусіди живуть між собою?

— Про життя слів написала Валентина Бутрім. На уроці ми ознайомимося з віршем, щоб дізнатися одну таємницю української мови.

5. Робота над віршем Валентини Бутрім «В будинку мешкали слова...».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Як спочатку жили в будиночку слова? (*Щасливо.*)

— А як стали жити, коли будиночок розвалився? (*Вороже.*)

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні працюють у парах. Читають вірш почергово по два рядки.

— Чим цікавий будинок, у якому жили слова?

- Вправа 2 (с. 98).

Учні відповідають на запитання першого завдання вправи.

Прочитавши парами виділені слова, визначають, що вони протилежні за значенням.

6. *Поняття про слова, протилежні за значенням.*

- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 3 (перше і друге завдання).

У першому завданні виписують чотири пари слів (на вибір).

У другому завданні утворюють пари слів:

Високий — низький,
дружили — сварилися,
побудувати — розвалити.

- Гра «Добери слово, протилежне за значенням».

Гру можна провести з використанням цеглинок LEGO. Учитель проєктує на екран слово та групу слів на смужках за кольорами цеглинок. Учні піднімають цеглинку такого кольору, як смужка зі словом-антонімом.

Слова:

день (ранок, зима, ніч, вечір, сонце, холод),
широкі (довгі, короткі, веселі, дорогі, вузькі, гарні),
сонце (ніч, місяць, день, світло, небо, хмари),
сміється (плаче, регоче, мовчить, стоїть, йде, їде).

7. *Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.*

- Робота з прислів'ями.

— Запишіть прислів'я. Підкресліть слова, протилежні за значенням.

Що посієш, те й пожнеш.
Слухай перший, говори останній.
Менше обіцяй — більше роби.
Від доброго не біжи, а поганого стережись.

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://www.megaznaika.com.ua/bilshe-100-ukrajinskyh-pryslivjiv-i-prykazok-pro-etychni-pogmu/>

— Які слова ви виписали? (*Посієш — пожнеш, слухай — говори, перший — останній, менше — більше, доброго — поганого.*)

— Побудуйте звукову модель слова *останній*.

- Загадка.

— Прочитайте загадку. Замініть виділені слова протилежними за значенням. Відгадайте загадку.

В нас *улітку* чорним цвітом (В нас *узимку* білим цвітом
сад *відцвів*, неначе *взимку*. сад зацвів, неначе літом.) (*Іній*)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

III. *Заключна частина.*

1. *Зворотний зв'язок. «Знаю — Хочу знати — Дізнався / дізналася».*

На дошці прикріплена (чи розграфлена) таблиця.

У перший стовпчик учні ставлять позначку і коментують, що вже знали з нової теми. У другий стовпчик — що хотіли дізнатися під час уроку. У третій — що дізналися під час вивчення теми.

Знаю	Хочу знати	Дізнався / дізналася

2. *Домашнє завдання.*

Вправа 3 (третє завдання) на с. 98. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 70. Вправи на вживання слів, протилежних за значенням. Вимова і написання слова *чернетка*. Цікавинки про папір (с. 98-99).

Мета. *Навчальна:* вчити учнів добирати слова, протилежні за значенням; ознайомити з цікавинками про папір; формувати вміння вживати антоніми в усному і писемному мовленні; діагностувати вміння учнів списувати з друкованого шрифту. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати економність, бережне ставлення до паперу, екологічну культуру.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

— Діти, обведіть на аркуші паперу свою долоньку. Напишіть на кожному пальчику свої побажання на сьогоднішній урок. У кінці уроку переглянете, чи справдилися ваші побажання.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Прочитайте пари слів, протилежних за значенням. (*Довга — коротка, куций — довгий, малі — великі.*)

- Яка тварина більша — жирафа чи мавпочка?
- Яке слово довше — *жирафа* чи *мавпочка*?
- Що менше — хвіст чи хвостик?
- Яке слово коротше — *хвіст* чи *хвостик*?

— Які зі слів не можна переносити з рядка в рядок: *шия, вуха, хвостик, хвіст; ведмідь, вовк, носоріг, жирафа?*

2. Актуалізація опорних знань.

- Виконання вправи 1 на с. 98.

Робота з ребусом. Учні розгадують слово *чернетка*.

- Каліграфічна хвилинка.

Запис у зошити з'єднань, слова *че ер ет тк чернетка*.

Завдання на вибір учнів.

- Поділити на склади для переносу з рядка в рядок слово *чернетка*.
- Скласти речення зі словом *чернетка*.
- Вправа 2. Робота в парах.

Учні читають подані вислови, визначають, що близькими за значенням до слова *чернетка* є вислови *чорновий текст, тренувальні записи, кілька спроб розв'язання задачі, пробні записи на аркуші паперу*.

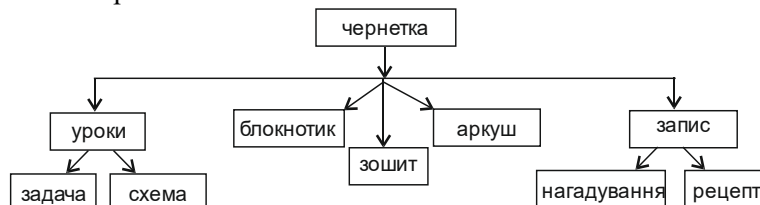
Добирають антонім до слова *чернетка* (*чистовик*).

— Прочитайте цікавинку від сороки-білобоки.

- Робота в групах.

Група 1. Вправа «Асоціативний куц» зі словом *чернетка*. Орієнтовно учні можуть дібрати слова *урок, запис, пляма, спроба, позначка* тощо.

Група 2. Вправа «Кластер».

Група 3. Вправа «Сенкан».

Іменник. Чернетка.

Прикметники. Електронна, паперова.

Дієслова. Зберігає, приховує, нагадує.

Речення. Чернетка — чорновий текст, рукопис.

Висновок. Записи.

- Гра «Які слова заховалися?».

— Запишіть слова, які «заховалися» у слові *чернетка*.

Чернетка — а, не, те, так, рак, терен, тане...

3. Робота над «Цікавинками про папір».

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Читання з позначками.

Учні самостійно напівголосно читають цікавинки. Роблять олівцем помітки на берегах: «+» — це мені відомо; «?» — не зовсім зрозуміло; «V» — це цікаво.

Після читання з'ясовують значення слів чи висловів, які були незрозумілими під час первинного читання.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

— Що цікавого про папір ви дізналися?

— З чого виготовляють папір?

— Чи потрібна деревина для електронного паперу?

— Як називають використаний папір?

- Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

ТАК	ПРОБЛЕМА	НІ
Так, тому що ...	Чи потрібно сортувати паперові відходи?	Ні, тому що ...
Висновок		

4. Закріплення знань у процесі практичної діяльності.

- Вправа «Слово загубилося».

— Прочитайте речення з пропущеними словами. Запишіть ті, в яких пропущено слово *папір*.

В умілих руках ... перетворюється на цікаві вироби.

Цей ... вже змальований, навіть на чернетку не годиться.

Слова лягали на ... та поступово перетворювалися на казку.

З дерева злетів останній ... .

Хочеш — вір, не хочеш — не вір, але з дерева роблять ... .

- Вправа «Доповни речення».

— Прочитайте початок речень Поміркуйте, як можна їх закінчити.

З паперу виготовляють ... .

А ще папір потрібен для ... .

- Списування з друкованого шрифту.

Орієнтовні тексти для списування.

***

Стоїть сувора зима. Білий сніг встелив землю. А як цікаво в лісі взимку! Скрізь казкова тиша. Дереву вкриті снігом. Хто ж це заховався під кущем? То заєць! Холодно йому в лісі. І їсти знайти не може. (36 слів)

НА УРОЦІ

Проспівав дзвіночок пісеньку на урок. До класу зайшла Олена Йосипівна. Почався урок рідної мови. Діти писали в зошитах речення про Батьківщину. А Софійка розказувала алфавіт. Усі учні дуже старалися. Учителька була задоволена. Молодці! (35 слів)

III. Заключна частина.

Рефлексія.

— Що нового ви дізналися на уроці?

— Для чого нам потрібно це знати?

— Який вид роботи вам найбільше сподобався?

— Над чим ще треба вам попрацювати?

— Чи справдилися ваші побажання на урок?

Урок 71. Вправи на вживання слів, протилежних за значенням (с. 99).

Мета. *Навчальна:* узагальнити та систематизувати знання учні про слова, близькі та протилежні за значенням, вчити використовувати їх у мовленні; формувати комунікативну компетентність. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати почуття взаємодії, партнерства.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****Організація класу.**

Вправа «Я — сонечко».

— Діти, уявіть, що ви — малесенькі сонечка. Такі жовті, теплі, лагідні. Простягніть рученятка одне одному, потисніть одне одному руки. А тепер привітаймося із сонячними промінцями.

— Який у вас настрій? Що ви очікуєте від уроку? Як потрібно працювати на уроці, щоб отримати гарний результат?

II. Основна частина.**1. Актуалізація опорних знань.**

— Відгадайте загадку.

Погуляю вволю
по чистому полю,
погуляю, пострибаю,

закарлючки полишаю.
Хто їх розпізнає —
слово прочитає. (*Папір, ручка, літери*)

Марія Пономаренко

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Які слова допомогли вам здогадатися, про що йдеться? (*Чисте поле — папір, закарлючки — літери, стрибає ручка.*)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Із чим у вас асоціюється слово *папір*? Складіть асоціативну павутинку зі словом *папір*.

Орієнтовно учні можуть дібрати слова *книга, альбом, поробки, упаковка, макулатура, чернетка, закладинка* тощо.

— Сьогодні ми продовжимо ознайомлення зі словами, які мають протилежне значення. Проведемо дослідження, де ці слова трапляються у мовленні.

3. Робота з підручником (с. 99).

— Пригадайте, що цікавого про папір ви дізналися на попередньому уроці.

Вправа 5.

— Прочитайте речення. Поміркуйте, як їх можна доповнити. Запишіть доповнені речення.

Виконання завдання на вибір.

- Скласти речення зі словом *макулатура*.
- Поділити на склади для переносу слово *альбом*.

4. Тренувальні вправи.

- Робота з прислів'ями.

— Прочитайте прислів'я. Випишіть парами слова, протилежні за значенням.

Хто влітку працює, той узимку не голодує.
Грудень — не брат, холоднеча — не сестра.
Сьогодні знаєш — завтра вмієш.

Джерело: Знайшов — не скач, згубив — не плач: Укр. прислів'я, приказки, усталені вирази / Упоряд.: Яніцька К. Л. — К.: Довіра, 2002. — 200 с.

— Для чого, на вашу думку, у прислів'ях уживаються слова, протилежні за значенням? (*Щоб зіставити явища.*)

- Робота із загадкою.

— Відгадайте загадку. Назвіть слова, протилежні за значенням.

Тепло дивиться на нас,
особливо в літній час.

Це без нього ніч чорніє,
а при ньому день біліє. (*Місяць*)

Ганна Чубач

Перевірка: *ніч — день, чорніс — біліс.*

— Для чого, на вашу думку, у загадках уживаються слова, протилежні за значенням? (*Щоб показати особливості предмета.*)

- Редагування тексту.

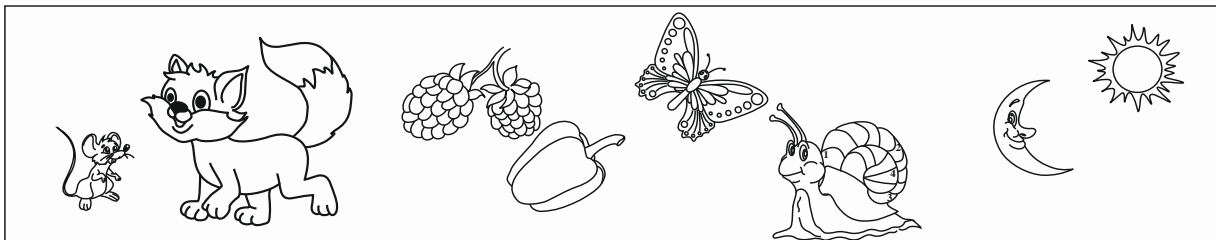
— Замініть виділені слова на антоніми. Запишіть текст. Зачитайте, що у вас вийшло.

Павлик був *поганим* учнем. Зошити у нього були *брудні*. *Сумний* він повертався після уроків додому. Мама завжди *сварила*сь, коли бачила *доньку*.

— Як змінився текст після редагування?

Складання речень зі словами, протилежними за значенням.

— Складіть речення за малюнками, уживаючи слова, протилежні за значенням. (*Мишка маленька, а кіт великий. Малина солодка, а перець гіркий. Метелик літає, а слимак повзає. Сонце світить удень, а місяць — уночі.*)

— Для чого потрібні слова, протилежні за значенням? (*Щоб зіставити, порівняти предмети.*)

- Тестове опитування.

1. Слова *швидко* — *повільно* мають:

- а) протилежне значення; б) подібне значення.

2. У прислів'ї *Важко в навчанні* — ... у *труді* пропущено слово:

- а) тяжко; б) легко.

3. У прислів'ї *Говорить прямо, а робить криво* виділені слова:

- а) подібні за значенням; б) протилежні за значенням.

- Гра «Учитель».

— Миколка й Даринка записували парами слова, протилежні за значенням. Перевірте, чи впоралися вони із завданням.

Робота Миколки:

День — нічний.

Праця — відпочивати.

Злий — добро.

Робота Даринки

День — ніч.

Праця — відпочинок.

Злий — добрий.

— Чому, на вашу думку, Миколка припустився помилок? (*Слова, які дібрав Миколка, відповідають на інші питання, ніж ті, до яких треба було дібрати протилежні за значенням.*)

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

Вправа «Сходінки успіху».

- Мені все вдалося!
- Я задоволений / задоволена.
- На жаль, не все вдалося.
- Я старався / старалася.
- Деякі завдання давалися важко.
- Мені потрібна була допомога.

2. Домашнє завдання.

Вправа 5 (третє завдання) на с. 99.

Багатозначні слова

Урок 72. Багатозначні слова. За Г. Хімічем «Як журавель став криничним» (с. 100-101).

Мета. *Навчальна:* вчити учнів виявляти в тексті багатозначні слова, вживати їх у мовленні; ознайомити з твором Г. Хіміча «Як журавель став криничним»; збагачувати словниковий запас школярів. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси.

Засоби навчання. Заготовки смайликів, картки для групової та індивідуальної роботи, «Тлумачний словник», зображення ключів, гребенів.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «Малюнкове вітання».

Учитель прикріплює на дошці зображення радісного смайлика.

— У мене сьогодні радісний настрій. А ви покажете свій настрій на своїх смайликах. Сподіваюся, що ви теж налаштовані на продуктивну роботу на уроці.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Прочитайте виписані пари слів. (*Корінь — плід, солодкий — гіркий, віддати — узяти, чуже — своє, ситий — голодний.*)

— Назвіть слова, у яких тільки тверді приголосні звуки. (*Чуже.*)

— Назвіть трискладові слова. (*Солодкий, віддати, узяти, голодний.*)

— Які слова не можна перенести з рядка в рядок? (*Плід, своє.*)

2. Робота в групах.

Група 1. Прочитайте словосполучення. Доберіть слова, протилежні за значенням до підкреслених.

Кисле яблуко — ...

Настала зима — ...

Сумний зайчик —

Слова для довідки: закінчилася, солодке, веселий.

Група 2. Прочитайте речення. Доберіть слова, протилежні за значенням до виділених.

Ведмідь великий, а мишка ...

Тополя висока, а калина ....

Група 3. Прочитайте прислів'я. Спишіть. Підкресліть слова, протилежні за значенням.

Маленька праця краще за ... безділля.   Більше роби — ... говори.

Слова для довідки: велике, менше.

3. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Відгадайте загадку.

Біля нашої криниці
проживає дивна птиця —
довгоноса, довгошия,

у криниці дзьоба мие,
набира цебром водицю.

Як зовуть цю дивну птицю? (*Журавель*)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Які слова допомогли вам відгадати загадку?

— Як ви гадаєте, чому журавель проживає біля криниці?

— Доберіть близькі за значенням слова до слова *цебро*. (*Відро, цеберко, коновка, пунтя.*)

— Доберіть близькі за значенням слова до слова *криниця*. (*Колодязь, копанка, студня, журавель.*)

— Чи знаєте ви, чому криницю називають журавлем?

— Сьогодні ми ознайомимося з цікавим текстом і дізнаємося, як птах журавель став криничним.

4. Ознайомлення з твором Г. Хіміча «Як журавель став криничним».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель читає легенду.

— Де зимував журавель? (*Люди дали йому притулок.*)

— Чому журавель вирішив допомогти людям? (*Птах побачив, що людям важко діставати воду.*)

- Підготовка до самостійного читання.

здавна

квапливо

журиливо

притулок

нагодований

найбільше

жалібно

нахилився

намагався

витагувався

надійшли

шугонув

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні читають легенду почергово по одному абзацу.

- Тестові завдання.

Вправа 2 (с. 101).

Правильні відповіді: 1 — б; 2 — а; 3 — а.

- Робота з «Глумачним словником».

Учні працюють у групах. Кожна група з'ясовує значення одного зі слів: *жалібний, квапливий, притулок*.

— Доберіть близькі за значенням слова до слів *жалібний (журливий, тужливий), квапливий (поспішний, хапливий), притулок (житло, оселя)*.

5. Ознайомлення з поняттям «багатозначні слова».

- Вправа 3.

Учні працюють у групах. Обговорюють, як журавель-птах перетворився на журавля-жердину, що допомагає витягувати воду з криниці.

— Слово *журавель* позначає два різні предмети: птаха і криницю. В українській мові є чимало таких слів.

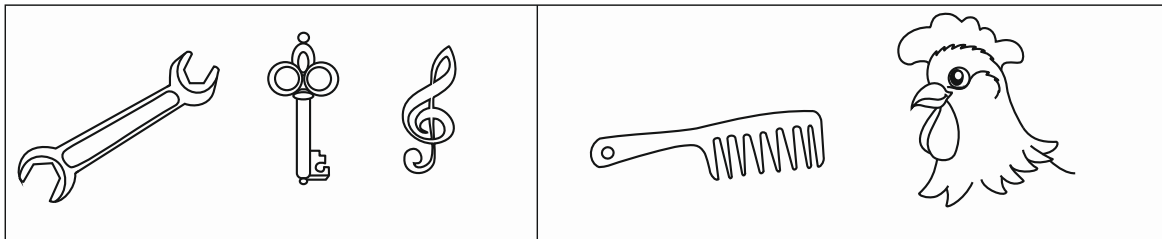
— Знайдіть у тексті легенди речення про те, як журавлі відлітають у теплі краї. (*А потім ключами летять у теплі краї.*) Запишіть його у зошити.

— Підкресліть слово *ключами*.

— Чи має інші значення це слово? (*Так. Є ключ для відчинення дверей, закручування гайок, нотний знак...*)

- Складання речень.

— Розгляньте групи малюнків. Складіть і запишіть речення зі словами *ключ, гребінець* (на вибір).

6. Закріплення знань у процесі практичної діяльності.

- Вправа «Броунівський рух».

Учні отримують диференційовані завдання на картках кількох кольорів. Після виконання об'єднуються в групу за кольором карток, звіряються, чи правильно виконано завдання.

Картка 1 (червона)

- Попрацюйте з тлумачним словником та дізнайтеся значення слів *місяць, ручка*.

Картка 2 (зелена)

- Попрацюйте з тлумачним словником та дізнайтеся значення слів *лисички, коса*.

Картка 3 (жовта)

- Попрацюйте з тлумачним словником та дізнайтеся значення слів *котики, сонечко*.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

— Доповніть речення.

- На уроці я дізнався / дізналася, що в українській мові є слова, які...
- Кілька значень мають слова...
- Мені сподобалося...

2. Домашнє завдання.

— Розкажіть рідним, як птах став криничним журавлем.

Урок 73. Багатозначні слова. Дослідження мовних явищ (с. 101-102).

Мета. *Навчальна:* вчити учнів виявляти в тексті багатозначні слова, вживати їх у мовленні; збагачувати словниковий запас школярів. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси.

Засоби навчання. Заготовки «сонячних зайчиків», зображення мишки-тваринки та комп'ютерної мишки, «магічний кубик».

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****Організація класу.**

Вправа «Сонячний зайчик».

У кожного учня є заготовка «сонячного зайчика».

— До кожного з вас завітали сонячні зайчики. «Оживить» їх: домалюйте очка, ротик так, щоб передати свій настрій зайчикові. На зворотному боці напишіть своє побажання на урок.

II. Основна частина.**1. Актуалізація опорних знань.**

Відгадування загадок. Порівняння значення слів-відгадок.

Я живу собі в норі,
а гуляю по дворі.

У норі сусід мій — кріт,
на подвір'ї ворог — кіт. (*Мишка*)

Леонід Кулиш-Зіньків

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

На столі вона живе,
не біжить, не їсть, не п'є,

ні від кого не тікає,
а мені допомагає. (*Комп'ютерна мишка*)

Роеція

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://www.poetryclub.com.ua/getpoem.php?id=375689>

— Чим схожі загадки?

— Де живе мишка-тваринка? (*У норі.*) Де живе комп'ютерна мишка? (*На столі.*)

— Чи можемо сказати, що слова *мишка* багатозначне? (*Так.*)

2. Каліграфічна хвилинка.

Запис буквосполучень, слів *ми ши шк мишка комп'ютерна мишка*.

Виконання завдання на вибір:

- доповнити речення *Мишка утекла від ...*
- поділити на склади для переносу слово *комп'ютерна*.

3. Повідомлення теми уроку.

— Пригадайте багатозначні слова, з якими ми ознайомилися на попередньому уроці.

— Як ви гадаєте, це всі багатозначні слова української мови, чи є ще й інші?

— Сьогодні ми продовжимо ознайомлення з багатозначними словами. Дослідимо, чому вони з'являються.

4. Мовне дослідження.

— Розгляньте зображення мишок. Чим вони схожі?

— Як ви гадаєте, якій мишці швидше дали назву?

— Чому комп'ютерна мишка має таку назву?

- Використання стратегії «РАФТ».

Учні складають невеличкі висловлювання від імені комп'ютерної мишки.

Роль — комп'ютерна мишка. *Аудиторія* — мишка-тваринка. *Формат* — sms-повідомлення.

Тема — попередження.

Зразок sms-повідомлення:

Мишко, будь обережна! Маркіз наближається до твоєї нірки!

5. Робота з підручником (с. 101-102).

- Вправа 4.

Учні відгадують загадки про зайчика та сонячного зайчика.

— Чи доводилося вам пускати сонячних зайчиків?

— Чим можна пускати сонячних зайчиків? (*Дзеркальцем, іншим блискучим предметом. Проте найяскравіші зайчики від дзеркальця.*)

- Вправа 5.

— Як ви гадаєте, якому зайчикові швидше дали назву?

— Чому сонячний зайчик має таку назву?

- Вправа 6 (перше і друге завдання).

Учні читають прислів'я.

— Чим схожі всі прислів'я? (*Вони всі про зайця.*)

Записують прислів'я, підкреслюють багатозначне слово.

— Доберіть близькі за значенням слова до слів *ляяти* (*сварити, картати, докоряти*), *ганятися* (*гнатися, переслідувати*).

— Доберіть протилежне за значенням слово до слова *ляяти*. (*Хвалити.*)

— Складіть і запишіть речення про сонячного зайчика.

6. Закріплення знань у процесі практичної діяльності.

- Визначення багатозначних слів у тексті.

Учні ознайомлюються з текстом (спроектованим на екран чи роздрукованим на картках).

КРИЛА

Травинка гойдалася просто перед моїми очима. І поки я обідав, по ній аж двоє пройшлося.

Спочатку травинкою прочимчикувала чорна мураха. Ось вона дохопилася до вершечка, погойдалася, погойдалася — та й плюхнула додолу.

А потім на травинку повільно почало здиратися сонечко — червона в чорну цяточку крапля. На вершечку сонечко так погойдалося-погойдалось — та й... .

Що то, коли є крила!

Євген Шморгун

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=4253>

— Як ви гадаєте, що зробило сонечко? (*Полетіло.*)

— Які багатозначні слова є в тексті? Доведіть, що це багатозначні слова. (*Сонечко: комаха, небесне світило, дитина. Крила: у комахи, частина літака, частина вітряка. Крапля: дощова, маленька частинка чогось.*)

— Виконайте завдання на вибір.

- Дібрати близькі за значенням слова до слів *прочимчикувала, плюхнула*.
- Дібрати протилежні за значенням слова до слів *спочатку, повільно*.
- Списування.

Списати речення, уставляючи пропущені букви, апостроф.

Комп..ютер — помічник людини. Тут і цікаві ігри, і захоплюючі мул..тики...

Але ця машина швидко псує зір, прив..язує до себе. А це виділяє шкідливе промі(н, нн)я.

Отож, будь обачним!

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Гра «Магічний кубик».

«Магічний кубик» — звичайний гральний кубик із крапками від 1 до 6 на гранях. На дошці записано 6 завдань. Учні кидають по черзі кубик. Кількість крапок відповідає номеру завдання.

1. Назвати багатозначне слово.
2. Назвати пару слів, близьких за значенням.
3. Назвати пару слів, протилежних за значенням.
4. Дібрати трискладове слово. Назвати, як його можна перенести з рядка в рядок.
5. Дібрати слово, яке починається м'яким приголосним звуком.
6. Дібрати слово з подовженим приголосним м'яким звуком.

2. Домашнє завдання.

Вправа 6 (третє завдання) на с. 102.

Урок 74. Багатозначні слова. Вимова і написання слова *театр*. За В. Тарасюком «Найдавніший ляльковий театр України». Складання правил поведінки в театрі (с. 102-103).

Мета. *Навчальна:* вчити учнів виявляти в тексті багатозначні слова, вживати їх у мовленні; збагачувати словниковий запас школярів. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси.

Засоби навчання. Заготовки для створення «стіни слів».

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «Чарівні окуляри».

— Сонячні промені щедро наповнюють наш клас. «Одягніть» чарівні окуляри. Через них видно тільки добро. Передаючи окуляри по колу праворуч, кажіть компліменти однокласникам.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Виконання вправи 1 (с. 102).

Гра «Дешифрувальник». Учні розшифровують слово *театр*.

- Каліграфічна хвилинка

Запис у зошити буквосполучень, слова *Te ea ap rt театр*.

Завдання на вибір учнів.

- Поділити на склади для переносу з рядка в рядок слово *театр*.
- Побудувати звукову модель слова *театр*.
- Гра «Експерсія в театр».

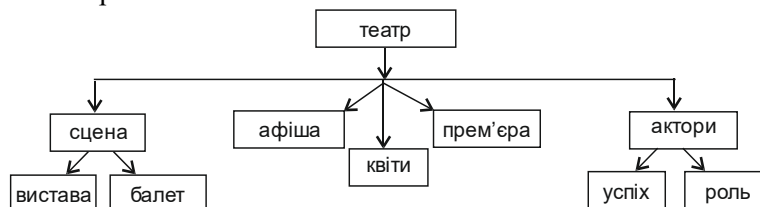
Учитель називає слова, учні записують ті з них, які стосуються театру. Слова: *стадіон, сцена, артист, гардероб, диригент, спортивний зал, афіша, телефон, оркестр, ложа, хор, фойє, вестибюль, вулиця, концерт, вистава*.

- Вправа «Асоціативний куш».

Учні добирають слова до слова *театр*.

Орієнтовні слова *глядач, сцена, актори, прем'єра, афіша, квиток* тощо.

- Вправа «Кластер».

- Вправа «Сенкан».

Іменник. Театр.

Прикметники. Ляльковий, драматичний.

Дієслова. Розпочинає, гастроліє, показує.

Речення. У театрі завжди цікаво.

Висновок. Мистецтво.

2. Оголошення теми та завдань уроку.

— Сьогодні ми «вирушимо» в театр. Дізнаємося чимало цікавого про найдавніший ляльковий театр України.

3. Мовне дослідження.

Вправа 2 (с. 102).

— Розгляньте малюнки. Прочитайте значення слова *театр*. Визначте, скільки значень має це слово. Якого висновку ви дійшли? (Слово «театр» багатозначне.)

4. Робота над текстом «Найдавніший ляльковий театр України».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель читає текст.

— Де розміщено найдавніший ляльковий театр? (*У Києві.*)

— Як по-іншому називають ляльок? (*Маріонетками.*)

- Підготовка до самостійного читання.

Швидке прочитування слів, спроектованих на екран.

приміщення	академічний	триповерхова
оснащення	антикварний	заснований
незмінні	скульптури	чудернацькі
мистецтво	дивовижні	доповнюють

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні працюють у малих групах. Читають статтю почергово по два речення.

- Вправа 4 (с. 103).

— Що цікавого про театр ви дізналися?

— На що схожа будівля Київського театру ляльок? Прочитайте.

— Що розміщено на кожному поверсі?

— Як оформлена територія біля театру?

Перегляд уривка з вистави «Золотий ключик» за QR-кодом, уміщеним у підручнику.

— Які у вас враження після перегляду уривка?

5. Розвиток зв'язного мовлення.

- Вправа 5.

Обговорення правил поведінки в театрі.

- Приходити слід за 10-15 хвилин до початку вистави.
- Одяг треба залишити в гардеробі.
- Перед початком вистави обов'язково вимкнути телефон.
- Під час вистави не слід розмовляти з сусідом.
- У глядацькій залі не можна їсти, пити. Для цього є буфет.
- Не поспішати до гардеробу після закінчення вистави. Вкрай неввічливо показувати акторам спину, коли вони вийшли вклонитися.

Складання «Стіни театральних слів».

Для «стіни» можна запропонувати слова: *театр, гардероб, програмка, актори, сцена, бінокль, вистава, антракт, афіша, ляльки, прем'єра, казка, мистецтво, роль, гастролі* тощо.

6. Закріплення знань у процесі практичної діяльності.

Тестові завдання.

1. Театр — це:

- а) фільм; б) видовище.

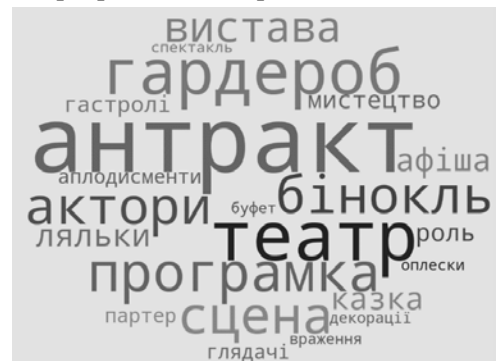
2. Близьке за значенням слово до слова *вистава*:

- а) спектакль; б) вірш.

3. Слово *лялька*:

- а) однозначне; б) багатозначне.

Складання і записування речень зі словом *лялька* (іграшка, маленька дитина).

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

— Доповніть речення.

- На уроці я дізнався / дізналася, що найдавнішим ляльковим театром...
- Я переглянув / переглянула уривок з вистави...
- Мені сподобалося...

2. Домашнє завдання.

— Розкажіть рідним про Київський академічний театр ляльок.

Урок 75. Багатозначні слова (с. 103-104).

Мета. *Навчальна:* узагальнити і систематизувати знання учнів про багатозначні слова; збагачувати словниковий запас школярів; удосконалювати вміння працювати з тлумачним словником. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси.

Засоби навчання. Тлумачні словники.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****Організація класу.**

Вправа «Геплі долоньки».

Діти складають долоньки «човником», уявляють, що там побажання гарного дня, доброго здоров'я, веселощів, радості. Починаючи з учителя, по колу передають одне одному такий настрій. Після цього вчитель запитує: «З ким ви ще хотіли б привітатися?»

- Доброго ранку, село / місто!
- Доброго ранку, Україно!
- Доброго ранку, квіти!
- Доброго ранку, трави!
- Доброго ранку, птахи!

II. Основна частина.**1. Актуалізація опорних знань.**

- Що означають слова, близькі за значенням?
- Що означають слова, протилежні за значенням?
- У якому рядку близькі за значенням слова?
  - Гарячий, сонце, чай.
  - Гарячий, пекучий, спекотний.
  - Гарячий, холодний, морозний.
- У якому рядку пара слів, протилежних за значенням?
  - Жвавий — повільний.
  - Жвавий — швидкий.
  - Жвавий — хлопчик.
- У якому рядку багатозначні слова?
  - Морква, огірок, буряк.
  - Жолудь, каштан, горіх.
  - Хвіст, крило, носик.

— Які значення має слово *хвіст*? (*Частина тіла тварини; частина літака; слід від комети; кінець черги; зачіска.*)

— Які значення має слово *носик*? (*Частина обличчя; частина посудини, наприклад, чайника.*)

2. Каліграфічна хвилинка.

— Відгадайте загадку.

Я блискача, гостренька,
маю вушко маленьке.

За собою несу
довгу-довгу косу. (*Голка*)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Які слова загадки мають багато значень? (*Вушко, коса.*)

Запис буквосполучень, слів *уш*, *ол вушко голка*.

— Запишіть слова *коса, вушко, голка* за алфавітом. (*Вушко, голка, коса.*)

— Підкресліть слово, у якому всі приголосні звуки глухі. (*Коса.*)

3. Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні ми опрацюємо слова, які мають кілька значень. У дослідженнях нам допоможе...

(*Тлумачний словник.*)

— Що треба знати, щоб швидко знаходити потрібні слова в словнику? (*Алфавіт.*)

— Попрацюйте в парах. Перевірте одні одних, чи добре ви знаєте алфавіт.

4. Робота з підручником.

- Вправа 6 (перше завдання) на с. 103.

Учні випишують близькі за значенням слова з тексту «Найдавніший ляльковий театр України»: театр, приміщення, палац, будівля, замок; ляльки, маріонетки, герої, персонажі.

- Вправа 6 (друге і третє завдання).

Учні визначають, що слова *поле* і *змії* — багатозначні.

Складають і записують речення з однією парою слів (на вибір).

- Вправа 6 (третє завдання).

Учні записують пояснення багатозначних слів за зразком, поданим у підручнику.

5. Закріплення знань у процесі практичної діяльності.

- Дослідження значень слова *лінійка*.

— Відгадайте загадку.

У зошиті з письма я коса чи пряма.

Ще можу я, повірте, і креслити, і міряти.

А якщо треба, враз шикую школу, клас. (*Лінійка*)

Анатолій Арсірій

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://naurok.com.ua/urok-na-temu-slova-scho-mayut-kilka-znachen-bagatoznachni-slova-60250.html>

— Які значення має слово *лінійка*? Визначте за тлумачним словником.

- Дослідження значень слова *голова*.

— Складіть прислів'я за числовими підказками. (*У розумної голови сто рук.*)

4. сто	2. розумної	1. У	5. рук.	3. голови
--------	-------------	------	---------	-----------

— Яке слово у прислів'ї багатозначне? (*Голова.*)

— Визначте за словником, які значення має слово *голова*. (*Частина тіла людини або тварини. Особа, яка керує зібранням. Керівник установи. Щось головне. Перші ряди колони, групи тощо.*)

— Запишіть речення під диктування.

Хліб — усьому голова.

Соняшник повернув голову за сонцем.

У голові колони йшов прапорonosець.

— Підкресліть слова, у яких є м'які приголосні звуки в одному з речень (на вибір).

- Дослідження значень слова *голка*.

— Дізнайтеся, які значення має слово *голка*.

— Складіть кілька речень зі словом *голка* так, щоб вони означали різні поняття.

- Робота в групах.

Кожна група складає речення з двома багатозначними словами (на вибір).

Слова: корінь (дерева, зуба), хвіст (літака, лисиці), ніс (людини, човна), коса (інструмент, дівоча), місяць (світило, календарний), носик (дитини, чайника), дзвоник (шкільний, квітка), ірис (цукерки, квітка), шапка (головний убір, частина гриба).

- Гра «Найрозумніший».

○ Скільки звуків у слові *вушко*? Назвіть їх.

○ Яких звуків, голосних чи приголосних, більше у слові *вушко*?

○ Назвіть наголошений звук.

○ Це слово однозначне чи багатозначне?

○ Складіть речення зі словом *вушко* у значеннях частина тіла, частина голки.

III. Заключна частина.

1. Рефлексійна вправа «Попс-формула».

П (позиція) — Я вважаю, що ... О (обґрунтування) — Тому що ... П (приклад) — Я можу довести це на прикладі ... С (судження) — Виходячи з цього, я роблю висновок про те, що ...

2. Домашнє завдання.

Вправа 6 (четверте завдання) на с. 104.

Пряме й переносне значення слів

Урок 76. Пряме й переносне значення слів. Дослідження мовних явищ. Зима вже в гості завітала. В. Сухомлинський «Кмітливий скляр». Читання в особах (с. 104-105).

Мета. *Навчальна:* вчити учнів виявляти в тексті слова з прямим та переносним значенням; розвивати вміння вживати у мовленні слова в переносному значенні; ознайомити з оповіданням В. Сухомлинського «Кмітливий скляр»; удосконалювати вміння читати в особах. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

- Діти, пропоную сьогоднішній урок розпочати з побажань.
  - Доброго ранку, Марійко, я бажаю тобі веселого дня!
  - Доброго ранку, Лесику, я дуже радий тебе бачити!
  - Вітаю тебе, Тетяно, я хочу щоб день у тебе був щасливим!...
- Що ви очікуєте від уроку?

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Яке слово може вживатися в різних значеннях? (*Сонечко.*)
- У якому значенні вжито слово *сонечко* в записаному реченні? (*У значенні комаха.*)
- Складіть речення, у якому слово *сонечко* означало б небесне світило.
- Поділіть на склади для переносу слова *повільно, погойдалося, крапля.*

2. Актуалізація опорних знань.

— Відгадайте загадку.

Ні дощами, ні снігами
за сто років не розмити.

Але хлопці-хулігани
можуть м'ячиком розбити. (*Скло*)

Ганна Чубач

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Що означає слово *скло*? (*Тверда прозора речовина.*)
- Що виготовляють зі скла? (*Вікна, посуд...*)
- Як називають людину, яка склить вікна? (*Скляр.*)
- Хто може бути склярем?

3. Каліграфічна хвилинка.

Запис буквосполучень, слів *кл ля скл скло скляр склити*.

— Які із записаних слів не можна переносити з рядка в рядок? Чому?

4. Оголошення теми та завдань уроку.

— Сьогодні ми дізнаємося, хто ще, крім людини, може бути склярем. Допоможе нам у цьому оповідання Василя Сухомлинського «Кмітливий скляр». А ще ви дізнаєтеся цікаву особливість багатьох слів української мови.

5. Робота над оповіданням В. Сухомлинського «Кмітливий скляр».

- Вправа «Передбачення».

— Як ви гадаєте, про що може йтися в оповіданні з таким заголовком?

Підготовка до самостійного читання.

- Швидко прочитування слів.

скло	диво	вечір
скляр	дивне	вранці
засклив	далеко	величезний

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно напівголосно читають оповідання.

- Вправа 2.

Учні працюють у малих групах. Читають запитання і завдання, обговорюють їх.

Для виконання останнього завдання варто дати зразок міркування: *Я погоджуюся / не погоджуюся з думкою, що мороз — скляр. Адже... Наприклад, ... Тому я вважаю, що ...*

- Вправа 3.

Робота в парах. Читання в особах розмови батька й сина.

З'ясовують, що син ще малий, можливо вперше побачив замерзлий ставок. Його слова треба читати здивовано. Слова тата треба читати доброзичливо, весело.

- Дослідження значення слів.

— Прочитайте виділені вислови. Як ви розумієте їх?

Доходять висновку, що можна грати на музичних інструментах, у різноманітні ігри. Вислів *вода грає* означає, що вода переливається, легенько хитається під льодом.

Вислів *засклав ставок одним величезним склом* означає, що ставок замерз, його поверхня нагадує скло.

6. **Поняття про вживання слів у прямому й переносному значенні.**

- Вправа 4 (с. 105).

Учні читають текст, визначають, що для них було новим.

— Яку цікавинку про значення слів у нашій мові ви дізналися? (*Слова можуть уживатися у прямому та переносному значеннях.*)

- Вправа 5 (перше завдання).

Випишують з оповідання «Кмітливий скляр» вислови, ужиті в переносному значенні: *вода грає, прийшов і засклав, живе скляр на півночі, до нас завітав.*

- Вправа 5 (друге, третє, четверте завдання).

7. **Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.**

- Гра «Добери словечко».

— Утвори і запиши словосполучення. Підкресли словосполучення, ужиті в переносному значенні.

Чиста	совість, рука
Добра	вдача, бабуся
Чорна	робота, тканина
Темна	думка, ніч

- Вибірковий диктант.

— Запишіть речення, у яких уживаються слова в переносному значенні.

У мого тата золоті руки. У парку панувала золота осінь. За селом — море золотої пшениці. У дівчинки золоте волосся. Дідусеві на день народження подарували золотий годинник. Дуб шелестів кучерявим чубом. У Володі кучерявий чуб. На смак цукор солодкий. Лисичка мовила солодким голосом. Солодка усмішка не завжди щира.

III. **Заключна частина.**

1. **Рефлексія.**

Вправа «Продовж речення». Сьогодні на уроці:

- я дізнався / дізналася ...
- я запам'ятав / запам'ятала ...
- я навчився / навчилася ...
- я повторив / повторила ...
- мені ще важко ...
- мене здивувало ...

2. **Домашнє завдання.**

Вправа 5 (п'яте завдання) на с. 105.

Будова слова

Урок 77. Споріднені слова. О. Зубер «Зима» (с. 105-106).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з поняттями *споріднені слова, корінь слова*; вчити знаходити споріднені слова в тексті, самостійно утворювати групи споріднених слів; удосконалювати навички виразного читання. *Розвивальна:* розвивати увагу до лексичного значення слова, спостережливість, усне мовлення, пам'ять. *Виховна:* виховувати любов до природи.

Засоби навчання. Паперові сніжинки, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «Очікування від уроку».

— Що ви очікуєте від уроку? Напишіть на сніжинках свої побажання.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Назвіть слова-відгадки. (*Мороз, бурулька, сніг, лід.*)

— Запишіть ці слова в алфавітному порядку. (*Бурулька, лід, мороз, сніг.*)

— Підкресліть слова, які не можна переносити з рядка в рядок.

— До якої тематичної групи належать ці слова? (*Зима.*)

2. Каліграфічна хвилинка.

У зошитах записують буквосполучення, слова *зи им нь оньк зима зимонька*.

— Які слова «заховалися» у слові *зимонька*? Запишіть їх. (*Он, мак, низ, зима, кома, коза, знак, змок, мазь, замок.*)

3. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Чим схожі й чим відрізняються слова *зима* і *зимонька*?

— Чи можемо назвати ці слова «родичами»?

— В українській мові є слова, які створюють «родини», «сімейки». Сьогодні ми ознайомимося з такими словами. Прочитаємо вірш Ольги Зубер «Зима».

4. Робота над віршем «Зима».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Що ви відчуваєте після слухання вірша?

Учні цеглинками LEGO сигналізують про свої відчуття (жовта — гордість, блакитна — смуток, червона — радість, зелена — захоплення, синя — здивування, помаранчева — жаль).

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно напівголосно читають вірш, визначають, з якою інтонацією треба читати.

- Вправа «Я — актор».

— Уявіть, що ви — актори. Продекламуйте вірш зі сцени нашого мінітеатру. Глядачі оплесками подякують акторам.

- Вправа 2 (с. 106).

— Які кольори згадуються у вірші? (*Білий, сріблястий.*)

— Які ще кольори можна побачити взимку? (*У морозний сонячний день сніг переливається різними кольорами: рожевий, блакитний, золотий... У відлигу сніг жовтавий, сірий... Стовбури дерев коричневі, сірі, чорні. Хвойні дерева зелені.*)

— Які словосполучення у вірші вжито в переносному значенні? (*Зима-бабуся ходить по землі, робить стежки; на склі цвітуть льодові квіти; малеча щebetала.*)

5. Ознайомлення з поняттями «споріднені слова», «корінь слова».

- Вправа 3.

Учні випишують слова *сніг, снігові*, підкреслюють у них спільну частину. Доповнюють «родину» іншими словами, які мають таку ж частину: *сніговик, снігуронька*. (Не варто добирати слова, в яких є чергування голосних або приголосних у коренях.)

Визначають, що «найстаршим» у цій «родині» є слово *сніг*.

- Ознайомлення з правилом.

— Чи можемо назвати спорідненими слова *сніг* і *зима*? (*Ні, адже у цих слів немає спільної частини.*)

- Вправа 6 (перше завдання).

Учні читають групи слів, визначають, що кожна група — це споріднені слова. Позначають корені: *зим-*, *сан-*, *каз-*, *мал-*.

6. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Робота зі скоромовками.

Слон приніс слонисі муху,
почепив її на вуха:

— Муха буде дзеленчати.
Може, будеш менше спати!

Лідія Новикова

Джерело: Еники, беники їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

— Про кого йдеться у скоромовці?

— Запишіть «родину» слів: *слон*, *слониха*. Доберіть ще кілька слів до цієї «родини». (*Слоненя, слонячий.*) Позначте корінь у словах.

Рибка дрібна дрімала в Дніпрі.
Рибалка дарма трусив ятері.

Володимир Верховень

Джерело: Еники, беники їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

Випишують слова *рибка*, *рибалка*. Добирають ще кілька споріднених слів: *риба*, *рибний*.

- Гра «Зайве» слово».

Для гри використовують цеглинки LEGO. На екран проєктують слова на смужках за кольорами цеглинок. Серед слів — одне «зайве». Учні показують таку цеглинку, на якій смужці «зайве» слово.

- Море, моряк, вода, морячка, морський, заморський.
- Хмара, небо, хмарка, хмаринка, хмарний, захмарений.
- Дуб, дубок, дубовий, дубочок, деревце, задубіти.
- Береза, березовий, берізка, берег, березень, підберезник.
- Тестове опитування.

1. Слова, об'єднані спільним значенням, називаються:

- а) спорідненими; б) близькими за значенням.

2. Спільна частина споріднених слів називається:

- а) гілкою; б) коренем.

3. До слова *ранок* спільнокореневим є слово:

- а) ранець; б) ранковий.

4. До слова *книгарня* спільнокореневим є слово:

- а) книга; б) автор.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

— Які емоції у вас на закінчення уроку?

— Пригадайте, які побажання на урок ви записали на сніжинках. Чи справилися вони?

— Чи можемо назвати багатозначним слово *корінь*?

— Як називають слова зі спільним коренем?

2. Домашнє завдання.

Вправа 4 (друге завдання) на с. 106.

Урок 78. В. Струтинський «Чому рипить сніжок» (с. 106-108).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з казкою В. Струтинського «Чому рипить сніжок»; удосконалювати навички свідомого читання. *Розвивальна:* розвивати увагу, спостережливість, усне мовлення, пам'ять. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси.

Засоби навчання. Гральні кубики, вітальна листівка.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «Кому і за що...».

Діти стоять у колі та по черзі передають листівку, коментують, кому і за що дарують його. Наприклад: «Я хочу подарувати листівку Оленці просто так». «А я хочу подарувати листівку Петрикові за те, що він допоміг мені скласти книжки». «Я хочу подарувати Іванкові листівку за те, що він мій товариш».

II. Основна частина.

1. Фонематична розминка.

- Чистомовки.

Рі-рі-рі — на деревах снігурі.

Ір-ір-ір — горобців повен двір.

Ар-ар-ар — розкриваєм календар.

Ік-ік-ік — незабаром Новий рік!

- Вправа «Запам'ятовую — повторюю».

Учитель промовляє (або проектує на екран) ланцюжки слів. Учні слухають (читають), повторюють. Після кожного рядка варто уточнювати, чим схожі слова; чи можна назвати їх спорідненими або близькими за значенням тощо.

Нора, пора, гора, кора.

Холод, мороз, стужа.

Холод, спека, теплò.

Сніг, сніжок, сніжинка.

Пух, пушок, пушинка.

Подарунки, гостинці, сувеніри.

2. Актуалізація опорних знань.

- Учні відгадують загадку.

Чудо-сани налетіли,

скакуни везуть їх білі.

У саях сидить цариця

білокоса, білолиця,

рукавом махає,

сріблом все вкриває. (*Зима*)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Які слова допомогли відгадати загадку?

- Вправа «Біном фантазій».

— Я називатиму слова. Якщо серед них почуєте «зимове» слово, сплесніть у долоні: *сніг, лід, сніжинка, райдуга, іній, мороз, урок, казка, віхола, заметіль*.

— Об'єднайте два-три слова з почутих у речення.

3. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Якою темою можемо об'єднати чистомовки, загадку, складені речення? (*Зима.*)

— Твори якого розділу ми читали на попередніх уроках? («*Зима вже в гості завітала.*».)

- Робота в групах.

Група 1. Тематична павутинка зі словом *зима*.

Група 2. Сенкан.

Зима.

Морозна, весела.

Прийшла, замела, заморозила.

Зима — пора веселих розваг.

Чарівниця!

Група 3. Кластер.

Для кластера учні можуть використати слова *місяць, грудень, січень, лютий; розваги, санки, лижі, ковзани; сніг, сніговик, сніжки; свято, Різдво, Новий рік* тощо.

— Сьогодні ми ознайомимося із зимовою історією. Це авторська казка, її написав відомий український письменник Василь Струтинський.

4. Робота над казкою «Чому рипить сніжок».

- Вправа «Передбачення».

— Прочитайте заголовок казки. Поставте простим олівцем знак питання у кінці заголовка. Прочитайте тепер заголовок. Чи змогли б ви відповісти на це запитання?

Учитель нагадує, щоб учні витерли позначку олівцем.

— Чи завжди сніг рипить?

- Підготовка до читання казки.

Швидке прочитування слів.

нечутно	гостинці	вуханчик
незчулися	схлипуючи	куцохвостий
пролунав	найдалі	найменшенький
підкрадатися	погладжуючи	беззахисні

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні працюють у групах. Читають текст казки по чергово по одному абзацу.

- Вправа 2 (с. 108).

Тестова перевірка розуміння прочитаного.

Правильні відповіді: 1 — а; 2 — б; 3 — б.

- Гра «Магічний кубик».

Робота в групах. Кожна група має гральний кубик і картку із завданнями. По черзі кидають кубик. Скільки крапок випаде на верхній грані, таке запитання чи завдання треба виконати.

	Яка частина твору тобі сподобалася найбільше?
	Про що цей твір?
	Що нового ти дізнався / дізналася з твору?
	Які вчинки, слова персонажів тобі запам'яталися?
	Які запитання ти хочеш поставити персонажам?
	Над чим варто задуматися після читання твору?

- Гра «Слідопити».

— Знайдіть у казці споріднені слова до слова *засць*. (*Зайчик, зайчата, заяча*.)

— Знайдіть у казці близькі за значенням слова до слова *зайчик*. (*Вуханчик, куцохвостий, найменшенький, малюк, синочок*.)

— Скільки разів у казці вжито словосполучення *Дід Мороз*? (*Три*.)

— У скількох реченнях є знак питання? (*У чотирьох*.)

— У скількох реченнях є знак оклику? (*У двох*.)

— Знайдіть і прочитайте речення, в яких є слово *гостинці*.

- Вправа 3 (с. 108).

Учні в групах обговорюють, коли рипить сніг.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Метод «Капелюшки де Боно».

Білий. Що трапилося з найменшим зайчиком?

Червоний. Як розважалися зайчата?

Чорний. Де поділися братики і сестрички малюка?

Жовтий. Як Дід Мороз привітав заячу родину?

Зелений. Що можна порадити зайчатам?

Синій. Чому рипить сніжок?

2. Домашнє завдання.

— Розкажіть рідним, чому рипить сніжок.

Урок 79. Основа та закінчення слова (с. 108-109).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з поняттями *основа слова, закінчення слова*; вчити розрізняти споріднені слова та форми одного слова; удосконалювати навички виразного читання. *Розвивальна:* розвивати вміння аналізувати, порівнювати, спостережливість, усне мовлення, пам'ять. *Виховна:* виховувати любов до природи.

Засоби навчання. Картки для індивідуальної роботи, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****Організація класу.**

Вже дзвінок сигнал подав,
працювати час настав.

От і ви часу не гайте,
до роботи приступайте.

II. Основна частина.**1. Актуалізація опорних знань.**

- Вправа «Мікрофон».
- Якими за значенням можуть бути слова? (*Близькими, протилежними.*)
- У якому значенні можуть уживатися слова? (*У прямому або переносному.*)
- Доберіть близьке за значенням слово до слова *морозний*. (*Холодний.*)
- Доберіть протилежне за значенням слово до слова *морозний*. (*Спекотний.*)
- У якому значенні, прямому чи переносному, ужито вислів *мороз бере*?
- На що можна поділити слова? (*На склади.*)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми і завдань уроку.

- Доберіть протилежне за значенням слово до слова *початок*. (*Кінець.*)
- Доберіть споріднені слова до слова *кінець*. (*Кінцівка, закінчення, кінчик.*)
- Поміркуйте, які слова треба уписати в речення.

От і казочці ..., а хто слухав — молодець.

П'ятниця — ... робочого тижня.

Зайчєня надгризло ... морквини.

У тексті є зачин, основна частина і ... .

У слові є корінь, ...

- У якому реченні ви не зуміли дібрати потрібне слово? (*В останньому.*)
- Сьогодні ми дізнаємося, з яких частин складається слово.

3. Каліграфічна хвилинка.

Записування буквосполучень, слова *ни ння че закінчення*.

4. Робота з підручником.

- Вправа 4 (перше завдання) на с. 108.

Учні випишують близькі за значенням слова до слова *зайчик* з казки «Чому рипить сніжок»: *вуханчик, куцохвостий, малюк*.

- Чи можемо назвати ці слова спорідненими? (*Ні.*)

- Вправа 4 (друге завдання).

Випишують слова *лісом, лісову*.

- Чи можемо назвати ці слова спорідненими? (*Так.*)

— Прочитайте перше правило на с. 108.

- Вправа 4 (третє і четверте завдання).

Учні випишують виділені слова, позначають закінчення за зразком.

— Прочитайте наступне правило.

- Ознайомлення з поняттям «основа слова».

Виконання п'ятого завдання вправи 4.

Учні позначають основу в записаних словах, ознайомлюються з теоретичним матеріалом.

5. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Тренувальні вправи на визначення закінчень у словах.

Учні працюють на картках.

Картка 1. Списати слова. Позначити закінчення та основу.

Сонце, на сонці, біля сонця, за сонцем.

Хмара, біля хмари, на хмарі, за хмарами, у хмарах, за хмарою.

Картка 2. Списати, дописуючи закінчення у словах.

Ми приїхали на мор.. . На березі мор.. багато піску. Далеко в мор.. видно корабель.

Картка 3. Списати речення, розкриваючи дужки.

Із (сосна) на (ялинка) перестрибують (білка). На (стежка) впали (шишка).

- Диктант.

Працьовиті руки гори вернуть.

Гірка праця, та хліб солодкий.

Легше руками працювати, як головою.

— Підкресліть споріднені слова. Позначте корінь. (*Працьовиті, праця, працювати.*)

- Поняття про нульове закінчення.

— Запишіть слово *хліб*. Утворіть кілька форм цього слова. (*Хліба, у хлібі, за хлібом.*)

— Позначте закінчення у словах.

— У якому слові вам важко визначити закінчення? (*Хліб.*)

— У цьому слові нульове закінчення. Його позначають порожнім віконечком після слова. Таких слів в українській мові багато. Запишіть кілька: *дуб, мед, мороз, ліс.*

- Гра «Так —ні».

Для гри можна використати цеглинки LEGO. На дошці записано (чи спроектовано на екран) позначки кольорів: синій — слова, протилежні за значенням, зелений — слова, близькі за значенням, жовтий — різні форми одного слова, червоний — споріднені слова, блакитний — вислів, ужитий у прямому значенні, помаранчевий — вислів, ужитий в переносному значенні.

- Дитина, дитячий, дитинство.
- Діти, малюки, дітлахи.
- Діти — дорослі.
- Малюки, у малюків, з малюками.
- Малюки граються.
- Сонячні зайчики граються.
- Сонце, сонячний, сонечко.
- Сонячний — похмурий.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

Вправа «Продовж речення». Сьогодні на уроці:

- я дізнався / дізналася ...
- я запам'ятав / запам'ятала ...
- я навчився / навчилася ...
- я повторив / повторила ...
- мені ще важко ...
- мене здивувало ...

2. Домашнє завдання.

Виконати завдання 6 або 7 (на вибір).

Урок 80. Добір спільнокоренових слів. Визначення кореня у словах. А. Качан «Крихта хліба» (с. 109-110).

Мета. *Навчальна:* узагальнити знання учнів про будову слова, навчати розрізняти слова з омонімічними коренями. *Розвивальна:* розвивати вміння аналізувати, порівнювати, усне мовлення, пам'ять, фантазію. *Виховна:* виховувати любов до природи, бажання допомагати птахам узимку.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

II. Основна частина.

1. Артикуляційна зарядка.

- Гра «Ми — пташки».

Учитель починає речення, учні його закінчують.

Зозуля кує: ... (ку-ку, ку-ку!).

Голуб воркує: ... (гу-гу, гу-гу!).

Півень кукурікає: ... (ку-ку-рі-ку!).

Сова кричить: ... (угу-гу, угу-гу!).

- Вправа «Добери словечко».

На екран спроектовано вірш із пропущеними словами. Учні читають спочатку упівголоса, потім — уголос.

Ой летять, летять сніжинки
на будинки, на ... (ялинки),

на дороги, на поля —

біла-біла вся ... (земля)!

Сніг лапятий, сніговий...

Здрастуй, свято — Рік ... (Новий)!

Грицько Бойко

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://deti.e-papa.com.ua/virshi-dlya-ditei/virshi-pro-zimu/1/>

2. Мотивація навчальної діяльності.

Учитель пропонує розгадати анаграми (*горобець, ластівка, снігур, сойка, журавель, ворона, синичка, жайворонок*), дібрати загальну назву до слів-відгадок (*птахи*).

робецьго	касой	равельжу	нисичка
кастівла	гурсні	вонаро	рожайнокво

— Які з цих птахів перелітні? (*Ластівка, журавель, жайворонок*.)

— Які птахи осілі? (*Горобець, снігур, сойка, ворона, синичка*.)

— Як переживають зиму осілі птахи?

— Зима — надто важкий час для пташок, особливо якщо вона морозна, з хурделицями. Важко знайти пташкам під снігом щось їстівне. Взимку день короткий, а щоб вижити, не замерзнути, їжі треба з'їсти набагато більше, ніж влітку. Допомогти птахам можете й ви.

— Сьогодні ми ознайомимося з віршем Анатолія Качана «Крихта хліба». Повторимо граматичний матеріал. А ще підіб'ємо підсумки вивчення першої частини підручника.

3. Робота над віршем Анатолія Качана «Крихта хліба».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Що ви відчуваєте після слухання вірша?

Учні цеглинками LEGO сигналізують про свої відчуття (жовта — гордість, блакитна — смуток, червона — радість, зелена — захоплення, синя — здивування, помаранчева — жаль).

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно напівголосно перечитують вірш. Визначають, що його треба читати не послішпаючи, схвильовано.

- Вправа 2 (с. 109).

Обговорюючи виділене речення, доходять висновку, що взимку птахам дуже дошкуляє голод. Тому навіть хлібна крихта може врятувати життя пташці.

- Вправа 3.

Робота в групах. Кожна група складає пам'ятку для ровесників «Допоможи пташкам узимку».

Орієнтовно пам'ятка може містити такі поради:

- Виготов годівничку із вторинних матеріалів.
- Прикріпи її на дереві (балконі, підвіконні тощо).
- Не забувай класти в годівничку крихти хліба, зерно...
- Стеж, щоб корм не засипало снігом.

4. Повторення граматичного матеріалу.

- Вправа 4 (перше завдання) на с. 110.

Добір споріднених слів до поданих.

Крихта — крихтний, кришити.

Вікно — віконце, віконечко.

Годівниця — годувати, годування.

- Вправа 4 (друге завдання).

Ознайомлення з алгоритмом визначення кореня слів.

Зіставлення понять *споріднені* та *спільнокореневі* слова.

- Вправа 4 (третє завдання).

Учні визначають, що в першому рядку «зайве» слово *булочка*, у другому — *пшоно*, у третьому — *холод*.

— Доберіть спільнокореневі слова до «зайвих» слів. Визначте корінь.

Булочка — булка, булочний.

Пшоно — пшонце, пшоняний.

Холод — холодний, холодить.

- Гра «Так — ні».

Учитель називає пари слів, учні за допомогою червоних і зелених цеглинок LEGO показують відповідь «Так», якщо слова в цій парі споріднені. Якщо у словах спільні частини тільки звучать однаково, але мають різне значення, учні показують відповідь «Ні».

Літо — літечко;

вода — водичка;

літати — літак;

гора — горіти;

водити — водяний;

берег — берегти;

син — синій;

сад — садок;

мило — милий.

5. Узагальнення вивченого за I семестр.

Можна запропонувати учням самостійно визначити свої досягнення, заповнивши таблицю.

		Так	Ні
1	Я добре знаю алфавіт		
2	Я вмію розміщувати слова за алфавітом		
3	Я вмію користуватися словником		
4	Я вмію розрізняти звуки за звучанням (голосний — приголосний; твердий — м'який; дзвінкий — глухий)		
5	Я знаю правила переносу слів з рядка в рядок		
6	Я знаю, коли у словах треба ставити апостроф		
7	Я розумію, коли слова уживаються в прямому, а коли — у переносному значеннях		
8	Я розрізняю слова, близькі чи протилежні за значенням		
9	Я вмію добирати споріднені слова та визначати корінь		
10	Я вмію розрізняти форми одного слова, визначати закінчення		

III. Заключна частина.

Учитель висловлює побажання на зимові канікули.

II семестр

Частина мови

Урок 81. Краса зимової природи. За М. Магерею «Омелюхи». Вибіркове читання тексту (с. 3-6).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з підручником (частина 2), з оповіданням Миколи Магери «Омелюхи»; вчити ставити запитання за змістом прочитаного твору, відшукувати відповіді на поставлені запитання; удосконалювати читацькі навички. *Розвивальна:* розвивати вміння аналізувати, порівнювати, усне мовлення, пам'ять, фантазію. *Виховна:* виховувати любов до природи, бажання допомагати птахам узимку.

Засоби навчання. Гральні кубики, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

II. Основна частина.

1. Ознайомлення з підручником (частина 2).

— Ви вже знаєте, що вміння добре читати дуже важливе для кожного. Адже той, хто читає швидко, вдумливо, краще засвоює усі предмети. На уроках української мови та читання ми продовжуватимемо удосконалювати читацькі навички.

— Розгляньте підручник (частину 2). Чи схожий він на попередню частину? Чим саме?

— Пригадайте, які умовні позначки використовують у підручнику (с. 2).

— Попрацюйте в парах. Пригадайте, які державні символи має наша Україна (с. 3). Прочитайте одні одним текст Державного Гімну України.

2. Ознайомлення з мотиваційним зверненням до учнів (с. 4).

— Розгляньте малюнок на с. 4. Яка пора року зображена? Хто зображений? Куди поспішають діти? Чи можемо сказати, що це — школярі? Доведіть свою думку.

— Прочитайте упівголоса текст. Як ви гадаєте, хто звертається до вас? (*Автори підручника.*)

— Про що ви довідалися зі звернення?

3. Підготовка до сприймання нового матеріалу.

— Прочитайте назву розділу. (*Краса зимової природи.*)

— Чи погоджуєтеся ви з думкою, що взимку можна милуватися красою природи? Висловлюйтеся за зразком.

Так / ні, я погоджуюся / не погоджуюся з цією думкою.

Я вважаю, що ..., бо ... .

Наприклад, ...

Отже, ... (*зроби висновок.*)

4. «Щоденні 5». Збагачення словникового запасу.

- Вправа 1, завдання 1 (с. 5).

— Прочитайте слова пошепки. Які з них вам незрозумілі?

— Доберіть близькі за значенням слова до слова *мешканці*. (*Жителі, населення, громадяни.*)

— Як по-іншому можна сказати *він незчувся*? (*Він не збагнув.*)

- Вправа 1, завдання 2.

— Доповніть речення словами з дужок. (*Горобини, червоні люстри, громадяни, жителі.*)

5. Робота над оповіданням «Омелюхи».

- Вправа «Передбачення».

— Прочитайте заголовок оповідання. Розгляньте малюнок. Про кого, на вашу думку, йтиметься в оповіданні?

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно читають текст. Після читання учитель з'ясовує, чи все було зрозумілим.

— Чи справдилися ваші передбачення?

— Назвіть персонажів оповідання. (*Василь Іванович, тітка Фросина, оповідач.*)

- Спостереження за мовою твору.

— Прочитайте перший абзац оповідання.

— Як автор описує горобинний куток? Які вислови вжиті в переносному значенні? (*Сонечко фарбує; дерева займаються вогнями.*)

— Знайдіть у тексті вислови, які використовує автор для опису горобини. (*Казкові красуні; витрущують зі своїх білих парасольок неповторні парфуми; ягідки в парасольках; милують очі; червонолюстрові дерева.*)

— Якими автор побачив пташок? (*З невеликими чубчиками; тіло рудувате, місцями буре; крила мають і білі, і червоні, і жовті, і чорні пір'їнки.*)

— Чому пташок називають омелюхами? (*Тому що вони полюбляють ласувати плодами омели білої.*)

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

— Попрацюйте в парах. Прочитайте в особах розмову Василя Івановича і тітки Фросини. Звертайте увагу на розділові знаки. Визначте, чиї слова треба читати здивовано, а чиї — впевнено, доброзичливо.

— Що цікавого ви дізналися з прочитаної розмови?

- Вправа 3 (с. 6).

Після перегляду відеоролика учні обмінюються враженнями про побачене. Зіставляють зі змістом оповідання.

- Гра «Магічний кубик».

Робота в групах. Кожна група має гральний кубик і картку із завданнями. По черзі кидають кубик. Скільки крапок випаде на верхній грані, таке запитання чи завдання треба виконати.

	Яка частина твору тобі сподобалася найбільше?
	Про що цей твір?
	Що нового ти дізнався / дізналася з твору?
	Які вчинки, слова персонажів тобі запам'яталися?
	Які запитання ти хочеш поставити персонажам?
	Над чим варто задуматися після читання твору?

- Гра «Слідопити».

— Які слова, близькі за значенням до слова *птахи*, є в оповіданні? (*Гості, пернаті, пташки, омелюхи і граки, красені.*)

— Як омелюхи ласували ягідками горобини? (*Вибирали з ягід зернятка, а м'якуш кидали на сніг.*)

— Як птахи допомагають розповсюджувати омелу? (*Насіння омели клейке, прилипає до лапок та пір'я птахів. Вони й розносять насінини з дерева на дерево.*)

- Визначення головної думки твору.

— Чому омелюхи ласують спочатку горобиною, а потім омелою? (*Горобина смачніша і привабливіша. Омела не така помітна, але коли нічого їсти, птахи смакують омелою.*)

— Чи потрібно підгодовувати омелюхів? (*Узимку, особливо коли сильні морози, треба підгодовувати усіх птахів. Адже голод дошкуляє їм більше, ніж мороз.*)

— Яка головна думка оповідання? (*Узимку природа теж буває гарною, проте варто пам'ятати про пернатих: не лише милуватися красою, а й підгодовувати їх.*)

III. Заключна частина.

Рефлексія.

— Оцініть свою роботу на уроці за допомогою цеглинок LEGO, прокоментуйте:

жовта — найкраще мені вдалося...

синя — я можу похвалити себе за...

зелена — я можу похвалити однокласників за...

помаранчева — я задоволений / задоволена своєю роботою, тому що...

червона — я незадоволений / незадоволена своєю роботою, тому що...

Урок 82. Частини мови. Формування уявлень про частини мови. Дослідження мовних явищ (с. 7).

Мета. *Навчальна:* розширювати знання учнів про слово, вчити групувати предмети на тематичні групи залежно від того, на яке питання вони відповідають; розвивати вміння розподіляти ряд слів на групи за смисловою ознакою; вчити досліджувати мовні явища, формувати в учнів уявлення про частини мови. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати бажання бути милосердним та співчутливим, пізнавальні інтереси.

Засоби навчання. Гральні кубики, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****Організація класу.**

Вправа «Вітання».

— Сьогодні ми зібралися в чудовому класі. Поряд з вами друзі і подруги — однокласники й однокласниці. Усміхніться до них. Побажайте собі та всім людям добра і світла. Нехай новий день принесе гарні думки, які переростуть у гарні справи. Успіхів вам!

II. Основна частина.**1. Актуалізація опорних знань.**

- Слухання вірша.

Не лінивець і не сплюх
гість північний — омельюх.
Влітку тут він не буває,
лиш на зиму прилітає.
Скаче він по горобині
в червоносенькій хустині.
Одне гронце оббирає,

ОМЕЛЮХ

а на інше позирає.
Птах в роботі не скучає,
всі дерева облітає,
скрізь стрибає, наче свій.
А як стихне сніговій,
день весняний завітає —
знов на Північ відлітає.

Василь Вітка

Джерело: http://web.archive.org/save/http://chytanka.com.ua/ebooks/index.php?action=url/view&url_id=2029

— Про кого йдеться у вірші?

— Чи схожий вірш за змістом з оповіданням Миколи Магери?

- Каліграфічна хвилинка.

Написання буквосполучень, слова *ом е ллю юх омельюх*.

Виконання завдання на вибір учнів:

- побудувати звукову модель слова *омельюх*;
- скласти і записати речення зі словом *омельюх*;
- поділити на склади для переносу слово *омельюхи*.

- Робота в групах.

I група. Вправа «Асоціативний куш» до слова *омельюх*.

Орієнтовно учні можуть дібрати слова *північ, згряя, птахи, приліт, ягоди* тощо.

II група. Вправа «Кластер». Слово *омельюх*.

Слова: *горобина, омела, шипишина, калина; пір'я, строкате, чубчик, невеликий* тощо.

III група. Гра «Наповни мисочку для омельюха».

— Прочитайте слова. Виберіть серед них ті, чим може поласувати омельюх.

Сухарики, ягоди, каштани, бруньки, мошки, огірки, метелики, комарі, вужі.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Гра «Закінч речення».
- Слово має ... (*лексичне значення*).
- Слова за своїм значенням можуть об'єднуватися в ... (*тематичні групи*).
- Тематичні групи об'єднуються за такими ознаками, як ... (*пори року, дні тижня, колір, форма, матеріал, почуття* ...).

— Слова можуть об'єднуватися ще в одну тематичну групу. Найуважніші та найстаранніші учні дізнаються про цю таємницю української мови сьогодні на уроці!

3. Сприймання та засвоєння нового матеріалу.

— Мовознавці помітили особливість слів. Вони можуть об'єднуватися в тематичні групи залежно від того, на яке питання відповідають. Слова кожної групи мають однакові ознаки. Це допомагає краще розуміти мову, правильно писати слова.

- Виконання вправи 4 (с. 7).

Учні проводять покрокове мовне дослідження.

— Прочитайте слова першої колонки (с. 5). Записуйте слова, ставлячи питання до них:

(що?) парасольки (що?) парфуми (хто?) мешканці

Висновок: до слів першої колонки ставимо питання *хто? що?*

— Запишіть слова другої колонки, ставте питання до них:

(яке?) просторе (який?) горобинний (які?) червонолюстрові

Висновок: до слів другої колонки ставимо питання *який? яке? які?*

— Запишіть слова третьої колонки, ставте питання до них:

(що роблять?) займаються (що зроблять?) візьмуться (що зробив?) незчувся

Висновок: до слів третьої колонки ставимо питання *що роблять? що зроблять? що зробив?*

— Ознайомтеся з правилом. Як називаються групи слів, які відповідають на одні й ті ж питання?

(Частинами мови.)

4. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

Виконання завдань вправи 5.

- Завдання 1.

Учні списують речення, підкреслюють словосполучення *сонечко фарбує*.

— Поставте питання до слова *сонечко*. (Що?)

— Які ще слова в цьому реченні відповідають на питання *що?* (Ягідка, горобина, колір.)

- Завдання 2.

Учні списують речення, уставляючи пропущені слова.

— Поставте питання до вписаних слів. (Які? Невеликі. Яке? Рудувате, буре. Які? Білі, червоні, жовті, чорні. Хто? Омелюх.)

— Чи до однієї частини мови належать уставлені слова? (Ні. Тому що відповідають на різні питання.)

- Завдання 3.

— Які слова ви вставили? (Учителем, омелюхів.)

— Які питання поставите до цих слів?

- Тренувальні вправи.

— Прочитайте загадку (спроектовану на екран).

Руда, руда рудниця
рудим хвостом гордиться.

В неї шубка найтишніша,
в неї вдача — найхитріша. (Лисиця)

Тамара Коломієць

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— На які питання відповідають виділені слова?

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Метод «Шість капелюхів де Б'но».

Білий. Для чого потрібно вивчати частини мови?

Червоний. Яке завдання було цікаво виконувати?

Жовтий. Що гарного, на вашу думку, трапилося на уроці?

Чорний. Над яким завданням вам довелося добре поміркувати?

Зелений. Що ви порадили б собі? Що ви порадили б однокласникам?

Синій. Які зерна мудрості подарував вам урок?

2. Домашнє завдання.

Вправа 5, завдання 4-6 на с.7. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 83. Вправи на розрізнення спільнокореневих слів, різних частин мови. Січень святами багатий. За В. Скуратівським «Старий Новий рік та свято Василя» (с. 8-9).

Мета. *Навчальна:* розширювати знання учнів про слово, удосконалювати вміння групувати предмети на тематичні групи залежно від того, на яке питання вони відповідають; ознайомити з уривком із книги Василя Скуратівського «Місяцелік», з традиціями щедрування. *Розвивальна:* розвивати спостережливність, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси, бажання вивчати народні традиції.

Засоби навчання. Картки із завданнями, книга В. Скуратівського «Місяцелік», картки з датами та назвами січневих свят, «Сходинки успіху», стікери.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

— Діти, сьогодні у нас цікавий урок, адже він принесе нові знання. Ви сповнені енергії, готові впоратися з найважчим завданням. Подаруйте свої усмішки мені, а я усміхнуся вам. Побажаємо одне одному успіху. Берімося до роботи!

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Перевірка домашнього завдання.

— Що автор називає сніговими метеликами? (*Сніжинки.*)

— Поставте питання до слова *сніжинки*. (*Що?*)

— Яке спільнокореневе слово до слова *сніжинки* є у вірші? (*Снігові.*)

— Поставте питання до слова *снігові*. (*Які?*)

— Які спільнокореневі слова до слова *снігові* ви дібрали?

— А до слова *веселики*?

— У скількох словах наголошений третій склад? (*У п'яти: неспокійні, метушливі, пустуни, закружляли, снігові.*)

- Вправа «Броунівський рух».

Учні обирають картки різних кольорів. Самостійно виконують завдання. Відтак об'єднуються у групи за кольором карток, звіряються, чи правильно виконали завдання.

Картка 1 (червона)

- Прочитайте загадку.

Новий рік розпочинає,
зі святами привітає,

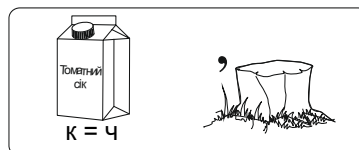
щедрувати діток водить,
на ялинці хороводить. (*Січень*)

Леся Вознюк

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

Картка 2 (жовта)

- Розгадайте ребус.

Картка 3 (зелена)

- Уставте в слова букви. Із усталених букв складіть слово.

Бабу_я, радіс_ий, лел_ка, _итання, в_рші, óлен_.

- Каліграфічна хвилинка.

Написання буквосполучень, слів *сі че нь січень у січні*.

Виконання завдання на вибір.

- Скласти речення зі словом *січень*.
- Побудувати звукову модель слова *січень*.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Прочитайте назву розділу. (*Січень святами багатий.*)

— Чому, на вашу думку, так кажуть? (*У січні відзначають і Новий рік, і Різдво Христове, і Водохреща... А ще під час цих свят колядують, щедрують...*)

— Сьогодні ми ознайомимося зі святом, яке має цікаву назву. Це Старий Новий рік. Дивна назва, чи не так? Чому є таке свято і чим воно особливе допоможе дізнатися уривок з книги дослідника народних звичаїв та обрядів Василя Скуратівського «Місяцелік».

3. Підготовка до сприймання твору.

- Вправа 1 (с. 8).

Учні пригадують назви свят та дати, коли їх відзначають, створюють своєрідний святковий січневий календарик.

- Вправа 2 (перше і друге завдання).

Читання слів, дослідження їх значення, приналежності до частин мови.

— Прочитайте слова кожного стовпчика.

— Поставте питання до слів. (*Що? Що робити? Хто?*)

— Прочитайте слова рядками. Що цікавого ви помітили? (*У кожному рядку слова спільнокореневі.*)

4. Опрацювання уривка з книги «Місяцелік».

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Читання з позначками.

Учні самостійно напівголосно читають текст. Роблять олівцем помітки на берегах: «+» — це мені відомо; «?» — не зовсім зрозуміло; «V» — це цікаво.

Після читання з'ясовують значення слів чи висловів, які були незрозумілими під час первинного читання.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Виконання завдань вправи 3 (с. 9).

Після перегляду відеоролика обмінюються враженнями про побачене (що сподобалося, запам'яталося; чи хотіли б бути учасниками таких дійств тощо).

- Виконання вправи 4.

— Чи зрозуміли ви, чому свято має назву Старий Новий рік?

— Де можна більше дізнатися про назву свята?

- Вправа 5, завдання 1.

Виписують виділені слова з тексту Василя Скуратівського, добирають до них протилежні за значенням:

ранкова — вечірня; найкращий — найгірший; спізнивався — встигав.
— Поставте питання до кожної пари слів. До скількох частин мови належать слова? (*До двох.*)

- Вправа 5, завдання 2.

Добір спільнокореневих слів:

Щастя — (*що?*) щастячко, (*який?*) щасливий; (*що зробити?*) ошчасливити.

Здоров'я — (*що?*) здоров'ячко, (*який?*) здоровий, (*що зробити?*) оздоровити.

- Гра «Яке слово зайве?».

Парта, стілець, веселка, килим, книжка, бігають.

Зимовий, білосніжний, святковий, червень, захоплюючий, допитливий.

Десять, дев'ять, сорок, жовтий, два, дванадцять.

Читають, малюють, думають, м'яч, дружать, розмовляють.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Сходинок успіху».

Учні, оцінивши свою роботу на уроці, прикріплюють стікери на зображенні сходинок, коментують, що вдалося виконати швидко, які труднощі виникали під час виконання завдань.

2. Домашнє завдання.

Вправа 5 (завдання 3, 4) на с. 9.

Урок 84. За В. Скуратівським «19 січня — Водохреща». Репродукція картини С. Брунса «Водохреща». Розвиток мовлення. «Порівнюємо текст і картину» (с. 9-11).

Мета. *Навчальна:* ознайомити з уривком із книги Василя Скуратівського «Місяцелік», та репродукцією картини Станіслава Брунса «Водохреща»; вчити порівнювати зміст твору та зображене на картині; дати поняття про слова, що називають предмети. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси, бажання вивчати народні традиції.

Засоби навчання. Картки із завданнями.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

— Який сьогодні день? Хочете, щоб він був кращим? Зробімо подарунок одні одним. Але незвичний. Хтось показуватиме свій подарунок за допомогою жестів і міміки. Інші діти спробують відгадати, що це за подарунок.

— Діти, як ви гадаєте, що ми робитимемо з подарунками? (*Гратимемося.*)

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Перевірка домашнього завдання.

— Прочитайте виразно засівалку.

— Коли засівають родичів, друзів, знайомих? (*На Старий Новий рік.*)

— Які засівалки ви знаєте? Прорекламуйте.

— Що означає слово *віншувати*? Які близькі за значенням слова ви записали? (*Поздоровляти, вітати.*)

— Яке питання ставимо до слова *віншувати*? (*Що робити?*)

— Утворіть спільнокореневе слово, яке відповідало б на питання *що*? (*Віншування.*)

- Гра «Утвори слово».

— Утворіть нове слово з останніх складів слів *мороз, голова, крига*. (*Розвага.*)

Учні відгадують слово *розваги*.

- Вправа «Криголам».

Робота в групах. У кожній групі картка. Діти придумують і записують речення на кожному літеру слова *розвага*.

Зразок:

Р	Рухливих ігор так багато!
О	Об'єднаймося в групи, команди.
З	Захоплюючи книжки, загадки, головоломки.
В	Всі разом.
А	Абсолютне розуміння.
Г	Граються усі!
А	А можна ще погратися?

- Каліграфічна хвилинка.

Учні записують буквосполучення, слова *аб, зв забави розваги*.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Пригадайте назву книги Василя Скуратівського, в якій розповідається про звичаї нашого народу. (*«Місяцелік».*)

— Чи про всі звичаї ви вже дізналися?

— Сьогодні ознайомимося з традиціями, які пов'язані зі святом Водохреща. По-іншому це свято називають Богоявлення Господне.

3. Опрацювання уривка з книги «Місяцелік».

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Читання з позначками.

Учні самостійно напівголосно читають текст. Роблять олівцем помітки на берегах: «+» — це мені відомо; «?» — не зовсім зрозуміло; «V» — це цікаво.

Після читання з'ясовують значення слів чи висловів, які були незрозумілими під час первинного читання.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Виконання вправи 2 на с. 10.

4. Розвиток зв'язного мовлення.

— Розгляньте репродукцію картини Станіслава Брунка.

— Прочитайте назву картини.

— Попрацюйте в групах. Обговоріть, які кольори переважають на картині, де відбувається обряд, хто є учасниками освячення.

— Порівняйте репродукцію картини Станіслава Брунка й уривок з книги Василя Скуратівського.

5. Сприймання та засвоєння граматичного матеріалу.

- Вправа 4 (завдання 1).

Учні виписують речення, ставлять питання до виділених слів: (*хто?*) *дівчата*, (*що?*) *щотики*.

- Вправа 4 (завдання 2).

— Які слова ви усталили в речення? (*Чоловіки, жінки.*)

— Що означають слова *дівчата, чоловіки, жінки*? (*Назви людей, істот.*)

— Яке питання ви ставили до цих слів? (*Хто?*)

— Кого, на вашу думку, ще називають істотами? (*Тварин.*)

— Наведіть приклади назв тварин. Ставте питання до кожного слова.

— Прочитайте перше правило на с. 11.

Аналогічно досліджують слова — назви неістот (*щотики, свята, морози*).

6. Узагальнення і систематизація знань.

- Відгадування загадок.

Учні відгадують загадки, ставлять питання до слова-відгадки.

В нас узимку білим цвітом
сад зацвів, неначе літом. (*Іній*)

Голодна — мукає, сита — жує,
дітям молоко дає. (*Корова*)

Летить — пищить, сяде — мовчить.

Хто його вб'є — свою кров проллє. (*Комар*)

Що у бурю, хуртовину
виростає біля тину? (*Кучугура*)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Гра «Моє питання».

— Діти, а тепер попрацюймо в групах. Вам потрібно стрілочкою з'єднати слово з відповідним питанням: *хто?* або *що?*

Картка 1.

<i>Хто?</i>			<i>Що?</i>	
засць	телевізор	ведмідь	диван	верба

Картка 2.

<i>Хто?</i>			<i>Що?</i>	
їжак	дятел	календар	журавель	медаль

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон».

— Що цікавого про слова ви дізналися?

— До яких слів потрібно ставити питання *хто?*, а до яких — *що?*

— Який вид роботи вам найбільше сподобався?

— Що було найважче?

— З чим ви легко впоралися?

— Яке питання ви поставите до слова *загадка*?

2. Домашнє завдання.

Вправа 4 (третє завдання) на с. 11.

Слова, що називають предмети

Урок 85. Слова, що називають предмети. За О. Буценом «Гуля». Обговорення вчинків персонажів оповідання (с. 11-12).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з оповіданням Олега Буценка «Гуля»; вчити оцінювати вчинки дійових осіб; удосконалювати читацькі навички. *Розвивальна:* розвивати вміння читати в особах, додержуючись інтонавання відповідно до авторських вказівок; комунікативні вміння, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати почуття дружби, співпереживання.

Засоби навчання. Картки з надрукованими реченнями, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «Очікування».

— Що ви очікуєте від уроку?

II. Основна частина.

1. Фонетична зарядка.

— Понюхайте квіти.

— Подуйте, як вітер.

— Як квакає жабка?

— Як шипить лебідь?

- Вправа «Прочитай, запам'ятай, повтори!»

Учитель проєктує на екран групи слів (на кілька секунд). Учні очима прочитують. Після того як слова зникають, повторюють слова.

Зима, зимовий, зимувати.

Сніг, сніжинка, сніговий, засніжило.

Мороз, морозець, морозний, морозяний, заморозив.

Ковзани, ковзанярі, ковзанка, ковзаються.

— Чим цікавий кожен ланцюжок слів?

— Який ланцюжок було найважче запам'ятати?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Прочитайте з екрана вірш.

Є у мене ковзани,

ковзани-пустуни.

Тільки ранок наступає —

вже на вулиці вони.

Їм сподобавсь дуже лід —

я ж спізнився на обід.

І мені сказала мама:

— Просто горе з ковзанами!

Отакі-то ковзани,

ковзани-пустуни!

Грицько Бойко

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://www.megaznaika.com.ua/lyrics/kovzany-pustuny/>

— Який у вас настрій після читання вірша?

— Чому автор називає ковзани пустунами?

— Чи вмієте ви кататися на ковзанах?

— Чи пам'ятаєте правила безпечного катання?

— Сьогодні ми ознайомимося з оповіданням Олега Буценка «Гуля».

3. Робота над оповіданням (с. 11-12).

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

— Коли відбувалися події?

— Хто головна дійова особа оповідання?

- Підготовка до самостійного читання твору.

Швидке прочитування слів, спроектованих на екран.

скували

насупився

розчистили

майданчик

пхикнув

неквапливо

невдало
спустився

потилиця
сміються

третьокласник
принишки

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

— Де діти облаштували ковзанку?

— Як діти розважалися у дворі?

— Яким був настрій Юрка, коли він виходив на ковзанку?

— Як хлопчик катався?

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Виконання вправи 2 (с. 12).

Учні наводять приклади ситуацій, які траплялися з ними під час зимових розваг.

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

Учні добирають синоніми до слова *глузувати* (*насміхатися, сміятися*).

— Доберіть близькі та протилежні за значенням слова до слів:

сміються (регочуть, хіхікають)

здорова (велика, чимала)

сміються (плачуть)

здорова (маленька)

- Обговорення вчинків персонажів.

Вправа 3 (с. 12).

Учні працюють в групах. Складання висловлювання за зразком.

Я вважаю, що дівчатка вчинили ...,
тому що ... .

Я вважаю, що Миколка вчинив ... ,
тому що ...

Я можу довести це на прикладі ... .

Я можу довести це на прикладі ... .

Я роблю висновок, що ... .

Я роблю висновок, що ... .

— Складіть кілька порад для дівчаток. (*Дівчатка, не треба насміхатися над тим, в кого щось не вдається. Постарайтеся допомогти молодшим.*)

- Визначення головної думки оповідання.

— Які риси характеру Миколки проявилися у його вчинках? (*Розсудливість, впевненість, доброзичливість, товариськість...*)

— Це позитивні чи негативні риси? (*Позитивні.*)

— Як ви гадаєте, чи зрозумів Юрко, що не треба впадати у відчай, якщо навіть чогось не вмієш? (*Так. Побачивши гулю Миколки, Юрко зрозумів, що навчитися ковзатися без падінь і гуль неможливо.*)

— Хто, на вашу думку, навчить Юрка кататися?

— Яка головна думка оповідання? (*Тільки наполегливі тренування та справжня дружба допоможуть подолати труднощі.*)

- Вправа «Установи послідовність».

Учні працюють у групах. Кожна група має набір кольорових смужок, на яких надруковані речення з оповідання. Треба розмістити цеглинки LEGO в такому порядку, як відбувалися події в казці.

Речення:

(3) Прикро стало Юркові, що не вміє кататись.

(5) На лобі Миколки красувалася величезна гуля.

(1) Міцно скували землю морози.

(6) Дівчатка पनिшки, перестали сміятися.

(2) Радий Юрко, що в нього нові ковзани.

(4) Під'їхав до Юрка третьокласник Микола.

III. Заключна частина.

Рефлексія. Вправа «Так — ні».

Учні сигналізують зеленою й червоною цеглинками, чи погоджуються із твердженнями.

- Ми прочитали оповідання «Гуля».
- Автор оповідання Василь Слабошпицький.
- Юркові тато подарував ковзани.
- Юрко зрадив, що в нього нові ковзани.
- Дівчатка вчили Юрка кататися на ковзанах.
- Тільки наполегливість допомагає перемагати труднощі.

Урок 86. Виділення слів — назв предметів з мовного потоку (с. 12-13).

Мета. *Навчальна:* розширити знання учнів про слова, що називають предмети, навчати знаходити такі слова в тексті; вчити ставити питання до назв істот та неістот. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси, бажання дотримуватися правил безпечної поведінки під час розваг у зимовий період.

Засоби навчання. Картки із завданнями, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****Організація класу.**

Тихо звучить музика. Діти стають у коло. Після кожної команди учні об'єднуються в пари. Рухами демонструють привітання в різних ролях.

- Якщо б ви виконували роль дзиги, як би ви привіталися?
- Якщо б ви виконували роль скакалки, як би ви привіталися?
- Якщо б ви виконували роль м'яча, як би ви привіталися?
- Якщо б ви виконували роль санчат, як би ви привіталися?
- Якщо б ви виконували роль лиж, як би ви привіталися?

II. Основна частина.**1. Актуалізація опорних знань.**

— Відгадайте загадку.

Як замерзне річка й став,
то не ловлять більше гав.

Лід розписують вони —
гостроносі ... (ковзани).

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Гра «Греба — не можна».

Учитель проєктує на екран твердження, учні сигналізують зеленою цеглинкою, якщо погоджуються з твердженням, червоною — якщо не погоджуються.

- На ковзанах можуть кататися і хлопчики, і дівчатка.
- Ковзанку можна облаштувати на ставку.
- На ковзани треба одягати спеціальні чохли, коли йдеш у них по тротуару.
- На ковзанку можна приходити з тваринами.
- Дошкільнята повинні бути на ковзанці тільки у супроводі дорослих.
- На ковзанці можна рухатися у будь-якому напрямку.
- На ковзанці бажано рухатися за годинниковою стрілкою, щоб уникнути зіткнення з іншими ковзанярами.
- Виконання завдань на картках.

Картка 1. Написати тематичну групу слів, які описують ковзани.

Ковзани (які?) (нові, зручні, швидкі, ...)

Картка 2. Напиши тематичну групу слів, які означають дії ковзанів.

Ковзани (що роблять?) (мчать, залишають, виписують, ...)

Картка 3. Скласти «Асоціативний куш» зі словом *ковзани*.

Картка 4. Скласти «Кластер» зі словом *ковзани*.

Для «Асоціативного куша» чи «Кластера» орієнтовно можуть дібрати слова *спорт, здоров'я, рух, змагання, відпочинок* тощо.

2. Каліграфічна хвилинка.

Учні записують буквосполучення та слово *ов вз ан ковзани*.

Виконують завдання на вибір:

- поділити на склади для переносу слово *ковзани*;
- скласти і записати речення зі словом *ковзани*.

3. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Діти, а чи знаєте ви, що в українській мові є ще багато-багато таємниць? Хочете дізнатися? Будьте уважними, старанно виконуйте всі завдання, й дізнаєтеся на уроці одну з таємниць.

4. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Виконання першого завдання вправи 4 (с. 12).

Діти випишують виділені слова, ставлячи до них питання, добирають і записують по кілька спільнокорених.

(*Хто?*) хлопчаки; хлопці, хлоп'ячий, хлопчята.
(*Що?*) ковзани; ковзанка, ковзанярський, ковзанярі.
(*Хто?*) дівчатка; дівчина, дівчачий, дівчаточка.
(*Що?*) шнурок; шнурочок, шнурувати, шнурівка.

- Виконання другого завдання вправи 4.

Орієнтовно учні можуть скласти речення:

На лижах, ковзанах, санчатах можна кататися у безпечних місцях.
Дорога призначена для руху автотранспорту.
Гірка поблизу дороги — небезпечне місце для катання.

- Виконання третього завдання вправи 4.

Учні перечитують два абзаци оповідання Олега Буценка «Гуля». Перед написанням диктанту варто пригадати правила переносу слів з рядка в рядок. Звернути увагу на перенос слів *майданчик, хлопчаки, ковзанка*.

Після написання диктанту можна запропонувати учням обмінятися зошитами й звірити роботу сусіда / сусідки з підручником, або самостійно звірити написане з текстом у підручнику.

- Виконання завдань на картках.

Картка 1. Підкреслити однією лінією слова, які відповідають на питання *хто?*, двома лініями — які відповідають на питання *що?*. Дописати три слова, які відповідають на питання *хто?*

Щука, верба, короп, тополя, сом, липа.

Картка 2. Підкреслити однією лінією слова, які відповідають на питання *хто?*, двома лініями — які відповідають на питання *що?*. Дописати три слова, які відповідають на питання *що?*.

Заєць, картопля, капуста, ведмідь, цибуля, квасоля, лисиця, вовк.

5. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Гра «Хто біля тебе поруч».

Уявіть, що ви королева / король у країні Мовляндії.

Напишіть вісім назв предметів, жителів вашого королівства, які відповідають на питання *хто?*

Напишіть вісім назв предметів, жителів вашого королівства, які відповідають на питання *що?*

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Виконання вправи 4 (завдання 4-5) на с. 12-13. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

2. Стратегія «Ромашка Блума».

На пелюстках ромашки написані запитання.

Просте. Про які слова ви дізналися на уроці?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, до назв предметів ставимо питання *хто? який?*

Інтерпретаційне. Назвіть п'ять слів — назв істот.

Творче. Чи хотіли б ви більше дізнатися про слова, які називають предмети?

Оціночне. Чи потрібні слова — назви предметів в українській мові?

Практичне. Які назви предметів ви вживаєте у своєму мовленні найчастіше?

**Урок 87. Змінювання слів, які відповідають на питання *хто?* *що?*, за числами (один — багато).
М. Познанська «Випав сніг» (с. 13).**

Мета. *Навчальна:* удосконалювати навички учнів розрізняти назви предметів у мовному потоці, навчати змінювати назви предметів за зразком *один — багато*; вчити добирати образні порівняння; удосконалювати навички виразного читання поетичних творів. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси, любов до української мови.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

— Голосистий дзвінок покликав усіх учнів до нас на урок. Діти, яким має бути наш урок, яким ви його уявляєте? А якими будете ви на уроці?

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Перевірка домашнього завдання.

— Прочитайте слова-відгадки, до яких ви поставили питання *що?* (*Санчата, ліжжі, сніжинка.*)

— У яку тематичну групу можемо об'єднати ці слова? (*Зима.*)

— Прочитайте слова-відгадки, до яких ви поставили питання *хто?* (*Качка, павук.*)

— До якої тематичної групи належать ці слова? (*Тварини.*)

— Поділіть на склади для переносу по одному слову з кожної групи (на вибір).

— Пригадайте, до яких слів ставимо питання *хто?* Наведіть кілька прикладів таких слів.

— Пригадайте, до яких слів ставимо питання *що?* Наведіть кілька прикладів таких слів.

- Розподільний диктант.

— Я читатиму слова, а ви запишіть їх у дві колонки: у ліву — слова, які відповідають на питання *хто?*, у праву — слова, які відповідають на питання *що?*

Слова для диктанту: *гайок, ведмідь, дятел, мороз, синичка, берізка, заєць, ялинка.*

Перевірку можна провести за такими запитаннями і завданнями.

— У якому слові — назві істоти три склади? (*Синичка.*)

— У якому слові — назві істоти звуків менше, ніж букв? (*Ведмідь.*)

— У якому слові — назві істоти перший звук м'який приголосний? (*Дятел.*)

— У яких словах — назвах неістот є звук [й]? (*Гайок, ялинка.*)

— Як по-різному можна перенести з рядка в рядок слово *берізка*? (*Бе-різка, бері-зка, беріз-ка.*)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Гра «Відповідаю цеглинками».

Якщо твердження правильне, діти показують зелену цеглинку, якщо хибне — червону цеглинку.

- В українській мові є слова, які називають предмети.
- До слів — назв предметів можна поставити питання *хто?* або *що?*
- Питання *хто?* ставимо до назв істот.
- Слова *курка, олень* називають істот.
- Слова *кінь, курчатко, поле* відповідають на питання *хто?*
- Слова *заметіль, віхола, хуртовина, снігопад* відповідають на питання *що?*

— Отож, на попередні уроках ми ознайомилися зі словами — назвами предметів. А чи всі таємниці назв предметів ви вже знаєте? Сьогодні продовжимо досліджувати таємниці таких слів. Ви дізнаєтеся, як вони можуть змінюватися. А допоможе нам провести таке дослідження вірш Марії Познанської «Випав сніг».

3. Сприймання та засвоєння нового матеріалу.

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш (с. 13).

— Що ви відчуваєте після слухання вірша?

Учні піднімають цеглинку LEGO.

жовта — гордість

блакитна — смуток

червона — радість

зелена — захоплення

синя — здивування

помаранчева — жаль

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Робота в парах чи малих групах.

— Читайте вірш упівголоса. Порадьтеся, які слова треба виділити логічним наголосом, де зробити паузи (короткі, довгі), де стишити голос, а де, навпаки, треба читати голосніше.

Після часу, відведеного на виконання завдання, кілька учнів виразно декламують вірш.

- Виконання вправи 2.

Кілька учнів коментують свій настрій, висловлюються про красу снігу.

- Виконання вправи 3 (перше завдання).

Орієнтовно учні можуть дібрати такі порівняння:

Молоденькі дубочки стоять у снігу, наче вартові.

А ялинки стали схожими на принцес.

Засніжені горбочки виблискують проти сонця, ніби посипані самоцвітами.

- Виконання вправи 3 (друге завдання). Мовне дослідження.

Крок 1. Випишіть у стовпчик виділені слова з вірша Марії Познанської.

Крок 2. Визначте, скільки предметів (один чи багато) вони означають.

Крок 3. Змініть слова так, щоб вони означали один предмет.

дубочки — дубок

горбочки — горбочок

ялинки — ялинка

моріжки — моріжок

доріжки — доріжка

Крок 4. Зробіть висновок.

Учні доходять висновку, що слова — назви предметів можуть означати один або кілька предметів; ці слова можуть змінюватися. Зв'язують свої висновки з правилом.

4. Узагальнення і систематизація знань.

- Гра «Конструктор».

— Розшифруйте слова та запишіть їх у колонку. Визначте, скільки предметів називають іменниками: один чи багато.

1. у, а, ж, н, р, л (*журнал*).

2. в, к, о, с, и, л, н (*словник*).

3. а, к, д, и, т, н (*диктант*).

4. а, л, ф, в, т, а, і (*алфавіт*)

— Змініть слова так, щоб вони називали багато предметів. Запишіть їх через риску.

Зразок. Журнал — журнали.

— Запишіть слова, які називають багато предметів, за алфавітом. (*Алфавіт, диктант, журнал, словник.*)

- Вибіркове списування.

На слайді презентації записаний текст. Учні випишують слова — назви предметів, які означають тільки один або тільки багато предметів (на вибір).

Липа, акація, груша, верба, клен, явір — це медоносні рослини.

Бджоли беруть з квітів цих рослин нектар.

- Вибірковий диктант.

— Запишіть слова, що означають назви багатьох предметів.

З неба падають сніжинки

на майдани, на садки,

на дерева, на будинки,

на ялинки, на дубки. (*Наталя Забіла*)

Джерело: http://web.archive.org/save/http://metodistdnz.at.ua/load/virshi/z_neba_padajut_snizhinki/6-1-0-18

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон».

— Що ви навчилися сьогодні на уроці?

— Чи справдилися ваші очікування?

— Яке завдання вам принесло найбільшу радість на уроці?

2. Домашнє завдання.

Вправа 4 (четверте завдання) на с. 13. Інструктаж щодо виконання завдання.

Урок 88. Цікавий світ професій. «Програміст». Складання діалогу про важливість гаджетів у житті людини. Вимова і написання слова *ноутбук* (с. 14-15).

Мета. *Навчальна:* ознайомити з медіатекстом «Програміст»; вчити висловлювати власні судження щодо змісту прочитаного; закріплювати вміння виділяти в тексті слова — назви предметів, ставити питання до них, визначати число (без уживання терміна). *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси, бажання вивчати народні традиції.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO, картки із завданнями.

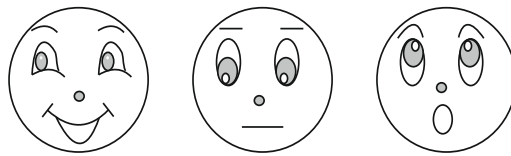
Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «Смайлик настрою».

— Навчання стає легким, коли в людини гарний настрій. Усміхніться собі, усміхніться друзям. Виберіть і покажіть одне із зображень.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- На яке питання відповідають записані слова?
- У якому слові, *сніговик* чи *сніговики*, більше букв?
- У якому слові, *вітер* чи *вітри*, більше звуків?
- Як можна перенести з рядка в рядок слово *хуртовини*?

2. Актуалізація опорних знань.

- Виконання вправи 1 (с. 14).

Учні розгадують ребус: *ноутбук*.

— Поясніть, що таке ноутбук. (*Невеликий за розміром комп'ютер; його можна переносити у футлярі чи сумці; зручний у користуванні...*)

- Гра «Треба — не можна».

Учитель називає твердження, учні сигналізують цеглинками LEGO (зеленою, якщо погоджуються з твердженням, червоною — якщо не погоджуються).

- Їсти булочку під час роботи з ноутбуком.
- Сидіти так, щоб відстань між очима та екраном була 50-60 см.
- Лежачи працювати з ноутбуком.
- Грати в ігри цілий день.
- Якщо з'явилася незнайома програма, потрібно покликати дорослих
- Виконання завдань на картках.

Картка 1. Написати тематичну групу слів, які описують ноутбук.

Ноутбук (*який?*) (новий, зручний, переносний, багатофункціональний, сучасний, ...)

Картка 2. Написати тематичну групу слів, які означають дії ноутбука.

Ноутбук (*що робить?*) (навчає, показує, грає, шкодить, зчитує, обробляє, ...)

Картка 3. Скласти «Асоціативний куш» зі словом *ноутбук*.

Картка 4. Скласти «Кластер» зі словом *ноутбук*.

Для «Асоціативного куща» чи «Кластера» орієнтовно можуть дібрати слова *зустріч, Інтернет, залежність, програма, гра* тощо.

3. Каліграфічна хвилинка.

Учні записують буквосполучення та слово *но* *оу* *бу* *ноутбук*.

4. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Учитель проєктує на екран зображення представників кількох професій.

— Назвіть, хто зображений на екрані. (*Кухар, учителька, прибиральниця, лікар; художник, перукар, балерина, муляр.*)

— Що допомогло вам визначити професії людей?

— Поставте питання до слів. (*Хто?*)

— Запишіть слова одного рядка (на вибір) в абетковій послідовності. (*Кухар, лікар, прибиральниця, учителька. Балерина, муляр, перукар, художник.*)

— Які інші професії ви знаєте?

— Сьогодні ми ознайомимося з дуже важливою і потрібною в наші дні професією. Кожен з вас користується гаджетами. Але не кожен задумувався, а хто ж розробляє нові програми, додатки... Медіатекст «Програміст» допоможе нам зрозуміти, наскільки потрібна ця професія.

5. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Виконання другого й третього завдання вправи 1.

Діти розглядають і називають малюнки. Записують за алфавітом слова *комп'ютер, конструктор, планшет, смартфон.*

- Виконання вправи 2.

— Медіатекст — це текст опублікований у засобах масової інформації. Тобто, щоб його прочитати, треба скористатися газетою, журналом, інтернет-ресурсами.

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Читання з позначками.

Учні самостійно напівголосно читають текст. Роблять олівцем помітки на берегах: «+» — це мені відомо; «?» — не зовсім зрозуміло; «V» — це цікаво.

Після читання з'ясовують значення слів чи висловів, які були незрозумілими під час первинного читання.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

— Про що ви дізналися з тексту?

— Як комп'ютери та інші гаджети допомагають людині?

— Що потрібно знати програмісту, щоб створювати нові завдання для комп'ютера?

- Розвиток діалогічного мовлення.

Виконання вправи 4.

Учні читають зразок діалогу між Миколкою й Даринкою. Дискутують, чи можна в сучасному світі обійтися без ноутбука (для цього можна заповнити дискусійну сітку Елвермана).

- Складання правил роботи з ноутбуком, комп'ютером.

Орієнтовно правила можуть бути такими:

- Комп'ютер повинен стояти на столі в добре освітленому місці, але так, щоб на екрані не було відблисків.
- Екран комп'ютера потрібно розмістити не менше як за 50-70 см від дитини.
- Сидіти потрібно прямо або злегка нахилившись уперед. Між корпусом тіла і краєм стола має бути вільний простір не менше як 5 см.
- Стілець обов'язково має бути зі спинкою.
- Руки мають вільно лежати на столі. Ноги зігнуті в тазостегновому і колінному суглобах під прямим кутом і розташовані під столом на підставці.
- Щоб запобігти перевтомі, треба робити гімнастику очей.
- У приміщенні, де працює комп'ютер, необхідне щоденне вологе прибирання.
- Не забувайте частіше провітрювати кімнату.

III. Заключна частина.

Рефлексія.

Вправа «Сходінки успіху».

Учні демонструють цеглинками свої досягнення: зелена — мені все вдалося; жовта — я задоволений / задоволена; блакитна — на жаль, не все вдалося; помаранчева — я старався / старалася; синя — деякі завдання давалися важко; червона — мені потрібна була допомога.

Урок 89. Утворення множини іменників (у простих випадках, без уживання терміна). Правильне вживання іменника в множині чи однині у складеному реченні (с. 15-16).

Мета. *Навчальна:* навчати учнів змінювати предмети за зразком один — багато, розрізняти назви істот та неістот; вчити доповнювати речення влучними словами. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси, вміння корисно проводити дозвілля, любов до рідної мови.

Засоби навчання. Зображення ялиночки для кожного учня (на гілочках двосторонній скотч, щоб можна було прикріплювати сніжинки), сніжинки, картки із завданнями.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу.

— Доброго ранку, привітні діти! Доброго ранку, ласкаве сонечко! Ти зігріваш своїм теплом дерева, землю, увесь світ. Твої промені несуть серцю радість. Воно стукає бадьоро і ритмічно. І ви, і я легко дихаємо й усміхаємося, бо всі ми допитливі та працелюбні.

2. Вправа «Очікування».

— Діти, у вас на партах лежать сніжинки. А ще — ялиночка. Вона чекає снігопаду. Хочете допомогти ялиночці? Тоді після кожного завдання, яке ви успішно виконали, прикріплюйте на гілочки по сніжинці.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Гра «Закінчи речення».

Питання *хто?* ми ставимо до ...

Питання *що?* ми ставимо до ...

До слів *лелека, ведмідь, вовк* ми ставимо питання ...

До слів *ялинка, камінь, вітер* ми ставимо питання ...

Слова, які називають предмети, можуть вказувати на один і ...

— Відгадайте загадку.

З хмари вилітають,

ліс і поле, навіть кручі.

падають, не тануть.

Тут пролежать до весни.

Вкрили килимом сліпучим,

Відгадали, хто вони? (*Сніжинки*)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Робота зі словом *сніжиночка*.

Учні утворюють слова — назви предметів з букв слова: *сон, син, сік, ніж, ніч, очі, час, сіно, сани, коса, Ніна, жінка, нічка, ніжка, носик* тощо.

- Інтерактивна вправа «Кластер».

Завдання: скласти «Кластер» зі словом *сніжинка* (зима, радість, сніг, друзі, сніжки, замети...).

- Каліграфічна хвилинка

Запис буквосполучень та слів *нк іж жк сáнкí сніжкí*.

2. Мотивація навчальної діяльності учнів. Повідомлення теми та завдань уроку.

Розподільний диктант.

— Запишіть слова у два стовпчики: у лівий — назви одного предмета, у правий — назви багатьох предметів.

Слова: *ноутбук, програмісти, професії, робота, робітник, ігри, програма, помічники*.

Перевірку можна провести за такими запитаннями:

— Які спільнокореневі слова є серед записаних? (*Програмісти, програма*.)

— Які слова відповідають на питання *хто?* (*Програмісти, робітник, помічники*.)

— Яке слово починається голосним звуком? (*Ігри*.)

— У яких словах наголошений другий склад? (*Професії, робота, програма*.)

— Складіть речення, у якому було б якнайбільше слів із записаних.

— Пригадайте, про яку професію читали текст на попередньому уроці. (*Про програмістів*.)

— Сьогодні продовжимо роботу над завданнями до цього тексту, а ще удосконалимо вміння змінювати слова, доповнювати речення.

3. Застосування знань, отриманих на попередніх уроках.

- Виконання вправи 5 (перше завдання) на с. 15.

Учні читають останній абзац тексту «Програміст». Випишують слова — назви предметів, вжиті у множині (*Програмісти, комп'ютери, тексти, розрахунки, шахи, мультфільми...*) Змінюють їх так, щоб слова називали один предмет.

- Виконання вправи 5 (друге завдання).

Учні утворюють від слів — назв істот спільнокореневі слова — назви неістот.

— Скільки предметів називають утворені слова?

— Змініть слова так, щоб вони означали багато предметів.

— Яке слово неможливо змінити? (*Футбол.*)

- Виконання вправи 5 (третє завдання).

Учні утворюють прислів'я, підкреслюють назви істот однією лінією, назви неістот — двома лініями.

У хлібороба руки чорні, зате хліб білий.

Без сокири не тесляр — без голки не кравець.

Вудка мокне, а рибак сохне.

- Виконання вправи 6 (с. 16).

Учні самостійно читають текст, визначають, що для них було новим, невідомим.

Відтак працюють у групах. Складають висловлювання «Геймер — це професія чи захоплення» за зразком, поданим у підручнику.

- Навчальний диктант.

Снігур щодня ласує ягодами горобини. Сяде пташка на гілочку в гущавині і дзьобає. А на груді снігур почепив червоний фартушок. Між ягідками він мов велика яскрава квітка.

Завдання на вибір учнів:

- підкреслити слова, що називають один предмет, однією лінією;
- підкреслити слова, що називають багато предметів, двома лініями.
- Виконання завдань на картках.

Картка 1. Прочитати слова. Яке «зайве»? Пояснити свій вибір.

Ручка, пенал, олівці, альбом, рюкзак, зошит, гумка.

Картка 2. Прочитати слова. Яке «зайве»? Пояснити свій вибір.

Ворони, сороки, снігурі, горобці, синиця, омелюхи.

Картка 3. Прочитати слова. Яке «зайве»? Пояснити свій вибір.

Мальви, чорнобривці, ромашка, маки, волошки, сокирки.

Картка 4. Прочитати слова. Яке «зайве»? Пояснити свій вибір.

Малина, ліщина, калина, смородина, порічки, агрус.

Картка 5. Прочитати слова. Яке «зайве»? Пояснити свій вибір.

Скакалка, м'ячі, обруч, дзиґа, лялька, конструктор.

III. Заключна частина.

1. Зворотний зв'язок. Рефлексія.

— Діти, погляньте на своє деревце. Чи задоволені ви результатами своєї роботи?

— Як ви гадаєте, чи буде тепло деревцю під пухнастими сніжинками?

2. Домашнє завдання.

Виконання вправи 7 на с. 16. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 90. А. Григоруку «Дивовижні імена». Добір інших заголовків до тексту. Читання в особах (с. 16-17).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з оповіданням Анатолія Григорука «Дивовижні імена», удосконалити навички виразного читання діалогів; вчити складати діалог за зразком, добирати інші заголовки до тексту; збагачувати словниковий запас школярів. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси, бажання дізнаватися традиції своєї родини.

Засоби навчання. Картки з таблицею.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Емоційне налаштування.

Вправа «Сонечко».

— Зберіть у долоні свою позитивну енергію. Для цього протягом хвилини тріть долоньки одна об одну, тоді уявно «зліпите» сонячну кульку. «Киньте» її друзям, поділіться з ними своїм гарним настроєм, позитивними емоціями, добротою, щирістю.

II. Основна частина.

1. Мовленнєва розминка.

- Робота над скоромовкою.

Біля баби баба сіла,
баба бабі бубоніла.

Бубоніла з пів години
баба бабі про новини.

Джерело: <http://web.archive.org/web/20190926112253/http://abetka.ukrlife.org/skoromov.html>

- Слухайте, повторюйте, продовжуйте!
Со-со-со — сонце, сорока, сода, солома.
Са-са-са — сад, сапа, сарай, сачок.
Су-су-су — сум, сумка, сутінки, сушка.
Сі-сі-сі — сітка, сіль, сірка, сівалка.

- Вправа «Пеньок».

Швидко «пробігти» по ряду слів поглядом, старатись не «спіткнутись» об пеньок.

Воля воля доля воля
Сніг сніп сніг сніг
Рима рима рима рама

Поріг поріг пиріг поріг
Білка гілка гілка гілка
Весна весна весна весла

2. Мотивація навчальної діяльності.

- Вправа «Віднови слова».

Учитель проєктує на екран слова, в яких пропущені букви на позначення голосних звуків:

д_д_сь

хл_пч_к

м_шк_нц_

б_б_с_

д_вч_нк_

ж_т_л_

пр_зв_щ_

_кр_нц_

н_с_л_нн_

Відтак вчать швидко прочитувати слова з усіма буквами.

— Які слова мають подібне значення? (*Мешканці, жителі, населення.*)

— Як одним словом можна назвати хлопчика і дівчинку? (*Діти.*)

3. Повідомлення теми уроку.

4. Робота над оповіданням «Дивовижні імена».

Передбачення змісту твору за заголовком.

— Прочитайте заголовок оповідання. («Дивовижні імена».)

— Що означає слово *дивовижні*? (*Чудернацькі, дивні, незвичайні...*)

— Які імена, на вашу думку, можна вважати дивовижними?

— Чи так вважає Анатолій Григоруку, дізнайтеся з оповідання.

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Самостійне мовчазне читання твору із заповненням картки.

Читання для себе	
Назва твору	
Хто головні персонажі?	
Що найбільше запам'яталось?	
Три запитання до твору:	
1.	
2.	
3.	

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Виконання вправи 2 (с. 17).

— Доповніть речення.

Хлопчика звати ... .

Його прізвище ... .

Петрик Козаченко живе у ..., тому він ... .

Петрик народився в ... , тому він ... .

Наша країна розташована в ..., тому Петрик ... .

А ще хлопчик ..., тому що живе на планеті ... .

- Складання розповіді про себе за зразком попереднього завдання.

Учні називають своє ім'я, прізвище, населений пункт, країну...

— Чи знаєте ви, чому саме таке ім'я вам дали батьки?

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Виконання вправи 3 (перше завдання).

Учні працюють у парах. Читають в особах розмову Петрика і дідуся.

- Розвиток зв'язного мовлення.

Виконання вправи 3 (друге завдання).

Складання розмови Петрика з мамою.

— Уявіть, що Петрик підбіг до мами. Про що він розповість?

— З якими емоціями говоритиме хлопчик? (*Хлопчик схвильований, здивований, радісний.*)

— Про що Петрик може запитати в мами? (*Чому йому дали саме таке ім'я; що означає його прізвище; чому мамині батьки мають одне прізвище, а татові — інше...*)

- Віконце для допитливих.

Кожне ім'я несе в собі певне значення і впливає на тонкощі характеру володаря.

Ольга — це уособлення розуму, сильної волі й неймовірної працездатності.

Олександр — сміливий, впевнений, наполегливий.

Ім'я *Поліна* походить від імені давньогрецького бога сонця Аполлона.

Ім'я *Лев* означає, що дитина, ймовірно, матиме риси спокійного хлопчика, але наполегливо домогатиметься поставленої мети.

Оксана — давньогрецьке ім'я, у перекладі означає *гостя*.

Ім'я *Богдан* дають батьки хлопчикам, народження яких довго чекали, синочок даний Богом.

Ім'я *Христина* означає присвячена Христу.

А от ім'я *Юлія* у перекладі з грецької означає пухнаста, хвиляста, кучерява.

Більше про значення чоловічих та жіночих імен можна дізнатися за
ням <http://web.archive.org/save/http://riara.com.ua/imena/>

III. Заключна частина.

Рефлексія.

Вправа «Трибуна вільних думок».

Учні висловлюються щодо своєї роботи на уроці.

- На уроці я навчився / навчилася...
- На уроці я дізнався / дізналася...
- Я запам'ятав / запам'ятала...
- Але мені ще треба...

Велика буква

Урок 91. Вживання великої букви в іменах, по батькові та прізвищах (с. 17-18).

Мета. *Навчальна:* вчити учнів розрізняти поняття «ім'я», «по батькові», «прізвище», засвоювати правила написання з великої букви імен, по батькові та прізвищ людей; закріплювати знання про слова — назви предметів, правильне написання слів, правопис яких потрібно запам'ятати. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси, повагу до людей, які прославляють Україну.

Засоби навчання. Картки з завданнями, кольорові долоньки, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

- Вправа «Кольорові долоньки».

Під час виконання цієї вправи вводиться заборона на розмови.

Учні хаотично пересуваються по класу. Учитель тримає три «долоньки» (синю, червону, жовту), вирізані з кольорового картону. За сигналом педагог піднімає «долоньку» певного кольору вгору. Кожен повинен привітатися з якомога більшою кількістю однокласників.

Варіанти сигналів:

Червона долоня — потиснути руку.

Синя долоня — «обіймашки».

Жовта долоня — привітатися спинками.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Виконання вправи 4 (перше завдання) на с. 17.

Учні утворюють слово *ім'я*.

- Гра «Всезнайко»

Скільки звуків у слові *ім'я*?

Назвати голосні звуки у слові *ім'я*.

Назвати приголосні звуки у слові *ім'я*.

Назвати букви у слові *ім'я*.

На яке питання відповідає слово *ім'я*?

Одне — *ім'я*, а багато?

- Каліграфічна хвилинка.

Записування слів *ім'я, назва, прізвище*.

2. Мотивація навчальної діяльності учнів. Повідомлення теми та завдань уроку.

- Виконання вправи 4 (друге і третє завдання).

Після перегляду відеоролика учитель уточнює, чи запам'ятали учні інформацію про значення імен, пригадують, що відомо про імена з попереднього уроку.

— Назвіть свої імена. Як треба писати ім'я?

— Сьогодні ви дізнаєтеся, які ще слова треба писати з великої букви.

3. Сприймання та засвоєння нового матеріалу.

- Ознайомлення з правилом.
- Виконання вправи 5.

Учні записують відповіді на запитання. (*Хлопчика звали Петрик. Його прізвище Козаченко. Хлопчик жив у Києві. Петрик Козаченко — українець, тому що народився в Україні.*)

- Виконання вправи 6.

Учні виписують імена, по батькові та прізвища видатних українців: *Микола Дмитрович Леонтович, Ліна Василівна Костенко, Катерина Василівна Білокур, Іван Федорович Фірцак (Іван Сила)*.

— Які люди відомі у нашому краї? Чим вони прославили наше місто (селище, село, район, область)?

- Виконання вправи 7 (перше завдання).

— Люди яких професій працюють у нашій школі? (*Учителі, медичний працівник, інженер з обслуговування комп'ютерної техніки, кухарі...*)

— Складіть два речення про працівників школи. Пам'ятайте правило написання імен, по батькові, прізвищ.

- Виконання вправи 7 (друге завдання).

Учитель звертає увагу школярів на те, що числові підказки подано на кружечках різних кольорів. Складають прислів'я *Добре ім'я краще багатства. Не ім'я красить людину, а її справи.*

Пояснюють, як розуміють прислів'я, з'ясовують, що слово *ім'я* означає особисту назву людини, яку їй дають після народження.

- Виконання завдань на картках.

Картка 1. Розподіліть та запишіть слова в таблицю.

(К,к)ирило, (А,а)нтоніна, (Н,н)астя, (А,а)натолійович, (І,і)ванівна, (Г,г)аврилівна,
(І,і)ваненко, (О,о)лексієнко, (О,о)панасенко.

Імена	По батькові	Прізвища

Картка 2. Розподіліть та запишіть слова в таблицю.

(В,в)олодя, (Н,н)аталя, (М,м)ихайло, (П,п)анасович, (А,а)ртемович, (О,о)легівна,
(Ш,ш)евченко, (М,м)иколенко, (Б,б)ороденко.

Імена	По батькові	Прізвища

4. Узагальнення та систематизація знань.

- Гра «Букви».

Умова гри. Учитель називає слова або сполучення слів. Якщо потрібно писати слово з великої букви — діти встають, а коли з маленької — сидять.

Слова: хлопчик, Олена Іванівна, Оленка, дівчинка, Клочкова, учень, Іванко, учениця, радість, задоволення, Іван Якович, Франко.

- Вправа «Інтерв'ю».

Після кожної відповіді обов'язково скажіть, з якої букви ви писатимете слово.

— Назвіть своє ім'я.

— Назвіть імена кількох своїх друзів.

— Назвіть ім'я та по батькові своєї вчительки / вчителя.

— Назвіть ім'я та по батькові свого татуса.

— Назвіть ім'я та по батькові своєї матусі.

— Назвіть прізвище свого однокласника.

III. Заключна частина.

1. Самооцінювання цеглинками LEGO.

— Підніміть зелену цеглинку, кому було цікаво сьогодні на уроці.

— Підніміть жовту цеглинку, хто зрозумів, як правильно писати імена, по батькові та прізвища людей.

— Підніміть синю цеглинку, кому потрібна допомога у правильному написанні імен, по батькові та прізвищ людей.

2. Рефлексія. Вправа «Мікрофон».

Чого ви навчилися сьогодні на уроці?

Де ви ці знання можете використати?

Який вид роботи вам сподобався найбільше?

Як ви гадаєте, яке ім'я найкраще? Доведіть свою думку.

3. Домашнє завдання.

Вправа 7 (третє завдання) на с. 18.

Урок 92. Вживання великої букви у кличках тварин. Розвиток мовлення. Усна розповідь про домашнього улюбленця (с. 19).

Мета. *Навчальна:* формувати в дітей уміння розрізняти назви тварин та їхні клички, правильно писати власні та загальні назви; закріплювати навички каліграфічного письма. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати любов до тварин, бажання читати книги.

Засоби навчання. Картки із завданнями, зображення тварин.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Організація класу. Вправа «Пісенний вернісаж».

Учасники об'єднуються в групи: лошата, курчата, цуценята, гусенята, козенята. Кожна група має свою партію. Лошата співають «І-го-го», курчата — «Пі-пі-пі», цуценята — «Гав-гав-гав-гав», гусенята — «Га-га-га-га», козенята — «Ме-ме-ме-ме». Утворений хор співає під мелодії відомих дитячих пісень. Хор уважно стежить за рухами учителя-диригента. Кожна група починає співати свою партію тільки тоді, коли покаже диригент.

— Чи гарно ви виконували пісню?

— Кому ви розкажете про чудове виконання хорового співу?

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Актуалізація опорних знань.

Коментоване письмо.

Наталя Руденко та Василько Іващенко — друзі. Діти часто ходять у бібліотеку. Вони читають книги Варвари Гринько, Петра Сороки, Марини Павленко.

3. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми і завдань уроку.

— Сьогодні до нас на урок завітав маленький гість. Хто він, дізнаєтеся, коли відгадаєте загадку.

Як веселка кольорова,
має здібності до мови.

Слово пташці цій скажіть —
вона його повторить вмить. (*Папуга*)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Що ви знаєте про папугу?

Проблемна ситуація.

У нашого папуги Чіпа чудова новина! У нього — свято. А яке ж свято без друзів? І вирішив Чіп запросити друзів. Виготовив чудові листівки, почав писати: «Привіт...». І зупинився. Адже не знав, як правильно написати клички своїх друзів: киці Мури, свинки Фросі, корівки Квасолинки, собачки Гавчика... Засмутився птах, заплакав. А потім згадав, що сльозами горя не здолаєш. Подумав-подумав і вирішив прилетіти до нас на урок.

— Допоможемо папужці Чіпові?

— Сьогодні нам треба навчитися правильно писати назви та клички тварин.

4. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Виконання вправи 1 на с. 19.

Учні читають і відгадують загадки (*ветеринар, кінолог, оператор машинного доїння*).

- Виконання вправи 2 (перше завдання) на с. 19.

Робота в парах / групах.

Обговорення особливостей роботи ветеринара (лікар, який лікує тварин), кінолога (працівник поліції, прикордонної служби; працює зі службовими собаками), оператора машинного доїння (людина, яка працює на тваринницькій фермі, за допомогою спеціальних апаратів доїть корів).

Доходять висновку, що представники відгаданих професій працюють з тваринами.

- Каліграфічна хвилинка.

Написання букв, з'єднань та слова *н п тв ва тварини*.

- Складання асоціативного куща та кластера зі словом *тварини*.
- Виконання вправи 2 (друге завдання).

Важливо, щоб учні навчилися розрізняти поняття «назва» і «кличка».

- Ознайомлення з правилом на с. 19.
- Виконання вправи 3 (перше завдання).

Запис назв та кличок тварин від найменшої до найбільшої: *котик Сніжок, телятко Ромашка, кінь Вітер, слон Зінар*.

— Які слова називають тварин? Які слова є кличками тварин? Як пишемо клички тварин?

- Розвиток зв'язного мовлення.
- Хто з вас доглядає за домашньою тваринкою?
— Яких тваринок ви маєте?
— Які клички у ваших улюбленців? Як ви (чи ваші рідні) добирали кличку тваринці?
— Чи спостерігали ви за поведками домашніх улюбленців?

Учитель пропонує об'єднатися в групи дітям, у яких є кішки, собаки, хом'яки чи морські свинки, папужки. Діти, в яких немає домашніх тварин, теж об'єднуються у групу. Їм можна запропонувати пофантазувати, яку тваринку хотіли б доглядати, або чому не всім дітям можна утримувати вдома тварин (наприклад, за станом здоров'я когось у родині чи певні житлові умови...)

— Попрацюйте в групах. Розкажіть одні одним цікаві історії про своїх чотирилапих або пернатих друзів.

5. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Вибірковий диктант.

Учитель показує зображення папуги.

— Дітки, як ви гадаєте, чи навчився папуга Чіп розрізняти назви та клички тварин? Чи може він написати запрошення своїм друзям? А ви навчилися? Тоді послухайте вірш Валентини Романової та запишіть назви та клички тварин.

У Миколки на подвір'ї
гамірливі друзі:
знають хлопчика в селі,
та й, мабуть, в окрузі.
Корівчина — Квасолина,
кізка біла — Намистина,
курочка — Манюня,
півень Кузя, кішка — Муся
та ще й песик — Нюня.
Свинка Фрося просить проса,
кролики — травички.

Всіх хлопчина нагодує,
всім налле водички.
Не лінується ніколи
працювати в господі.
Із маленького Миколи
виросте господар.
Пам'ятай, що тільки в праці
досягають висоти.
За роботу нумо братись —
і всього досягнеш й ти.

Валентина Романова на замовлення

Перевірка: назви тварин — корівчина, кізка, курочка, півень, кішка, песик, свинка, кролики; клички тварин — Квасолинка, Намистинка, Манюня, Муся, Нюня.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон».

Папужка Чіп бере інтерв'ю.

— Яку добру справу ви зробили на уроці? (*Допомогли папужці Чіпові.*)

— Що нового ви дізналися сьогодні на уроці?

— Що корисне ви вивчили сьогодні на уроці?

— Де ви можете використати ці знання?

— Назвіть п'ять тварин.

— Доберіть клички цим тваринам.

— Пригадайте моїх друзів.

— Дякую. Тепер піду додому і запрошу всіх друзів на свято. Я ж тепер знаю, що назви тварин пишуть з ... літери, а клички — з ... !

2. Домашнє завдання.

Інструктаж до вправи 3 (друге завдання) на с. 19.

Урок 93. Велика буква в назвах міст, сіл, вулиць. В. Бондаренко «Кулі різнокольорові». Вимова і написання слова *вулиця* (с. 20-22).

Мета. *Навчальна:* формувати в учнів навички написання з великої літери назв міст, сіл; ознайомити з віршами Валентини Бондаренко «Кулі різнокольорові» та Наталки Поклад «Гарно жити у селі», удосконалювати навички виразного читання. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати любов до рідного краю, бажання вивчати його.

Засоби навчання. Картки із завданнями, цеглинки LEGO, кольорові олівці, карта України.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «Створюємо гарний настрій».

— Сьогодні на уроці ми здійснимо уявну подорож рідною Україною. Щоб наша мандрівка була цікавою, нам потрібно мати гарний настрій. Як ви гадаєте, що для цього треба?

— Отже, починаємо створювати гарний настрій. Глибоко вдихніть на повні груди. А тепер уявіть тепле ласкаве сонечко. Пригадайте людину, яка вам дуже дорога. Усміхніться собі, усміхніться друзям.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Повторення вивченого.
- З якої літери пишемо прізвища, імена, по батькові людей?
- З якої букви пишемо назви тварин?
- З якої букви пишемо клички тварин?
- Доберіть клички таким тваринам: корова, курочка, кінь, поросятко.

2. Робота над віршем В. Бондаренко «Кулі різнокольорові» (с. 20).

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш. Відтак запитує:

— Що ви відчуваєте після слухання вірша?

Учні цеглинками LEGO сигналізують про свої відчуття (жовта — гордість, блакитна — смуток, червона — радість, зелена — захоплення, синя — здивування, помаранчева — жаль).

- Підготовка до самостійного читання вірша.

Швидко прочитування слів, спроектованих на екран.

благодать	блакитна	різнокольорові
пломеніє	фіолетова	з'являється
чудовий	помаранчева	приземляються

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

— Читайте вірш самостійно і викладайте олівці в такому порядку, як згадуються кольори у вірші.

— Що цікавого ви побачили, коли виклали олівці? (У такому порядку розміщені кольори веселки.)

- Вправа 2.

Учні доходять висновку, що виділені у вірші слова називають міста України.

- Вправа 3.

Учні працюють у парах (малих групах). Зіставляють назви міст з назвами кольорів: Черкаси — червоний, Полонне — помаранчевий і т. д.: перші літери назв міст і назв кольорів однакові. Визначають, якого кольору куля має приземлитися у їхньому населеному пункті.

3. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Вправа 4.

Розгадування ребуса (*вулиця*).

- Каліграфічна хвилинка.

Записування в зошити слів *вулиця* *проспект* *бульвар*.

Завдання на вибір учнів.

- Побудувати звукову модель слова *вулиця*.
- Скласти речення зі словом *бульвар*.

- Поділити на склади для переносу слово *проспект*.
- Ознайомлення з правилом (с. 20).
- Прочитайте правило. Що для вас було новим?
- Випишіть назви міст з вірша «Кулі різнокольорові». Допишіть назву нашого обласного центру.
- Вправа 5 (с. 20-21).
- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.
- Попрацюйте з тлумачним словником. Дізнайтеся значення слів *бульвар*, *проспект*, *провулок*.
Бульвар — обсажена деревами широка алея посередині вулиці в місті;
 вулиця з такою алеєю.
Проспект — широка і пряма міська вулиця.
Провулок — обмежений двома рядами будинків простір для їзди та ходіння між двома вулицями.
- Запишіть дві назви вулиць. Допишіть назву вулиці (бульвару, проспекту, провулку) на якій (якому) ви живете.
- Гра «Відшукай». Робота з картою України.
- Знайдіть столицю України. Запишіть у зошит назву міста. З якої букви ви написали слово *Київ*?
- Запишіть назви кількох міст України.
- Написання назв сіл.
- Прочитайте речення третього завдання. Про кого йдеться? Де народився і жив Тарас Шевченко?
- Спишіть речення. Підкресліть назви сіл.
- Слухання уривка вірша Тараса Шевченка.
- Учні сканують QR-код, слухають вірш Тараса Шевченка, обмінюються думками про почуте. Відтак розказують, яким уявляють село.
- Доповнення речень.
- Прочитайте речення. Запишіть, уставляючи пропущені слова.

4. Узагальнення і систематизація знань.

- Вправа 6.
- Розгляньте малюнок. Як ви гадаєте, це зображення міста чи села? Доведіть свою думку.
- Прочитайте самостійно вірш Наталки Поклад «Гарно жити у селі».
- Які назви сіл згадуються у вірші?
- Виконання завдань на картках.

Картка 1. Прочитати назви міст та їх мешканців. Списати.

Київ — кияни, Чернігів — чернігівці, Харків — харків'яни, Суми — сумчани.

Картка 2. Прочитати назви міст та їх мешканців. Списати.

Львів — львів'яни, Вінниця — вінничани, Черкаси — черкаські, Запоріжжя — запоріжці.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон».

— Коли ви відчували радість, задоволення? Яку користь приніс вам урок? Де ви можете використати ці знання?

2. Домашнє завдання.

Виконати вправу 7 на с. 21-22.

Урок 94. Діагностична робота (на розсуд учителя).

Для діагностування знань учнів у II семестрі рекомендовано провести такі роботи: диктант, мовна тема, списування із завданням, аудіювання, діалог, навичка читання. Кількість робіт та послідовність їх проведення вчитель планує самостійно.

Слова, що називають ознаки предметів

Урок 95. Слова, що називають ознаки предметів. Вимова і написання слова *ознака*. Навчися бачити красу навколо. А. Костецький «Лісова таємниця» (с. 22-23).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів зі словами, які називають ознаки предметів; формувати вміння ставити питання до слів, упізнавати предмети за їх ознаками; ознайомити з віршем Анатолія Костецького «Лісова таємниця», вчити визначати головну думку твору. *Розвивальна:* розвивати навички орфографічного письма, мовлення, критичне мислення, комунікативні навички, увагу та пам'ять. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси, бажання берегти довкілля.

Засоби навчання. Картки із завданнями, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа-вітання «Долонька побажань».

Усі діти утворюють коло. Кожен учень по черзі промовляє у долоньку побажання для однокласників / однокласниць. Потім цю долоньку простягає у центр кола. Вправа завершується, коли всі діти промовили побажання.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності учнів.

— Розгадайте анаграми.

ц т а я є м н и (*таємниця*)   к е е с т р (*секрет*)   а ї а т н (*таїна*)

— Чи можемо назвати розгадані слова близькими за значенням? (*Так.*)

— Чи є у вас таємниці? А чи можуть бути таємниці в лісі, у полі, на річці?

2. Повідомлення теми і мети уроку.

— Прочитайте назву нового розділу.

— Сьогодні на уроці ми ознайомимося з віршем Анатолія Костецького «Лісова таємниця». Він допоможе нам дізнатися одну з таємниць української мови, ознайомить зі словами, які відповідають на питання *яка?, який?, яке?, які?*. Ми вчитимемося знаходити такі слова в текстах.

3. Робота над віршем Анатолія Костецького.

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель читає вірш.

— Про що цей вірш?

- Підготовка до самостійного читання.

Швидке прочитування слів, спроектованих на екран.

шелест	промінчик	розтанув
нищив	мохнаті	тонкокрило
затінок	подарував	дорослішать

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Самостійне напівголосне читання вірша.

— Автор спостерігав за хлопчиком чи сам був тим хлопчиком?

— Куди привела стежечка хлопчика?

— Що побачив хлопчик у лісі?

— Які почуття охопили маленького мандрівника?

— Що понесе додому хлопчик із лісу?

— Чому, на вашу думку, він не несе квітів, ягід?

— Які рядки вірша можна підписати під малюнком?

- Визначення головної думки вірша.

— Чому вірш має такий заголовок?

— Зачитайте рядки, в яких висловлена головна думка. (*Я не нищив те, що ліс подарував.*)

— Що ви зрозуміли після читання вірша?

- Вправа 3 (с. 23).

Учні працюють у парах. Обговорюють значення висловів, відшуковують у вірші слова, вжиті в переносному значенні, висловлюються щодо дорослішання хлопчика за зразком, поданим у підручнику.

4. Сприймання та засвоєння граматичного матеріалу.

- Виконання вправи 4.

Учні розшифровують слово *ознака*.

- Каліграфічна хвилинка.

Учні пишуть буквосополучення та слово *оз зн ак ознака*.

- Вправа 5 (перше завдання).

Учні виписують з вірша «Лісова таємниця» назви ознак до поданих слів. Доходять висновку, що слова, які називають ознаки, відповідають на питання *який? яка? яке? які?*

Порівняння висновку з правилом на с. 23.

- Гра «Упізнай предмет».

Учитель демонструє на екрані слова — назви ознак та назви предметів на цеглинках LEGO. За цими ознаками учні упізнають предмет, показують цеглинку відповідного кольору.

Круглий, зелений, солодкий, спілий ... (*кавун*).

Блакитне, безмежне, захмарене, ясне ... (*небо*).

Народна, мелодійна, українська, весела, дзвінка ... (*пісня*).

Білий, м'який, холодний, лапятий ... (*сніг*).

5. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Вправа «Броунівський рух». Індивідуальні картки.

Учні отримують диференційовані завдання на картках кількох кольорів. Після виконання об'єднуються в групу за кольором карток, звіряються, чи правильно виконано завдання.

Картка 1 (червона)

- Записати, які ці предмети за смаком.

Груша ..., щавель ..., яблуко ..., сіль ..., мед..., гірчиця ... .

Слова для довідки: гірка, солодкий, солодке, солоня, солонка, кислий.

Картка 2 (зелена)

- Дібрати до назв предметів назви ознак.

пташка

пекучий

гніздо

блакитна

небо

маленьке

Картка 3 (жовта)

- Продовжити речення.

Малина солодка, а щавель ....

Гірчиця ..., а яблуко ....

Виконання завдань на картках. Робота в групах.

Група 1. Прочитайте вірш. Підкресліть слова — назви ознак хвилястою лінією.

Червоні снігурі

В задумі чорний крук

стрибають по дворі.

присів на білий сук.

Володимир Лучук

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://www.pisni.org.ua/songs/89714.html>

Група 2. Підкресліть у тексті слова — ознаки предметів.

Блакитне небо закрили грозові хмари. Пішов сильний дощ. Він облив зелені листочки на деревах, напоїв прив'ялу травичку. Після рясного дощу все ожило навкруги.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон».

— Що ви навчилися сьогодні на уроці?

— Чи справдилися ваші очікування?

— Яке завдання вам принесло найбільшу радість на уроці?

2. Домашнє завдання.

Вправа 5 (третє завдання) на с. 23.

Урок 96. За В. Чухлібом «Як сонце сходить». Перегляд відеоролика «Як сходить сонце». Зіставлення побаченого та змісту прочитаного (с. 23-24).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з оповіданням Василя Чухліба «Як сонце сходить», показати красу сходу сонця, описану письменником та відзняту на відео; навчати самостійно перевіряти свої знання через виконання тестових завдань. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси, почуття прекрасного.

Засоби навчання. Аркуші для «Подвійного щоденника».

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

- Вправа «Долонька побажань».

— Діти, візьміть, будь ласка, кольорові долоньки. Скажіть пошепки долоньці побажання, передаючи її по колу, аж поки долонька не повернеться до господаря. І коли у вас буде поганий настрій або щось не виходить, подивіться на долоньку. Вона обов'язково порадує, підтримає вас своїм теплом, добротою.

- Вправа «Трибуна вільних думок».

Діти стають за трибуну і висловлюють свої припущення, що можна вивчити сьогодні на уроці.

— Як ви гадаєте, про що ми сьогодні говоритимемо?

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Відгадування загадки.

Із-за лісу, з-за пралісу
небо підняло завісу.

Звідти вийшла красна пава,
пишна, гарна, величава.

День по небу походила,
свої ніжки натрудила.

А тоді пішла до хати
свого брата погукати. (*Сонце*)

Марія Пономаренко

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— З ким авторка порівнює сонце? (*З павою.*)

— Звідки з'явилася пава-сонце? (*Із-за лісу.*)

— Як ви уявляєте вихід пави-сонця? (*Наче в театрі із-за лаштунків; завіса піднімається, з'являється пава...*)

— Якими словами описано паву? (*Пишна, гарна, величава.*)

— Чим, на вашу думку, займалася пава-сонце? (*Трудилася увесь день.*)

— Чи можете назвати брата сонця? (*Місяць.*)

— Кому з вас доводилося спостерігати схід сонця?

— Як ви гадаєте, чи однаковий схід у різні пори року?

— Коли сонце сходить найшвидше?

— Сьогодні ми ознайомимося з оповіданням Василя Чухліба «Як сходить сонце». А ще вчитимемося порівнювати словесний опис та відеозображення.

2. Робота над оповіданням «Як сходить сонце» (с. 23-24).

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель читає текст.

— Назвіть дійових осіб оповідання.

— Пригадайте, як називаються частини тексту. (*Зачин, основна частина, кінцівка.*)

— Про що йдеться в зачині?

- Підготовка до самостійного читання.

Швидко прочитування слів, спроектованих на екран.

світанок

прохолодні

рибалити

кубельце

духмяне

проситися

весельця

найкраще

погоджувався

клювання

відмовляла

передрімаємо

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Самостійне мовчазне читання оповідання.

- Стратегія «Подвійний щоденник».

— Зараз ви читатимете оповідання «Як сонце сходить». Читайте уважно, вдумливо. Якщо у тексті будуть моменти чи події, які справлять на вас найбільше враження, викличуть якісь спогади, здивування, захоплення (це може бути як схвалення, так і засудження), то запишіть ці уривки на бланк у ліву частину аркуша. У правій частині вам треба прокоментувати уривок, який ви виписали. Ваші коментарі можуть розпочинатися зі слів-зразків, поданих у таблиці.

Зразок:

№ з/п	Уривок із твору	Коментар
1.		Цей фрагмент навіяв мені спогади про...
2.		Мені спало на думку, що...
3.		Я відчув / відчула, що...
4.		
5.		

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Діти читають оповідання по черзі у парі / групі.

- Вправа 2 (с. 24).

Самоперевірка. Виконання тестових завдань.

Правильні відповіді: 1 — а; 2 — б; 3 — а.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Робота з «Подвійним щоденником».

— По скільки записів ви зробили у своїх бланках?

— Зачитайте кілька уривків та коментарів, які ви занотували. Чи повторювались цитати?

Учитель теж може зачитати свої коментарі до певних епізодів, звернути увагу до тих моментів, які не прозвучали, або, якщо потрібно, до чогось привернути додаткову увагу.

- Вправа «Вхід у малюнок».

— Розгляньте малюнок на с. 24. Який уривок оповідання зображено?

— Уявіть, що ви «увійшли» в малюнок.

— Де ви знаходитесь?

— Що ви бачите?

— З ким ви розмовляєте?

- Виконання другого завдання вправи 2.

- Вправа 3.

Учні ще раз перечитують опис сходу сонця, визначають образні вислови.

Перегляд відеоролика за QR-кодом, поданим у підручнику. Обмін враженнями про побачене.

Порівняння прочитаного і побаченого у відеоматеріалі.

III. Заключна частина.

Рефлексія. Вправа «Долоньки».

Кожен палець — це місце, де записують відповіді на запитання:

великий палець — «Мій настрій»;

вказівний палець — «Що цікавого я вивчив / вивчила (прочитав / прочитала) сьогодні»;

середній палець — «Які були труднощі»;

підмізничний палець — «Мені не сподобалось сьогодні»;

мізинець — «Що б я хотів / хотіла ще вивчити / прочитати».

Урок 97. Зв'язок прикметників з іменниками (без уживання термінів). Вимова і написання слова *червоний* (с. 25).

Мета. *Навчальна:* показати учням зв'язок прикметників з іменниками (без уживання термінів); навчати розпізнавати слова — назви ознак, ставити до них питання; удосконалювати навички каліграфічного письма. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати інтерес до навчання.

Засоби навчання. Кольорова кулька, картки, тлумачний словник.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

— Діти, наш шкільний дзвінок сповістив про початок уроку. Плесніть у долоньки чорняві дівчатка. Плесніть у долоньки русяві хлопчики. Плесніть у долоньки дітки, які хочуть вивчати українську мову.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Гра «Так — ні».

Учитель каже істинне чи хибне твердження і кидає кульку. Учень ловить кульку і погоджується або не погоджується.

- Слова — назви ознак відповідають на питання *який? яка? яке? які?*
- Слова *веселий, радісний, зелений* відповідають на питання *який?*
- Слова *весела, радісна, зелена* відповідають на питання *яка?*
- Слова *веселе, радісне, зелене* відповідають на питання *яке?*
- Слова — назви ознак допомагають описати будь-який предмет.

2. Мотивація навчальної діяльності.

Я про слово уточню:
гарний, впевнена, швидкі...
Та завжди відповідаю:
Який? Яка? Яке? Які?
Ти назви предмет швиденько.
Ну, наприклад, слово *кіт*.

Враз і я з'явлюсь близенько,
лиш спитай-но: «Кіт який?»
Чорно-білий і пухнастий...
Завжди там я, де є назва.
Зв'язуюся з нею часто,
а зовуть мене ознака.

За Юлією Градусовою

Джерело: <http://web.archive.org/save/stihi.ru/2010/06/12/6331>

— Які слова описують kota?

3. Оголошення теми та завдань уроку.

4. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Виконання вправи 4.

Учні виписують речення з оповідання Василя Чухліба «Як сходить сонце»: *Велике, рожеве, у деснянських хвилях скупане. Золотими весельцями вимахує і до Тарасика усміхається.*

— Підкресліть слова — назви ознак. (*Велике, рожеве, деснянських, золотими.*)

— Які слова називають кольори? (*Рожевий, золотий.*)

— Прочитайте назви кольорів у наступному завданні. Що цікавого ви помітили? (*Це відтінки червоного кольору.*)

— Доберіть до назв кольорів назви предметів зі слів для довідки. (*Рожевий фламінго, малиновий куц, червоний шарф, вишневий компот, багряний обрій, буряковий сік.*)

Взаємоперевірка. Учні обмінюються зошитами, звіряються з підручником, чи правильно записані слова, радяться, чи вдало складені словосполучення.

- Вправа 6 (перше завдання).

«Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Попрацюйте з тлумачним словником. Дізнайтеся значення слова *червоний*. (*Назва кольору; частина деяких назв чи термінів: Червона книга, червоне дерево, червоний перець тощо.*)

Складання «стіни» спільнокореневих слів зі словом *червоний*.

Орієнтовно учні можуть дібрати слова: *червоніти, червонястий, червоненький, почервоніння* тощо.

- Гра «Найрозумніший».
- Назвіть звуки у слові *червоний*. Скільки звуків у слові *червоний*?
- Скільки голосних звуків у слові *червоний*?
- Який склад наголошений у слові *червоний*?
- Скільки приголосних звуків у слові *червоний*?
- Назвіть приголосні звуки у слові *червоний*.
- Скільки складів у слові *червоний*?
- На яке питання відповідає слово *червоний*?
- На що вказує слово *червоний*?

5. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Вправа «Кольоровий вірш».

Учитель проєктує на дошку вірш. Учні самостійно читають його.

Їсть білий хліб, п'є біле молоко.	і курчата жовті біля квочки.
Мабуть, тому і білий кіт Мурко.	В Тані сині очі, як волошки,
Зелене листя, трави... На лататті	в Олі — синій бантик, синя брошка.
зелена жабка у зеленому платті.	Сірий кролик, горобець і кіт,
Червоні вишні, яблука червоні,	сіра мишка, вовчик і граніт.
червона квітка на моїй долоні.	Чорний ворон, чорний жук і грак
Жовті груші, лимонад, сорочка	чорним кремом чистять чорний фрак.

Ігор Січовик

Джерело: http://web.archive.org/save/https://sonyashnik.com/verses/23/48_0.html

— Чим цікавий вірш? Випишіть назви двох кольорів та назви предметів цих кольорів.

- Вправа «Броунівський рух». Індивідуальні картки.

Учні отримують диференційовані завдання на картках кількох кольорів. Після виконання об'єднуються в групу за кольором карток, звіряються, чи правильно виконано завдання.

Картка 1 (червона)

- Списати, змінюючи слова в дужках за змістом.
(Смачні) обід, (гарні) квітка, (рясні) дощ, (ясні) сонце, (пухнасті) шиншила.

Картка 2 (жовта)

- Дібрати і записати два слова — назви ознак до слова *книжка*.
Книжка (*яка?*) ....
Слова для довідки: цікава, сердита, кисла, нова, абрикосова.

Картка 3 (зелена)

- Списати речення, розкриваючи дужки.
Україна — це (тихий) води і (ясний) зорі, (зелений) сади і (білий) хати.
- Гра «Спіймай слово — назву ознаки».

Вранці біля хати	Стояло біля хати,
малесенькі сліди —	ступило на поріг —
зайчаточко вухате	хотіло нам сказати,
приходило сюди.	що випав перший сніг.

Леонід Куліш-Зіньків

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://posnayko.com.ua/ru/reader/knizhnaya-polka/novogodnie-stihotvoreniya/vranci-bilya-haty-83.html>

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Плюс-мінус-цікаво».

У таблицю, накреслену на дошці, у графу «П» («плюс») учні ставлять позначку і коментують, що сподобалося на уроці, що здалося цікавим та корисним; у графу «М» («мінус») — все, що не сподобалося, здалося важким, незрозумілим та нудним; у графу «Ц» («цікаво») — розповідають факти, про які дізналися на уроці, про що ще хотіли б дізнатися.

2. Домашнє завдання.

Вправа 6 (друге завдання) на с. 25. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 98. Практичне змінювання прикметників за числами. Мовне дослідження. Л. Костенко «Веселий дощ» (с. 25-27).

Мета. *Навчальна:* закріплювати знання учнів про слова — назви ознак; формувати вміння змінювати прикметники за числами (без уживання термінів); удосконалювати навички правильного вживання прикметників у множині чи однині в простих випадках; ознайомити з віршем Ліни Костенко «Веселий дощ», вчити знаходити у вірші порівняння, слова в переносному значенні. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси, бажання вивчати народні традиції.

Засоби навчання. Картки із завданнями, цеглинки LEGO, кольорові листочки.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Тільки сонечко зійде, зазирне в вікно світанок, до вікна ми підійдем і промовим: «Добрий ранок!»	Доброго дня вам, любі малята, хлопчики милі мої і дівчата. Щирою усмішкою я вас вітаю, доброго настрою на весь день бажаю.
---	---

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://vseosvita.ua/library/material-do-rankovih-zustricej-nasi-vitanna-151180.html>

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Скільки слів — назв ознак у першому реченні? (*Три: червоне, білому, чорне.*)
- Які з них мають протилежне значення? (*Білому — чорне.*)
- У якому реченні, другому чи третьому, більше слів — назв ознак? (*У другому, два слова.*)
- Доведіть, що слово *солодкі* називає ознаку предмета.
- Доберіть слова — назви ознак до слова *бджола*.

2. Актуалізація опорних знань.

Гра «Упіймай слово — назву ознаки».

Учитель називає слова, учні оплесками «ловлять» назви ознак.

Слова: *весела, Андрійко, зима, Марійка, холодна, рукавиці, лижі, довгі, ковзанка, бігають, чудовий, ясні, цікаве, завдання.*

3. Мотивація навчальної діяльності. Оголошення теми та завдань уроку.

— Відгадайте загадку.

У річці купався, у хмарці ховався, від блискавки-грому	полинув додому. На землю спустився — на сто крапель розбився. (<i>Дощ</i>)
--	--

Володимир Верховень

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Чи є у загадці слова — назви ознак? (*Немає.*)

— Які назви предметів є у загадці? (*Річка, хмарка, блискавка, грім, земля, краплі.*)

— Попрацюйте в групах. Складіть з цеглинок LEGO вежу: по черзі називайте слова — назви ознак до одного зі слів — назв предметів із загадки.

Зразок: річка (*яка?*) широка, глибока, швидка, рівнинна ...

— Для чого, на вашу думку, в українській мові потрібні слова — назви ознак? (*Такі слова допомагають краще уявити / описати предмет.*)

— Сьогодні ми дослідимо, як слова — назви ознак допомогли поетесі Ліні Костенко описати дощ.

4. Робота над віршем Ліни Костенко «Веселий дощ».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Що ви відчуваєте після слухання вірша?

Учні цеглинками LEGO сигналізують про свої відчуття (жовта — гордість, блакитна — смуток, червона — радість, зелена — захоплення, синя — здивування, помаранчева — жаль).

- Підготовка до самостійного читання вірша.

Швидке прочитування слів, спроектованих на екран.

парасолька	полив	полів'яний
квасолька	блищить	кропив'яний
блискавки	визбирує	старесенький

Полив'яний — покритий поливою.

— Доберіть близькі за значенням слова до слова *блищати*. (*Сяяти, іскритися, світити...*)

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

— Прочитайте самостійно вірш. Визначте, з якими почуттями треба читати.

- Вправа 2 (с. 26).
- Вправа 3 (перше і друге завдання).

Учні виписують з вірша назви ознак до поданих слів. Проводять мовне дослідження.

Доходять висновку, що назви ознак пов'язані з назвами предметів; якщо змінюється слово — назва предмета, то й слово — назва ознаки, з ним зв'язане, теж змінюється.

- Вправа 3 (третє і четверте завдання).
- Вправа 4.

— Прочитайте самостійно упівголоса вірш. Чим він цікавий? (*У кожній строфі вірша йдеться про якийсь колір, називаються предмети цього кольору.*)

— Попрацюйте в групах. На кольорових листочках напишіть назви предметів відповідного кольору. На якому листочку ви записали найбільше слів? До якого кольору було важко добирати слова?

- Вправа «Броунівський рух». Індивідуальні картки.

Картка 1 (червона)

- Прочитати і відгадати загадку. Підкреслити слова — назви ознак.

Мов маленький м'ячик, рум'яне, гладеньке,
висить, а не скаче, на смак солоденьке.

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Прочитати слова. Обвести слово-відгадку.

груша	яблуко	лимон
-------	--------	-------

Картка 2 (жовта)

- Прочитати і відгадати загадку. Підкреслити слова — назви ознак.

Поміж листя оксамиту мов сережки, червоненькі,
дозрівають серед літа, дрібні ягідки смачненькі.

Леся Вознюк

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Прочитати слова. Обвести слово-відгадку.

мандарини	сливи	вишні
-----------	-------	-------

Картка 3 (зелена)

- Прочитати і відгадати загадку. Підкреслити слова — назви ознак.

Влітку або восени маленькі, синенькі,
виснуть на гілках вони: вкусиш — солоденькі.

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Прочитати слова. Обвести слово-відгадку.

сливи	абрикоси	вишні
-------	----------	-------

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон».

— Чого ви навчилися сьогодні на уроці?

— Яке завдання принесло вам найбільшу радість на уроці?

2. Домашнє завдання.

Вправа 5 на с. 27.

Урок 99. О. Буцень «Солодкий дощ». Передбачення змісту твору за заголовком. Порівняння вірша Л. Костенко та казки О. Буценя (с. 27-28).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з казкою Олега Буценя «Солодкий дощ»; навчати передбачати зміст твору за заголовком, установлювати послідовність подій, формулювати запитання за змістом твору; удосконалювати навички виразного читання прозових творів; вчити порівнювати твори зі схожими назвами. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси.

Засоби навчання. Кубик Блума, «дерево очікувань», силуетні зображення листочків, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Емоційне налаштування.

Усі сідайте тихо, діти.

Домовляймося — не шуміти,

руку гарно піднімати,

чітко, в лад відповідати,

на уроці не дрімати,

а знання мерщій хапати.

Тож гаразд, часу не гаймо,

наш урок розпочинаймо.

Наталія Березицька

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://yrokiiu.ru/literatumi-tvori/virshiki/20-virshovane-privitannya/3536-virsh-n-berezitskoji-vsi-sidajte-tikho-diti>

II. Основна частина.

1. Вправи з розвитку дихання, дикції та голосу.

- Уявне надування повітряних кульок.
— Розкрийте ротики. Наберіть повітря. «Надувайте» повітряну кульку.
- Вдихніть. «Задуйте» свічку.
- Читання і відгадування загадки.

А ви знаєте, малята,

в лісі є велика хата.

В ній мисливці працювати

скрізь полюють: в травах, квітах.

А як здобич важкувата,

то гуртом несуть до хати. (*Мурахи*)

Людмила Паниченко

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми і завдань уроку.

— Що ви очікуєте від уроку? Напишіть на листочках і прикріпіть їх до дерева. У кінці уроку переглянете свої очікування, визначите, чи справдилися вони.

— Який за жанром твір ви хотіли б прочитати?

3. Робота над казкою О. Буценя «Солодкий дощ».

- Інтонаційне читання.
- Прочитайте прислів'я з різними емоціями: сором'язливо, здивовано, радісно.

Мурахи гуртом і лева здолають.

— Прочитайте речення (вправа 1, перше завдання на с. 27). Звертайте увагу на виділені слова.

Вони допоможуть дібрати правильну інтонацію для читання.

— Хто, на вашу думку, міг промовляти ці репліки?

- Передбачення змісту казки.
- Прочитайте заголовок. Про що може йтися в казці з таким заголовком?
- Підготовка до читання казки.

Швидке прочитування слів, спроектованих на екран:

р'озвїдка

в'огка

мляво

потвора

волохата

поворушив

бїдолаха

просякла

дзвїнкоголосї

невдоволено

обтрусився

заметушилася

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні працюють у групах. Читають текст почергово по три речення.

— Чи сподобалася вам казка?

- Хто найточніше передбачив зміст?
- Чиє передбачення було найцікавішим?
  - «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Вправа 2 (с. 28).

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.
- Доберіть протилежні за значенням слова до слів:

мляво (<i>бадьоро</i>)	вогка (<i>суха</i>)	волохата (<i>гладенька</i>)
--------------------------	-----------------------	-------------------------------
- Доберіть близькі за значенням слова до слів:

репетувати (<i>кричати</i>)	ніяковіти (<i>соромитися</i>)	просякнути (<i>промокнути</i>)
-------------------------------	---------------------------------	----------------------------------
- Вправа «Кубик Блума» (розвиток критичного мислення).

Учитель (або хтось із учнів) кидає кубик. Грань, яка випала, показує, якого типу запитання потрібно поставити.

- Запропонуй свою назву казки.
- Назві риси характеру муравлика.
- Придумай іншу кінцівку.
- Чому автор написав цю казку?
- Поясни, чому береза плакала.
- Поділися своїми думками, почуттями від прочитаного.
- Вправа «Установи послідовність».

Учитель проєктує на екран слова — назви дій на смужках за кольорами цеглинок LEGO. Учням треба скласти ланцюжок із цеглинок у такій послідовності, як відбувалися події в казці.

Прокинувся (1) обтрусився (3) зніюковів (6) налякався (4) репетував (5) повернувшись (2)

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Складіть прислів'я за числовими підказками. (*Мала мураха тілом, та велика ділом. Мураха невелика, та гори копає. Для мурашки роса — злива. На мурашнику довго не всидиш. І мурашкі мають подушкі.*)

- (3) тілом, (1) Мала (6) ділом. (2) мураха (5) велика (4) та
- (2) невелика, (5) копає. (3) та (1) Мураха (4) гори
- (1) Для (3) роса — (2) мурашки (4) злива.
- (1) На (2) мурашнику (3) довго (4) не (5) всидиш.
- (4) подушкі. (2) мурашкі (3) мають (1) І

Джерело: Прислів'я та приказки: Природа. Господарська діяльність людини / Упоряд. М. М. Пазяк. — К.: Наук. думка, 1989. — 480 с.

— Яке з прислів'їв стосується змісту казки Олега Буценка? (*Для мурашки роса — злива.*)

- Порівняння казки Олега Буценка і вірша Ліни Костенко.

Учні виконують вправу 3 (с. 28).

III. Заключна частина.

Рефлексія.

- Пригадайте, які очікування були у вас на початку уроку. Чи справдилися вони?
- Як ви оцінюєте свою роботу на уроці?
- Чи активними ви були?
- Кому ви хотіли б розказати казку «Солодкий дощ»?
- Чи хотіли б ви прочитати інші казки Олега Буценка?

Урок 100. Добір відповідних ознак до відомого предмета. Попереджувальний диктант (с. 28-29).

Мета. *Навчальна:* закріплювати знання учнів про слова — назви ознак; навчати добирати ознаки до відомих предметів, утворювати спільнокореневі назви ознак від назв предметів. *Розвивальна:* розвивати орфографічну пильність, спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати любов до природи.

Засоби навчання. Картки із завданнями.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.**

Тренінгова вправа «Барометр настрою».

Лунає спокійна музика.

— Станьте, діти, вільно, заплюште очі, простягніть ліву долоню. Уявіть, що в ній поселилося добро. А тепер правою долонею підтримайте його, бо воно беззахисне. Добро схоже на маленького сонячного зайчика. Він світить дуже яскраво, бо добра і тепла в кожному з вас повинно бути стільки, щоб зігрівати не тільки вас, а й усіх, хто поруч. Притуліть долоньки до серця, поселимо сонячного зайчика саме там. Розплюште очі, поверніться одне до одного. Подайте руку своєму товаришеві, усміхніться. Я бачу, що в кожного з вас поселилося почуття Любові, Добра, Милосердя, які будуть вас охороняти від негарних вчинків.

II. Основна частина.**1. Повторення вивченого.**

— Пригадайте, яку казку ми читали на попередньому уроці.

— Хто автор казки?

— Хто головний персонаж?

2. Мозковий штурм.

— Що вам відомо про мурах?

— Це шкідливі чи корисні комахи?

— Яка користь від мурах? (*Знищують деяких комах, розрихлюють та удобрюють ґрунт, розносять насіння, є поживою для птахів, ведмедів.*)

— Яка шкода від мурах? (*Розносять деякі хвороби, псують дерева, псують їжу в будинку.*)

3. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Словниковий диктант.

— Запишіть слова: *лисиця, заєць, ведмідь, коза, півник, мурашка.*

— Запишіть слова в абетковому порядку. (*Ведмідь, заєць, коза, лисиця, мурашка, півник.*)

— Що об'єднує всі слова? (*Це персонажі казок.*)

— Записані слова називають істот чи неістот?

— Сьогодні ми вчитимемося добирати слова — назви ознак до відомих назв предметів.

4. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

- Технологія «Сторітелінг».

— Одного разу на лужку зібралися слова: *заєць, ведмідь, коза, лисиця, півник, мурашка*. Стали вони нарікати, що в усіх учнівських творах використовуються лише постійні ознаки: якщо *заєць*, то косоокий, *лисиця* — хитра, *ведмідь* — клишоногий... Всі зітхали і почувалися приниженими. Почули це школярки і вирішили виправити таку несправедливість.

— Спробуймо продовжити цю казочку разом. Доберіть до кожного слова якомога більше ознак.

Ведмідь —

Заєць —

Коза —

Лисиця —

Мурашка —

Півник —

- Вправа 4, перше завдання (с. 28).

— Чи можна назвати записані групи слів спільнокореневими? Доведіть свою думку.

— Позначте корені у словах.

- Вправа 4, друге завдання.

Учні розглядають малюнок на с. 27.

— Які предмети зображені на малюнку? (*Береза, ялинка, трава, небо, хмари, мурашник, мурашка, куц, ліс.*)

Записування назв ознак до двох назв предметів (на вибір).

- Вправа 4, третє завдання.

Учні читають подані речення, самостійно записують їх у такій послідовності, як відбувалися події в казці О. Буценья «Солодкий дощ».

Перевірка: *Муравлик прокинувся від довгого сну. Велика краплина мало не прибила бідолуху. Мурашва побігла за муравликом по березовий сік.*

- Вправа 4, четверте завдання.

Учні перечитують виділений абзац казки на с. 27. Відтак записують його під диктування.

Обмінюються зошитами, звіряють з підручником, чи правильно записано текст.

— Назвіть слова — назви ознак разом з назвами предметів. (*Вогка земля, дзвінкоголосі пташки, волохата квітка.*)

5. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

- Добір назв ознак до назв предметів.

— Прочитайте вірш. Поміркуйте, які назви ознак пропущено.

СИНЄ ТА БІЛЕ

... (Синє) небо, ... (синє) море,
... (білий) парус вдалині.
Понад морем — ... (сині) гори
й ... (білі) хмари, наче сніг.

На матросах ... (білий) одяг,
тільки ... (сині) комірці.
І ... (біленька) Оля ходить
з ... (синім) м'ячиком в руці.

Наталя Забіла

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://rozvyvajko.com.ua/virshi/virshi-natali-zabiloji/synje-ta-bile/>

- Виконання завдань на картках.

Картка 1. До поданих назв предметів доберіть якомога більше ознак.

(Що?) день — день (який?) холодний, ...
(Що?) пролісок — пролісок (який?) ...
(Хто?) синичка — синичка (...?) ...
(Хто?) лісник —

Картка 2. До поданих назв предметів доберіть назви ознак за зразком.

Вишня — вишневий.	Горіх — ...
Яблуна — ...	Небо — ...
Повітря — ...	Бджола — ...
Брат — ...	Сестра — ...

Картка 3. Прочитайте вірш. Випишіть назви предметів з назвами ознак за зразком.

Зразок: Погляд (який?) хитрий.

У лісі телятко,	малесенькі ріжки,
мале оленятко —	білесенькі плями,
тонесенькі ніжки,	такі, як у мами.

Анатолій Загрудний

Джерело: Мої улюблені вірші/ уклад. В. Паронова. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. – 416 с.

III. Заключна частина.

1. Вправа «Продовж речення».

Сьогодні на уроці:

я дізнався / дізналася ...
я запам'ятав / запам'ятала ...
я навчився / навчилася ...
я повторив / повторила ...
мені ще важко ...
мене здивувало ...

2. Домашнє завдання.

Вправа 6 на с.29. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 101. Складання груп слів — назв ознак, які мають різне лексичне значення. Б. Вовк «Соняшникова рідня» (с. 29-30).

Мета. *Навчальна:* закріплювати знання учнів про прикметники; формувати вміння складати групи прикметників, які мають різне лексичне значення: назви кольорів, розміри предметів, ознаки за відношенням до пори року, матеріалу, з якого виготовлено предмет, інші ознаки; удосконалювати навички каліграфічного письма. *Розвивальна:* розвивати орфографічну пильність, спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси.

Засоби навчання. Картки із завданнями, стрічки (або смужки паперу) кольорів веселки.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Тренінгова вправа «Веселка настрою».

— Пригадайте назви кольорів веселки. Покажіть стрічку (смужку) такого кольору, який настрої у вас на початку уроку.

— Що ви відчуваєте, коли бачите веселку?

— Назвіть теплі кольори веселки. (*Червоний, оранжевий, жовтий.*)

— Бажаю, щоб на уроці у вас був сонячний настрої, завдання виконувалися легко. Будьте впевненими у своїх знаннях. І все виконаєте правильно.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Словниковий диктант.

Сон, сонний, сонце, сонечко, сонячний, соняшник, соняшниковий.

— Прочитайте пошепки всі слова.

— Що в них спільного?

— Чи можемо назвати ці слова спільнокореневими?

— Скільки груп споріднених слів можна виділити? (*Три групи.*)

— Які слова називають предмети? (*Сон, сонечко, сонце, соняшник.*)

— Які слова мають кілька значень? (*Сон — назва квітки та стан спокою; сонечко — комаха і світило.*)

— Які слова називають ознаки предметів? (*Сонний, сонячний, соняшниковий.*)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

У зеленім картузі
на одній стоїть носі.

Коло вуха китиця,
золотом він світиться.

Звичка гарна, отака:

він голівку поверта

в бік, де сонце котиться, —

родичем доводиться. (*Соняшник*)

Григорій Храпач

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Що вам відомо про соняшник?

- Робота в групах.

— Виконайте завдання на вибір:

- скласти сенкан зі словом *соняшник*;
- скласти кластер зі словом *соняшник*.

Зразок сенкана:

Соняшник

Круглолиций, жовтоокий

Росте, повертається, нахиляється

Соняшник — красива і корисна рослина

Сонечко

Для кластера учні можуть дібрати слова *город, велетень, голівка, листки, нога, насіння, олія, птахи, користь* тощо.

— Сьогодні ми ознайомимося з оповіданням Бориса Вовка «Соняшникова рідня». Сподіваюся, що ви дізнаєтеся чимало цікавого про соняшник.

3. Робота над оповіданням Бориса Вовка (с. 29).

- Підготовка до самостійного читання.

Швидке прочитування слів, спроектованих на екран.

шкідники	налетіли	озирнувся
захистив	пильніше	виготовляють

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Читання з позначками.

Учні самостійно напівголосно читають текст. Роблять олівцем помітки на берегах: «+» — це мені відомо; «?» — не зовсім зрозуміло; «V» — це цікаво.

Після читання з'ясовують значення слів чи висловів, які були незрозумілими під час первинного читання.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Вправа 2 (с. 30).

- Перегляд відео «Виробництво олії».

Вправа 3 (перше завдання). За QR-кодом, поданим у підручнику, учні переглядають відео, обмінюються думками про побачене.

4. Розвиток критичного мислення.

Вправа 3 (друге завдання).

Робота в групах. Учні складають рекламний постер (плакат, буклет) про користь соняшника. Кожна група презентує свої напрацювання.

5. Закріплення вивченого.

- Вправа 4 (с. 30).
- Робота в парах

Картка 1. Розподіліть слова — назви ознак у дві групи.

Зелений, фіолетовий, довгий, вузький, червоний, маленький, високий, широкий, коричневий, білий.

За розміром — ... За кольором — ...

Картка 2. До кожної ознаки дібрати назву предмета.

За матеріалом	За смаком	За рисами характеру
Скляний	Кислий	Чесний

- Вправа «Кольори».

Учитель роздає кольорові смужечки з веселки. Учні називають цей колір та ставлення до нього. Наприклад: «У мене зелений колір, цей колір мені не подобається, бо я люблю рожевий».

6. Тренувальні вправи.

Відгадати загадки. Записати прикметники, які запам'ятали.

Солоденьке, як медок, холоденьке, як льодок. (Морозиво)	Біла латка, чорна латка, по деревах скаче. (Сорока)
Влітку носить сіру шубу, взимку — білого кожуха.	У зеленому лісочку, під мережаним листочком
Має з тріщиною губу, косі очі й довгі вуха. (Засць)	червоніє невеличка спіла ягідка ... (сунічка).

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Веселка».

На дошці прикріплено зображення веселки, на парті в учнів смужки кольорів веселки. Кожен / кожна обирає кольорову смужечку відповідно того, як він / вона працював / працювала на уроці.

2. Домашнє завдання.

Виконання вправи 278 на с.77. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 102. Де є хліб, там є життя. Білоруська народна казка «Легкий хліб». Поділ казки на частини. Добір заголовків до частин (с. 31-32).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з білоруською народною казкою «Легкий хліб»; вчити визначати в казці головне, ділити на частини та добирати заголовки до частин; збагачувати словниковий запас. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати працелюбність, повагу до праці хліборобів.

Засоби навчання. Гральні кубики, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Емоційне налаштування.

Уже дзвінок нам дав сигнал:
працювати час настав.

Тож і ми часу не гаймо —
роботу швидше починаймо.

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://krvuzcdyt.krimeedu.com/ru/article/dzvonik-kliche-na-urok-organizatsiinii-moment-urok.html>

II. Основна частина.

1. Мовленнєва розминка.

- Вправа «Подивись і повтори».
Витягнути губи трубочкою;
зімкнути губи;
показати губами букву «о»;
облизати губи;
зробити язичком рухи маятника.

- Інтонаційне читання прислів'я.

На екран спроектоване прислів'я:

Нема хліба — їж пироги!

— Прочитайте прислів'я, щоб логічний наголос був на першому (другому, третьому, четвертому) слові.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

Вдалині посеред ночі
засвітилися хижі очі.
Мов жаринки, спалахнули,
жахом на усіх дмухнули.

Як полинув спів протяжний,
навіть місяць зблід відважний.
То чії блискучі очі
всіх лякають серед ночі? (Вовка)

Леся Вознюк

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Гра «Будьте уважні».

— Я називатиму казки, а ви сплескуйте, якщо персонажем у ній є вовк.

«Колобок»

«Лисичка і Журавель»

«Котик і півник»

«Рукавичка»

«Пан Коцький»

«Лисичка-сестричка і вовк-панібрат»

«Червона Шапочка»

«Сніг і заєць»

«Солом'яний бичок»

«Коза-дереза»

— Сьогодні ми ознайомимося з білоруською народною казкою «Легкий хліб».

3. Робота над казкою «Легкий хліб».

- Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

ТАК	ПРОБЛЕМА	НІ
Так, тому що ...	Чи можна прожити без хліба?	Ні, тому що ...
ВИСНОВОК		

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Утворіть словосполучення зі словом *легкий* та словами:

рюкзак	задача	повітря
хліб	рука	атлетика

— Які словосполучення слів ужиті в переносному значенні? (*Легка задача, легке повітря, легкий хліб, легка рука.*)

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учні слухають казку, зісканувавши QR-код, поданий у підручнику на с. 31. Відповідають на запитання (вправа 1, завдання 2).

- Підготовка до самостійного читання.

Швидко прочитування слів, спроектованих на екран:

торбинка	пов'язати	заборонувати
досхочу	дочекайся	видолинок
вигін	марудна	роззявив

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні працюють у групах. Читають почергово казку по одному абзацу. Відтак — за особами.

— З якою інтонацією треба читати слова косаря? (*Спокійно, розважливо.*)

— А вовка? (*Нетерпляче, роздратовано.*)

— Як треба читати слова коня? (*Упевнено.*)

— А барана? (*Теж упевнено.*)

- Вправа 3 (с. 32).
- Вправа 4.

Учні ділять казку на частини, добирають заголовки.

- Гра «Упізнай персонажа казки».

Учитель зачитує репліки персонажів, учні визначають, чиї це слова.

Хотів би я щодня хліб їсти, тільки де мені його брати? (*Вовк*)

Спершу зніми з моїх ніг підкови, щоб не поламати собі зуби об них. (*Кінь*)

Борошно треба замісити у діжі й чекати, поки тісто підійде. (*Косар*)

Я розженуся і сам скочу тобі в рота. (*Баран*)

Цікаво: з'їв я його чи ні? (*Вовк*)

З'їсти то не з'їв, а легкого хліба спробував. (*Косар*)

- Гра «Магічний кубик».

Робота в групах. Кожна група має гральний кубик і картку із завданнями. По черзі кидають кубик. Скільки крапок випаде на верхній грані, таке запитання чи завдання треба виконати.

	Яка частина твору тобі сподобалася найбільше?
	Про що цей твір?
	Що нового ти дізнався / дізналася з твору?
	Які вчинки, слова персонажів тобі запам'яталися?
	Які запитання ти хочеш поставити персонажам?
	Над чим варто задуматися після читання твору?

III. Заключна частина.

Рефлексія. Вправа «Так — ні».

Учитель називає твердження, учні відповідають цеглинками LEGO (так — зелена, ні — червона).

- Ми читали казку.
- Це болгарська народна казка.
- Головні персонажі казки — вовк і косар.
- Вовк хотів скуштувати легкого хліба.
- Косар був скупим.
- Вовк питав поради у коня й барана.
- Щоб хліб потрапив на стіл, треба докласти чимало зусиль.

Урок 103. Виявлення серед назв ознак слів, подібних чи протилежних за значенням. Вимова і написання слова *духмяний*. Розвиток мовлення. Опис зернової рослини (с. 32-33).

Мета. *Навчальна:* закріплювати знання учнів про слова — назви ознак; навчати добирати ознаки, подібні чи протилежні за значенням; вчити використовувати прикметники для опису рослини. *Розвивальна:* розвивати орфографічну пильність, спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пошану до хліба.

Засоби навчання. Картки із завданнями, зображення зернових культур.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

— Природа навколо нас цікава, фантастична, дивовижна, неповторна. Варто лише уважно подивитися навколо — і ми побачимо багато незвичайного. У природи все продумано, все взаємозв'язано. Ми — частина природи. Сьогоднішній урок — ще один крок до вершини знань.

Сьогодні у нас — незвичайний урок.   в країну чудову, в країну відому,
Сьогодні ми зробимо ще один крок   що нас так чекає й збагачує мову.

Світлана Ходій на замовлення

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

Вибірковий диктант.

— Запишіть лише слова, які називають ознаки предметів.

Сонячний день, добре серце, широке вікно, ввічлива дитина, незвичайна природа,
цікава екскурсія, білий зайчик.

— Доведіть, що ви написали тільки слова — назви ознак.

2. Мотивація навчальної діяльності учнів. Повідомлення теми уроку.

— Ви вже знаєте, що в українській мові є слова, близькі або протилежні за значенням. Як ви гадаєте, такими можуть бути тільки слова — назви предметів, чи й, можливо, слова — назви ознак?

— Сьогодні на уроці ми продовжимо ознайомлюватися зі словами, які відповідають на питання *яка? який? яке? які?*. Навчимося виявляти серед назв ознак слова, подібні чи протилежні за значенням.

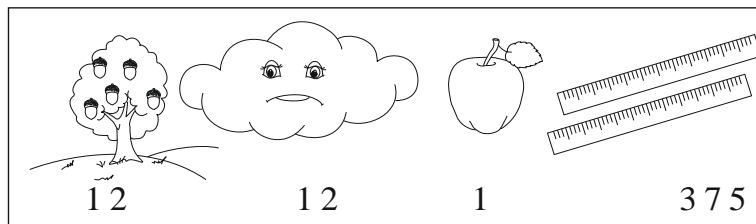
3. Вивчення нового матеріалу.

Вправа 5 (с. 32).

Учні добирають слова, записують речення *Косар був працюючим, а вовк — ледачим*. Визначають, що слова *працюючий* і *ледачий* протилежні за значенням.

У другому завданні записують парами прикметники-антоніми.

- Гра «Квест».

Пройшовши квест, утворюють слово *духмяний*.

— Що означає слово *духмяний*? (*Такий, що має сильний, приємний запах.*)

— Доберіть близькі за значенням слова до слова *духмяний*. (*Ароматний, запашний, пахучий.*)

- Каліграфічна хвилинка.

Написання буквосполучень, слова *духмяний*.

- Складання асоціативного куща та кластера зі словом *духмяний*.

Орієнтовно учні можуть дібрати слова: *свіжий, пахучий, ароматний; хліб, калач, коровай; аромат, квіти, страва, куш, дерево* тощо.

- Гра «Найрозумніший».

- Назвіть звуки у слові *духмяний*. Скільки звуків у слові *духмяний*?
- Скільки голосних звуків у слові *духмяний*?
- Який склад наголошений у слові *духмяний*?
- Скільки приголосних звуків у слові *духмяний*?
- Назвіть приголосні звуки у слові *духмяний*.
- Скільки складів у слові *духмяний*?
- На яке питання відповідає слово *духмяний*?

Добір слів — назв ознак до слова *хліб*.

- Вправа «Установи відповідність».

Учні працюють на картках, з'єднують слова, близькі за значенням.

Далекий	●	●	безстрашний, сміливий.
Гарячий	●	●	пекучий, жаркий.
Чемний	●	●	дальній, неблизький.
Відважний	●	●	ввічливий, вихований.

4. Розвиток зв'язного мовлення.

- Вправа 6.

- Прочитайте вірш Вадима Кришенка «Зерно». Поміркуйте, які слова пропущено.
- Які зернові рослини ви знаєте? (*Жито, пшениця, ячмінь, овес, кукурудза, рис, гречка...*)
- Для чого люди вирощують зернові рослини?
- Розгляньте зображення зернових рослин. Чому їх називають зерновими?
- Що спільного у всіх зернових рослин?
- Попрацюйте в групах. Кожна група обере якусь зернову рослину й опише її.

План опису:

1. Назва рослини.
2. Зовнішній вигляд рослини:
  - яка висота стебла;
  - які листки;
  - чи є цвіт, на що він схожий;
  - що нагадує колосок.
3. Моє враження від рослини.

— Пам'ятайте, що, описуючи рослину, важливо уникати повторів. Складайте короткі речення. Не забувайте вживати слова — назви ознак.

Зразок опису ячменю:

Ось ячмінь. Це зернова рослина. Ячмінь високий. Стебло схоже на порожнисту соломинку. Листки вузькі, міцно притиснуті до стебла. Ячмінний колосок має зернинки. Вони щільно прилягають одна до одної. Колосок має шість граней, наче олівець. Це корисна рослина.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

- З якими новими значеннями слів — назв ознак ви ознайомилися на уроці?
- Навіщо потрібні слова, близькі за значенням?
- Назвіть слова, близькі за значенням, які ви сьогодні запам'ятали.
- Навіщо потрібні слова, протилежні за значенням?
- Назвіть слова, протилежні за значенням, які ви сьогодні запам'ятали.
- Оцініть свою роботу на уроці.

2. Домашнє завдання.

Виконання вправи 7 на с. 33. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 104. Утворення сполучень слів, які відповідають на питання *хто? що? та який? яка?* За Є. Бандуренком «Хліб». Складання діалогу (с. 33-34).

Мета. *Навчальна:* закріплювати знання учнів про слова — назви ознак; навчати добирати ознаки до назв предметів; ознайомити з оповіданням Євгена Бандуренка «Хліб», навчати висловлювати своє ставлення до вчинку дійової особи. *Розвивальна:* розвивати діалогічне мовлення, спостережливість, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати шанобливе ставлення до хліба.

Засоби навчання. Картки із завданнями, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

- Вправа «Очікування».

— Подумайте і скажіть, яким має бути наш урок. (*Цікавим, повчальним, трохи казковим, веселим, світлим, загадковим...*)

— А ви на уроці якими повинні бути? (*Дисциплінованими, уважними, зібраними, вправними, наполегливими...*)

— Отже, якщо ви будете такими, то ми разом створимо цікавий, творчий, продуктивний урок.

А чи буде він цікавим? Все залежить від вашої активності, уважності, творчості.

II. Основна частина.

1. Розвиток мовно-слухової уваги.

Учні слухають вірш.

Я печу, печу, печу
діткам всім по калачу.
Маком я їх потрушу,
в піч гарячу посаджу.

Випікайтесь, калачі,
у натопленій печі.
Буду діток я скликати,
калачами частувати.

Галина Демченко

ло: http://web.archive.org/save/http://dnz1kolchyno.at.ua/publ/chitaemo_z_ditkami/virshiki/zbirka_virshiv_quot_smachnogo_quot/25-1-0-73

— Про що цей вірш? Вимовляйте склади: *чу-жу-шу; ча-жа-ша; чо-жо-шо; чи-жи-ши.*

— Доберіть слова, в яких є промовлені склади. (*Чужий, журнал, шуба; чарівний, жарко, шапочка; човник, жовток, шовковий; чижик, жито, широкий.*)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Пригадайте, як називається розмова двох осіб. (*Діалог.*)

— Вам, мабуть, доводилося вести діалог не тільки з однолітками, а й у крамниці, в аптеці... Які основні правила спілкування? (*Пам'ятати про слова ввічливості: привітання, подяки, прощання; розмовляти доброзичливо, якщо чогось не розумієш, перепитати...*)

— На уроці ми вчитимемося складати діалог.

3. Розвиток діалогічного мовлення.

- Вправа 1 (с. 33).

— Попрацюйте в парах. Прочитайте діалог «В аптеці».

— Уявіть, що дівчинка не вміє накладати пластир. Як зміните частину діалогу? (*Дівчинка може попросити працівника аптеки допомогти; а це може уточнити, як це правильно робити.*)

- Вправа 2.

Складання діалогу «У крамниці» за ситуацією, описаною в підручнику.

4. Робота над оповіданням «Хліб».

- Відгадування загадки.

Хоч не солодкий, та дуже смачний.
Хоч і дешевий, проте дорогий.

Сядем обідати — він на столі.
Люблять його і дорослі, й малі. (*Хліб*)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Які слова допомогли відгадати загадку?

— Пригадайте казку «Легкий хліб». Чи легко хлібині потрапити на стіл?

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Вправа 3. Учні самостійно читають оповідання.

— Назвіть дійових осіб оповідання.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Вправа 4.

— Чи зрозумів Михайлик значення хліба в житті людини?

— Чи завжди ви шанобливо ставитеся до хліба?

5. Закріплення вивченого про слова — назви ознак.

- Вправа 5.

У першому завданні визначають, що Михайлик був жадібним, хитрим, чесним.

У другому завданні визначають, що всі прислів'я про хліб.

Самостійно виконують третє завдання.

Перевірка: (Що?) хліб (який?) найсмачніший; (що?) хліб (який?) житній; (що?) калач (який?) пшеничний.

- Тестове опитування.

1. Які питання ставимо до слів — назв ознак?

А) хто? що?;

Б) який? яка? яке? які?.

2. У якій групі записані слова — назви ознак?

А) тонке, біла, круглий;

Б) вишня, черешня, слива.

3. Скільки слів — назв ознак у реченні *Чарівний ліс, широкий луг, безмежні поля і тиха річечка освітилися лагідним сонячним промінням?*

А) шість;

Б) п'ять.

4. Яке слово протилежне за значенням до слова *черствий*?

А) хліб;

Б) свіжий.

- Гра «Хто більше?».

Робота в групах (з цеглинками LEGO).

Учитель демонструє на екрані зображення хлібобулочних виробів (бублик, батон, рогалик тощо).

Учні добирають слова — назви ознак. Одне слово — одна цеглинка.

- Гра «Протилежності».

Крейда біла, а вугілля... (*чорне*).

Редька гірка, а диня... (*солодка*).

Орел великий, а синичка... (*маленька*).

Дерево високе, а кущ... (*низький*).

Дорога широка, а стежка... (*вузька*).

Річка глибока, а потічок... (*мілкий*).

- Гра «Упізнай за ознаками».

Кругле, кислувате, смачне — ... (*яблуко*).

Великий, зубастий, сірий — ... (*вовк*).

Білокора, струнка, кучерява — ... (*берізка*).

Цікава, авторська, складна — ... (*загадка*).

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

Зворотний зв'язок. Вправа «Відкритий мікрофон».

— Розкажіть про свої враження від уроку.

— Висловіть побажання однокласникам.

— Коли вам було весело, радісно?

— А коли ви сумували?

— Чому?

2. Домашнє завдання.

Вправа 5 (четверте завдання) на с. 34.

Слова, що називають дії предметів

Урок 105. Слова, що називають дії предметів. Дерево міцне корінням, а людина — дружбою. За Б. Комаром «Загублені рукавички». Детальний переказ оповідання (с. 35-36).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з оповіданням Бориса Комара «Загублені рукавички»; навчати оцінювати вчинки персонажів, детально переказувати прочитане, визначати головну думку твору. *Розвивальна:* розвивати читацькі навички, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати почуття дружби, бажання допомагати друзям.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO, силуетні зображення хмаринок, сонечка, гральні кубики.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Вправа «Прогноз настрою».

— Який у вас прогноз настрою на сьогоднішній урок?

Учитель пропонує показати цеглинку LEGO відповідно до позначок: червона — сонячно, синя — похмуро, блакитна — хмарно; зелена — вітряно; жовта — дощ, помаранчева — сніг.

— Пам'ятайте, що навіть сильний вітер із часом стає безсилим, а після дощу на небі може з'явитися веселка. Сніжинки розтануть, і в краплинках відбиватиметься сонечко. Тож позитивних емоцій вам на урок!

II. Основна частина.

1. Мовно-лексична розминка.

- Вправи на розвиток артикуляції.

Учні за вчителем досить повільно вимовляють на одному звучанні звукоряд голосних.

Схема: видих, пауза, швидкий вдих, вимова *i-u-e-y-o-a* (вдих), *u-y-a-i-e-o* (вдих), *e-o-i-y-a-u* (вдих), *o-i-y-u-a-e* (вдих).

- Скоромовка.

Радо грати дітвори
у широкому дворі.

Гомінлива дітвора
на весь двір кричить: «Ура!»

Джерело: Еники, беники їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

Хоч хатинонька маленька,
та затишна і тепленька.

Як мороз кусається,
п'ять братів сховається. (*Рукавичка*)

Джерело: Еники, беники їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

- Робота в групах.

Групи обирають завдання на вибір:

- скласти сенкан зі словом *рукавички*;
- скласти асоціативний куц з словом *рукавички*;
- скласти кластер зі словом *рукавички*;
- дібрати спільнокореневі слова до слова *рукавички*;
- скласти інші слова з літер слова *рукавички*.

- Повідомлення теми уроку.

— Рукавички — необхідна деталь одягу взимку. Як ви почуваетесь, коли забудете рукавички?

— А якщо рукавички загубляться?

— Як ви гадаєте, чи можуть рукавички подружити дітей? Як саме?

— Борис Комар написав оповідання «Загублені рукавички». Попрацюємо над оповіданням і переконаємося, як рукавички допомогли... Що саме — скажете наприкінці уроку.

3. Робота над оповіданням «Загублені рукавички».

- Читання з передбаченням.

Учні читають текст частинами.

— Прочитайте оповідання до слів *Мама купила їй мені. Хто дочитає, встаньте.*

Коли всі учні дочитають вказаний уривок, учитель запитує:

- Від чийого імені ведеться розповідь?
- Як, на вашу думку, розвиватимуться події далі?
- Продовжте читати оповідання до слів *Жаль, дуже жаль Ігоря...*

Після читання уривка учитель запитує:

- Як учні проводили перерву?
- Як ви гадаєте, що придумав оповідач?
- Учні читають наступну частину до слів *...довелося самому дивуватися.*
- Чиє передбачення було найточнішим?
- Чиє передбачення було найцікавішим?
- Що, на вашу думку, трапилося в оповідача?
- Дочитайте оповідання до кінця.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Виконання завдань вправ 2-3 (с. 36-37).

- Вправа «Установи послідовність».

— Прочитайте речення, спроектовані на екран. Розташуйте їх у такому порядку, як відбувалися події в оповіданні.

- (3) Ми весь урок думали про загублені рукавички.
- (1) На великій перерві ми кидалися сніжками.
- (4) Я засунув тихцем рукавичку в Ігорів ранець.
- (6) Тільки відчинив свої двері, відчиняються навпроти двері Ігоря.
- (2) Після перерви побачили, що в кожного з нас немає по рукавичці.
- (5) Я подумав, що ми з Ігорем переплутали ранці.

- Визначення головної думки оповідання.

- Як ви оцінюєте вчинки хлопчиків?
- Чи можемо назвати хлопців справжніми друзями? Обґрунтуйте свою думку.
- Яка головна думка оповідання?
- Який висновок ви зробили для себе?

- Детальний переказ оповідання.

Учні працюють у групах. Почергово переказують зміст оповідання.

Можна ускладнити завдання для переказу.

— Уявіть, що ви оповідач (Ігор, мама одного із хлопчиків, учителька, однокласник / однокласниця). Розкажіть цю історію від імені обраного персонажа.

- Гра «Магічний кубик».

Робота в групах. Кожна група має гральний кубик і картку із завданнями. По черзі кидають кубик. Скільки крапок випаде на верхній грані, таке запитання чи завдання треба виконати.

	Яка частина твору тобі сподобалася найбільше?
	Про що цей твір?
	Що нового ти дізнався / дізналася з твору?
	Які вчинки, слова персонажів тобі запам'яталися?
	Які запитання ти хочеш поставити персонажам?
	Над чим варто задуматися після читання твору?

III. Заключна частина.

Рефлексія.

- Пригадайте, які очікування були у вас на початку уроку. Чи справдилися вони?
- Як ви оцінюєте свою роботу на уроці?
- Чи активними ви були?
- Кому ви хотіли б розказати оповідання «Загублені рукавички»?
- Чи хотіли б ви прочитати інші твори Бориса Комара?

Урок 106. Слова, що називають дії предметів. Мовне дослідження (с. 37-38).

Мета. *Навчальна:* актуалізувати знання учнів про слова, які відповідають на питання *що робити? що зробити? що робив? що буде робити?*; формувати вміння розпізнавати ці слова серед інших. *Розвивальна:* розвивати орфографічну пильність, спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати любов до природи.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO.

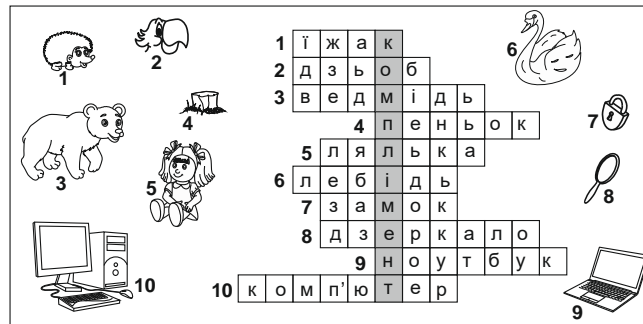
Перебіг уроку**I. Вступна частина.**

Гра в колі «Чарівні окуляри».

— Надягніть «чарівні» окуляри й назвіть учня / ученицю, що стоїть праворуч, пестливим, теплим, ніжним іменем та додайте добре слово про нього / неї: «О, як нам пощастило, що маємо Юлю / Любомира в класі. Вона / він пречудово співає / гарно грає у футбол» тощо. А тепер передавайте одне одному «чарівні» окуляри, називаючи при цьому свого сусіда / сусідку праворуч також пестливим, теплим, ніжним іменем.

II. Основна частина.**1. Актуалізація опорних знань.**

— Діти, як одним словом назвати слова, які ми щойно говорили або слухали? Хочете дізнатися? Тоді розгадайте кросворд.

- Каліграфічна хвилинка.

Написання слів *комплімент, похвала, вітання*.

- Робота з цеглинками LEGO.

— Підніміть помаранчеву цеглинка діти, які люблять робити компліменти. Підніміть блакитну цеглинка діти, які люблять отримувати компліменти. Підніміть синю цеглинка діти, які люблять отримувати, і робити компліменти. Тоді — вивчаємо нову частину мови і робимо компліменти своїм однокласникам та однокласницям за правильні відповіді, дружну роботу.

2. Мотивація навчальної діяльності.

— Розподіліть слова на групи в таблицю.

Слова — назви предметів <i>хто? що?</i>	Слова — ознаки предметів <i>який? яка? яке? які?</i>

Слова: *веселий, річка, упевнений, герой, запитувати, духмяний, червоний, дитина, бджола, розповідати*.

— Яка проблема? Що сталося? (Є такі слова, які не називають ні предметів, ні ознак.)

— Для цього нам потрібно вивчити нову тему, дізнатися, що це за слова.

3. Повідомлення теми і завдань уроку.**4. Сприймання та засвоєння нового матеріалу.**

- Використання технології «Сторітелінг».

В одному царстві люди жили щасливо. Вони були чемними, шанували друзів і берегли природу.

Але одного разу трапилася біда. До них підкралася підступна лінь. І все навколо зупинилося: люди, квіти, птахи. Все, на кого дивилася лінь. Задоволена лінь міцно заснула, адже все навколо було нерухоме.

Новина про сонне царство розійшлася дуже швидко. Почули про це лихо слова — назви дій і прийшли на допомогу. Вони мовили:

— Ми — назви дій, ми всі діємо. Один, два, три, дію покажи!

І сталося диво! Щасливі люди почали усміхатися, ніжні квіти квітували, а веселі птахи защебетали веселу пісню. Навіть лінь перелякалася та втекла далеко-далеко, аж ген за ліси та поля.

Надія Кравцова

— Які компліменти ми можемо зробити словам — назвам дій?

- Виконання вправи 4 (с. 37).
- Виконання вправи 5.

Мовне дослідження. Порівняння висновків із правилом.

- Виконання вправи 6 (два завдання).

5. Закріплення нових знань у процесі практичної діяльності.

Виконання завдань на картках.

Картка 1. Прочитати та пояснити прислів'я. Списати. Підкреслити слова — назви дій.

Гуртом робити, як із гори бігти.

Нема друга — шукай, а знайшов — бережи.

Джерело: Знайшов — не скач, згубив — не плач: Укр. прислів'я, приказки, усталені вирази / Упоряд.: Яніцька К. Л. — К.: Довіра, 2002. — 200 с.

Картка 2. Прочитати та пояснити прислів'я. Списати. Підкреслити слова — назви дій.

Не той друг, що медом маже, а той, хто правду каже.

З добрим дружись, а лихого стережись.

Джерело: Знайшов — не скач, згубив — не плач: Укр. прислів'я, приказки, усталені вирази / Упоряд.: Яніцька К. Л. — К.: Довіра, 2002. — 200 с.

Картка 3. Прочитати та пояснити прислів'я. Списати. Підкреслити слова — назви дій.

Де згода панує, там і горе танцює.

З сусідом дружи, а тин городи.

Джерело: Знайшов — не скач, згубив — не плач: Укр. прислів'я, приказки, усталені вирази / Упоряд.: Яніцька К. Л. — К.: Довіра, 2002. — 200 с.

— Які компліменти ви можете сказати одне одному щодо виконаного завдання?

6. Узагальнення і систематизація знань.

Гра «Добери слова — назви дій».

Лелека (що робить?) ..., ..., ...

Ноутбук (що робить?) ..., ..., ...

Ведмеді (що роблять?) ..., ..., ...

Диван (що робить?) ..., ..., ...

Їжаки (що роблять?) ..., ..., ...

Парасолька (що робить?) ..., ..., ...

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Стратегія «Ромашка Блума».

На пелюстках ромашки написані запитання.

Просте. Про які слова ви дізналися на уроці?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, слова — назви дій відповідають на питання *хто? який?*

Інтерпретаційне. Назвіть п'ять слів — назв дій.

Творче. Чи хотіли б ви більше дізнатися про слова — назви дій?

Оціночне. Чи потрібні слова — назви дій в українській мові?

Практичне. Які слова — назви дій ви вживаєте у своєму мовленні найчастіше?

2. Домашнє завдання.

Виконати вправу 6 (третє завдання) на с. 38. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 107. Добір влучних слів — назв дій для висловлення думки. Вимова і написання слова дитина. А. М'ястківський «Ми з Грицьком — друзі» (с. 38-40).

Мета. *Навчальна:* вчити учнів знаходити в текстах дієслова, добирати влучні дієслова для вираження думки; ознайомити з оповіданням Андрія М'ястківського «Ми з Грицьком — друзі», вчити читати текст за особами; збагачувати активний словник школярів. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати почуття дружби.

Засоби навчання. Гральні кубики.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Вправа «А у мене є».

Кожна дитина пише на картці рису характеру, яку хоче «обмінати». Потім за визначений учителем час діти мовчки ходять по класу й обмінюються одне з одним картками.

— Діти, де ви можете використати цю рису характеру? Які риси характеру нам потрібні, щоб урок був цікавим та захоплюючим?

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Прочитайте словосполучки у такому порядку: першою — хто пересувається найповільніше, далі — хто швидше, ще швидше, найшвидше. (*Равлик повзає. Риба плаває. Засць стрибає. Горобчик літає.*)

— Назвіть слова, до яких ставимо питання *хто?*

— Хто ще може пересуватися так, як риба? А так, як равлик?

— Як можна перенести з рядка в рядок слова — назви дій?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Учитель проєктує на екран вірш, у якому пропущені окремі слова.

— Прочитайте вірш. Поміркуйте, які слова пропущені.

ПРО ДРУЖБУ

В житті усім потрібна ... (*дружба*):

і для розваг, і для журби, й для служби.

Із ... (*другом*) легше в світі жити,

але й ... (*дружити*) треба вміти.

Слід ... (*другові*) допомагати,

в пригоді завжди захищати.

Слід жарти ... (*друга*) розуміти

й самому жартувати вміти.

Коли ж якийсь незрозуміння,

потрібно виявить терпіння.

При сварці швидше помиритись —

не варто з ... (*друзями*) сваритись.

Анатолій Костецький

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://dety.e-papa.com.ua/virshi-dlya-ditei/virshi-pro-druzhbu/>

— Що спільного у вставлених словах?

— Яка головна думка вірша?

— Кого, на вашу думку, ми називаємо другом?

— Чи погоджуєтеся ви з думкою, що не варто сваритися з друзями?

— Як діти, дорослі стають друзями?

— Сьогодні ми ознайомимося з оповіданням Андрія М'ястківського «Ми з Грицьком — друзі».

3. Робота над оповіданням.

- Вправа «Передбачення».

— Прочитайте заголовок оповідання. Розгляньте малюнок на с. 39. Про кого йтиметься в оповіданні? Якими за віком персонажі?

- Підготовка до самостійного читання.

чубчик

зблизька

змайструємо

оберемочок

нудьгував

перехилився

травиночка

змигнути

вмиваються

хлівчик

тішитись

недовірливо

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно перечитують текст.

— Чи однакового віку були оповідач і Грицько?

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Робота в групах. Виконання завдань вправи 2 (с. 39).

- Читання в особах.

Виконання вправи 3.

- Гра «Магічний кубик».

Робота в групах. Кожна група має гральний кубик і картку із завданнями. По черзі кидають кубик. Скільки крапок випаде на верхній грані, таке запитання чи завдання треба виконати.

•	Яка частина твору тобі сподобалася найбільше?
••	Про що цей твір?
•••	Що нового ти дізнався / дізналася з твору?
••••	Які вчинки, слова персонажів тобі запам'яталися?
•••••	Які запитання ти хочеш поставити персонажам?
••••••	Над чим варто задуматися після читання твору?

4. Виконання граматичних завдань.

- Вправа 4 (перше завдання).

Учні самостійно записують слова — назви дій до поданих іменників: *Грицько (що робив?) дивився, побіг, приніс, віддав, тишився; кролята (що робили?) снідали, вмивалися; соняшник (що робив?) дивився, перехилився.*

- Вправа 4 (друге завдання).

Перевірка:

— Скільки слів ви вписали? (*Чотири: дружити, подружився, здружилися, товаришувати.*)

— Доведіть, що ці слова називають дії.

— Які з вписаних слів спільнокореневі?

— Які з них близькі за значенням?

— Доберіть ще кілька близьких за значенням слів до слова *дружити*. (*Приятелювати, ладити, компанувати.*)

— Доберіть протилежне за значенням слово до слова *дружити*. (*Ворогувати.*)

- Вправа 4 (третє завдання).

Учні самостійно записують речення, вибираючи влучне слово серед запропонованих. За потреби перечитують оповідання.

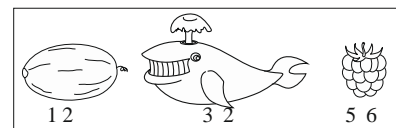
- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

Гра «Квест».

Учні розгадують слово *дитина*.

Робота в групах. Виконання завдання на вибір:

- дібрати спільнокореневі слова до слова *дитина* (*дитинка, дитинонька, дитиночка, дитинство, дитячий*);
- дібрати слова — назви дій: *дитина (що робить?)*;
- скласти асоціативний куш;
- скласти речення за числовими підказками: 2. люблять 5. українську 3. і 1. Діти 4. вивчають 6. мову.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

2. Домашнє завдання.

Вправа 4 (четверте завдання) на с. 40.

Урок 108. Діагностична робота.

Урок 109. Знаходження серед назв дій тих, які подібні за значенням. Д. Білоус «Турботливі друзі» (с. 40-41).

Мета. *Навчальна:* вчити учнів визначати і добирати близькі за значенням слова — назви дій; ознайомити з віршем Дмитра Білоуса «Турботливі друзі», удосконалювати навички виразного читання; збагачувати активний словник школярів. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати бажання допомагати птахам.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO, картки із завданнями.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Вправа «Очікування».

— Діти, розкажіть, який сьогодні день. З яким настроєм ви прийшли на урок?

— Поділіться своїми очікуваннями від уроку.

- Я хочу на уроці...
- Я сподіваюся, що сьогодні...
- А я думаю, що...
- Я очікую від уроку...

II. Основна частина.

1. Мовно-лексичні вправи.

Учитель проєктує на екран зображення птахів, просить відтворити «голос» птаха та назвати відповідну дію.

Ку-ку! Ку-ку! — зозуля ... (кує).

Угу! Угу! — сова ... (угукає).

Гу! Гу! Гу! — голуб ... (воркує).

Скре-ке-ке! Скре-ке-ке! — сорока ... (скрекоче).

2. Мотивація навчальної діяльності.

Учні відгадують загадки про птахів, упізнають їх на малюнках.

— Кар-кар-кар — згори злетіло,

аж осика затремтіла.

Пісня лине без угаву.

Хто співає? Звісно, ... (тава).

Чорні блискавки літають,

на льоту комах хапають.

Перед сильною грозою

б'ють на сполох над водою. (Ластівки)

Марія Пономаренко

Ця барвіста птичка

зовсім невеличка.

Щебече-співає.

Хто її впізнає? (Щиглик)

Хоч мороз, на білих вітах

зацвіли червоні квіти.

Як до них підбігли діти,

полетіли раптом квіти. (Снігурі)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

Послухати голоси птахів можна за посиланням <http://web.archive.org/save/http://rainbowbirds.org.ua/uk/vyrkovie/36-golosa-ptits>

— Виконайте завдання на вибір:

- складіть і запишіть речення про перелітних птахів;
- доповніть ряд слів — назв дій осілих птахів.

3. Повідомлення теми уроку.

— Ми читали чимало творів про птахів, про важливість допомагати їм у холодну пору року. Сьогодні ознайомимося з віршем Дмитра Білоуса «Турботливі друзі».

4. Робота над віршем Дмитра Білоуса (с. 40-41).

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Що ви відчуваєте після слухання вірша?

Учні цеглинками LEGO сигналізують про свої відчуття (жовта — гордість, блакитна — смуток, червона — радість, зелена — захоплення, синя — здивування, помаранчева — жаль).

- Підготовка до самостійного читання вірша.

Швидко прочитування слів, спроектованих на екран.

пернаті

прискіпучі

прокинеться

фіранка
гуляння

тріскучі
діймають

найбільше
підніметься

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Робота в парах. Почергове читання вірша по одній строфі.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Вправа 2 (с. 41).

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Як ви розумієте слово *турботливі*?

— Доберіть і запишіть спільнокореневі слова до слова *турботливі*. (*Турбота, турбувати, турбуватися, стурбований...*)

— Які з дібраних слів називають дії?

— Чому птахів називають пернатими? (*Тіло птахів укрите пір'ям, тому їх називають пернатими.*)

— Складіть і запишіть речення зі словом *пернаті*. Підкресліть слово, яке називає дію.

- Робота в групах.

Вправа 3.

Учні складають усне зв'язне висловлювання за зразком, поданим у підручнику.

Використання стратегії «РАФТ».

Учні складають невеличкі висловлювання від імені пташки (наприклад, синички).

Роль — синичка. Аудиторія — Петрик. Формат — sms-повідомлення. Тема — порада.

Зразок sms-повідомлення: Ціні-цінь! Лінь покинь!

5. Сприймання граматичного матеріалу.

- Вправа 4 (перше завдання).

Учні самостійно виконують завдання.

Взаємоперевірка. Обмінюються зошитами, перевіряють виконання вправи одні в одних.

- Розпізнавання слів — назв дій у тексті.

Запис загадки під диктування.

Прилетіли гості,
сіли на помості,

без сокири, без лопати
поробили собі хати. (*Птахи*)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Підкресліть слова — назви дій.

- Робота з фразеологізмами.

Учні працюють на картках, з'єднують фразеологізми та слова — назви дій.

Теліпати язиком	•	•	обхитрити
Розпустити нюні	•	•	базікати
Обвести круг пальця	•	•	дріммати
Клювати носом	•	•	плáкати

Джерело: Фразеологічний словник / Уклад. Т. В. Зеркальна. — Х.: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2008. — 320 с.

III. Заключна частина.

1. Робота з цеглинками.

— Діти, станьте в коло. Тепер полічіть до шести. Кожна перша дитина бере червону цеглинку, кожна друга — жовту, кожна третя — оранжеву, кожна четверта — синю, кожна п'ята — блакитну, кожна шоста — зелену. Тепер об'єднайтеся за кольорами в групи. Отримайте завдання і дайте відповідь на запитання.

Червона цеглинка. Що ви знаєте про слова — назви дій?

Жовта цеглинка. Який настрій наприкінці уроку?

Оранжева цеглинка. Які завдання було важко виконувати?

Синя цеглинка. Що цікавого було сьогодні на уроці?

Блакитна цеглинка. Чим був корисний урок?

Зелена цеглинка. Що сподобалося сьогодні на уроці найбільше?

2. Домашнє завдання.

Вправа 4 (друге завдання) на с. 41.

Урок 110. Знаходження серед назв дій тих, які подібні за значенням. Словотворчі вправи. Наш Тарас Шевченко — сонце України. У. Кравченко «Сонце України» (с. 41-42).

Мета. *Навчальна:* поглибити знання учнів про життєвий та творчий шлях Тараса Шевченка, викликати інтерес до читання його творів; ознайомити з віршем Уляни Кравченко «Сонце України», удосконалювати навички виразного читання віршів; закріплювати вміння визначати слова — назви дій у текстах, утворювати групи спільнокореневих слів. *Розвивальна:* розвивати критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси.

Засоби навчання. Книга Т. Шевченка «Кобзар», портрет Тараса Шевченка, тлумачні словники.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу.

- Вправа «Вітання».

Діти стають у коло. Повертаються до сусіда, який стоїть праворуч, бажають гарного дня.

2. Вправа «Очікування».

— Чого ви очікуєте від сьогоднішнього уроку?

II. Основна частина.

1. Вправи на розвиток артикуляції.

- Фонетична зарядка.

Можна запропонувати дітям уявно надути повітряну кульку, поганяти коника (*Но-о-о! Но-о-о!*), викрикнути, наче злякалися (*Ой! Ой!*)

- Скоромовка.

Читання з різною інтонацією скоромовки, спроектованої на екран.

Прилетіли солов'ї,
звеселили всі гаї.

— Ой, веселі солов'ї,

розкажіть про ті краї.

А чи мають ті краї

отакі, як в нас, гаї?

Ганна Чубач

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://naurok.com.ua/kvk-nayerudovanishiy-tretoklasnik-40603.html>

— Прочитайте скоромовку повільно пошепки, повільно вголос, швидше пошепки, швидше вголос, швидко пошепки, швидко вголос. Розкажіть її спокійно, сумно, радісно, здивовано.

2. Повідомлення теми уроку.

— Прочитайте назву розділу. («*Наш Тарас Шевченко — сонце України*».)

— Про кого ми читатимемо у творах розділу?

3. Мотивація навчальної діяльності.

— Що вам уже відомо про Тараса Шевченка?

— Які його вірші ви знаєте?

— Чи є у нашому краї місця, пов'язані з його ім'ям?

— У кожного народу є великі поети, яких знають усі: і дорослі, і діти. Для українського народу таким поетом є Тарас Григорович Шевченко. Його ще називають Великим Кобзарем, бо свою найкращу книгу він назвав «Кобзар».

— У кого в сім'ї є ця книга? Хто вам її показував?

— «Кобзар» видавали багато разів. У кожній сім'ї є ця книжка, бо Т. Г. Шевченко — народний поет.

— Розгляньте його портрет. Які очі, погляд у поета?

— Прочитайте статтю в підручнику (с. 41).

- Розвиток критичного мислення.

Заповнення таблиці за зразком, поданим у підручнику.

- Перегляд відео «Дитячі роки Т. Г. Шевченка».

За QR-кодом, поданим у підручнику на с. 42, переглядають відео.

— Що ви дізналися про дитинство поета?

— Яке горе спіткало Тараса?

— Як ставилася мачуха до хлопця?

- Чим любив займатися Тарас?
  - Робота в парах.
- Поставте одні одним запитання за змістом відео.

4. Робота над віршем Уляни Кравченко «Сонце України».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.
- Учитель виразно читає вірш.
- Кого поетеса називає «сонцем України»?
  - Від чийого імені написано вірш? (*Від імені семирічного хлопчика.*)
    - «Щоденні 5». Читаю для себе.
  - Прочитайте вірш самостійно упівголоса. Визначте, з якою інтонацією треба читати.
    - «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.
  - Попрацюйте з тлумачним словником. Дізнайтеся значення слів *стріха*, *свита*.

Стріха — це покрівля з соломи або очерету.
Свита — верхній одяг з домотканого полотна.

    - Визначення головної думки вірша.
  - Які слова вірша, на вашу думку, найважливіші? (*Остання строфа.*)

5. Закріплення знань про слова — назви дій.

- Вправа 5 (перше завдання).
- Учні самостійно списують друге речення з вірша Уляни Кравченко, підкреслюють слова — назви дій (*розказали, прибрали*).
- Доберіть близькі за значенням слова до слова *прибрали*. (*Прикрасили, оздобили, причепурили, замаяли.*)
    - Вправа 5 (друге завдання).
  - Прочитайте подані слова. Які питання поставите до них? (*Що?*)
  - Розгляньте зразок. Яке питання поставите до утвореного слова? (*Що робити?*)
  - Утворіть слова за зразком, запишіть їх парами.
  - Складіть і запишіть речення з одним словом, яке називає дію (на вибір).

6. Закріплення знань у процесі практичної діяльності.

- Вибірковий диктант.
- Записуйте слова — назви дій.

Тече вода з-під явора
 яром на долину.
 Пишається над водою
 червона калина.
 Пишається калинонька,
 явір молодіє,
 а кругом їх верболози
 й лози зеленіють.

Тече вода із-за гаю
 та попід горою.
 Хлюпочуться качаточка
 поміж осокою.
 А качечка випливає
 з качуром за ними.
 Ловить ряску, розмовляє
 з дітками своїми.

Тарас Шевченко

Джерело: http://web.archive.org/save/http://taras-shevchenko.in.ua/virshi/teche_voda_z_pid_yavora.html

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

- Про кого ви дізналися на уроці?
- Які факти про життя Тараса Шевченка справили на вас найсильніше враження?

2. Домашнє завдання.

- Вправа 5 (третє завдання) на с. 42. Інструктаж щодо виконання.

Урок 111. Знаходження серед назв дій тих, які подібні за значенням. Словотворчі вправи.
Т. Шевченко «Світає, край неба палає...». Розвиток мовлення. Робота з прислів'ями (с. 42-43).

Мета. *Навчальна:* допомогти учням зрозуміти думки і мрії, висловлені Тарасом Шевченком у його віршах; удосконалити навички виразного читання; навчати пояснювати зміст прислів'їв. *Розвивальна:* розвивати образне сприймання природних явищ, уміння милуватися їхньою красою; усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати любов до поетичної спадщини Т. Шевченка.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

II. Основна частина.

1. Мовленнєва розминка.

- Дихальні вправи.

— Що просить сказати лікар, коли дивиться горло?

— Як грають на дудочці?

— Як співають комарики?

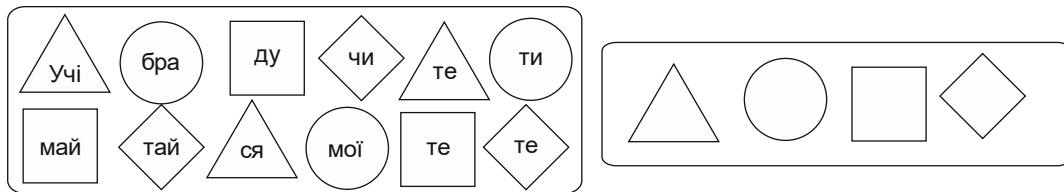
— Дмухніть на полум'я свічки.

- Читання прислів'я з різною інтонацією.

Мудрим ніхто не народився, мудрості у мудрого вчися.

— Прочитайте скоромовку повільно пошепки, повільно вголос, швидше пошепки, швидше вголос, швидше пошепки, швидко вголос. Розкажіть її спокійно, радісно, здивовано.

- Читання складів, спроєктованих на екран.

— Прочитайте склади за порядком. У які фігури вони вписані? Прочитайте склади в трикутниках, потім — у кружечках і т. д.

— Прочитайте вислів. (*Учітєся, брати мої, думайте, читайте.*)

2. Мотивація навчальної діяльності.

— Тарас Григорович Шевченко прожив нелегке життя. У нього було безрадісне дитинство, але любов до України, до мальовничої української природи він проніс через усе життя. На чужині Тарас Шевченко часто згадував милу українську землю, замріяні верби, тихі ставки, зелені левади. Туга за Батьківщиною нерозривна зі згадкою про рідну природу. Вірші хвилюють нас силою почуттів, чарівністю.

— Багато віршів поета стали піснями. Композитори різних країн світу писали музику на його поезії. А український композитор Микола Лисенко написав музику більше ніж на 100 творів Кобзаря. Чимало пісень на слова Тараса Шевченка стали народними. Серед них — пісня «Світає...».

3. Робота над віршем «Світає...».

- Підготовча вправа.

Учні читають слова-«навпаки», подані в підручнику на с. 42:

гай	яр	сонце
лан	сад	верба
поле	став	тополя

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель читає вірш.

— У якому темпі, з яким почуттям я прочитала вірш?

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

- Прочитайте вірш самостійно упівголоса.
- Які почуття викликав у вас вірш?
- Яким ви уявляєте ранок, описаний у вірші?
  - «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.
- Кого згадує автор?
- Прочитайте слова, якими поет описує світанок.
- Як ви розумієте вислови *край неба палає; степи, лани мріють; тополі ... стоять, мов сторожа?*
- Прочитайте останню строфу і скажіть, що з прочитаного можна побачити, а що почути.
- Прочитайте рядки, у яких розповідається про соловейка, про вітер.
- Яку словесну картину ви намалювали б до таких слів: «Сади рясні похилились»? Які фарби ви використали б?

- Вправа «Установи послідовність».
  - (2) степи, лани мріють,
  - (4) верби зеленіють.
  - (3) між ярами над ставами
  - (1) Тихесенько вітер віє,
- Гра «Так — не так» (з використанням цеглинок LEGO).
  - ...Світає, край неба палає...
  - Жайворонок в темнім гаї сонце зустрічає.
  - Ліси рясні похилились...
  - Тополі поволі стоять собі, мов чумаки...
  - Розмовляють з полем.

4. Виконання граматичних завдань.

- Повторення вивченого.
  - Що означають слова — назви дій?
  - На які питання відповідають слова — назви дій?
  - Назвіть кілька слів — назв дій, близьких за значенням.
  - Назвіть кілька пар слів — назв дій, протилежних за значенням.

- Вправа 4 (перше завдання) на с. 43.

Учні добирають близькі за значенням слова до поданих.

Віє — дує, потягує.

Палає — світить, горить, рожевіє.

- Розвиток зв'язного мовлення.

Вправа 4 (друге завдання.)

— Прочитайте частини прислів'їв. Що об'єднує їх? (*У прислів'ях йдеться про Тараса Шевченка, його твори.*)

— Запишіть прислів'я в зошити. (*Шевченкові твори сяють, мов ясні зорі. Ми Шевченка славить будем і ніколи не забудем. Шевченко Тарас наче сонце для нас.*)

— Попрацюйте в групах. Обговоріть, що означає кожне прислів'я.

— Які близькі за значенням слова до слова *сяють* ви записали? (*Виблискують, світять, блищать.*)

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

Вправа «Доповни речення».

- На уроці ми читали вірш ...
- Автор вірша ...
- У вірші поет оспівує ...
- Про Тараса Шевченка народ склав ...
- Я запам'ятав / запам'ятала прислів'я ...
- На закінчення уроку у мене ... настроїв.

2. Домашнє завдання.

Вправа 4 (третє і четверте завдання) на с. 43.

Урок 112. Знаходження серед назв дій тих, які протилежні за значенням. Т. Шевченко «Зацвіла в долині червона калина» (с. 43-44).

Мета. *Навчальна:* продовжити ознайомлювати учнів з творчістю Тараса Шевченка, з його віршем «Зацвіла в долині червона калина»; вчити аналізувати прочитане збагачувати активний словник школярів. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати любов до поетичної спадщини Т. Шевченка.

Засоби навчання. «Правила уроку».

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Вправа «Правила уроку». Робота в групах.

У кожній групі на окремих смужках паперу надруковані правила уроку. Серед них потрібно вибрати три найнеобхідніші та обґрунтувати свій вибір.

- На уроці не викрикуй.
- Стався з повагою до однокласників / однокласниць.
- Вислуховуй думку інших.
- Спочатку подумай, а тоді — скажи.
- На уроці будь активним / активною.
- Працюй старанно.
- Пиши розбірливо.
- Май гарний настрій.
- Засмучуйся, коли в тебе щось не виходить.
- Викрикуй, вередуй, плач.

— Наприкінці уроку ми повернемося до цих правил, прочитаємо їх знову. І ви матимете змогу переконатися у їх користі чи шкоді.

II. Основна частина.

1. Мовленнєва розминка.

- Відгадування загадки.

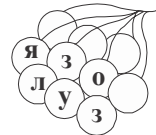
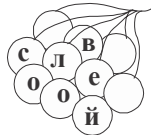
Хто це весноньці-весні
в гаю тьохкає пісні?

Хто це гарно так співає,
що аж серце завмирає? (*Соловей*)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— До слова *соловей* доберіть назви дій.

- Утворення слів.

— Розгляньте калинові грона. На ягідках заховалися літери. Утворіть з них слова. (*Соловей, жайворонок, зозуля.*)

— Доберіть загальну назву до утворених слів. (*Птахи.*)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Що ви дізналися про життя Тараса Григоровича Шевченка? Розкажіть.

— Як називається книжка, у якій зібрані вірші поета?

— Який вірш вам найбільше сподобався? Чому?

— Сьогодні ми продовжимо читати твори Тараса Шевченка про природу.

— Складіть і прочитайте вислів на с. 43 у підручнику. (*Шевченкове слово в віках не старіє.*)

— Як ви розумієте ці слова?

3. Робота над віршем Тараса Шевченка «Зацвіла в долині червона калина».

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно читають вірш, визначають логічні наголоси, паузи.

- Аналіз змісту вірша з елементами вибіркового читання.

Урок 113. Знаходження серед назв дій тих, які протилежні за значенням. Т. Шевченко «Попрощалось ясне сонце» (с. 45-46).

Мета. *Навчальна:* удосконалювати навички розрізняти, добирати дієслова, близькі та протилежні за значенням; узагальнити знання учнів про поетичні твори Тараса Шевченка; збагачувати активний словник школярів. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати любов і шану до творчості Тараса Шевченка, почуття гордості за велич української поезії.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Емоційне налаштування.

І знову дзвоник кличе в клас, знання нові чекають нас.	її мелодію чудову, Тож урок починаймо, нові знання здобуваймо.
---	--

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://krvuzcdyt.krivedu.com/ru/article/dzvonik-kliche-na-urok-organizatsiinii-moment-urok.html>

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— У якому прислів'ї більше слів — назв дій? (*Однаково, по одному.*)

— Як можна перенести слова — назви дій з рядка в рядок? (*Роз-радить, розра-дить. Слово «йти» не можна переносити.*)

— Слова *калинова* і *калиновим* спільнокореневі чи форми одного слова? (*Форми одного слова.*)

— Попрацюйте в парах. Складіть якомога більше слів із букв слова *сопілка* за три хвилини. (*Ліс, оса, сік, лак, кіл, сало, коса, лосі, кліп, ікла, кіпа, пісок, пасок, лісок, сокіл, спілка.*)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Вправа «Правильно — неправильно».

Учитель називає твердження. Учні сигналізують цеглинками LEGO: правильно — зелена цеглинка, неправильно — червона.

- Тарас Шевченко — художник і поет.
- Збірка творів Тараса Шевченка має назву «Кобза».
- У вірші «Світає, край неба палає...» згадується соловейко.
- Уляна Кравченко називає Тараса Шевченка сонцем України.
- У вірші «Зацвіла в долині червона калина» поет оспівує осінню красу.
- Багато віршів Тараса Шевченка стали піснями.

— Сьогодні ми підіб'ємо підсумки за розділом «Наш Тарас Шевченко — сонце України».

3. Робота над віршем Тараса Шевченка «Попрощалось ясне сонце».

• «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

— Що ви відчуваєте після слухання вірша?

Учні цеглинками LEGO сигналізують про свої відчуття (жовта — гордість, блакитна — смуток, червона — радість, зелена — захоплення, синя — здивування, помаранчева — жаль).

• Підготовка до самостійного читання вірша.

Швидко прочитування слів, спроектованих на екран.

попрощалось	виступає	зелененький
затихав	щебетав	соловейко

• «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні читають поезію самостійно упівголоса. Визначають, що вірш треба читати неспішно, притишено, журливо.

• Вправи 2, 3 (с. 45).

Ці завдання учні можуть виконувати в парах або невеликих групах, щоб кожен міг висловитися.

• Виразне читання вірша.

— Про що йдеться у першій строфі вірша? (*Поет повідомляє, що сонце заховалося, а з'явився місяць з сестрою-зорею.*)

— Прочитайте цю строфу мовчки, а потім голосно і виразно.

— Про що розповідається в другій строфі вірша?

— Де слід робити паузи?

— Які слова треба виділити логічними наголосами?

- Словесне малювання.

— Які картини ви уявляли, читаючи вірш?

— Які відтінки фарб переважали б на вашій картині?

4. Повторення вивченого про слова, протилежні за значенням.

— Доберіть протилежні за значенням слова до поданих.

вечір (*ранок*)

ніч (*день*)

небо (*земля*)

— На що вказують пари слів? (*На назви предметів.*)

— Доберіть протилежні за значенням слова до наступної групи слів.

ясний (*темний*)

високий (*низький*)

тихий (*голосний*)

— На що вказують пари слів? (*На ознаки предметів.*)

— Чи можуть утворювати такі пари слова — назви дій?

5. Сприймання та засвоєння нового матеріалу.

- Вправа 4.

Списавши вказане речення з вірша, учні визначають, що протилежними за значенням є слова *затихав* — *щебетав*.

У другому завданні записують речення, уставивши слова *з'являються* — *згасають*, *відлітають* — *прилітають* (*повертаються*).

- Вправа 5.

Робота в парах.

— Прочитайте тестові завдання, які треба було виконати Даринці та Миколці. Перевірте відповіді дітей. Чи все правильно? Хто припустився помилки? (*Даринка припустилася помилки в другому завданні*).

— Складіть три схожі тестові завдання і запропонуйте виконати їх іншим парам учнів.

6. Узагальнення і систематизація знань.

- Робота з цеглинками LEGO.

— Якщо я називаю пару слів, протилежних за значенням, ви піднімаєте синю цеглинку. А коли я називаю пару слів, близьких за значенням, ви піднімаєте помаранчеву цеглинку.

Радіє — веселиться.

Каже — мовить.

Трудиться — працює.

Мовчить — говорить.

Лінується — працює.

Заснув — прокинувся.

- Використання стратегії «РАФТ». Робота в парах.

Учні складають невеличкі висловлювання від імені дітей до слів, близьких чи протилежних за значенням.

Зразок. Роль — учні. Аудиторія — слова, близькі за значенням. Формат — прохання. Тема — розповідь про солов'я.

Я хочу описати солов'я. Слова, близькі за значенням, допоможіть мені, будь ласка.

III. Заключна частина.

1. Вправа «Продовж речення».

На уроці я працював / працювала ...

На уроці мені було ...

На уроці я нудьгував / нудьгувала ...

Я навчився / навчилася добирати слова — назви дій, які близькі ....

Були завдання, які я не зміг / не змогла ...

Я навчився / навчилася добирати слова — назви дій, які протилежні за ...

2. Домашнє завдання.

Вправа 6 (с. 45-46).

Службові слова

Урок 114. Службові слова, до яких не ставлять питань, але без яких майже неможливо побудувати речення. А вже весна, а вже красна. Ю. Старостенко «А він уже дома» (с. 46-47).

Мета. *Навчальна:* дати учням поняття про службові слова; вчити правильно визначати їх у тексті. *Розвивальна:* розвивати критичне мислення, спостережливість, уміння працювати в команді. *Виховна:* виховувати любов і шанобливе ставлення до природи.

Засоби навчання. Стрічки з реченнями.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Емоційне налаштування.

Із слова починається людина,
із мови починається мій рід.

Моя ласкава, мамина, єдина —
щебече соловейком на весь світ.

Надія Рій

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://krvuzcdyt.krimeedu.com/ru/article/dzvonik-kliche-na-urok-organizatsiinii-moment-urok.html>

II. Основна частина.

1. Мовленнєва розминка.

- Чистомовки.

На-на-на — вже до нас прийшла весна.

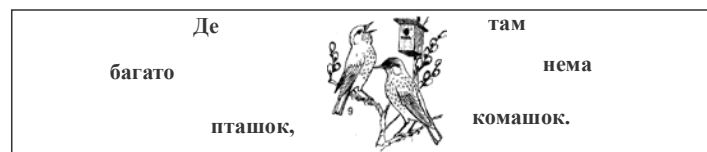
Ок-ок-ок — чути голоси пташок.

Іх-іх-іх — радо зустрічаєм їх.

Али-али-али — хатки їм приготували.

- Робота над прислів'ям.

— Складіть і прочитайте прислів'я, поясніть його зміст.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Гра «Підкажи словечко».

Учитель проєктує на екран вірш з пропущеними словами. Учні розглядають зображення шпака, називають пропущені слова.

У саду живе шпачок, —

_____ (чорна) шапочка й бочок,

_____ (чорні) крильця, _____ (чорна) спинка,

_____ (чорний) весь, мов та вуглинка.

Валентина Полюнок

Джерело: http://web.archive.org/save/https://onlyart.org.ua/children/virshi_dlya_ditey/polynok-valentyina-romanko-ta-romashky/

— Що цікавого ви помітили? (*Пропущені слова означають колір.*)

— Що ви знаєте про шпаків?

— Яких ще птахів називають провісниками весни?

— Сьогодні ми ознайомимося з оповіданням Юрія Старостенка «А він уже дома».

3. Робота над оповіданням Ю. Старостенка «А він уже дома».

- Відгадування загадки.

Вправа 1 (с. 46).

— Які слова допомогли здогадатися, що йдеться про весну?

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно читають оповідання.

— Про кого йдеться в оповіданні?

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.
Робота в парах або малих групах Вправа 3.
Вправа 4 (перше завдання).

4. Вивчення нового матеріалу.

- Мовне дослідження.
— Шпачок приніс нам речення, але деякі слова забруднилися. Спробуйте відновити написане.
Мурашки вже вийшли ___ мурашників.
Жабка ворухиться ___ корчем.
Хробачків так багато ___ полі!

Учні з'ясовують, що «забруднилися» маленькі, але дуже важливі слова.
— Поставте питання до вписаних слів. (*До цих слів неможливо поставити питання.*)
— То, може, ці слова непотрібні?

- Вправа 4 (друге завдання).
З'ясовують, що у словосполученнях пропущені слова *у, над, перед*.

• Вправа 5.
Запис словосполучень:

Шпак у шпаківні. Шпак на шпаківні. Шпак над шпаківнею. Шпак перед шпаківнею.

Перегляд відеоролика «Службові слова» за QR-кодом, поданим у підручнику.

- Ознайомлення з правилом.
— Як в українській мові називаються слова, до яких не можна поставити запитання?
— Для чого потрібні службові слова?
Самостійне виконання четвертого завдання вправи 5.

5. Узагальнення і систематизація знань.

- Гра «Службові слова жартують».
- 1) Шишка під сосні, шишка на сосною, шишка за сосни.
(*Шишка на сосні, шишка під сосною, шишка біля сосни,*)
- 2) Діти за театрі, діти у театру, діти біля театром.
(*Діти в театрі, діти біля театру, діти за театром.*)

- Гра «Мовчанка» з цеглинками LEGO.

Один учень по-різному розміщує дві цеглинки, а інший називає службове слово, яке уточнює розміщення двох цеглинок. Потім ролі змінюються.

— Чи важливі службові слова?

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Діалог двох шпаків.

- Привіт, сусіде!
- Привіт! Звідки летиш?
- Я був на уроці в 2 класі. Дізнався дещо цікаве. Уявляєш, в українській мові є слова, до яких не можна поставити запитання.
- А як вони називаються?
- Це службові слова.
- Службові? Вони що, служать? Де і для чого?
- Службові слова служать для зв'язку слів у реченні.
- І які ж це слова? Ти їх запам'ятав?
- Так, звичайно. Та не тільки я, а й другокласники. Я почну називати службові слова, а діти продовжать. Згода? (*«Шпак» називає одне службове слово, діти продовжують.*)

2. Вправа «Піраміда позитивних почуттів».

— Побудуймо «піраміду позитивних почуттів». Учителю протягує руку долонею вгору, а учні підходять до вчителя і по черзі кладуть свої долоньки зверху, будуючи піраміду. Кажуть: «Сьогодні на уроці мені найбільше сподобалося...».

3. Домашнє завдання.

Виконати п'яте завдання вправи 5 на с. 47. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 115. За С. Носанем «День блакитної весни». Виразне читання діалогів. Стислий переказ тексту (с. 47-49).

Мета. *Навчальна:* розширювати знання учнів про ознаки весни; ознайомити з оповіданням Сергія Носаня «День блакитної весни»; вчити визначати своє ставлення до прочитаного, читати в особах, стисло переказувати прочитаний текст. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати почуття прекрасного, бажання оберігати первоцвіти.

Засоби навчання. Гральні кубики, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

— Діти, обведіть на аркуші паперу свою долоньку. Напишіть на кожному пальчику свої побажання на сьогоднішній урок. У кінці уроку переглянете, чи справдилися ваші побажання.

II. Основна частина.

1. Мовно-лексична розминка.

- Орфоепічні вправи.

Вправління у вимові звуків [з], [з'] у різних позиціях: аз — азь; за — зя; зі — зя — зю — зьо; змі — зні — зня — зві — злі.

- Гра «Назві колір, квітку, тварину».
- У назвах яких кольорів є звуки [з], [з']? (*Зелений, золотий, бірюзовий, бронзовий.*)
- У назвах яких квітів є звуки [з], [з']? (*Гвоздика, резеда, гортензія, бузок.*)
- У назвах яких тварин є звуки [з], [з']? (*Зубр, зебра, коза, заєць.*)

- Гра «Хто це? Що це?».

Свіже, прохолодне, чисте — ... (*повітря*).

Пекуче, палюче, гаряче — ... (*сонце*).

Справжній, вірний, щирий — ... (*друг*).

Чисте, безхмарне, блакитне — ... (*небо*).

2. Мотивація навчальної діяльності.

- Відгадування загадки.

Промінчик сонячний вловила
у вушко голочки з сосни,
прегарні проліскові зшила
сорочку, шапочку, штани.

Щорік вона працює вправно,
про неї кажуть, що красна...
Так хто ж бо ця майстриня славна?
Вгадать неважко, це ... (*весна*).

Дмитро Вітюк

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Що ви можете розказати про весну?

— Діти дуже люблять і чекають на весну. Весна — це сонце і тепло, зелена трава і чудові квіти. А головне — не потрібно сидіти в хаті, ховаючись від морозу і холоду, а можна піти на галявину чи в лісок, погратися, повеселитися, поспівати.

- Робота в групах.

Виконання завдання на вибір.

- Скласти сенкан зі словом *весна*.
- Доповнити ланцюжок слів *весна (яка?)* ..., ..., ...
- Доповнити ланцюжок слів *весна (що робить?)* ..., ..., ...

3. Повідомлення теми уроку.

— Отож, ви, мабуть, вже здогадалися, що на уроці йтиметься про весну. Оповідання Сергія Носаня «День блакитної весни» допоможе нам помилуватися весняними лісовими галявинами.

4. Робота над оповіданням «День блакитної весни».

- Підготовка до читання тексту.

Вправа 1 (с. 47-48).

— Які слова схожі за значенням? (*Несподівано, несподіванка.*)

— Що означає слово *несподіванка*? (*Щось таке, чого не очікували, сюрприз.*)

— Доберіть близькі за значенням слова до слова *роздивляємось*. (*Розглядаємо, милуємося*.)

У другому завданні вправи вибирають слова *сережками, гілка, короткий*.

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Робота в групах. Учні почергово читають по кілька речень.

- Дослідження змісту прочитаного з елементами вибіркового читання.

Вправа 3.

— Хто розповів нам про прогулянку до лісу?

— Які епізоди оповідання схожі на казку?

— Розгляньте малюнок на с. 48. Чи відповідає він змісту оповідання? Доведіть свою думку.

— Чому весна видалася Оленці блакитною?

- Читання в особах.

Робота в групах.

- Вправа «Установи послідовність».

Учитель проєктує на екран речення на смужках кольорів цеглинок LEGO. Учні читають речення, розміщують цеглинки за кольорами в такій послідовності, як відбувалися події.

(3) Березові галузки схожі на коси.

(1) Між деревами не видно жодної квіточки, жодної травинки.

(4) Вільха завітчалася довгими сережками.

(6) Проліски всміхалися до сонця.

(2) На сонечку грівся барвінок.

(5) На горбку біля сосон мандрівникам підморгувало блакитне око.

— Чи можемо вважати ці речення планом оповідання?

- Стислий переказ оповідання.

Робота в групах. Учні почергово переповідають зміст тексту. За потреби можуть скористатися опорними реченнями-планом.

- Гра «Магічний кубик».

Робота в групах. Кожна група має гральний кубик і картку із завданнями. По черзі кидають кубик. Скільки крапок випаде на верхній грані, таке запитання чи завдання треба виконати.

	Яка частина твору тобі сподобалася найбільше?
	Про що цей твір?
	Що нового ти дізнався / дізналася з твору?
	Які вчинки, слова персонажів тобі запам'яталися?
	Які запитання ти хочеш поставити персонажам?
	Над чим варто задуматися після читання твору?

5. Розвиток мовлення.

Вправа 4.

Робота в групах.

Після обговорення свого бачення весни складають поради для однокласників «Бережіть первоцвіти».

Учні можуть скласти список первоцвітів, намалювати плакат, створити буклет чи скласти кілька порад.

III. Заключна частина.

Рефлексія.

— Подивіться на свою «долоньку». Перегляньте записи. Чи справдилися ваші очікування від уроку?

— Як ви оцінюєте свою роботу на уроці?

— Чи всі завдання вам вдалося виконати?

— Про що хочете розказати удома рідним?

Урок 116 Упізнавання в реченні службових слів (с. 49-50).

Мета. *Навчальна:* вчити учнів писати службові слова окремо від інших слів, правильно вимовляти та писати слово *килим*. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати почуття прекрасного, бажання оберегати первоцвіти.

Засоби навчання. Картки із завданнями.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Всі за парти ми сідаємо,
до роботи приступаємо.

Щоб помилок уникати,
треба мову добре знати.

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://krvuzcdyt.krivedu.com/ru/article/dzvonik-kliche-na-urok-organizatsiinii-moment-urok.html>

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Відгадування загадки.

Ще в долині сніг біліє,
юна ж квіточка синіє.
З проталини на горбочку

визира блакитне очко.
Як розкрилася вона —
значить, вже прийшла весна. (*Пролісок*)

Марія Пономаренко

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Виконання завдання на вибір.
  - Скласти сенкан зі словом *пролісок*.
  - Дібрати і записати спільнокореневі слова до слова *пролісок*.
- Словниковий диктант.

Слова для диктанту: *пролісок, підсніжник, ряс, фіалка, шафран, гусяча цибулька, медунка.*

— Яке загальне слово можете дібрати до записаних слів? (*Квіти, первоцвіти.*)

— Яке слово не можна перенести з рядка в рядок? (*Ряс.*)

— У яких словах всі приголосні тверді? (*Шафран, медунка.*)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Складіть і запишіть речення про одну з квіток.

— Чи є в записаному реченні службове слово? Як ви записали його з наступним словом?

— Сьогодні ми навчимося правильно записувати службові слова з іншими словами.

3. Сприймання та засвоєння нового матеріалу.

- Вправа 5 (перше і друге завдання) на с. 50.

Учні складають і записують речення: *На галявині розквітли проліски. Вони підняли свої голівки до сонця. Галявина стала схожою на килим.*

Доходять висновку, що службові слова пишуть окремо від інших слів.

- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 5 (третє завдання).

Самостійне складання і записування речень з поданими словосполученнями.

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

Добір і запис спільнокореневих слів: *килим, килимок, килимочок, килимарка, килимарство, килимарський, килимовий.*

Доповнити ланцюжки слів:

Килим (який?) ..., ..., ...

Килим (що робить?) ..., ..., ...

Запис відповідей на запитання.

- Коли поле вкривається білим килимом?
- Коли ліс устелений багряним килимом?
- Яким килимом укривається степ навесні?
- Вправа 5 (четверте завдання).

Після ознайомлення з текстами визначають, що Даринка описала пролісок, а Миколка поділився науковою інформацією.

- Вправа 5 (п'яте завдання).

Учні списують три останні речення, підкреслюють службові слова.

4. Узагальнення і систематизація знань.

- Робота з картками.

Картка 1. Роз'єднати службові слова, записати їх окремо. Скласти речення з двома словами (на вибір).

Вуздзапередізнапідіаале

Картка 2. Прочитати і списати сполучення слів. Підкреслити службові слова.

Прийшли на урок, їхали в автобусі, зустрілися у парку, від п'ятниці до неділі.

Картка 3. Скласти і записати речення зі слів кожного рядка. Підкреслити службові слова.

Одного, на, дня, сіли, підвіконня, пташечки.

Вони, до, у, заглядали, нас, кімнату.

Картка 4. Списати сполучення слів, уставляючи службові слова.

Підійти (до чого?) _____ моря, плавали (з ким?) _____ мамою,
кораблик (з чого?) _____ дерева, сховався (за чим?) _____ деревом.

- Розпізнавання службових слів у текстах.

Учитель пропонує учням картки з невеликими текстами. Завдання: прочитати текст, виписати службові слова з наступними словами.

Зразки текстів.

Пливуть тумани над землею,
над тихим гаєм, над ліском.
Із світанковою зорею
виходить в поле агроном.

А там, напоєні дощами,
зійшли рядочки буряків.
І в небі синім над полями
лунає жайворонка спів:

Борис Списаренко

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://www.megaznaika.com.ua/lyrics/virshi-pro-vesnu-zbirnyk-virshiv/>

І від міста і до міста,
від села і до села

побіжать струмочки чисті —
перші вісники тепла.

Грицько Бойко

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://www.megaznaika.com.ua/lyrics/virshi-hrytska-bojka-pro-vesnu-zbirnyk/>

Прокинулось зайчисько,
а снігу вже нема:
За ручаєм спливає
крижиною зима.

— Прийшла весна нарешті! —
радіє зайченя
і білу кожушину
у скрині зачина.

Олександр Богемський

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://www.megaznaika.com.ua/lyrics/virshi-pro-vesnu-zbirnyk-virshiv/>

III. Заключна частина.

1. Зворотний зв'язок. Вправа «Знаю. Умію. Ціную».

Діти об'єднуються у групи з відповідними назвами. Кожна група продовжує речення зі своєю назвою.

Знаю (про те, що в українській мові є слова, до яких не ставлять питань, але без яких майже неможливо побудувати речення; про те, що до службових слів належать слова *до, на, над, під, з, із, в, у, за, перед, біля, а, але, і*).

Умію (упізнавати службові слова в реченні, писати службові слова окремо від інших слів; пов'язувати між собою слова за допомогою службових слів).

Ціную (думку товаришів, свою мову, своїх друзів, допомогу однокласників).

2. Домашнє завдання.

Вправа 5 (шосте завдання) на с. 50. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 117. Написання службових слів окремо від інших слів. Олександр Олесь «Весна! Весна!» (с. 51).

Мета. *Навчальна:* вчити учнів писати службові слова окремо від інших слів; ознайомити з віршем Олександра Олеся «Весна! Весна!»; вчити визначати настрій вірша, виразно читати. *Розвивальна:* розвивати мовлення, спостережливість, уміння працювати в команді. *Виховна:* виховувати почуття любові до природи.

Засоби навчання. Картки із завданнями, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Емоційне налаштування.

Любі діти! Добрий день!
Зичу праці і пісень.

А ще, друзі, всім бажаю
сил, натхнення на весь день!

2. Вправа «Трибуна вільних думок».

Діти стають за трибуну і висловлюють свої припущення, що вивчатимуть сьогодні на уроці, що очікують від уроку.

II. Основна частина.

1. Мовленнєва розминка.

Артикуляційні вправи.

- Подути на листочки як легенький вітерець; як сильний вітер.
- Як шелестить березовий гай, жито, трава?
- Як завиває вітер?
- Як капають дощові краплини?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Яка пора року настала?

— Назвіть ознаки весни.

— Теплі промені сонця розтопили сніги, і на галявині вже з'явилися перші чарівні квіти. Вони ще маленькі, але дуже бажані після зимових холодів, бо символізують зміну пори року.

— Пригадайте назви первоцвітів.

— Який настрій у вас, коли бачите первоцвіти?

— Сьогодні ми ознайомимося з віршем Олександра Олеся «Весна! Весна!». Простежимо за настроями, які панують навесні. А ще потренуємося правильно писати службові слова.

3. Робота над віршем Олександра Олеся «Весна! Весна!».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш (с. 51).

— Що ви відчуваєте після слухання вірша?

Учні цеглинками LEGO сигналізують про свої відчуття (жовта — гордість, блакитна — смуток, червона — радість, зелена — захоплення, синя — здивування, помаранчева — жаль).

- Підготовка до самостійного читання вірша.

Швидко прочитування слів, спроектованих на екран.

джмелі

пташки

саночки

бджілки

метелики

садочки

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні читають вірш самостійно упівголоса. Визначають, що вірш треба читати радісно, піднесено.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Вправа 2 (перше завдання).

— Які порівняння є у вірші? (Автор порівнює дітей із пташками, а кімнати, хати — з клітками.)

- Виразне читання вірша.

Вправа 2 (друге завдання).

— Які речення треба читати з особливою (піднесеною інтонацією)?

— Які речення читатимете з інтонацією перелічування?

— Прочитайте речення, в яких варто робити довгі паузи.

4. Сприймання та усвідомлення граматичного матеріалу.

- Вправа 3 (перше завдання).

Робота в групах.

Складання ланцюжків спільнокореневих слів від слова *весна*. Учні працюють із цеглинками LEGO. Кожне слово — цеглинка. Учитель регламентує час виконання завдання (3-5 хвилин). Перемагає група, яка складе найдовший ланцюжок.

Орієнтовно можуть дібрати слова *весна, весняний, веснянка (пісня), весняночка, веснянки (ластовиння), навесні, веснонька, весняночка, весніє*.

- Вправа 3 (друге і третє завдання).

Учні читають початки речень, висловлюються, як можна їх завершити. Записують складений текст. Підкреслюють службові слова.

- Самостійна робота. Вправа 3 (четверте завдання).

5. Узагальнення та систематизація знань.

- Вправа «Броунівський рух». Робота в групах

Червона картка

Прочитати. Підкреслити службові слова.

У зоопарку живуть тварини. А в океанаріумі — морські жителі. Такий океанаріум є в Києві. Через скло люди бачать водорості, корали та молюски.

Жовта картка

Прочитати. Уставити службові слова. За потреби скористатися словами для довідки.

___ природі є безліч великих ___ малих риб. Вони плавають ___ річках ___ морях.
Є риби, які вмiють вистрибувати ___ пролітати ___ поверхнею води. ___ є риби,
які плавають ___ дні моря.

Слова для довідки: над, у, а, і, в, та, на.

Зелена картка

Прочитати. Уставити потрібні службові слова.

Підійшли ___ річки, ___ ялини, ___ будинку. Ходили ___ мамою, ___ Оленкою, ___
братом. Човник ___ дерева, ___ паперу, ___ пластиліну. Сховався ___ деревом,
___ дуплі, ___ кущем.

- Творче списування.

Учитель проектує на екран вірш-діалог, у якому пропущені службові слова. Учні списують діалог, уставляючи службові слова.

- Що ти, березню, приніс?
- Соку ... (із) беріз.
- Поспішаєш ти куди?
- ... (На) городи ... (і) ... (в) сади.
- Що ти будеш там робити?
- Сіяти зерно ... (і) квіти.

Вадим Крищенко

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://www.megaznaika.com.ua/lyrics/zbirnyk-virshiv-pro-berezen/>

III. Заключна частина.

1. Рефлексійна вправа «Незакінчене речення».

Я не знав / знала, а тепер дізнався / дізналася...

Я не вмів / не вмiла, а тепер навчився / навчилася...

Найкраще мені вдалося...

Найбільше запам'яталося...

2. Домашнє завдання.

Вправа 3 (п'яте завдання) на с. 51.

Урок 118. Написання службових слів окремо від інших слів. Весняні заклички. «Вийди, вийди, сонечко» (з народного). Розвиток мовлення. Складання речень за малюнком (з використанням службових слів) (с. 5-53).

Мета. *Навчальна:* удосконалювати вміння упізнавати в реченні службові слова, писати їх окремо від інших слів, пов'язувати між собою слова за допомогою службових слів; ознайомити з народними традиціями українського народу, розширити знання про усну народну творчість; вчити складати речення за малюнком. *Розвивальна:* розвивати критичне мислення, мовлення, спостережливість, увагу. *Виховна:* виховувати допитливість, бажання знати традиції нашого народу.

Засоби навчання. Картки із завданнями.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Гра «Моя мрія про подарунок».

— Діти, у кожного з вас є своя мрія. Який би ви хотіли отримати подарунок? Складіть долоньки разом, піднесіть їх до ротика і пошепки промовте свою мрію: «Я мрію про ...». Заховайте свою мрію в кулачок, притуліть до серця і відпустіть, дмухнувши на неї. Нехай ваші мрії летять і обов'язково збуваються. Бажаних та приємних вам подарунків!

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

Тільки сонечко пригріло,
вже розтанув білий килим.

Клен радіє: певно, зна —
в гості йде до нас ... (весна).

Людмила Паниченко

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Що ви можете розказати про весну?

— Діти дуже люблять і чекають на весну. Весна — це сонце і тепло, зелена трава і чудові квіти. А головне — не потрібно сидіти у хаті, ховаючись від морозу і холоду, а можна піти на галявину чи в лісок, погратися, повеселитися, поспівати. У давнину був такий звичай: як тільки зійде сніг і землю пригріє сонце, діти виходили на околицю села з випеченими з тіста жайворонками і закликали весну.

— Ви хотіли б дізнатися більше про народні традиції?

— На уроці ви зможете ознайомитися з цікавими обрядовими діями.

2. Ознайомлення з народними традиціями.

- Вправа 1 (с. 52).

Учні самостійно читають текст.

— Як називаються обрядові пісні, які люди виконували на початку весни? (*Веснянки.*)

— Для чого виконували веснянки? (*Щоб розбудити природу.*)

- Вправа 2.

Робота в групах. Перегляд відеоролика «Закликання весни» (за QR-кодом, поданим у підручнику).

Відтак виконують тестові завдання.

Правильні відповіді: 1 — б; 2 — а; 3 — а; 4 — б.

- Вправа 3. Читання заклички «Вийди, вийди, сонечко».

Учні самостійно читають закличку, визначають, що їй треба читати радісно.

- Вправа 4.

Робота в малих групах.

— Обговоріть, якими ви уявляєте дітей, що виконують закличку.

— Чому, на вашу думку, у закличці багато пестливих слів?

— Які слова заклички римуються?

3. Сприймання та усвідомлення граматичного матеріалу.

- Вправа 5 (перше завдання).

— Які службові слова є в закличці? (*Слово «на», воно повторюється п'ять разів.*)

— З якими словами пов'язане службове слово?

— Яким буде перше слово у всіх словосполученнях? (Слово «вийди».)

4. Розвиток зв'язного мовлення.

- Вправа 5 (завдання 2).

— Розгляньте малюнок. Яку пору року зображено?

— Хто зображений на ньому?

— Як убрані діти?

— Який настрій у маленьких українців?

— Уявіть, що ви «увійшли» в малюнок. Де ви знаходитесь?

— Що ви бачите?

— Що ви чуєте?

— Що ви відчуваєте?

— Прочитайте слова, подані ліворуч.

— На які питання відповідають ці слова?

— Як називаються слова, до яких не можемо поставити питання, але які потрібні для побудови речень?

— Попрацюйте в групах. Складіть кілька речень за малюнком. Використовуйте службові слова.

Учні записують речення у зошити, підкреслюють службові слова.

- Вправа 5 (завдання 3, 4).

Після читання груп словосполучень визначають, що в першій групі треба уставити службове слово *до*. У другій групі можна уставити службові слова *за*, *під*, *у*.

Учні самостійно записують одну групу словосполучень (на вибір).

5. Узагальнення та систематизація знань.

- Гра «Виправ помилки». Індивідуальна робота.

Картка 1. Прочитати. Замінити виділені службові слова так, щоб речення були правильними.

Мені дуже подобається відпочивати *під* морі.

Можна веселитися *за* купатися *за* родиною.

Картка 2. Прочитати. Замінити виділені службові слова так, щоб речення були правильними.

Сьогодні море ласкаве *під* тихе.

За блакитною водою літають чайки.

У води вискакують маленькі рибки.

А над ногами розсипається золотистий пісок.

- Складання речень.

— Складіть і запишіть речення зі слів кожної групи. Підкресліть службові слова.

1. У школі, за школою, біля школи.

2. З берези, на березі, під березою.

3. Коло дороги, на дорогу, через дорогу.

4. У кошики, з кошиками, у кошиках.

III. Заключна частина.

1. Рефлексійна вправа «Незакінчене речення».

Я не знав / не знала, а тепер дізнався / дізналася...

Я не вмів / не вміла, а тепер навчився / навчилася...

Найкраще мені вдалося...

Найбільше запам'яталось...

2. Домашнє завдання.

Вправа 5 (завдання 5) на с. 53.

Урок 119. Узагальнення вивченого про частини мови. Українська народна веснянка «Травка-веснянка» (с. 53-54).

Мета. *Навчальна:* узагальнити і систематизувати знання учнів про частини мови; розширити відомості про народні традиції українців; ознайомити з народною веснянкою «Травка-веснянка»; удосконалити читальні навички. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати допитливість, бажання знати традиції нашого народу.

Засоби навчання. Тлумачний словник, цеглинка LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

- Гра «Доторкнись до ...».

Учитель розпочинає гру словами: «Доторкнись до синього!». Учні мають доторкнутися до синього кольору на одязі чи на будь-яких предметах у класі. Потім учитель (або учень-ведучий) називає інший колір, наприклад: «Доторкнись до червоного!».

II. Основна частина.

1. Фонетична розминка.

Скоромовка.

Вже весна, і тане крига,
врешті, весняна відлига.

Юлія Турчина

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://parafia.org.ua/dytyacha-storinka/skoromovky-lohopedychni-chystomovky/>

2. Актуалізація опорних знань.

- Пригадайте, як називаються народні обрядові пісеньки, які виконують навесні. (*Веснянки.*)
- Як виконують веснянки? (*З танцями, іграми.*)
- Що оспівують у веснянках? (*Пробудження природи.*)
- Чи доводилося вам бути учасниками весняних забав? Розкажіть про свої враження.

3. Повідомлення теми уроку.

4. Робота над веснянкою «Травка-веснянка».

Учитель пропонує переглянути веснянку. Учні визначають, що в ній пропущені службові слова.

— Попрацюйте в парах. Визначте, які службові слова пропущено.

Відновлені рядки матимуть такий вигляд:

Травко-муравко,	на стежку до хати,
стелись на галявку,	де ходить по воду
на стежку до броду,	Іванкова мати.

— Що означає слово *брід*? (*Це неглибоке місце на водоймі, яке можна перебрести.*)

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно прочитують веснянку.

— Який у вас настрій після читання?

- Вправа 2 (с. 53).
- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Як ви гадаєте, слово *веснянки* має тільки одне значення? Де про це можна дізнатися? (*У тлумачному словнику.*)

— Попрацюйте зі словниками. Дізнайтеся значення слова.

Веснянки — дрібні плями на шкірі; ластовиння.

Веснянки — старовинні обрядові пісні.

Веснянки — народна назва пташок, які прилітають ранньої весни.

— Попрацюйте в парах. Складіть речення, у яких слово *веснянки* вживалося б у різних значеннях.

Підкресліть службові слова.

5. Узагальнення знань про частини мови.

- Вправа 3 (завдання 1).

- Вправа 3 (завдання 2).

Учні самостійно виписують з тексту веснянки слова — назви предметів (чи назви ознак, дій). Після цього доводять, що виписали слова правильно за зразком:

Я виписав / виписала слова ..., ..., ... До цих слів ставлю питання ... .

Ці слова називають ... . Отже, це ... .

- Вправа 3 (завдання 3).
- Гра «Добери слово».

Учитель проєктує на екран речення, в якому пропущено слово. На смужках (за кольорами цеглинок LEGO) подано слова для вибору. Учні показують цеглинку відповідного до слова кольору, визначають, на що вказує слово (назва, ознака, дія, службове слово). Відтак записують речення з пам'яті.

А вже красне ... припекло. (*сонечко, літечко, зернятко, деревце, повітря, море*)

Весна ..., тепло знайшла. (*прийшла, пішла, прибігла, сховалася, зраділа, заглянула*)

Пташок викликаю ... теплого краю. (*з, від, над, під, із-за, перед*)

Вийди, вийди, Іванку, заспівай нам ... . (*веснянку, щедрівку, закличку, коліскову, прислів'я*)

Десь тут була Подоляночка, десь тут була ... . (*молодесенька, зеленесенька, веселесенька*)

- Вправа «Броунівський рух». Робота в групах

Червона картка

Прочитати. Виписати слова, що називають дії предметів.

Прилинь, прилинь, хмаронько, із неба

і дай дощу, бо нам дуже треба.

Нехай дощик рясненько полиє,

всю травичку щедренько обмиє.

Жовта картка

Прочитати. Виписати слова — назви предметів.

Прийшла весна з квітами,

зеленими вітами.

Принесла нам літечко,

запашнеє зіллячко.

Зелена картка

Прочитати. Виписати слова — назви ознак.

Ой весна, весна, днем красна.

Що ти нам, весно, принесла?

— Принесла вам літечко,

зеленеє житечко,

та хрещатий барвінок,

та запашний васильок.

Джерело всіх веснянок: <http://web.archive.org/save/http://doshkolenok.kiev.ua/vesnjanky/656-vesnjanky.html>

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Закінчи речення».

Слова, до яких можна поставити питання *хто? що?*, називають ...

Слова, які називають дію предмета, відповідають на питання ...

Слова, до яких не можна поставити питання, але без яких важко побудувати речення, це ...

Слова, до яких можна поставити питання *який? яка? яке? які?*, називають ...

2. Домашнє завдання.

Вправа 3 (завдання 4) на с. 54.

Речення

Урок 120. Речення. Нехай бринять струни добра. За О. Кротюк «Пластиліновий песик». Характеристика головної дійової особи (с. 54-56).

Мета. *Навчальна:* закріплювати в учнів уявлення про сім'ю як спільноту, де всі відповідають один за одного; вчити визначати своє ставлення до прочитаного, читати в особах, характеризувати головну дійову особу, установлювати послідовність подій. *Розвивальна:* розвивати спостережливість, усне мовлення, критичне мислення, пам'ять, увагу. *Виховна:* виховувати наполегливість у досягненні мети.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO, гральні кубики

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Організація класу. Вправа «Мій настрій».

Учні по черзі розповідають про свій настрій. Якщо хтось сумний, то однокласники за допомогою лагідних слів, жестів розраджують однокласника / однокласницю.

2. Мовно-фонетичні вправи.

Учні за вчителем повторюють ланцюжки слів. Перший раз ланцюжок повторюють усі разом. Потім по двоє-троє учнів кожний ланцюжок. Звертати увагу на чітку й швидку вимову.

Лис — ліс — ніс.

Гілка — білка — балка.

Дірка — нірка — гірка.

Булка — булька — кулька.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Народна мудрість.

— Народна мудрість каже: *Роби добро — і воно повернеться до тебе. Будеш робити зло — зло і повернеться до тебе.*

— Чи погоджуєтеся ви з цією думкою?

— Прочитайте назву нового розділу. (*Нехай бринять струни добра.*)

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Що означає слово *бриніти*? (*Дзвінко звучати, дзвеніти.*)

— Утворіть і прочитайте словосполучення зі словом *бринить*:

Бринить (голос, струна, скрипка, сльоза, струмок).

— Уживайте ці словосполучення у своєму мовленні.

— Що означає слово *струна*? (*Це металева або капронова нитка у струнних інструментах.*)

— Як ви розумієте словосполучення *струни добра*? (*Струни на музичних інструментах у руках музиканта створюють мелодію, вона лунає; добрі вчинки, які робить людина, теж «звучать», створюють гарний настрій.*)

- Вправа «Передбачення».

— Про що, на вашу думку, йтиметься у творах розділу?

2. Актуалізація опорних знань.

Робота в групах.

— Чи є у вас хобі? Обговоріть, чи корисно мати якесь захоплення.

3. Робота над оповіданням «Пластиліновий песик» (с. 54-55).

- Підготовка до самостійного читання.

Швидко прочитування слів, спроектованих на екран.

пластилін

припасовано

приплюснула

пластиліновий

вередливий

цілісінький

брусочки

насупила

придивилась

дрючок

погладила

вітрогон

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

— Прочитайте оповідання самостійно. Визначте малозрозумілі слова.

- Вправа 2 (завдання 1) на с. 56.

- Тестове опитування.

1. Що тато подарував Олесі?

- а) телефон; б) пластилін; в) фарби.

2. Кого вирішила зліпити дівчинка?

- а) котика; б) поросятко; в) песика.

3. Що означає вислів *брати на кпини*?

- а) насміхатися; б) радіти; в) милуватися.

4. Якою була Олеся?

- а) безтурботною; б) злою; в) наполегливою.

Правильні відповіді: 1 — б; 2 — в; 3 — а; 4 — в.

- Робота в групах.

Читання оповідання в особах.

- Вправа 3. Робота в групах.

Написання sms-повідомлення.

Орієнтовно повідомлення може бути таким: *Ти наполеглива, попрацюй ще трошки. Обов'язково впораєшся!*

- Гра «Магічний кубик».

Робота в групах. Кожна група має гральний кубик і картку із завданнями. По черзі кидають кубик. Скільки крапок випаде на верхній грані, таке запитання чи завдання треба виконати.

	Яка частина твору тобі сподобалася найбільше?
	Про що цей твір?
	Що нового ти дізнався / дізналася з твору?
	Які вчинки, слова персонажів тобі запам'яталися?
	Які запитання ти хочеш поставити персонажам?
	Над чим варто задуматися після читання твору?

- Вправа «Установи послідовність».

(3) Бабуся думає, що я ліплю котика.

(1) Я зліплю песика.

(5) Моя робота всім сподобалася.

(2) Юрко насміхається з мене.

(4) Я не буд плакати.

— Від чийого імені подано всі речення? (*Від імені Олесі.*)

- Переказування оповідання від імені персонажа.

— Уявіть, що ви — Олеся. Розкажіть про те, як ви ліпили песика. Скористайтеся висловами, які розмістили в тому порядку, як відбувалися події.

- Гра «Конструктор».

Скласти за три хвилини якнайбільше слів зі слова *пластилін*.

Орієнтовно учні можуть скласти слова *ліс, ніс, син, пил, тин, сила, стіл, лапи, липа, план, стан, Тиса, ласти, пласт, стіна, спина...*

III. Заключна частина.

Рефлексія. Метод «Шість капелюхів де Б'оно».

— Підіб'ємо підсумки уроку. Допоможуть нам у цьому чарівні капелюхи.

Білий. Яке захоплення було в Олесі?

Червоний. Що відчувала дівчинка під час роботи?

Чорний. Що сказали рідні, коли побачили роботу Олесі?

Жовтий. Хто, на вашу думку, найбільше зрадив, що Олеся зуміла зліпити песика?

Зелений. Що ви порадили б Олесі? А Юркові?

Синій. Чиї вчинки ви схвалюєте?

Урок 121. Розрізнення речення за його основними ознаками. Мовне дослідження (с. 56).

Мета. *Навчальна:* дати учням поняття про речення як одиницю мовлення, вчити розпізнавати на слух завершене і незавершене речення, спостерігати за основними ознаками речення. *Розвивальна:* розвивати вміння аналізувати, доводити, спостерігати. *Виховна:* виховувати почуття дружби.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****Організація класу.**

Вправа «Відкритий мікрофон».

— Яким має бути наш урок? (*Цікавим, повчальним, трохи казковим, продуктивним, веселим, світлим, загадковим...*)

— А ви на уроці якими повинні бути? (*Дисциплінованими, уважними, зібраними, вправними, наполегливими...*)

— Отже, якщо ви будете такими, то ми разом створимо цікавий, творчий, продуктивний урок. А він у нас сьогодні справді незвичайний. А чи буде він цікавим? Все залежить від вашої активності, уважності, творчості.

II. Основна частина.**1. Мотивація навчальної діяльності.**

- Гра «Утворити слово».

— Прочитайте слова, спроектовані на екран. Щоб утворити слово, візьміть з першого слова першу літеру, з другого — другу і т.д.

Ранок, лебідь, пічка, переказ, словник, веснянка, читання.

- Робота в групах.

Учні пригадують, що вже знають про речення, заповнюють дві колонки таблиці «Знаю — Хочу знати — Дізнався / Дізналася».

З	Х	Д

2. Каліграфічна хвилинка.

Записування буквосполучень, слова *енн ння речення*.

3. Повідомлення теми та завдань уроку.**4. Сприймання та засвоєння нового матеріалу.**

- Гра «Найрозумніший».

З чого складається наша мова? (*З речень.*)

Як відокремлюються речення в усному мовленні? (*Паузою.*)

А в писемному? (*Розділовими знаками.*)

З чого складається речення? (*Зі слів.*)

Як пишуться слова в реченні? (*Окремо.*)

З якої букви пишуть перше слово в реченні? (*З великої.*)

- Вправа 4 (завдання 1) на с. 56.

Учні визначають, що в останньому абзаці оповідання Оксани Кротюк «Пластиліновий песик» є 6 речень.

- Вправа 4 (завдання 2).

Мовне дослідження.

Учні визначають, що закінчену думку виражають слова першого рядка. Саме цей рядок є реченням.

- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 5 (завдання 1).

Запис речення *Олеся вирішила зліпити песика*.

- Вправа 5 (завдання 2, 3).

Учні виразно читають речення, називають, які знаки стоять у кінці речень. Записують речення, у кінці яких стоїть знак оклику.

5. Узагальнення і систематизація знань.

- Гра «Кажемо по реченню».

Учитель демонструє ілюстрацію до будь-якої казки. Учні по черзі переказують казку. Умова: можна промовити тільки одне речення.

- Гра «Перестав слова в реченні».
Олесі тато подарував пластилін.
Тато подарував Олесі пластилін.
Пластилін подарував Олесі тато.

Речення для гри:

Увечері за столом зібралася вся родина.
Юрко цілісінький день гасає по двору.

- Гра «Так — ні».

Учні працюють з цеглинками LEGO.

Учитель проєктує на екран рядки слів. Якщо слова становлять речення, сигналізують зеленою цеглинкою, якщо набір слів — червоною цеглинкою.

З-під Олесиних пальчиків
Дівчинка насупили брови
Кривий дрючок — це лук
що він мисливець
Рекс признав Олесиного песика

- Гра «Заміни одне слово».
Олеся погладила Рекса.
Дівчинка погладила Рекса.
Дівчинка погладила песика.

Речення для гри:

Діти повернулися зі школи.
Школярі читали оповідання.

III. Заключна частина.

1. Зворотний зв'язок. Рефлексія.

Вправа «Знаю — Хочу знати — Дізнався / Дізналася».
Діти заповнюють колонку «Дізнався / Дізналася».

2. Кубик Блума.

Що мені відомо про речення?
З чого складається речення?
Які знаки можуть стояти у кінці речення?
Що виражає речення?
Чи може бути речення з одного слова?
Скласти речення про дружбу.

3. Домашнє завдання.

Вправа 5 (завдання 4) на с. 56. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 122. Спостереження за основними ознаками речення. Велика буква в першому слові речення. І. Сенченко «Рукавичка і струмочок». Читання в особах (с. 64-65).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з оповіданням Івана Сенченка «Рукавичка і струмочок»; удосконалити вміння читати текст в особах; закріплювати знання про основні ознаки речення (велика буква на початку речення). *Розвивальна:* розвивати вміння аналізувати, доводити, фантазувати. *Виховна:* виховувати почуття дружби.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

- Вправа «Скажи добре слово».

Учні утворюють коло. Кожна дитина у колі говорить учневі / учениці, які стоять праворуч, гарні слова про нього / неї.

— Кому було приємно почути думку товариша?

- Вправа «Мікрофон».
- Який сьогодні день?
— Який зараз урок?
— Який у вас настрій?

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

— Діти, кожну вашу відповідь можна назвати одним словом. Яким? Це — ... (Речення.)

	<i>а</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	Код. 1а, 2а, 2б, 2а, 1б, 1б, 1в.
<i>1</i>	р	н	я	
<i>2</i>	е	ч	ь	

— Хочете більше дізнатися про речення? Тоді — до роботи!

— Прочитайте слова, спроектовані на екран. Чи можна скласти з них речення? Яке слово може бути останнім? (Діти люблять відгадувати...).

в і д г а д у в а т и Д і т и л ю б л я т ь

Діти добирають слова загадки, ребуси, кросворди тощо.

— Запишіть, що любите відгадувати ви.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Яким треба бути, щоб відгадувати, наприклад, загадки? (Уважним, мати багату уяву, вміти порівнювати, кмітливим, спостережливим...)

— Іван Сенченко написав оповідання про ваших ровесників. Як це стосується загадок, дізнаєтеся, коли прочитаєте оповідання.

3. Робота над оповіданням Івана Сенченка «Рукавичка і струмочок».

- Вправа «Передбачення».
- Прочитайте заголовок, розгляньте малюнок.
— Про що могли розмовляти діти?
  - Підготовка до самостійного читання.

Швидко прочитування слів, спроектованих на екран.

сидітиму	обдурилочка	одгадаєш
стомишся	покатаюся	образився
глянули	відгадали	оповіданнячка

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно упівголоса читають оповідання.

- Вправа 2 (с. 57).
- Вправа 3 (с. 57-58.)

4. Сприймання та засвоєння нового матеріалу.

- Вправа 4.

Учні проводять покрокове мовне дослідження. Звіряють свої висновки з правилом на с. 58.

- Пояснювальний диктант.

Діти пояснюють написання великої букви на початку речення та крапку в кінці речення.

У неділю діти пішли в ліс. Вони йшли лугом. Над духмяними квітами дзижчали бджоли.
Ось і ліс. Біля старого дуба є джерельце.

Зразок пояснення:

Я вважаю...

Тому що...

Наприклад...

Отже...

5. Узагальнення і систематизація знань.

- Гра «Скільки речень?».

Учитель проєктує на екран текст, не розділений на речення.

Пролісок чекав теплі він сховався під старим листочком і терпів негоду нарешті весна перемогла виглянув пролісок з-під листочка потягнувся стебельцем до сонця.

Визначають, що в тексті п'ять речень.

Виконання завдання на вибір:

- списати речення зі словом *весна*;
- списати одне речення зі службовим словом.
- Вправа «Продовж речення».

Завдання. Аргументувати свою думку дописавши подане речення.

Я люблю спілкуватися з однокласниками / однокласницями, бо...

Коли я вивчаю щось нове, то відчуваю ...

Якщо я не вивчив / не вивчила уроку без поважної причини, то...

На уроці треба бути уважним, бо...

- Вправа «Вірю — не вірю». Використання цеглинок LEGO.

Речення може складатися тільки з одного слова.

Речення може складатися тільки з двох і більше слів.

Речення може складатися з одного або кількох слів.

Будь-які слова можна назвати реченням.

Речення виражає закінчену думку.

Слова в реченні пишуть разом.

Перше слово в реченні завжди пишуть з великої літери.

У кінці речення може стояти крапка, кома, знак оклику, знак питання.

III. Заключна частина.

1. Вправа «Крісло автора».

Одна дитина (за бажанням) сідає в «крісло автора» і виконує роль речення (бажано, щоб у цій ролі спробували себе якомога більше дітей). Інші діти формулюють запитання про речення, а «речення» дає відповіді.

Орієнтовні запитання: *Як упізнати речення? Що виражає речення? Склади речення про ліс ...*

2. Використання стратегії «Ромашка Блума». Робота в групах.

Орієнтовні запитання:

Просте. Яка тема сьогоднішнього уроку?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, перше слово в реченні пишуть з малої літери?

Пояснююче. Які ознаки має речення?

Творче. Складіть речення про свою працю на уроці.

Оціночне. Як ви оцінюєте свої знання, отримані на уроці?

Практичне. Для чого вам потрібні знання про речення?

3. Домашнє завдання.

Виконати вправу 5 (завдання 2) на с. 58. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 123. Речення, у яких є повідомлення. Спостереження за інтонацією таких речень. Побудова речень. Т. Нелинь «Вередуля» (с. 58-60).

Мета. *Навчальна:* дати учням уявлення про розповідне речення; формувати навички інтонування розповідних речень; ознайомити з оповіданням Тетяни Нелинь «Вередуля», вчити оцінювати вчинки головної дійової особи, складати продовження розповіді. *Розвивальна:* розвивати вміння аналізувати, доводити, спостерігати, фантазувати. *Виховна:* виховувати скромність, ввічливість.

Засоби навчання. Скринька, картки, на яких надруковані групи слів, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «Колись давно...».

Учитель каже будь-яке речення. Далі учні продовжують розповідь, вигадуючи кожний по одному реченню. Це може бути фантастична історія.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Вправа «Відкритий мікрофон».

— Діти, продовжте твердження:

Речення — це ...

- Перевірка домашнього завдання.
- У кого виникли труднощі під час виконання домашнього завдання?
 — Яке слово з першого речення не можна переносити з рядка в рядок? (*Хвіст.*)
 — У скількох словах другого речення є м'які приголосні звуки? (*Три.*)
 — У якому слові третього речення найбільше складів? (*Хитрунка.*)

2. Мотивація навчальної діяльності учнів.

- Гра «Чарівники».

У скриньці лежать картки. На кожній картці надрукована група слів.

— Діти, зараз ви станете чарівниками. Витягніть картку, прочитайте групу слів. «Почаклуйте» і скажіть, що потрібно зробити, щоб утворилося речення. І, звичайно, утворіть із групи слів речення.

Матеріал для карток.

Зацвітати синьооки проліски.

Сьогодні гарний ...

Здавна українці люблять ...

Легесенький вітерець хитає ...

Сьогодні в класі навчатися діти.

На дерева розпускатися перші листочки.

3. Робота над оповіданням Тетяни Нелинь «Вередуля».

- Вправа 1 (с. 58).

Передбачення змісту подій за заголовком.

— Від якого слова утворилося слово *вередуля*? (*Від слова «вередувати».*)

— Вередувати — гарно чи ні?

— Якими близькими за значенням словами можна замінити слово *вередувати*? (*Капризувати, коверзувати, перебирати.*)

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель читає оповідання.

— Чиї передбачення виявилися найбільш наближеними до змісту оповідання?

- Підготовка до самостійного читання.

Швидке прочитування слів, спроектованих на екран.

вродлива

прегарне

декорації

уникали

мереживний

оксамитова

відшукати

реготала

дівчина-писанка

дівчина-казка

запам'ятовувалась

потворна

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Робота в групах. Учні читають оповідання почергово по три речення.

- Вправа 3.
- Вправа 4.

4. *Сприймання та усвідомлення нового матеріалу.*

- Вправа 5 (завдання 1).

Учні визначають, що в останньому абзаці оповідання чотири речення. Розказують, про що розповідається в кожному реченні.

- Ознайомлення з правилом на с. 60.
- Вправа 5 (завдання 2).

5. *Узагальнення і систематизація знань.*

- Вправа «Склади речення».

Скласти речення зі слів кожного рядка. За потреби змінювати форму слова.

Мала, звичка, красуня, погана.
Вередуля, подвір'я, бавилася, сама, на.
Замки, будувала, дівчинка, з, гарні, пісок.

- Гра «Упізнай розповідне речення». Робота з цеглинками LEGO.

Якщо розповідне речення, то учні піднімають помаранчеву цеглинку. Якщо речення не розповідне, то піднімають синю цеглинку.

Чи знаєш ти, що веснянки — символ закликання весни?
За допомогою цих пісень люди просили прокинутися природу.
У народі весняні пісні мають багато назв.
Кожна місцевість мала свою назву веснянок.
Веснянки, які співали під час великодніх свят, називалися гаївками.
Починали співати весняні пісні на день Сорока Великомучеників.
Це 22 березня.
Цього дня господині пекли жайворонки — сорок булочок із медом у формі пташок.
А як ти зустрічаш весну?
Бережіть традиції рідного українського народу!

- Використання стратегії «РАФТ».

Учні складають невеличкі висловлювання від імені обраного персонажа (наприклад, речення).

Зразок:

Роль — речення. Аудиторія — діти. Формат — записка. Тема — вдячність.

Діти, я вдячне вам за те, що ви вмієте розрізняти розповідні речення. Для мене це дуже важливо!

III. *Заключна частина.*

1. *Рефлексія. Вправа «Закінчи речення».*

Я задоволений / задоволена, але...

Я дізнався / дізналася...

Я не задоволений / не задоволена, тому що...

У мене гарний настрій, тому що...

2. *Домашня робота.*

Виконати вправу 5 (завдання 3) на с. 60. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 124. *Діагностична робота (на розсуд учителя).*

Урок 126. Речення, у яких є запитання. Мовне дослідження. Побудова речень. Вимова і написання слів *черговий, співчуття* (с. 61-62).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з реченнями, у яких є запитання; удосконалювати навички інтонування таких речень; продовжувати формувати навички каліграфічного письма. *Розвивальна:* розвивати критичне мислення, спостережливість, збагачувати словниковий запас учнів. *Виховна:* виховувати почуття відповідальності.

Засоби навчання. Картки.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

— Доброго ранку! Плесніть у долоньки діти, у кого гарний настрій. Посміхніться до тих діток, кому потрібно покращити настрій. Покрутіть голівкам ті, які хочуть більше дізнатися. Усміхніться ті, які готові розпочати урок.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Попереджувальний диктант.
Вже настала весна. Прокинувся клен. На ньому зелені бруньки.
- Гра «Так чи ні».

Робота на картках. Обвести букву, біля якої стоїть правильна відповідь.

1. Речення виражає закінчену думку.

Ч — так.

Б — ні.

2. У реченні слова зв'язані між собою.

У — так.

Є — ні.

3. Речення може складатися тільки з багатьох слів.

К — так.

Д — ні.

4. Перше слово в реченні пишуть з малої літери.

У — так.

О — ні.

5. Речення можуть бути розповідними.

В — так.

З — ні.

6. У кінці речення може стояти крапка.

О — так.

А — ні.

— Якщо ви правильно виконали завдання, то зможете прочитати слово. («*Чудово*».)

2. Мотивація навчальної діяльності.

- Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

ТАК	ПРОБЛЕМА	НІ
Так,	Чи все ми знаємо про речення?	Ні,
Висновок		

3. Повідомлення теми та завдань уроку.

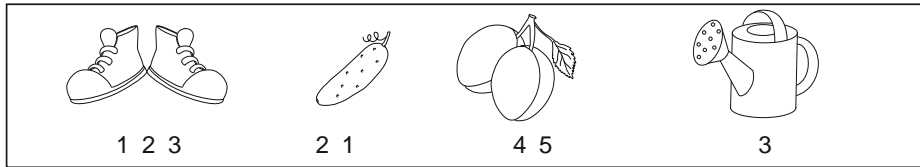
4. Сприймання та усвідомлення нового матеріалу.

- Виконання вправи 5 на с. 61.

Мовне дослідження.

Учні доходять висновку, що в українській мові є речення, метою яких є запитати про когось або про щось.

- Ознайомлення з правилом на с. 61.
- Вправа «Квест».

Учні розгадують слово *черговий*.

— Поставте питання до слова *черговий*. На що вказує це слово?

— Дізнайтеся за тлумачним словником значення слова.

Черговий (який?) — той, що йде за попереднім у певній послідовності.

Черговий (хто?) — той, хто виконує в порядку черговості якісь обов'язки, чергує.

- Виконання завдання на вибір.

Гра «Доберіть слово».

Черговий (який?) ... (уважний, старанний, точний, впевнений, відповідальний).

Скласти речення, використовуючи слова.

Черговий (що робить?) ... (чергує, виявляє, усуває, наказує, слідкує, виконує, ставить).

- Вправа 6 (три завдання) на с. 61-62.
- Гра «Дешифрувальник».

	<i>а</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	Код. 1а, 2а, 3а, 3б, 3в, 2в, 1в, 1б.
<i>1</i>	с	я	т	
<i>2</i>	п	ь	у	
<i>3</i>	і	в	ч	

Учні розгадують слово *співчуття*.

— Що означає слово *співчуття*?

Співчуття — чуйне ставлення до чийх-небудь переживань, горя.

— Доберіть близькі за значенням слова до слова *співчуття*. (*Співчування, жаль, жалість, жалюці, жаління.*)

— Яке протилежне за значенням слово до слова *співчуття*? (*Жорстокість.*)

5. Узагальнення і систематизація знань.

- Вправа «Конструктор».

Картка 1. 1. Скласти речення із поданих слів.

дощ, іде, дрібний, селом, над.

2. Скласти питальне речення зі словом *де*.

Картка 2. 1. Скласти речення із поданих слів.

у, соловейко, кущі, калини, примостився.

2. Скласти питальне речення зі словом *у чому*.

Картка 3. 1. Скласти речення із поданих слів.

Їжачок, старою, під, полює, сосною.

2. Скласти питальне речення зі словом *хто*.

— Якими за метою висловлювання є перші складені речення? (*Розповідними.*)

— Якими за метою висловлювання є другі складені речення? (*Питальними.*)

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

— Розкажіть, що ви дізналися сьогодні на уроці.

— За якими ознаками можна відрізнити запитальне речення?

— Який знак стоїть у кінці питального речення?

— З яким настроєм ви завершуєте урок?

2. Домашнє завдання.

Вправа 6 (завдання 4) на с. 62. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 127. Спостереження за інтонацією питальних речень. С. Дідух-Романенко «Запиталочка-Наталочка». Розвиток мовлення. Складання речень з питальними словами (с. 62-63).

Мета. *Навчальна:* закріпити знання учнів про питальні речення; вчити інтонаційно виділяти в реченнях слова, найважливіші для висловлення думки; ознайомити з віршем Світлани Дідух-Романенко «Запиталочка-Наталочка», удосконалювати навички читання поетичних творів. *Розвивальна:* розвивати вміння аналізувати, доводити, спостерігати. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO, сюжетний малюнок, картки із завданнями.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Вправа «Поділися усмішкою».

Учні беруться за руки і «передають усмішку по колу». Кожна дитина повертається до свого сусіда / сусідки праворуч і образно «передає усмішку» з долоньок у долоньки.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Робота над скоромовкою.

Каже мама а чи тато:
— Знов гуляти? А читати?..

Взяв я книжку: — А чи та ти,
щоб тебе хотів читати?

Станіслав Бондаренко

Джерело: Еники, беники їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

- Про що йдеться у скоромовці?
- Що цікавого ви помітили?
- Прочитайте питальні речення.
- Сьогодні ми вчитимемося правильно інтонувати питальні речення. А допоможе нам у цьому...

«Запиталочка-Наталочка».

2. Робота над віршем Світлани Дідух-Романенко «Запиталочка-Наталочка».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Що ви відчуваєте після слухання вірша? Просигналізуйте цеглинками LEGO: жовта — гордість, блакитна — смуток, червона — радість, зелена — захоплення, синя — здивування, помаранчева — жаль.

- Вправа 2 (завдання 1) на с. 63.
- Що цікавило Наталочку?
- Як ви відповіли б на запитання дівчинки?
- На вашу думку, запиталочка — це істота?

3. Сприймання та усвідомлення нового матеріалу.

- Вправа 2 (завдання 2).
- Інтонування питальних речень.
- Проведіть мовне дослідження. Звірте свої висновки з правилом.
- Ознайомлення з правилом.
- Якими словами найчастіше починаються питальні речення?
- На якому слові треба підвищувати голос у питальному реченні?
- Інтонування питальних речень.

Що посіяли на полях?

На полях посіяли пшеницю.

Де посіяли пшеницю?

На полях посіяли пшеницю.

Що зробили на полях?

На полях посіяли пшеницю.

- Вправа 3.

Робота в групах. Учні змагаються у складанні речень із запропонованими словами. Перемагає група, яка склала найбільше речень за вказаний учителем час.

4. Розвиток зв'язного мовлення.

Учитель пропонує розглянути сюжетний малюнок, на якому зображена родина. Учні складають питальні речення за змістом малюнка.

5. Узагальнення і систематизація знань.

- Побудова питальних речень.

Учитель проєктує на екран речення.

Вранці Яринка поспішає до школи.

— Прочитайте речення. Визначте, яке воно: розповідне чи питальне.

— Розгляньте зразок, як за змістом розповідного речення можна побудувати питальні речення.

Коли Яринка поспішає до школи?

Хто вранці поспішає до школи?

Куди вранці поспішає Яринка?

Що робить Яринка вранці?

— За таким зразком побудуйте питальні речення за змістом одного з розповідних (на вибір).

Високо в небі летять журавлі.

На деревах з'явилися бруньки.

Весело дзвенить лісовий струмочок.

- Вправа «Броунівський рух». Робота в групах

Червона картка

Прочитати. Підкреслити питальні речення.

— Де твій букварик?

— В портфелі новому.

— Ну а портфель де?

— У столику вдома.

— Взяв би зі столу.

— Так стіл же замкнувся...

— То відімкнув би.

— Ключа я позбувся...

— Де ж це той ключ?

— У портфелі новому.

— Ну, а портфель де?

— У столику вдома.

Грицько Бойко

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://sonyashnik.com/verses/88/>

Жовта картка

Прочитати. Поставити розділові знаки у кінці речень.

ЛАСТІВКА

— Ластівочко сизокрила,

звідкіля ти прилетіла__

— Прилетіла я порану

із-за моря-океану__

— Що ти діткам принесла__

— Сонця, ласки і тепла__

Анатолій Камінчук

Джерело: http://web.archive.org/save/https://sonyashnik.com/verses/3/24_0.html

Зелена картка

Прочитати. Підкреслити питальні речення.

ЖИРАФА

Навіщо жирафі сукенка барвіста?

Навіщо їй дев'ять разочків намиста?

А туфлі вечірні на тонких підборах?

У них не побігаєш спритно і скоро.

Чому ж це жирафа так пишно убралась?

Тому що в театр жирафа зібралась.

Оксана Кротюк

Джерело: http://web.archive.org/save/https://sonyashnik.com/verses/111/24_0.html

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

2. Домашнє завдання.

Вправа 4 (завдання 2 і 3) на с. 63.

Урок 128. Речення, у яких є прохання або наказ, спонукання до дії. Свято Великодня. Л. Глібов «Христос Воскрес!». Мовне дослідження (с. 64-65).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з реченнями, у яких є прохання або наказ, спонукання до дії; вчити дітей розрізняти, будувати спонукальні речення, правильно інтонувати, ставити розділові знаки в кінці спонукального речення. *Розвивальна:* розвивати критичне мислення, спостережливість, збагачувати словниковий запас учнів. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «Якщо ви хочете...».

- Якщо ви хочете бути добрими й розумними, погладьте себе і сусіда / сусідку по голівці.
- Якщо ви хочете допомагати одне одному, простягніть руку товаришу / товаришці.
- Якщо ви хочете бути працелюбними, підніміть рученята вгору.
- Якщо ви хочете бути веселими, здоровими, поплескайте в долоньки.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Перевірка домашнього завдання.
- Гра «Знайди зайве слово».

— Читайте з екрана слова на одному видиху. Спробуйте знайти «зайве».

Лисиця, лось, їжак, бджола, білка, ведмідь, кабан.

Метелик, зозуля, джміль, оса, бджола, муха.

Соловей, горобець, шпак, курка, ластівка, сова.

Завдання на вибір.

- Із «зайвим» словом скласти розповідне речення.
- Із «зайвим» словом скласти питальне речення.

2. Мотивація навчальної діяльності.

Робота з цеглинками LEGO.

Якщо твердження правильне, діти піднімають зелену цеглинку, а якщо неправильне — червону.

У кінці питального речення ставлять крапку.

Речення, у якому про щось розповідається, називається розповідним.

Речення, у якому про щось запитується, називається питальним.

«На вулиці йде сніг» — це розповідне речення.

«Увага! На старт! Руш!» — це питальне речення.

— Ось ви і замислилися. Щоб зрозуміти, яке це речення, нам потрібно дізнатися ще одну таємницю української мови.

3. Сприймання та усвідомлення нового матеріалу.

- Виконання вправи 1 на с. 64.

Учні розгадують слово *спонукання*.

Спонука́ння — це дія, яка змушує кого-небудь щось робити, заохочує до виконання чогось.

Після читання слів, поданих у третьому завданні, доходять висновку, що вони уточнюють слово *спонукання*.

4. Робота над віршем Леоніда Глібова «Христос Воскрес!».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Який настрій у вас після слухання вірша?

- Підготовка до самостійного читання.

Швидке прочитування слів, спроектованих на екран.

зіллячко

бринять

звеселяють

радіють

пахнуть

збирайтесь

- Самостійне читання вірша.

Учні упівголоса читають вірш, визначають, які речення треба читати з особливою інтонацією.

5. *Поняття про спонукальні речення.*

- Вправа 3 (завдання 2).

Після проведення мовного дослідження учні доходять висновку, що в українській мові є слова, які закликають до певних дій.

- Ознайомлення з правилом на с. 65.
- Вправа 4 (перше завдання).
- Вправа 5.
- Перебудова розповідного речення у спонукальне.

Учні читають речення, спроектовані на екран.

Школярі бережуть хліб.

Школярі, бережіть хліб!

Галинка поливає квіти.

Галинко, полий, будь ласка, квіти.

— Порівняйте речення. Чим вони відрізняються?

6. *Узагальнення і систематизація знань.*

- Робота з цеглинками LEGO.

Учитель називає слова, учні піднімають синю цеглинку, якщо звучить слово-спонукання, або жовту цеглинку, якщо слово не стосується спонукання.

порада

заборона

застереження

питання

наказ

прохання

розповідь

заклик

- Робота на картках.

Картка 1. Знайти та підкреслити спонукальні речення.

Як по вулиці ідеш,

зупинися, щоб в цей час

будь уважним, друже!

лихо не розквітло.

Під машину попадеш —

— Будь уважним, не пустуй! —

небезпечно дуже!

жовте світло мовить. —

Як моргає світлофор

На дорозі той герой,

зелененьким оком,

хто ворон не ловить!

мчи, неначе метеор,

Як здоровим хочеш бути

ти стомильним кроком.

завжди та усюди,

А якщо червоне враз

правил руху не забудь,

спалахнуло світло,

що створили люди.

Софія Вдовиченко

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://www.poetryclub.com.ua/getpoem.php?id=213717>

Картка 2. Прочитати прислів'я. Довести, що це спонукальні речення.

1. Перемагай труднощі розумом, а безпеку — досвідом. 2. Вибирай книгу, як вибираєш друга.

3. З вогнем не жартуй, воді не вір, із вітром не дружи.

Джерело: Народ скаже — як зав'яже: Українські народні прислів'я, приказки, загадки, скоромовки. 1985.

Картка 3. Змінити слова в дужках так, щоб утворилися спонукальні речення. Записати.

(Шанувати) книжку! Оленко, (відчинити), будь ласка, вікно.

III. *Заключна частина.*

1. *Рефлексія. Вправа «Плюс-мінус-цікаво».*

У графу «П» («плюс») ставимо позначку і розповідаємо все те, що сподобалося на уроці, що здалося цікавим та корисним

У графу «М» («мінус») ставимо позначку і розповідаємо про все, що не сподобалось, здалося важким, незрозумілим та нудним.

У графу «Ц» («цікаво») ставимо позначку і розповідаємо про все, що сподобалось, зацікавило, хотілося б дізнатися більше.

2. *Домашнє завдання.*

Вправа 4 (завдання 2, 3, 4) на с. 65. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

- «Щоденні 5». Читаю для себе.
- Дочитайте оповідання до кінця самостійно.
— Чи справдилися ваші очікування?

- Вправа 2 (с. 67).

Правильні відповіді на тестові запитання: 1 — б; 2 — а; 3 — а; 4 — б.

- «Щоденні 5». Читаю для когось. Робота в групах.

Учні перечитують оповідання почергово по одному абзацу.

Висловлюються за змістом прочитаного (вправа 3).

Заповнення картки.

Читання для себе	
Назва твору	
Хто головні персонажі?	
Що мене найбільше вразило?	
Запитання Лесі:	
1.	
2.	
Запитання Юркові:	
1.	
2.	
Запитання Грицеві:	
1.	
2.	

- Удосконалення навичок читання.
- Вправа «Бджілки».

Учні «гудуть» (читають упівголоса), наче бджоли.

- Вправа «М'ячик».

Учитель просить когось із учнів прочитати кілька речень тексту. Учень читає і передає «м'ячик» далі. «М'ячик» крокує класом, залучає до читання всіх учнів.

- Читання в особах.

Учні працюють у малих групах.

Гра «Слідопит».

— Скільки разів у тексті трапляється слово *гіацинт*? (Два.)

— Яких слів, *пуп'янки* чи *цибульки*, більше в оповіданні? («Пуп'янки» — три слова, «цибульки» — два слова.)

— Знайдіть і прочитайте речення, в яких є слово чи словосполучення *Великдень, великодні свята*.

— Знайдіть і прочитайте, як описано гіацинт. Зіставте опис з малюнком на с. 66.

- Визначення головної думки оповідання.

— Що ви зрозуміли, прочитавши оповідання?

— Як по-іншому могли б учинити Юрко і Леся?

— Чи можна назвати вчинок дітей благородним?

— Яка головна думка оповідання?

III. Заключна частина.

Рефлексія. Вправа «Так — ні».

Учитель називає твердження, учні сигналізують цеглинками: зелена — так, червона — ні.

- Ми читали оповідання.
- Описані події відбувалися напередодні Різдва.
- Леся виростила гіацинт.
- Дівчинка побачила, як цвіте квітка, коли повернулася з церкви.
- Бабуся не дозволила забрати квітку з дому.
- Гриць зрадив, що діти відвідали його в лікарні.

Урок 130. Спостереження за інтонацією спонукальних речень. Доповнення речень (с. 67).

Мета. *Навчальна:* закріпити знання учнів про спонукальні речення; вчити інтонувати речення, різні за метою висловлювання, будувати спонукальні речення за змістом розповідного. *Розвивальна:* розвивати вміння аналізувати, доводити, спостерігати. *Виховна:* виховувати почуття дружби.

Засоби навчання. Картки, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****Організація класу.**

Хвилинка-аутотренінг.

— Подивіться мені в очі. Погляньте одне на одного. Усміхніться. Для того, щоб упоратись із завданням цього уроку, будемо працювати, слухати, мислити, висловлювати свої думки.

II. Основна частина.**1. Актуалізація опорних знань учнів.**

- Гра «Доповни речення».

З кожним днем пуп'янки ... .

На radoщах дівчинка ... .

Леся підбігла до ... .

Гриць пошкодив собі ... .

— Доведіть, що це речення.

— Пригадайте назву оповідання, з якого узяті ці речення.

— Визначте, які це речення: розповідні, питальні чи спонукальні.

- Вправа «Визнач тип речення».

Сумний буде у Гриця Великдень! •

Леся не вірила своїм очам. •

Що ж я понесу Грицеві? •

На дзвіниці гули дзвони. •

Бувай здорова, квітонько! •

• Розповідне речення

• Питальне речення

• Спонукальне речення

- Гра «Віднови речення».

У кожній дитини картка. На картці діти позначають межі речень (виправляють малу букву на велику, ставлять розділові знаки у кінці речень).

Ми ходимо по землі але чи часто у нас виникає бажання пильно розглянути цю землю а скільки чудесних і дивних речей приховано на кожній стежині

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Гра «Ми вже вивчали».

Діти читають спроектовані на екран слова та словосполучення, визначають, над чим працювали на попередніх уроках.

- Закінчена думка. (Речення виражає закінчену думку.)
- Зв'язані між собою. (Слова в реченні зв'язані між собою.)
- Розповідні. (Речення, у яких про щось розповідається, повідомляється.)
- Питальні. (Речення, у яких про щось запитується.)
- Спонукальні. (Речення, у яких висловлюється запрошення, заклик, прохання, порада, заборона.)

3. Сприймання та усвідомлення нового матеріалу.

- Робота із загадкою.

Подивіться — навкруги

розмальовані луги.

Візерунки кольорові

дарять пахощі медові.

Каже бджілка: «Час летіти,

розцвіли барвисті ...» (квіти)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Виконайте завдання на вибір. Складіть і запишіть розповідне, питальне або спонукальне речення про квіти.

— Попрацюйте в парах. Обміняйтеся зошитами. Доведіть одні одним, які речення ви записали.

- Вправа 4 (завдання 1) на с. 67.

Учні самостійно виконують завдання. Зачитують уголос кілька виписаних речень, доводять, що вони спонукальні.

- Гра «Зайве речення».

Учитель проєктує на екран речення.

Бджілка старанно збирає нектар. Ось вона сіла на ромашку.

Орися сіяла квіти. Маленька трудівниця перелетіла на іншу квітку.

— Запишіть «зайве» речення. (*Орися сіяла квіти.*)

— Про кого в ньому розповідається? (*Про Орисю.*)

— Яке це речення за метою висловлювання? (*Розповідне.*)

— Перебудуйте речення так, щоб воно стало питальним. (*Що робила Орися?*)

— Запишіть це речення. Який розділовий знак поставили в кінці речення?

— Прочитайте «зайве» речення так, щоб у ньому звучала порада дітям сіяти квіти. (*Діти, висійте квіти!*)

— Запросіть дітей на пришкільну ділянку. (*Дорогі друзі, приходьте, будь ласка, на пришкільну ділянку.*)

— Для чого треба сіяти квіти? Спробуйте скласти речення, щоб у ньому прозвучав заклик. (*Висійте квіти на пришкільній ділянці! Не рвіть їх!*)

— У нашій мові ми вживаємо різні речення, з різною метою, з різною інтонацією. Пригадайте, як називаються речення, у яких висловлюються різні спонукування до дії: прохання, наказ, заклик, порада, застереження, вимога, наказ.

— Який же знак може стояти в кінці спонукального речення?

- Гра «Сходинки». Робота з цеглинками LEGO.

Робота в групах. Чий ланцюжок речень буде довшим?

Що?			
Що?	Що робить?		
Що?	Що робить?	Як?	
Що?	Що робить?	Як?	Коли?

— Визначте, яке за метою висловлювання останнє речення.

— Побудуйте за змістом розповідного речення кілька питальних.

- Виконання завдань на картках.

Картка 1. Прочитати. Підкреслити спонукальні речення.

Вчіться, діти! Мудра книжка
скаже вам чогось багатого
з того, що колись другими
іпосяно, й пожато.

Йдіть на гори, тихий берег,
в гай, зелену діброву.
Там ви вчуєте щось друге,
інші річі, іншу мову.

Яків Щоголів

Джерело: http://web.archive.org/save/http://abetka.ukrlife.org/virshi_dytnstva11.html

Картка 2. Прочитати. Уставити потрібні за змістом слова. За потреби скористатися словами з довідки, змінюючи їх за питаннями.

Прийшла (*що?*) ... . Трактори зорали (*що?*) ... . (*Де?*) ... люди сіють (*що?*) ... . Незабаром (*що* зроблять?) перші сходи.

Слова для довідки: з'являтися, весна, земля, поля, зерно.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Дерево».

У кожної дитини два стікери — зеленого та червоного кольорів.

Діти підходять до зображення дерева. Спочатку згадують завдання, яке їм сподобалося, і прикріплюють зелений стікер на крону дерева. Потім кажуть завдання, яке їм не сподобалося, було важко виконати, і прикріплюють червоний стікер на стовбур дерева.

2. Домашня робота.

Вправа 4 (завдання 2) на с. 67.

Урок 131. Закріплення знань про розповідні, питальні, спонукальні речення. Розділові знаки у кінці речення (.?!). Велика літера в першому слові речення. Побудова речень. В. Таран «Писанка» (с. 68-69).

Мета. *Навчальна:* узагальнити і систематизувати знання учнів про види речень за метою висловлювання; вчити перебудовувати розповідні речення на спонукальні (за зразком), утворювати питальні речення за змістом розповідних; ознайомити з віршем Володимира Тарана «Писанка», удосконалювати навички виразного читання. *Розвивальна:* розвивати усне мовлення, критичне мислення, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси, повагу до культурних цінностей минулих поколінь.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

1. Емоційне налаштування.

— Діти, розпочнімо урок з побажань.
Доброго ранку, ... Бажаю тобі вдалого дня.
Діти висловлюють побажання одні одним.

2. Вправа «Очікування».

— Діти, що кожен з вас очікує від уроку?

- Я очікую, що на уроці буде цікаво...
- Я дізнаюсь про щось корисне, важливе...
- Я навчуся...
- Я допоможу...
- Будемо працювати в групах, парах...
- Цей урок навчить мене:
- робити...;
- складати...;
- висловлювати своє ставлення до почутого...

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа 1 (с. 68).

Учні розшифровують слово *писанка*.

- Вправа 2.

Робота в групах.

Учні обмінюються інформацією про писанку.

Спільнокореневі слова: *писанка, писачок, розписати, писанкар, писанкарка*.

Колись, ще до прийняття християнської віри, люди спостерігали за пробудженням природи, раділи йому. З давніх-давен яйце вважали символом нового життя, тому і прикрашали його та наділяли магичною силою. Саме тому писанка стала символом Великодня, весняного оновлення та відродження.

Традиція розписувати яйця на Великдень дуже поширена в Україні. Орнаменти та техніка розпису в різних регіонах нашої Батьківщини різні.

У багатьох країнах Європи також є дуже цікавий звичай ховати в саду на Великдень кольорові або шоколадні яйця, які мають знайти діти. І вважають, що їх приніс кролик.

— Ми сьогодні прочитаємо вірш Володимира Тарана «Писанка», узагальнимо знання про види речень за метою висловлювання.

2. Робота над віршем Володимира Тарана «Писанка».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Що ви відчуваєте після слухання вірша?

Учні сигналізують цеглинками LEGO: жовта — гордість, блакитна — смуток, червона — радість, зелена — захоплення, синя — здивування, помаранчева — жаль.

- Підготовка до самостійного читання.

Швидке прочитування слів, проєктованих на екран.

яєчко	на ослоні	розпишу
пензлі	на осонні	яструбок
<i>Ослін</i> — лавочка для сидіння.		<i>Яструбók</i> — птах.

- Вправа 4.

Виразне читання вірша.

- Вправа «З'єдналочка».

— Утворіть пари слів, які римуються.

земля	•	•	яструбок
дубок	•	•	скраєчку
писанка	•	•	поля
яєчко	•	•	пісенька

— Скільки речень у вірші? (*Шість.*)

— Які знаки стоять у кінці кожного речення?

3. Повторення знань про речення.

- Вправа 5.

— У кінці яких речень вірша «Писанка» можна поставити знак оклику? (*У кінці третього та шостого речень.*)

— Прочитайте ці речення з особливою (окличною) інтонацією.

Завдання 2 і 3 виконують коментовано. Записують речення: *Євгене, знайди, будь ласка, інформацію про крашанки. Дівчатка, розучімо веснянку!*

- Вправа «Упізнай речення».

Учитель проєктує на екран текст, не розділений на речення.

— Прочитати. Відновити речення. Списати, поставити потрібні знаки у кінці.

Чи бачили ви тендітну квітку ромашку її ніжна голівка нагадує маленьке жовте сонечко з білосніжними промінцями листя — ніби прозоре зелене мереживо яка чудова ця квітка

- Складання речень, різних за метою висловлювання.

— Відгадайте загадку.

Сяду я тихенько,	квітку намалою
розпишу яєчко:	та на щастя людям
сонечко вшаную,	потім подарую. (<i>Писанка</i>)

Оксана Хилик

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://www.dityachi-zagadky.org.ua/tag/%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B0/>

— Складіть і запишіть розповідне, питальне чи спонукальне речення (на вибір) зі словом-відгадкою.

— Обміняйтеся зошитами. Доведіть одне одному, що ви записали правильні речення.

- Вправа «Сенкан».

Речення.

Цікаве, коротке.

Повідомляє, спонукає, запитує.

Речення складається зі слів.

Думка.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон».

— Чого ви навчилися сьогодні на уроці?

— Чи справилися ваші очікування?

— Яке завдання вам принесло найбільшу радість на уроці?

2. Домашнє завдання.

Вправа 5 (завдання 4) на с. 69.

Урок 132. Складання речень за змістом тексту. Добре ім'я — найкраще багатство. А. Григоруک «Нетерплячка» (с. 69-70).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з оповіданням Анатолія Григорука «Нетерплячка»; вчити передбачати зміст твору за заголовком, подальші події за прочитаним уривком; вчити висловлювати своє ставлення до вчинків персонажів, визначати головну думку твору; закріпити знання учнів про спонукальні речення; вчити інтонувати речення, різні за метою висловлювання, будувати речення, різні за метою висловлювання; повторити правило написання слів з апострофом. *Розвивальна:* розвивати усне мовлення, вміння аналізувати, доводити, спостерігати. *Виховна:* виховувати почуття відповідальності.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Емоційне налаштування.

Вправа «Створюємо настрій».

— Ми відчуваємо себе часточкою колективу і кажемо собі:

- Я прийшов / прийшла на урок ... (учитися).
- На уроці треба бути ... (уважним / уважною).
- Разом зі мною мої ... (друзі).
- Вони мене ... (поважають).
- Мені це ... (приємно).
- Я готовий / готова до ... (успішної роботи).

— Бажаю всім учням гарного настрою, цікавого спілкування.

II. Основна частина.

1. Мовленнєва розминка.

- Вправа «Дражнимо мавпочку».

Підняти нижню губу так, щоб було видно зуби. При цьому верхня губа стає ніби квадратною.

- Вправа «Цокіт копит конячки».

Учні відтворюють дзвінкий цокіт копит конячки (язиком відштовхуючись від твердого верхнього піднебіння).

- Вправа «Усмішка, подив».

За командою вчителя учні зображують названі емоції: радість, злість, здивування, цікавість.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Прочитайте назву нового розділу. (*Добре ім'я — найкраще багатство.*)

— Як ви розумієте це прислів'я?

— Про що, на вашу думку, йтиметься у творах розділу?

- Вправа 1 (с. 69).

Робота в парах. Визначають, що близькими за значенням є слова *кортить, хочеться, бажається*.

Обговорюють, що означає слово *нетерплячка*.

— Чи зацікавив вас заголовок твору?

— Сьогодні ми ознайомимося з оповіданням «Нетерплячка».

3. Робота над оповіданням «Нетерплячка».

- Підготовка до самостійного читання.

Читання слів, спроектованих на екран.

сушина́	гороші́нки	бідка́лись
насу́шимо	рум'янобо́ка	покуштува́ти
вітруга́н	смачню́ща	укопа́ний

- Читання оповідання частинами.

— Прочитайте частину оповідання (с. 69-70) до ілюстрації.

— Назвіть дійових осіб оповідання.

— Розгляньте малюнок на с. 70. Як ви гадаєте, як далі розвиватимуться події?

Самостійне читання оповідання до кінця із заповненням картки.

Читання для себе	
Назва твору	
Хто головні персонажі?	
Що мене найбільше вразило?	
Запитання Мар'янці:	
1.	
2.	

- Вправа 3.

4. Повторення знань про речення.

- Вправа 4 (два завдання).
- Побудова питальних речень за змістом розповідних.

— Запишіть речення: *Високо на гілці погойдувалася рожева грушка.*

— Доведіть, що ви записали речення.

— Визначте, яке воно за метою висловлювання.

— Побудуйте за змістом розповідного питальні речення, які починалися б словами *на чому, що робила, де, яка, що.*

- Гра «Яке речення?».

Робота з цеглинками LEGO. Учитель проєктує на екран речення, учні визначають, які вони за метою висловлювання, сигналізують цеглинками LEGO: синя — розповідне, помаранчева — питальне, зелена — спонукальне.

Навесні деревце вкрилося цвітом.

Скільки грушок залишилося?

Грушка була, як татів кулак.

Давайте грушку куштувати.

Раптом не стало грушки.

Як розказати батькам про смачнющу грушку?

Мар'яно, глянь, грушка на дереві!

Вправа «З'єдналочка».

— Утворіть прислів'я.

Бережи одяг, доки новий,	•	•	і бджоли ледачі.
У ледачого пасічника	•	•	а здоров'я — доки молодий.
Порожній млин	•	•	поспішай ділом.
Не спіши язиком,	•	•	і без вітру меле.

— Визначте, яким за метою висловлювання є кожне прислів'я.

— Запишіть прислів'я на вибір: розповідні або спонукальні.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

Вправа «Продовж фразу».

- Сьогодні я дізнався / дізналася...
- Було цікаво...
- Було складно...
- Я зрозумів / зрозуміла, що...
- Тепер я зможу...
- Я навчився / навчилася...

2. Домашнє завдання.

Вправа 4 (третє завдання) на с. 71.

3. Робота над оповіданням Івана Сенченка «Мандрівна квітка».

- Підготовка до читання тексту.

Вправа 1 (с. 71).

Прочитавши слова, учні визначають, що вони спільнокореневі. Доповнення речень словами чи словосполученнями.

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно читають текст, заповнюють «Картку читача».

Картка читача		
Я прочитав/прочитала	 	
 вірш	 казку	 оповідання
Автор/авторка твору _____		
Назва твору _____		
Персонажі твору _____		
Мій заголовок твору _____		
Нові слова, які трапилися у творі _____		

- Вправа 2.

- Розгляньте малюнок. Хто зображений на ньому?
- Чим милується Катруся?
- Який настрій у дівчинки?
- Чи доводилося вам бачити квітку маку?

4. Розвиток зв'язного мовлення.

- Вправа 3 (завдання 1).

Складання опису квітки маку за поданими запитаннями та опорними словами і словосполученнями.

Орієнтовно опис може бути таким:

Це мак. У рослини шорстке ворсисте стебло. Листочки розсічені, вкриті ворсинками. Пелюстки великі, яскраво-червоні. Чорна серединка має форму кульки. Найбільше маків можна побачити в полі.

5. Робота в групах.

- Вправа 4

Учні складають і поширюють речення за питаннями, поданими на с. 73.

- Гра «Утвори слово».

— Складіть слово, взявши з першого слова першу букву, з другого — другу, третього — третю і так далі.

Рак, день, піч, морє, насіння, читання, подвір'я. (Речення)

— Складіть схожі загадки, щоб відгадками були слова *мак, поле, квітка*.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Квіточка-семицвіточка», або палітра емоцій.

Діти вибирають для себе пелюсточку, колір якої найбільше відповідає настрою, створюють загальну квітку:

червоний — захоплення,
оранжевий — радість, благополуччя, творчість;
жовтий — зрозуміло, хочеться ще інформації;
зелений — заспокоює, все добре;
блакитний — зрозуміло, але перенасичено;
синій — незадоволення, сум;
фіолетовий — тривога, напруга.

2. Домашнє завдання.

Вправа 3 (завдання 2) на с. 72.

Урок 134. Головні слова в реченні. А. Камінчук «Криниця». Виразне читання вірша (с. 73-74).

Мета. *Навчальна:* дати учням уявлення про головні слова в реченні, вчити знаходити їх у реченнях; ознайомити з віршем Анатолія Камінчука «Криниця», удосконалити навички виразного читання; збагачувати словниковий запас школярів. *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів, критичне мислення. *Виховна:* виховувати бажання робити добрі справи.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

І знову дзвоник кличе в клас,
знання нові чекають нас.

Ми дуже любимо рідну мову,
її мелодію чудову.

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://krvuzcdyt.krimeedu.com/ru/article/dzvonik-kliche-na-urok-organizatsiinii-moment-urok.html>

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Мозковий штурм.
- З чого складається наше мовлення? (3 речень.)
- З чого складаються речення? (Зі слів.)
- Як пишуть слова в реченні? (Окремо.)
- Вправа 3 (завдання 2) на с. 72.

Робота в групах.

- Прочитайте складені речення.
- Доведіть, що ви записали речення.
- Визначте, якими є речення за метою висловлювання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.
Дивний журавель стоїть, що нікуди не летить.	Можеш ти води напиться. Називається ... (криниця)
	<i>Леся Вознюк</i>

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.
- Що означає слово криниця? (По-іншому це колодязь, місце, де набирають воду.)
- Доберіть близькі за значенням слова до слова *криниця*.

Криниця — колодязь, журавель, копанка, студня, ключ.

- Запам'ятайте вислови зі словом *криниця*.

Коли криниця висихає, вода честь має.

Не погань криниці, бо схочеш водиці.

У ліс дров не возять, а в криницю воду не ллють.

- Повідомлення теми уроку.

— Відомий український поет Анатолій Камінчук написав вірш «Криниця». Сьогодні ми навчимося виразно його читати. А ще дізнаємося важливу таємницю про речення.

3. Робота над віршем Анатолія Камінчука «Криниця».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

- Що ви відчуваєте після слухання вірша?

Учні сигналізують цеглинками LEGO: жовта — гордість, блакитна — смуток, червона — радість, зелена — захоплення, синя — здивування, помаранчева — жаль.

- Самостійне читання вірша.
- Прочитайте вірш упівголоса. Визначте, де треба робити паузи, які слова виділяти голосом.

- Вправа 2.

У вірші чотири речення.

— Визначте, якими за метою висловлювання є речення у вірші. (Всі речення розповідні.)

4. Сприймання й усвідомлення нового матеріалу.

- Вправа 3.
- Ознайомлення з правилом на с. 74.

— Яку таємницю про речення ви дізналися з правила? (У реченнях є головні слова.)

— Які питання ставимо до слів, підкреслених однією рисою? (Хто?, що?)

— Як підкреслюємо в реченні слова, до яких ставимо питання *що робив?*, *що робить?* (Двома рисками.)

- Вправа 4.
- Вправа 5 (завдання 1).

5. Закріплення вивченого матеріалу.

- Гра «Упіймай головні слова».

Учитель проєктує на екран речення, у яких слова подані на смужках за кольорами цеглинок LEGO. Учні прочитують речення, сигналізують цеглинками, які слова є головними.

Пишно цвітуть фіалки.
Діти бігали біля річки.
У небі летять журавлики ключами.
Над річкою сяють яскраві зорі.

- Вправа «Броунівський рух». Робота в групах
Червона картка

Прочитати. Підкреслити головні слова.

Гріє весняне сонечко.
Повіває тихий вітерець.
Пташечка співає в лузі.

Жовта картка

«Зібрати» речення. Підкреслити головні слова.

Шпаківню, Юрасик, на клені, прикріпив.
Шпаки, заселяться, скоро, тут.

Зелена картка

Доповнити речення. Підкреслити головні слова.

Колобок ... по стежині.
... зустрів зайчика.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Кубик Блума.

Яку таємницю про речення ви дізналися на уроці?

Як визначити головні слова в реченні?

На які питання вони відповідають?

Чому їх так назвали?

Чи може існувати речення без головних слів?

Як підкреслюють головні слова в реченнях?

2. Домашнє завдання.

Вправа 5 (завдання 2) на с. 74. Інструктаж щодо виконання.

Урок 135. Вправи на визначення головних слів у реченнях. П. Осадчук «Попід гору в'ється річка» (с. 74-76).

Мета. *Навчальна:* узагальнити й систематизувати знання учнів про види речень за метою висловлювання; закріпити навички правильного інтонування речень, вміння визначати головні слова в реченнях; ознайомити з віршем Петра Осадчука «Попід гору в'ється річка», життєвим шляхом першого космонавта України Леоніда Каденюка. *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів, критичне мислення, увагу, спостережливість. *Виховна:* виховувати гордість за досягнення українців.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Вправа «Передай усмішку».

Учні беруться за руки і «передають усмішку по колу». Кожна дитина повертається до свого сусіда / сусідки праворуч і образно «передає усмішку» з долоньок у долоньки.

II. Основна частина.

1. Мовленнєва розминка.

- Гра «Слово називай — риму добирай».

Учитель проєктує на екран слова, учні швидко прочитують їх, називають слова-рими.

річка	сокіл	гора
кріла	край	небо

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Акровірш.

Розтинá блакить, остроголова,

Аж до зір готова дотягти.

Космонавтики вона основа.

Екіпаж споряджено — лети!

Тут, у вірші, й відповідь готова,

А тобі — лишається знайти.

Дмитро Білоус

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Робота в групах.

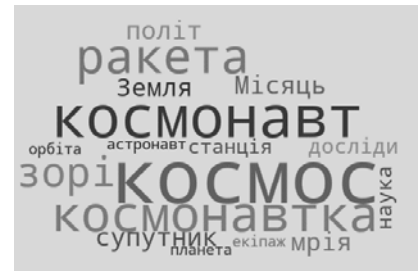
Складання «хмари» слів на тему «Космос».

— Ви дібрали чимало «космічних» слів. Чи знаєте ви, хто з українців побував у космосі?

— Якими рисами характеру має бути наділена людина, щоб вирушити у космічну подорож?

— Чому люди літають у космос?

— Сьогодні ми ознайомимося з віршем Петра Осадчука «Попід гору в'ється річка» та матеріалами з інтернет-джерел про першого українського космонавта.

3. Робота над віршем Петра Осадчука «Попід гору в'ється річка».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Що ви відчуваєте після слухання вірша?

Учні сигналізують цеглинками LEGO: жовта — гордість, блакитна — смуток, червона — радість, зелена — захоплення, синя — здивування, помаранчева — жаль.

- Самостійне читання вірша.

— Прочитайте вірш упівголоса. Визначте, в якому темпі, з якою інтонацією треба його читати.

- Вправа 2 (с. 75).

— Чи здійснилася мрія хлопчика?

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Вправа 3. Читання з позначками.

Учні самостійно напівголосно читають текст. Роблять олівцем помітки на берегах: «+» — це мені відомо; «?» — не зовсім зрозуміло; «V» — це цікаво.

Після читання з'ясовують значення слів чи висловів, які були незрозумілими під час первинного читання.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.
  - Про що ви дізналися з тексту?
  - Де народився майбутній космонавт?
  - Ким були батьки Леоніда?
  - Як проходила підготовка до польоту?
  - Коли Леонід Каденюк здійснив політ у космос?
  - Які експерименти проводив український космонавт під час польоту?
- Вправа 4.

4. Закріплення знань про головні слова в реченні.

- Вправа 5 (завдання 1).

Учні виписують три речення з вірша Петра Осадчука «Попід гору в'ється річка», підкреслюють головні слова.

- Вправа 5 (завдання 2).
  - Прочитайте слова. На що вони вказують? (*На назви предметів.*)
  - З якого тексту узято ці слова? (*З вірша «Попід гаєм в'ється річка».*)
  - Які слова треба дібрати? (*Слова — назви ознак.*)

Учні самостійно виконують завдання. Відтак обмінюються зошитами, звіряють, чи такі слова — назви ознак записали.

- Вправа «Доповни речення».
  - Мрія хлопчика (*що зробила?*) ... .
  - (*Хто?*) ... старанно готувався до польоту.
  - Космічний (*що?*) ... (*що зробив?*) ... у політ.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

Гра «Виправ помилки».

- Слова, зв'язані за змістом, називаються текстом. (*Реченням.*)
- Речення виражає незакінчену думку. (*Закінчену.*)
- Речення, у якому про щось розповідається, називається питальним. (*Розповідним.*)
- Речення, у якому про щось запитується, називається спонукальним. (*Питальним.*)
- Речення, у якому висловлюється спонукання, називається розповідним. (*Спонукальним.*)

2. Домашнє завдання.

Вправа 5 (завдання 3) на с. 76. Інструктаж щодо виконання завдання.

Урок 136. Діагностична робота (на розсуд учителя).

Урок 137. Зв'язок слів у реченні. Мовне дослідження. Весна всім красна. А. Камінчук «Береза розвивається» (с. 76-77).

Мета. *Навчальна:* навчати учнів установлювати зв'язок слів у реченні за допомогою питань; закріплювати знання про головні члени речення; розвивати вміння добирати влучні слова для побудови висловлювань; ознайомити з віршем Анатолія Камінчука «Береза розвивається»; удосконалювати читацькі навички. *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів, критичне мислення, увагу, спостережливість. *Виховна:* виховувати старанність.

Засоби навчання. Цеглинка LEGO, картки з завданнями, стікери помаранчевого та жовтого кольорів, силуетне зображення дерева.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Вправа «Наш урок».

— Подумайте і скажіть, яким має бути наш урок. (*Цікавим, повчальним, трохи казковим, веселим, світлим, загадковим...*)

Доберіть назви ознак (якими ви будете на уроці) на кожен літеру слова *урок*.

- у (уважні)
- р (розумні)
- о (організовані)
- к (кмітливі).

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Гра «Упізнай речення». Робота з цеглинками LEGO.

Перед початком гри домовляються, що означатиме кожна цеглинка: червона — незавершене речення, синя — речення з одного слова, зелена — речення, у якому кілька слів.

Сьогодні у нас урок української	Урок.
Сьогодні у нас урок української мови.	На цьому уроці ми вивчаємо
Речення.	На цьому уроці ми вивчаємо речення.
Це	Цікаво вивчати таємниці рідної мови.
Тут так багато таємниць!	Це дуже цікаво.

- Виконання завдань на картках.

Робота в парах.

Картка. Прочитати. Установити межі речень. Поставити крапку в кінці речення. виправити малу букву на велику.

Перший весняний дощ радісно цвірінкають горобці вмилася молода травичка біжать струмочки уздовж дороги усміхається ясне сонечко.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Як ви гадаєте, чи кожен групу слів можна назвати реченням?

Учитель проєктує на екран речення, у якому всі слова в початковій формі:

Сьогодні ми читати вірш про берізка.

— Прочитайте. Чи можемо цю групу слів назвати реченням?

— Що треба зробити, щоб утворилося речення? (*Змінити деякі слова.*)

— Запишіть речення: *Сьогодні ми читатимемо вірш про берізку.*

— Назвіть у реченні головні слова, поставте до них питання.

— Поставте питання від слова *читатимемо* до слова *до сьогодні*. (*Коли?*)

— Поставте питання від слова *читатимемо* до слова *вірш*. (*Що?*)

— Поставте питання від слова *вірш* до слова *про берізку*. (*Про що?*)

— Отже, у реченні слова зв'язані між собою.

— З'ясувати, як у реченні слова пов'язуються між собою, нам допоможе вірш Анатолія Камінчука «Береза розвивається». Цим віршем починається новий розділ. Прочитайте його назву. («*Весна всім красна*».)

— Про що, на вашу думку, йтиметься у творах розділу?

3. Робота над віршем Анатолія Камінчука «Береза розвивається».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Що ви відчуваєте після слухання вірша?

Учні сигналізують цеглинками LEGO: жовта — гордість, блакитна — смуток, червона — радість, зелена — захоплення, синя — здивування, помаранчева — жаль.

- Самостійне читання вірша.

— Прочитайте вірш упівголоса. Визначте, в якому темпі, з якою інтонацією треба читати вірш.

4. Сприймання та усвідомлення нового матеріалу.

- Вправа 3.

Учні списують перше речення з вірша, визначають у ньому головні слова (береза розвивається).

- Вправа 4. Мовне дослідження.
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 5 (завдання 1).

Учні коментовано виконують завдання:

(Що?) сонце; сонце (що робить?) усміхається; усміхається (в чому?) в вінку;
вінку (якому?) зеленому.

- Вправа 5 (завдання 2).

Визначають, що з цих слів можна скласти два речення, про берізку і соки.

Навесні берізки тішать нас красою.

Під березовою корою біжать цілющі соки.

- Вправа 5 (завдання 3).

Учні установлюють зв'язок слів у реченнях.

- Самостійна робота

— Запишіть речення. Підкресліть головні слова. Установіть зв'язок слів.

1 варіант

Зозуля кує у ліску.

(Хто?)... ;

зозуля (що робить?) ... ;

кує (де?) ... .

2 варіант

Зайчик умивається на пеньку.

(Хто?) ... ;

зайчик (що робить?) ... ;

умивається (на чому?) ...

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Дерево».

У кожної дитини два стікери — зеленого та червоного кольорів.

Діти підходять до зображення дерева. Спочатку згадують завдання, яке їм сподобалося, і прикріплюють зелений стікер на крону дерева. Потім називають завдання, яке їм не сподобалося, було важко виконати, і прикріплюють червоний стікер на стовбур дерева.

2. Домашнє завдання.

Вправа 5 (завдання 4) на с. 77. Інструктаж щодо виконання.

Урок 138. Зв'язок слів у реченні за допомогою службових слів. Н. Карпенко «Усміхнувся квітень» (с. 77-78).

Мета. *Навчальна:* удосконалювати вміння школярів визначати головні слова в реченні, установлювати зв'язок слів у реченнях; ознайомити з віршем Наталії Карпенко «Усміхнувся квітень»; узагальнити та систематизувати знання про речення. *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів, критичне мислення, увагу, спостережливість. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Вправа «Привітання».

Треба дружно привітатись:
— Добрий день!
Дружно, голосно сказати:
— Добрий день!

Вправо, вліво поверніться,
одне одному всміхніться.
Ще раз дружно привітайтеся:
— Добрий день!

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://krvuzcdyt.krimeu.com/ru/article/dzvonik-kliche-na-urok-organizatsiinii-moment-urok.html>

II. Основна частина.

1. Мовленнєва розминка.

- Робота над скоромовкою.

На подвір'ї зелен кушц.
Над кущем літає хрущ.

Ми побігли до куща.
Над кущем нема хруща.

Володимир Лучук

Джерело: Еники, беніки їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

— Прочитайте скоромовку повільно пошепки; швидше голосніше; швидко пошепки; дуже швидко голосніше.

— Знайдіть слова — назви предметів. Утворіть від них слова зі зменшувально-пестливим значенням.

— Прочитайте скоромовку із заміненними словами.

На подвір'ячку зелен кущик.
Над кущиком літає хрущик.

Ми побігли до кущика.
Над кущиком нема хрущика.

- Гра «Слухайте, повторюйте, продовжуйте!».
Со-со-со — сонце, сонечко, сонячний...
Са-са-са — сад, садок, садочок, садівник...
Кві-кві-кві — квітка, квіточка, квітковий, квітень...
Ли-ли-ли — лист, листок, листочок...

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

Місяць — славний квітникар —
сонячно та ясно

уквітчав наш календар
першим цвітом-рястом. (*Квітень*)

Марія Стець

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Гра «Так — ні».

Учитель називає твердження. Якщо учні погоджуються з ним, сигналізують зеленою цеглинкою LEGO, якщо не погоджуються — червоною.

- Квітень — це назва місяця.
- У слові *квітень* всі приголосні звуки тверді за звучанням.
- У слові *квітень* два склади.
- Зі словом *квітень* можна скласти тільки розповідне речення.
- Зі словом *квітень* можна скласти будь-яке речення за метою висловлювання.
- Є вірші, оповідання, казки про квітень.

- Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні ми ознайомимося з віршем Наталії Карпенко «Усміхнувся квітець», узагальнимо знання про речення.

3. Робота над віршем Наталії Карпенко «Усміхнувся квітець».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш, відтак запитує:

— Який у вас настрій після слухання вірша?

- Самостійне читання вірша.
- Вправа 2.

У другому завданні визначають, що в переносному значенні вжиті вислови: *пагінці у сонечка, промінці прилетіли, відишукали, пробудили; квітець усміхнувся; дні вкрились ластовиннячком.*

У вірші чотири речення, вони всі розповідні.

4. Сприймання та усвідомлення граматичного матеріалу.

- Вправа 3.
- Вправа 4.
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 5 (завдання 1).

— Прочитайте текст. Чому, на вашу думку, треба доповнити текст службовими словами?

- Вправа 5 (завдання 2).

Учні самостійно устанавлюють зв'язок слів за поданими питаннями.

- Вправа 5 (завдання 3).

Складають і записують речення: *У лісах птахи прославляють прихід весни. Весняне повітря наповнилося запахом квітів.*

5. Узагальнення вивченого про речення.

- Прийом «Фішбоун».

Проблема. Які бувають речення?

Причини. Розповідні речення. Питальні речення. Спонукальні речення.

Факти. Розповідь, повідомлення. Питання. Заклик, запрошення, прохання, порада, заборона, застереження.

Висновок. Усі речення виражають закінчену думку.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон».

— Чого ви навчилися сьогодні на уроці?

— Яке завдання вам принесло найбільшу радість на уроці?

2. Вправа «Кубик Блума» (розвиток критичного мислення).

Учитель (або хтось із учнів) кидає кубик. Грань, яка випала, показує, якого типу завдання потрібно виконати.

- Розказати, якими бувають речення за метою висловлювання.
- Назвати основні ознаки речення.
- Скласти речення про весну, визначити його вид.
- Назвати слова — спонукання до дії.
- Довести, що група слів *У квітні квітне все навколо* є реченням.
- Поділитися своїми успіхами в ході вивчення теми «Речення».

3. Домашнє завдання.

Вправа 5 (завдання 4) на с. 78. Інструктаж щодо виконання.

Текст

Урок 139. Текст. О. Копиленко «Сади цвітуть!». Вибіркове читання тексту (с. 78-79).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з оповіданням Олександра Копиленка «Сади цвітуть!»; вчити добирати інші заголовки до тексту, обґрунтовувати свої думки; повторити відомості про частини тексту; удосконалювати читацькі навички. *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів, критичне мислення, уяву, увагу, спостережливість. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси.

Засоби навчання. «Скринька запитань», цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Вправа «Скринька запитань».

Учитель пропонує учням витягнути зі скриньки паперову стрічку із запитанням, зачитати його, дати відповідь. Можна цю вправу виконувати в групах. Кожна група матиме свою скриньку.

Зразки запитань:

Який у тебе сьогодні настрій?

Чим ти хочеш зайнятися на уроці?

Чим ти можеш сьогодні похвалитися?

Що тебе сьогодні засмутило?

II. Основна частина.

1. Мовленнєва розминка.

- Дихальна вправа «Надуваємо кульку».

Уявне надування повітряної кульки.

- Гра «Так чи не так?».

Улітку Микола катався на ковзанах.

Навесні з'являються перші квіти.

Восени кури відлітають у теплі краї.

Узимку земля вкрита білим снігом.

- Гра «Упізнай пору року».

С_нц_п_ч_, л_п_цв_т_, ж_т_д_ст_г_є. Коли це буває?

Та_сні_, квіт_лу_, день при_ває. Коли це буває?

інСт ан оплях, діл ан ічкахр, охвіла єугля. Коли це буває?

Голіполя, мокнеземля, дощполиває, листяоблітає. Коли це буває?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Прислухайтесь, діти: що там за вікном чути? (*Щебетання пташок, шум вітру, тріск гілочки на верхівці дерева, гомін на вулиці, ...*)

— Які зміни сталися у природі? (*Де-не-де зазеленіла травичка на пагорбах, з'явилися перші весняні квіти, лагідно світить сонечко, потеплішало, день уже довший...*)

— Яка ж весна? (*Тепла, ясна, мила, чарівна, рання, ...*)

— Заплющте очі й пошепки вимовте: *весна*. Яке почуття виникло у вас? (*Стало тепло і приємно, настрій радісний, хочеться співати.*)

— А чим пахне весна? (*Першою зеленню, молодим листячком, весняними квітами, ...*)

— Український письменник Олександр Копиленко написав чимало творів про красу природи в різні пори року. Сьогодні ми ознайомимося з оповіданням «Сади цвітуть!».

3. Робота над оповіданням Олександра Копиленка «Сади цвітуть!».

- Підготовка до самостійного читання.

Швидко прочитування слів, спроектованих на екран.

милуєшся

невтомні

протяглися

намилуєшся

моторно

розквітлі

не намилуєшся

стільники

соромливо

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно читають текст.

— Який текст ви прочитали? (*Оповідання.*)

— Скільки абзаців у тексті? (*П'ять.*)

- Вправа 2.

Після перегляду відео «Бджілки» учні обмінюються враженнями від побаченого.

- Вправа «Відшукай речення».

Учитель проєктує на екран зображення бджоли, груші, вулика, пролісків, очей. Учні відшукують у тексті речення, в яких є відповідні слова, зачитують їх.

- Вправа «Хвости».

Учитель (або хтось із учнів) зачитує початок речення, інші швидко відшукують їх, зачитують повністю.

- Снують вони по квітах...
- Здається, тихо гудуть...
- Ось виструнчилися у весняному...
- А набравши, ...
- Неначе густим молоком...

- Вправа «Вхід у малюнок».

— Уявіть, що ви «увійшли» в малюнок. Де ви знаходитесь? Що ви бачите? Що ви чуєте? Що ви відчуваєте? Який у вас настрій?

4. Повторення відомостей про текст.

- Вправа 3 (с. 79-80).

Учні працюють у групах. За схемою пригадують, що в тексті виділяють три частини: зачин, основну частину, кінцівку.

Добір інших заголовків до тексту. Обґрунтування своєї думки.

- Вправа «Заміни одне слово».

Бджоли снують по квітах.

Джмелики снують по квітах.

Комахи снують по квітах.

Квіти соромливо піднімають голівки.

Проліски соромливо піднімають голівки.

Фіалки соромливо піднімають голівки.

- Виконання завдання на вибір.

- Виписати із зачину оповідання «Сади цвітуть!» речення, у якому є слова, вжиті в переносному значенні.

- Записати речення, підкреслити головні слова.

У саду зацвіли фруктові дерева.

- Установлення зв'язку слів у реченні.

Між квітами пурхають метелики.

(*Хто?*) ...;

метелики (*що роблять?*) ... ;

пурхають (*між чим?*) ... .

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

Вправа «Трибуна вільних думок».

— Чого ви навчилися на уроці?

— Що нового дізналися?

— Що ви запам'ятали, пригадали?

— Чи всі завдання ви зуміли виконати?

2. Домашнє завдання.

Виписати з книги, яку читаєте, два речення. Визначити, які вони за метою висловлювання.

Урок 140. Текст. Заголовок тексту. Удосконалення вміння добирати заголовок відповідно до змісту тексту. Вимова і написання слова *килим* (с. 79-81).

Мета. *Навчальна:* вчити учнів спостерігати за основними ознаками тексту; добирати самостійно або вибирати з-поміж запропонованих учителем заголовки до навчального тексту, встановлювати їхню відповідність змістові тексту. *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів, критичне мислення, увагу, спостережливість. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси.

Засоби навчання. «Квітка бажань», цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «Мої бажання».

— Діти, у кожного з вас є чарівна квітка бажань. Візьміть її в руки, виберіть пелюстку і продовжте речення:

Я хочу...

Я буду ...

Я старатимуся ...

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

У вишневому садку

чути пісеньку таку:

— Джи-джи-джи, — на весь садок, —

нам нектар — а вам медок.

Аж тремтить довкола гілка,

тут медок збирає ... (*бджілка*).

Марія Пономаренко

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Робота в парах.

Скласти розповідне (питальне або спонукальне) речення про бджілку.

— Попрацюйте в парах. Прочитайте одні одним складені речення. Назвіть, яке це речення за метою висловлювання. Доведіть, що це розповідне (питальне, спонукальне) речення.

— Чи може складене вами речення бути текстом? Зачином тексту?

— Сьогодні ми дізнаємося таємниці мови, пов'язані з текстом.

2. Сприймання та усвідомлення нового матеріалу.

- Вправа 4 (с. 80).

Учні випишують виділене речення з оповідання Олександра Копиленка «Сади цвітуть!», підкреслюють головні слова. Відтак установлюють зв'язок слів у реченні за опорними питаннями.

У третьому завданні вправи випишують в абетковій послідовності назви дерев чи комах:

вишні, груші, сливи, черешні;

бджоли, джмелі, метелики, мушки.

У четвертому завданні випишують слова *квічень*, *місяць*.

- Вправа 5. Мовне дослідження.
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 6 (завдання 1).

3. Словникова робота.

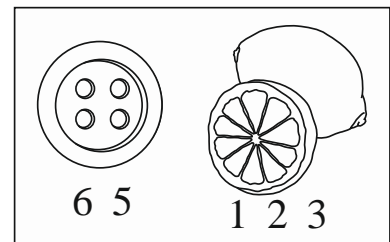
- Вправа «Квест».

Учні розгадують слово *килим*.

- Робота в групах.

Виконання завдання на вибір:

- скласти сенкан зі словом *килим*;
- дібрати спільнокореневі слова до слова *килим*.

Зразок сенкана:

Килим
М'який, яскравий.
Покриває, лежить, радує.
У куточку відпочинку великий килим.
Краса.

Спільнокореневі слова:

Килим, килимок, килимарка, килимарство, килимарський, килимовий.

- Вправа 6 (завдання 2).

Колективно з'ясовують, що слово *килим* може вживатися у прямому чи переносному значенні.

Килим — це тканий, найчастіше ворсистий виріб з візерунками для вкривання підлоги, оздоблювання стін тощо.

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Вправа «Слова переставляй, речення складай».

Учитель проєктує на екран слова *весна, килим, квіток, із, зіткала*. Учні складають і записують речення:

Весна зіткала килим із квіток.
Весна зіткала із квіток килим.
Килим із квіток зіткала весна.
Зіткала килим весна із квіток.
Із квіток весна зіткала килим.

— Про кого йдеться в кожному реченні?

— Чи змінилася закінчена думка після переставляння слів?

— Це речення може бути заголовком чи зачином тексту?

- Робота з деформованим текстом.

Учні читають речення, спроектовані на екран.

Зеленіє молода травичка.
Радіють весні дорослі й діти.
Тепло гріє весняне сонечко.
Повертаються з вирію птахи.

— Чи становлять ці речення текст? (*Ні, вони розміщені довільно, а не в логічній послідовності.*)

— Чи можна переставити їх так, щоб утворився текст? (*Так, можна.*)

— Запишіть речення послідовно.

Тепло гріє весняне сонечко.
Зеленіє молода травичка.
Повертаються з вирію птахи.
Радіють весні дорослі й діти.

— Який заголовок можете дібрати до тексту? (*Весна. Весна прийшла.*)

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

Вправа «Оцінюю свою роботу».

Учні оцінюють свою роботу на уроці цеглинками LEGO.

Синя. Це було дуже просто!

Блакитна. Я це зробив / зробила.

Зелена. Я це робив / робила, але були помилки.

Жовта. Я це робив / робила, але з допомогою.

Помаранчева. Я хотів / хотіла все зробити, але не вдалося.

Червона. Я не міг / не могла виконати завдання.

2. Домашнє завдання.

Вправа 6 (завдання 3).

Урок 141. К. Малицька «Як діти яблуньку врятували». Добір інших заголовків до тексту (с. 81-82).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з оповіданням Костянтини Малицької «Як діти яблуньку врятували», уточнювати знання й уявлення учнів про навколишній світ; сприяти пробудженню допитливості, спостережливості; формувати вміння відшукувати в тексті влучні слова й вислови. *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів, критичне мислення, увагу, спостережливість. *Виховна:* виховувати захоплення красою природи.

Засоби навчання. «Смайлики настрою», гральні кубики, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****Організація класу.**

Вправа «Смайлик настрою».

— Навчання стає легким, коли в людини гарний настрій. Усміхніться собі, усміхніться друзям.

Гарного настрою вам!

II. Основна частина.**1. Мовленнєва розминка.**

- Промовляння вірша за вчителем.
Прилетіла бджі-і-ілка, затремтіла гі-і-ілка.
Довго чулось поблизу-у-у: «Дзу-у-у!»

Валентин Бичко

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://naurok.com.ua/scenariy-zahodu-svyato-medu-116717.html>

- Гра «Упіймай на гачок «зайве» слово».

Учитель проєктує на екран групи слів, учні визначають «зайве» слово в кожному рядку.

Волошка, мак, ромашка, яблуня, дзвіночок.
Щука, карась, яблуко, окунь, сом, короп.
Синиця, метелик, щиглик, горобець, ластівка.
Річка, сад, луг, гай, гусінь, поле.

— Що об'єднує «зайві» слова?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

На зелені листочки
одягли білі віночки.

Усміхаючись весні,
зацвітають ... (яблуні).

Леся Вознюк

- Гра «Найрозумніший».
- Яблуня — це фруктове дерево.
- У лісі ростуть дикі яблуні.
- Навесні яблуні цвітуть синіми квітами.
- У слові *яблуня* однакові перша й остання літери.
- У слові *яблуня* один м'який приголосний звук.
- У слові *яблуня* три склади.
- Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

ТАК	ПРОБЛЕМА	НІ
Так, тому що ...	Чи потрібно доглядати за яблунями?	Ні, тому що ...
ВИСНОВОК		

— Сьогодні ми ознайомимося з оповіданням Костянтини Малицької «Як діти яблуньку врятували». Пригадаємо, з яких частин складається текст.

3. Робота над оповіданням «Як діти яблуньку врятували».

- Передбачення змісту твору за заголовком.
— Прочитайте заголовок твору. («Як діти яблуньку врятували».)
— Про що може йтися в оповіданні з таким заголовком?
— Від кого / чого діти могли рятувати яблуньку?

- Підготовка до самостійного читання твору.

Швидке прочитування слів, спроектованих на екран.

тра́пилось	подóбалася	за́тишно
ховáлися	наплелі́	вигриза́ти
лістячко	повила́зила	в'їда́тися

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно читають оповідання.

- Чи справдилися ваші передбачення щодо змісту?
- Хто найточніше передбачив розвиток подій?
- Чиї передбачення були найнесподіванішими?

- Вправа 2 (с. 82).

Правильні відповіді на тестові завдання: 1 — б; 2 — а; 3 — б; 4 — а.

- Робота в групах.

Вправа «Магічний кубик».

Кожна група має гральний кубик і картку із завданнями. По черзі кидають кубик. Скільки крапок випаде на верхній грані, таке запитання чи завдання треба виконати.

•	Яка частина твору тобі сподобалася найбільше?
••	Про що цей твір?
•••	Що нового ти дізнався / дізналася з твору?
••••	Які вчинки, слова персонажів тобі запам'яталися?
•••••	Які запитання ти хочеш поставити персонажам?
••••••	Над чим варто задуматися після читання твору?

- Вправа «Установи послідовність».
  - (3) 3 яєчок вийшла гусінь.
  - (1) Щось трапилося з яблунькою.
  - (5) Треба негайно рятувати деревце.
  - (2) Довкола деревця літав гарний метелик.
  - (4) Жук-довгоносик з'їдає молоде листячко.
- Вправа 3.

Учні працюють у групах. Обговорюють, які інші заголовки можна дібрати до оповідання, обґрунтовують свої думки.

Виконуючи друге завдання, користуються зразком висловлювання:

Я вважаю, що коли переставити місцями абзаци, ...
 Наприклад, ...
 Отже, ...

4. Розвиток мовлення.

Робота в групах.

— Уявіть, що ви знімаєте мультфільм за змістом оповідання. Обговоріть, які картини треба відзняти. Як зобразити емоції персонажів?

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

Вправа «Сходінки успіху».

2. Домашнє завдання.

Розказати рідним, чому сумувала яблунька.

Урок 142. Розвиток мовлення. Спостереження за будовою тексту. Спостереження за роллю абзаців у тексті (с. 83).

Мета. *Навчальна:* вчити учнів спостерігати за основними ознаками тексту, за роллю абзаців у тексті; добирати самостійно заголовок до навчального тексту, встановлювати їхню відповідність змістові тексту.

Розвивальна: розвивати усне мовлення учнів, критичне мислення, увагу, спостережливість. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси.

Засоби навчання. Картки із завданнями, повітряна кулька, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «Сонце світить...».

Учитель каже: «Сонце світить для тих, хто ...». Діти, які погоджуються з твердженням, стають разом.

- ... сьогодні прийшов у школу.
- ... у кого чудовий настрій.
- ... любить читати книжки.
- ... навчається в 2-у класі.
- ... хто любить малювати.
- ... хто полюбляє уроки української мови.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань учнів.

- Гра «Продовж речення».

Учитель кидає кульку. Дитина ловить і продовжує речення.

- Текст складається з ... (*речень*).
- У тексті речення розміщені ... (*в логічній послідовності*).
- До тексту можна дібрати ... (*заголовок*).

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Дешифрувальник».

	<i>а</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	<i>ґ</i>	
<i>1</i>	м	т	и	у	а	<i>Код 1.</i> 1а, 2а, 1б, 2а, 3а, 1в, 2г.
<i>2</i>	е	г	с	к	ч	<i>Код 2.</i> 2б, 1г, 2в, 3г, 3б, 3г.
<i>3</i>	л	н	я	ь	і	<i>Код 3.</i> 3а, 3в, 3а, 2а, 2г, 2г, 1г.

Учні утворюють слова *метелик, гусінь, лялечка*.

— Як взаємопов'язані між собою розгадані слова?

— Пригадайте назву оповідання, у якому згадуються метелики, гусінь, лялечки. («*Як діти яблуньку рятували*».)

— Сьогодні ми пригадаємо це оповідання. Поспостерігаємо за текстами, повчимося добирати заголовки до текстів.

3. Опрацювання нового матеріалу.

- Вправа 4 (завдання 1) на с. 83.

Учні записують текст у зошити, уставляючи слова *садку, метелик, яєчка, гусінь, гніздечок, бруньки, яблунька*.

- Вправа 4 (завдання 2).

Робота в парах. Учні доводять одні одним, що записані речення становлять текст за зразком, поданим у підручнику.

- Вправа 4 (завдання 3).

— Хто ж, на вашу думку, може рятувати яблуньку?

— Складіть кілька речень про те, як діти рятували деревце.

— Запишіть складені речення з абзацу. Доберіть заголовок до тексту.

- Вправа 4 (завдання 4).

Варто звернути увагу дітей, що до кожного слова може бути не одна, а кілька ознак:

яблунька (*яка?*) молода, струнка, пишна, улюблена;
яблука (*які?*) червоні, смачні;
листя (*яке?*) зелене, густе;
метелик (*який?*) гарний;
гусінь (*яка?*) погана.

4. Вправи на закріплення вивченого.

- Робота в групах (на картках).

Картка 1. 1. Пронумерувати речення так, щоб утворився текст.

- ___ Підкралася до нього цікава кішка і вдарила лапкою.
- ___ Побачила кішечка в садку їжачка.
- ___ Лиже кішка лапку, а на їжачка більше й не дивиться.
- ___ Згорнувся їжак у клубочок і притаївся.
- ___ Їжаку байдуже, а кішка боляче вколосалася.

2. Сказати одним реченням, про що йдеться в тексті.

3. Вибрати і підкреслити найвлучніший заголовок.

Дружні тварини. Недале полювання. Пригоди кішечки.

Картка 2. 1. Пронумерувати речення так, щоб утворився текст.

- ___ Хлопчик перев'язав рану звірятку.
- ___ Миколка відніс зайченятко в ліс.
- ___ Якось Миколка ходив у ліс.
- ___ У нього була поранена лапка.
- ___ Під дубом він знайшов мале зайченятко.
- ___ Незабаром сіренький почав стрибати по двору.

2. Сказати одним реченням, про що йдеться в тексті.

3. Вибрати і підкреслити найвлучніший заголовок.

Іграшка. Зайченятко. Доброта.

Картка 3. 1. Прочитати. Поділити текст на речення.

У бабусиному садку жив чорний шпак завжди він був заклопотаний з ранку до вечора птах господарює їжу добуває сімейку треба годувати а до співів шпак справжній мастак був

2. Сказати одним реченням, про що йдеться в тексті.

3. Дібрати заголовок.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

Вправа «П'ять речень доброти».

Учні розбиваються на групи по п'ять осіб.

— Кожен із вас повинен окреслити свою руку на аркуші паперу, а на долоні написати своє ім'я. Передавайте свій аркуш сусідові / сусідці праворуч, а самі отримуйте малюнок від сусіда / сусідки ліворуч. В одному з «пальців» чужого малюнка напишіть щось приємне із якостей його володаря / володарки (наприклад: «На уроці ти добре працював», «На уроці ти старанно писав», «На уроці ти дібрала вдалий заголовок до тексту» тощо). Роблять записи на наступних «пальцях» доти, поки «рука» не повертається до власника.

— Що ви відчували, коли читали написи на своїх «долоньках»?

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://studfile.net/preview/5257818/page/6/>

2. Домашнє завдання.

Вправа 4 (завдання 5) на с. 83.

Урок 143. Спостереження за використанням слів для зв'язку речень у тексті. Удосконалення текстів шляхом заміни в них окремих слів, що повторюються, на близькі за значенням. В. Артамонова «Бджілка» (с. 83-85)

Мета. *Навчальна:* навчати учнів упорядковувати текст відповідно до послідовності подій, дослідити вживання слів для зв'язку речень у тексті; вчити редагувати невеликі тексти, послідовно оформлювати думки і поєднувати їх у зв'язному викладі. *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів, критичне мислення, увагу, спостережливість. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси, бажання робити добро.

Засоби навчання. «Квітки настрою», цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «Чудовий день».

— Який сьогодні чудовий день! Сонечко усміхається, легенькі хмаринки плывуть по безмежному небу. Усе навколо радіє, веселиться. Усміхніться і ви сьогоднішньому дню, що принесе радість усім.

- У такий гарний день чи готові ваші оченята до уроку? Підморгни мені.
- Чи готові ваші вушка мене слухати? Покажіть, як ви ними слухаєте.
- Чи готові ваші руки писати у зошиті? Поплескайте.
- Чи готові ваші ніжки вас слухати? Потупайте.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Гра «Слово загубилося».

— З останніх букв поданих слів утворіть нове слово.

Гриб, мед, ніж, небо, канал, калюжа. (*Бджола*)

- Гра «Словникова родина».

— Доберіть спільнокореневі слова до утвореного слова.

- Скоромовка.

Джміль бджолі в гаю гудів:

— Я раніше в житі жив.

Може, жив би ціле літо,

та в жнива скошили жито.

Володимир Кленц

Джерело: Еники, беники іли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

— Про кого йдеться у скоромовці?

— Вимовте чітко звуки [ж], [дж].

— Назвіть слова зі звуком [ж], які є у скоромовці.

— Доберіть свої слова зі звуком [ж], визначте місце звука.

— Назвіть слова зі звуком [дж], які є у скоромовці.

— Доберіть свої слова зі звуком [дж], визначте місце звука.

- Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

Робота в парах.

ТАК	ПРОБЛЕМА	НІ
Так, тому що ...	Чи є скоромовка текстом?	Ні, тому що ...
ВИСНОВОК		

— Доберіть заголовки до скоромовки.

— Сьогодні ми удосконалимо свої вміння добирати заголовки до текстів, упорядковувати та редагувати тексти, проведемо мовне дослідження.

2. Робота над оповіданням «Бджілка».

- Підготовка до самостійного читання.

Швидко прочитування слів, спроектованих на екран.

жалити

бджілка

задріботіло

кружечками

бджілчиних

відображення

на бережку

задзижчала

дзеркальце

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Вправа 1 (с. 83-84).

Учні самостійно читають текст. Позначають кожен абзац цеглинкою LEGO: жовта, помаранчева, блакитна, червона, синя, зелена.

- Вправа 2 (завдання 1).

Прочитавши текст, визначають, що в тексті не всі абзаци розміщені послідовно: треба поміняти місцями перший та останній абзаци (зачин і кінцівку), відповідно переставляють цеглинки.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

- Хто головна дійова особа тексту?
- Що привернуло увагу Володі?
- Як хлопчик допоміг бджілці вибратися з калюжки?
- Чи треба було рятувати комашку?
- Як ти ставишся до вчинку Володі?

3. Сприймання граматичного матеріалу.

- Мовне дослідження. Вправа 2 (завдання 2).
- Ознайомлення з правилом.

— Для чого потрібно уникати повторів слів?

- Вправа 3 (завдання 1).

Перевірка виконання вправи:

Володя придивився: бджілка. Од її крилець кружечками розходились дрібнесенькі хвильки. Мабуть, комашка хотіла сісти на кульбабку. Та не втрапила на ту, що на бережку, а на її відображення у воді. Бідолаха намочила крильця і не може злетіти.

- Вправа 3 (завдання 2).

Записують слова, поділяючи їх для переносу:

Хви-льки, хвиль-ки; ку-льбабку, куль-бабку, кульба-бку, кульбаб-ку: кри-льця, криль-ця.

- Вправа 3 (завдання 3).

Перевірка виконання:

— Прочитайте речення, у якому є слово *дзеркальце*. (*Калюжка була схожою на дзеркальце.*)

— Назвіть головні слова в другому реченні. (*Кульбабка відобразалася.*)

— Прочитайте речення, у якому є ім'я. (*Володя рятував бджілку, тому що хотів, щоб комашка жила.*)

— Чи послідовно записані речення? Доведіть свою думку.

- Вправа 3 (завдання 4).

Робота в парах. Поширення речень відповідно до схем.

Орієнтовно речення можуть бути такими:

Бджілка.

Працьовита бджілка.

Працьовита бджілка літає.

Працьовита бджілка швидко літає.

Удень працююча бджілка швидко літає.

— Чи можна ще поширювати речення?

— Які з цих речень можуть бути заголовками текстів?

III. Заключна частина.

1. Самооцінювання.

Учні «оживлюють квіти настрою» (зображують усмішку, якщо все вдалося на уроці, чи сумне личко, якщо були якісь розчарування).

2. Домашнє завдання.

Вправа 4 на с. 85. Інструктаж щодо виконання.

Урок 144. Текст-розповідь. Вимова і написання слова *рюкзак*. Шкільними стежинами. I. Роздобудько «Як зрозуміти хлопців?». Мовне дослідження (с. 85-87).

Мета. *Навчальна:* дати учням уявлення про текст-розповідь; виробляти вміння розрізняти текст-розповідь за характерними ознаками; активізувати і поповнювати словниковий запас учнів; ознайомити з оповіданням Ірен Роздобудько «Як зрозуміти хлопців?»; вчити висловлювати своє ставлення до описаних подій. *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів, критичне мислення, увагу, спостережливість. *Виховна:* виховувати товариськість.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Лунає тиха спокійна музика.

— Діти, доброго вам дня. А тепер я вас попрошу: заплющте оченята. Розпочнімо наш урок з приємних думок, пошлемо наші найкращі побажання своїм рідним, близьким і друзям. Нехай у них буде сонячне світло. Нехай це світло буде мамі й татові, братику й сестричці, дідусеві й бабусі. Нехай воно буде і братам нашим меншим, і кожній травинці, кожному деревцю. Скажіть подумки: «Я бажаю вам світла і добра». Якщо ви щиро цього зичите і справді не заподієте нікому зла (ні людині, ні тварині, ні рослині), тоді ви з гордістю можете носити ім'я ЛЮДИНА. Розплющте оченята. Я бачу, що вони світяться добром, теплом, ласкою. Сьогодні ми продовжимо мандрувати у світ прекрасного, доброго, вічного. Запрошую вас до роботи.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Вправа «Мікрофон».

— Що таке текст?

— З яких частин складається текст?

— Як слід писати кожен частину тексту?

— Діти, ви так багато знаєте про текст! Але, виявляється, на текст можна подивитися з іншого боку і побачити ще чимало нового та цікавого.

2. Повідомлення теми уроку.

— Тексти, залежно від теми та мети висловлювання, поділяються на три великі групи. Сьогодні ми дослідимо одну групу текстів. А її назву ви дізнаєтеся, коли пригадаєте алфавіт і розшифруєте слово.

21	19	10	20	19	3	12	6	31
р	о	з	п	о	в	і	д	ь

— Отже, сьогодні на уроці ми досліджуватимемо текст-розповідь. А допоможе нам оповідання Ірен Роздобудько «Як зрозуміти хлопців?». Цей твір розпочинає новий розділ «Шкільними стежинами».

3. Робота над оповіданням Ірен Роздобудько «Як зрозуміти хлопців?».

- Вправа «Передбачення».

Учні читають заголовок, висловлюються щодо можливого змісту оповідання.

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Самостійне читання оповідання.

— Під час читання випишіть малозрозумілі чи невідомі слова.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

— Чи справдилися ваші передбачення?

— Які слова ви виписали?

Коллективно з'ясовують значення слів.

Вправа 2 (завдання 1).

— Висловлюйтеся за зразком:

Я вважаю, що авторка ..., тому що ... . Отже, ...

- Вправа «Хвости».

Учні працюють у групах. Один учень зачитує початок речення, інші швидко знаходять його, зачитують повністю. Далі речення зачитують по чергові інші учні.

Орієнтовно можна використати такі речення:

- Дізнавшись про це, я ...
- Не можна бігати коридорами ...
- Я вийшла, розмахуючи ...
- Наприклад, вчителька розповіла ...
- Юра зненацька ...
- Усі одразу захотіли ...

Визначення головної думки оповідання.

- Чи вдалося дівчинці зрозуміти хлопців?
- Чого навчає це оповідання?
- Яка головна думка твору?

4. Сприймання та засвоєння нового матеріалу.

- Виконання вправи 2 (завдання 2).

Покрокове дослідження тексту-розповіді.

Використання стратегії «Ромашка Блума».

Орієнтовні запитання:

Просте. Про що йдеться в тексті?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, дівчинка хотіла ловити метеликів?

Пояснююче. Поясніть, як поведилася оповідачка з однокласниками.

Творче. Як ви гадаєте, що відчувала дівчинка, коли слухала пояснення вчительки?

Оціночне. Як ви гадаєте, чи можна назвати друзями Юрка й авторку оповіді?

Практичне. Що ви порадите Юркові?

- Ознайомлення з правилом на с. 86.

5. Розвиток зв'язного мовлення.

- Вправа 3.

Учні працюють у групах. Обговорюють правила, описані в оповіданні, складають закони свого класу.

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

Вправа 4 (завдання 1).

Учні ознайомлюються з синонімами до фразеологізму *почервоніти мов рак*. Випишують три слова, поділяючи їх на склади для переносу.

- Вправа «Квест».

Учні розгадують слово *рюкзак*.

Складання кластера зі словом *рюкзак*. Орієнтовно можуть дібрати слова: *туристи, похід, намет; школа, уроки, навчання; наплічник, пенал, зошити, підручник* тощо.

— Випишіть речення зі словом *рюкзак* з оповідання Ірен Роздобудько «Як зрозуміти хлопців?».

Скільки таких речень? (*Три.*)

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон».

- Що нового ви дізналися сьогодні на уроці?
- Для чого вам потрібні ці знання?
- Яке завдання було для вас найлегшим?
- Над яким завданням довелося добре подумати?
- Чим був цікавий урок?

2. Домашнє завдання.

Вправа 4 (завдання 2) на с. 87. Інструктаж щодо виконання.

3. Засвоєння нового матеріалу.

- Вправа 2 (с. 88).

Учні працюють у парах. Проводять покрокове мовне дослідження. Визначають, що метою тексту «Пригода в школі» є опис школи, в якій навчався Григорій Сковорода.

- Ознайомлення з правилом.
- Квест-цікавинка.

Григорій Савич Сковорода народився в козацькій родині. З дитинства був дивним хлопчиком. Знав чимало іноземних мов. Портрет Григорія Сковорода зображений на 500-гривневій купюрі.

- Вправа 3 (завдання 1).

Перевірка виконання: *Посередині довгий стіл, довкола лавки, а в куті біля грубки чорна таблиця...*

4. Розвиток зв'язного мовлення.

- Вправа 3 (завдання 2).

Учні ознайомлюються з планом опису, зі «стіною слів».

Зразок опису:

Наш клас розташований на першому поверсі. Приміщення просторе.

У класі три широкі вікна. На підвіконнях квітучі рослини.

Новенькі парти стоять так, що нам зручно працювати невеликими групами.

На передній стіні є дві дошки. Над ними — плазмовий екран. На боковій стіні яскраві стенди. Тут можна прочитати цікавинки з різних предметів.

На вчительському столі є комп'ютер. У книжковій шафі зберігаються словники, довідники, книги для читання. На полицях ми виставляємо свої вироби.

Ми дуже любимо свій клас, дбаємо, щоб у ньому було затишно, чисто.

5. Закріплення вивченого матеріалу.

- Вправа 4 (завдання 1).

— Прочитайте текст. Про кого йдеться в тексті? (*Про паугу.*)

— Що ви дізналися про паугу?

— Доберіть заголовки до тексту.

— Яка мета цього тексту?

— Це текст-розповідь чи текст-опис? Доведіть свою думку.

- Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

Робота в парах.

ТАК	ПРОБЛЕМА	НІ
Так, тому що ...	Чи добре папузі жити в клітці?	Ні, тому що ...
ВИСНОВОК		

III. Заключна частина.

1. Рефлексійна вправа «Веселка».

На дошці прикріплена веселка, на кожній парті смужки семи кольорів веселки. Кожен має право вибрати таку кольорову смужечку, відповідно до якої він / вона працювали на уроці. Діти прикріплюють смужки до веселки.

Червона смужка — я не міг / не могла, не хотів / не хотіла це робити.

Помаранчева — я хотів / хотіла це робити, але не вдалося.

Жовта — я це робив / робила з допомогою.

Зелена — я це робив / робила, хоча були помилки.

Блакитна — я це зробив / зробила, але не відразу.

Синя — я це зробив / зробила.

Фіолетова — це було дуже просто!

2. Домашнє завдання.

Виконати вправу 4 на сторінці 89.

Урок 146. Робота з художнім текстом. Вимова і написання слова *помилка*. За Василем Сухомлинським «Скляний Чоловічок» (с. 89-91).

Мета. *Навчальна:* розширювати знання учнів про текст, ознайомити з оповіданням Василя Сухомлинського «Скляний Чоловічок», спонукати дітей аналізувати свої вчинки. *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів, критичне мислення, увагу, спостережливість. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси, бажання піклуватися про інших.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «До успіху!».

На уроці треба:

Не просто слухати, а чути.

Не просто дивитися, а бачити.

Не просто відповідати, а міркувати.

Всім дружно і плідно працювати!

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Перевірка домашнього завдання.
  - Скільки речень ви записали? (*Три.*)
  - У якому слові з першого речення звуків більше, ніж букв? (*Яскраве.*)
  - Які слова з другого речення не можна переносити з рядка в рядок? (*Шия, хвіст.*)
  - Яке слово з третього речення має три звуки? (*Дзьоб.*)
  - Які назви кольорів ви записали? (*Червоний, оранжевий, синій.*)
  - Чи можна назвати записані речення текстом? (*Так.*)
  - Визначте, яка мета цього тексту. (*Описати папугу.*)
- Творчий диктант.
  - Запишіть відповіді на питання.
    - Як називається столиця України?
    - У якому місті (селі) ти живеш?
    - На якій вулиці розташована твоя школа?
    - Як звучить твою вчительку?
  - Чи можна речення, які ви написали, назвати текстом? Чому? Доведіть свою думку.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

Ні дощами, ні снігами	Але хлопці-хулігани
за сто років не розмийть.	можуть м'ячиком розбити. (<i>Скло</i>)

Ганна Чубач

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Мозковий штурм.
  - Що вам відомо про скло?
  - Яким буває скло?
  - Які властивості скла?
  - Що виробляють зі скла?
- Робота в групах.
  - Дібрати спільнокореневі слова до слова *скло*. (*Скло, скляний, заскрити, скельце, склянка...*)
  - Дібрати назви ознак до слова *скло*. (*Прозоре, чисте, крихке, кольорове...*)
  - Записати назви виробів зі скла. (*Вікно, посуд, новорічні іграшки, прикраси, сувеніри...*)

- Повідомлення теми уроку.

— Василь Олександрович Сухомлинський написав оповідання «Скляний Чоловічок». Персонажі оповідання допоможуть нам розібратися у життєвій ситуації.

3. Робота над оповіданням В. Сухомлинського «Скляний Чоловічок».

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно читають оповідання.

— Назвіть персонажів твору.

- Вправа 2 (с. 90).
- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

— Що вмів робити скляний чоловічок? (*Він умів угадувати, що думає і переживає його друг Хлопчик.*)

— Чому одного разу Скляний Чоловічок став темний, як хмара? (*Тому що Хлопчик не провідав хворого товариша.*)

— Чи зрозумів хлопчик свою помилку? (*Так, він пішов провідати хворого.*)

— Яку роль у житті Хлопчика відігравав Скляний Чоловічок? (*Скляний Чоловічок учив Хлопчика жити, був його совістю.*)

— Що, на вашу думку, називають совістю? (*Совість — це сумління, відповідальність за свою поведінку перед іншими.*)

— Чи може людина жити без совісті? (*Безвідповідальну людину називають безсовісною.*)

4. Закріплення відомостей про текст.

- Вправа 3 (завдання 1).
- Вправа 3 (завдання 2).

Вправа «Кластер».

Складання кластера зі словом *помилка*. Орієнтовно можуть дібрати слова *зошит, математика, диктант; вчинок, жадібність, сварка; читання, наголос* тощо.

- Вправа 4 (завдання 1).

Робота в парах.

Учні визначають, що стосовно помилок у зошитах доречно вживати слова *неточність, недолік*. Стосовно помилок у діях, вчинках доречно вживати слова *хиба, провина*.

- Вправа 5 (завдання 1).

— Прочитайте.

— Доведіть, що ви прочитали два тексти.

— Чим схожі ці тексти?

— Визначте, яка мета кожного тексту.

— Доберіть до текстів заголовки.

— Чому про сороку розповіли по-різному?

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон».

— Що нового ви дізналися сьогодні на уроці?

— Де ви можете використати свої знання?

— Яке завдання вам найбільше сподобалося?

— Над чим ще потрібно попрацювати?

2. Домашнє завдання.

Виконати вправу 5 (завдання 2) на с. 91.

Урок 147. С. Рудик «М'який характер». Читання тексту в особах (с. 91-92).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з казкою Сергія Рудика «М'який характер», розширити знання учнів про діалогічне мовлення, навчати знаходити діалоги в текстах; повторити відомості про слова у прямому й переносному значеннях. *Розвивальна:* розвивати усне мовлення учнів, критичне мислення, увагу, уяву, спостережливість. *Виховна:* виховувати повагу до праці інших.

Засоби навчання. Силуетне зображення дерева, картки зі словами, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Емоційне налаштування.

— З яким настроєм ви прийшли на урок?

— Які ваші очікування від уроку? Виберіть картки з відповідними словами, прикріпіть їх на деревце. (*Виразно читати; логічно міркувати; творчо працювати...*)

II. Основна частина.

1. Мовленнєва розминка.

На екрані проєктують букви *a, o, u, y, i, e*. Діти роблять вдих і беззвучно активно артикують звуки, позначені буквами, які масштабуються. Видих. Вправа повторюють пошепки, з підвищенням голосу, із зміною темпу та інтонаційної виразності: *А! О! У! А! У!* тощо.

Чистомовки.

Учні складають чистомовки на тему, запропоновану вчителем (наприклад, про пташеня).

Учитель промовляє:

Ня-ня-ня, ня-ня-ня.

Ні-ні-ні, ні-ні-ні.

На-на-на, на-на-на.

Ня-ня-ня, ня-ня-ня.

Учні доповнюють:

Є у мене пташеня.

Дід приніс його мені.

Вже до нас прийшла весна.

Віднесу в ліс пташеня.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Гра «Дешифрувальник» (вправа 1 у підручнику на с. 91).

Учні розшифровують слово *діалог*.

- Вправа 2.

Робота в групах.

— Що вам відомо про діалог?

Виконання завдання на вибір:

- скласти кластер зі словом *діалог*;
- скласти сенкан зі словом *діалог*.

Для кластера можуть дібрати слова *розмова, друг / подруга, сусід / сусідка, батьки, крамниця, продавець / продавчиня, касир / касирка* тощо.

Зразок сенкана.

Діалог.

Короткий, цікавий.

Складаємо, доповнюємо, розігруємо.

Діалог — це розмова двох осіб.

Спілкування.

— Сьогодні ми прочитаємо казку Сергія Рудика «М'який характер».

3. Робота над казкою Сергія Рудика «М'який характер».

- Вправа «Передбачення».

— Прочитайте заголовок казки.

— У якому значенні (прямому чи переносному) вжито слово *м'який*?

— У кого може бути м'який характер? (*У лагідної, поступливої людини.*)

— Доберіть протилежний за значенням вислів. (*Суворий, строгий, різкий характер.*)

— Складіть словосполучення, у яких слово *м'який* мало б пряме значення. (*М'який пластилін, м'який папір, м'який олівець...*)

- Підготовка до самостійного читання.

Швидке прочитування слів, спроектованих на екран.

користь	зітрешся	напрацюєшся
впевнено	замазура	заперечити
ліквідація	чорнильна	розгубилася
уважна	чепурний	незграбні

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Вправа 3.

Учні самостійно читають текст, визначають у ньому діалоги.

- Вправа 4.

Дійові особи казки: Гумка, Аркуш, Олівець, Альбом.

Читання діалогу Аркуша та Гумки.

- Вправа «Вхід у малюнок».

— Розгляньте малюнок. Чи всі дійові особи зображені?

— Який настрій персонажів?

— Яку частину казки (зачин, основну частину чи кінцівку) зображено на малюнку?

— Яке речення казки можна підписати під малюнком?

- Стратегія «Фішбоун».

Орієнтовний аналіз.

Проблема. Гумка незадоволена собою.

Причина 1. Нищить все, що зробили інші.

Факт. Вона працює до сьомого поту.

Причина 2. Гумку називають замазурою.

Факт. Вона чистить навіть чорнильні плями.

Висновок. Праця гумки теж потрібна.

- Визначення головної думки казки.

Учні читають спроектовані на екран речення. Визначають, яке з них є головною думкою казки.

Гумку попросили стирати незграбні лінії.

Гумка промовчала, бо мала м'яку вдачу.

Всім одразу стало весело та радісно.

Гумка зрозуміла, що її праця теж потрібна.

Гумка почала свою сумну пісню.

Аркуш навіть подякував Гумці.

4. Розвиток зв'язного мовлення.

Словесне малювання кадрів мультфільму / фільму.

— Уявіть, що нам запропонували створити мультфільм / фільм за змістом казки. Який кадр ви створили б спочатку? А потім?

Учні в групах обговорюють ідеї для створення мультфільму / фільму.

III. Заключна частина.

Рефлексія. Самооцінювання.

Учні цеглинками LEGO демонструють свої успіхи на уроці.

Синя: це було дуже просто!

Блакитна: я це зробив / зробила!

Зелена: я це робив / робила, хоча були помилки.

Жовта: я це робив / робила з допомогою.

Помаранчева: я хотів / хотіла це робити, але не вдалося.

Червона: я не міг / не могла виконати завдання.

Урок 148. Правила оформлення діалогу на письмі (с. 92-93).

Мета. *Навчальна:* закріплювати знання учнів про діалог; вчити складати і записувати діалоги. *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів, критичне мислення, увагу, спостережливість. *Виховна:* виховувати повагу до чужої праці.

Засоби навчання. Скриньки, смужки паперу із запитаннями.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****Організація класу.**

Вправа «Скринька запитань».

Учні працюють у групах. Кожна група має скриньку. По черзі витягують зі скриньки паперові смужки із запитаннями.

Зразки запитань:

Який у тебе сьогодні настрій?

Чим ти хочеш зайнятися на уроці?

Чим ти можеш сьогодні похвалитися?

Що тебе сьогодні засмутило?

II. Основна частина.**1. Мотивація навчальної діяльності.**

- Гра «Дешифрувальник».

— Розшифруйте слова за поданими кодами.

	<i>a</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	<i>д</i>	<i>Код 1.</i> 1а, 2а, 1б, 3а, 1а.
1	т	к	г	л	ч	<i>Код 2.</i> 2б, 3б, 1в, 2в, 1г, 2г, 3в, 2в, 1б.
2	е	з	о	и	ц	<i>Код 3.</i> 2б, 3б, 1г, 2г, 3г.
3	с	а	в	н	і	<i>Код 4.</i> 2в, 3а, 3г, 2в, 3в, 3г, 3б 1г, 3б, 3а, 1а, 2г, 3г, 3б. <i>Код 5.</i> 1б, 3г, 3г, 2г, 3г, 3в, 1б, 3б.

Учні розшифровують слова *текст, заголовок, зачин, основна частина, кінцівка.*

— Якою темою об'єднані розшифровані слова? (*Текст.*)

- Гра «Склади вислів».

— Прочитайте спроектовані на екран слова: *грамотним, бути, модно.*

— Складіть з них вислів. (*Модно бути грамотним. Грамотним бути — модно. Бути грамотним — модно.*)

— Як ви розумієте цей вислів?

— Що означає бути грамотним?

— Чи вважаєте ви себе грамотними?

2. Повідомлення теми уроку.

— Кожному приємно спілкуватися з тими, хто говорить грамотно. Ми любимо читати грамотно написані тексти.

Інколи вам доводиться записувати розмову дійових осіб. Чи вмієте ви правильно оформляти діалоги? На уроці ми вчитимемося складати і записувати діалоги.

3. Сприймання та усвідомлення нового матеріалу.

- Мовне дослідження.

Вправа 5 (с. 92).

Учні працюють у парах. Проводять покрокове дослідження. Доходять висновку, що слова кожної дійової особи подано з нового рядка. Перед кожною реплікою є тире.

— Під час написання діалогів так, як і в надрукованих текстах, перед кожною реплікою ставлять тире. Кожну репліку пишуть з нового рядка.

- Вправа 6 (завдання 2) на с. 92-93.

Учні ознайомлюються з діалогом, радяться, як доповнити репліки. Записують діалог у зошити.

- Вправа 6 (завдання 2).

Самостійний запис міркування за поданим зразком.

- Вправа 6 (завдання 3).

Вислови, вжиті в переносному значенні: *м'який характер, м'яка вдача, кучеряві дерева, кучеряві думки, добре слово, добрі люди, добра душа.*

4. Узагальнення знань учнів.

- Вправа «Броунівський рух». Робота в групах

Червона картка

Прочитати. Поставити розділові знаки у кінці речень.

- Алло, Іринко, привіт
- Здрастуй, Оленко
- Як твоє здоров'я
- Хворію У мене простуда
- Лікаря викликали
- Так, лікар був, призначив лікування
- Одужуй швидше
- Вдячна тобі за дзвінок
- Бувай До зустрічі в школі

Жовта картка

Прочитати. Доповнити діалог пропущеними репліками.

- Хто сьогодні черговий?
- ...
- У класі є відсутні?
- Відсутній ...
- З якої причини?
- У нього ...
- Клас до уроку готовий?
- ...

Зелена картка

Розглянути малюнок. Уявити, що братикові й сестричці батьки купили акваріум. Скласти діалог між братиком і сестричкою про догляд за рибками (по 2-3 репліки).

Джерело зображення (авторство на ресурсі не но): <http://web.archive.org/web/20190913142252/https://bipbar.ru/pictures/kartinki-detej-dlya-oformleniya-35-foto.html>

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Кубик Блума.

- Що називають діалогом?
- Як пишуть кожну репліку діалогу?
- Який знак ставлять перед реплікоюю?
- Якими за метою висловлювання можуть бути речення в діалозі?
- Чому треба вміти правильно записувати діалог?
- У яких текстах трапляються діалоги?

2. Домашнє завдання.

Вправа 6 (завдання 4) на с. 93. Інструктаж щодо виконання.

Урок 149. Добре з друзями разом! За Н. Гуркіною «Як Небо почало писати листи своїм друзям» (с. 93-94).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з казкою Наталії Гуркіної «Як Небо почало писати листи своїм друзям»; удосконалювати навички читання казок; вчити інтонувати мову дійових осіб, стежити за логікою описуваних подій, формувати свої оцінні судження; формувати вміння детально переказувати зміст твору. *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів, критичне мислення, увагу, спостережливість. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси, бажання робити добро.

Засоби навчання. Паперові вітрячки, картки для індивідуальної роботи, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «Долонька».

— Прикладіть руку до аркуша паперу, обведіть її ручкою або олівцем і напишіть у центрі своє ім'я, а на кожному пальчику — по одній дії, які ви хочете зробити на уроці.

II. Основна частина.

1. Підготовчі вправи.

- Дихальна вправа «Вітерець».

У кожної дитини є паперовий вітрячок. Учні дують на вітрячок, щоб він повертався.

- Вправа для очей «Допоможи мавпочці зібрати банани».

Учитель проєктує на екран зображення мавпочки (у центрі слайду) та зображення кількох бананів (у довільному порядку). Учні поглядом стежать за «збиранням» бананів.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

У синьому морі
линуть човни,
але веслярів
не мають вони.
Їх вітер жене
туди і сюди —

по синьому морю,
що без води.
Угору поглянь —
побачиш і сам,
що море з човнами
справді є там. (*Небо і хмари*)

Володимир Верховень

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Із чим автор порівнює небо? (*З морем.*)

— А хмари? (*З човнами.*)

- Робота в групах.

Складання сенкана зі словом *небо*.

Орієнтовно сенкан може бути таким:

Небо.
Безмежне, блакитне.
Манить, кличе, приваблює.
По небу пропливають легенькі хмаринки.
Краса!

Складання кластера зі словом *небо*.

Для кластера учні можуть дібрати слова *простір, блакить, безмежжя, хмари; політ, літак, гелікоптер, ракета, птахи; світило, сонце, місяць, зорі* тощо.

- Повідомлення теми уроку.

— Чи може небо бути персонажем казки, оповідання?

— Сьогодні ми ознайомимося з казкою Наталії Гуркіної «Як небо почало писати своїм друзям листи».

3. Робота над казкою (с. 93-94).

- Підготовка до читання казки.

Швидке прочитування слів, спроектованих на екран.

небесні	усміхаючись	знайшовши
скринька	спостерігаючи	велетенський
дивацтва	дивлячись	забарилися
сновидіння	мереживні	конвертик

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно читають казку.

— Який у вас настрій після читання казки?

— Кого Небо вважало своїми друзями?

- Вправа 2 (с. 94).
- Робота над виразністю читання.

— Які речення треба читати здивовано?

— Які речення треба читати радісно?

- Аналіз змісту казки з елементами вибіркового читання.

— Пригадайте, з яких частин складається текст.

— Про що йдеться в зачині?

— У якій частині розповідається про те, як сумувало Небо?

— Що, на думку Неба, треба робити для спілкування з друзями?

— Чи погоджуєтеся ви з цією думкою?

— Прочитайте абзац, у якому описано, як Небо писало друзям листи.

— Чи одержало Небо відповіді на свої листи?

— Прочитайте кінцівку казки. Як ви можете відповісти на запитання?

— Яка головна думка казки?

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Зі словом *небо* в українській мові є чимало фразеологізмів. Ознайомтеся з ними. Обговоріть, що означає кожен вислів, коли його доречно вживати.

Прихилити небо (*зробити все, навіть неможливе*).

Наче з неба впасти (*несподівано з'явитися*).

Бути на сьомому небі (*бути задоволеним, щасливим*).

Попастися пальцем у небо (*зробити що-небудь невпадат*).

Як грім серед ясного неба (*несподівано*).

- Вправа «Установи послідовність».

Учні працюють на картках.

(3) Хмаринки з подивом поглянули на велетенського друга.

(1) Небо з цікавістю розглядало землю.

(4) Небо взяло до рук сонячний промінчик.

(6) Невеличкий конвертик — це увага.

(2) Побачивши, як у поштову скриньку падає лист, Небо засумувало.

(5) На білих мереживних хмаринках сяяли золотисті побажання.

- Детальний переказ тексту.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Так — ні».

Учитель називає речення. Учні сигналізують зеленою цеглинкою LEGO, якщо погоджуються з думкою, червоною — якщо не погоджуються.

- Ми читали вірш Наталії Гуркіної.
- Небо хвилювалося, що друзі не згадують його.
- Небо вважало, що з друзями треба спілкуватися.
- Хмаринки не хотіли, щоб Небо писало на них побажання.
- Небо писало побажання фломастерами.
- Небесні мешканці пишуть одні одним листи.

2. Вправа «Погода уроку».

Учні малюють сонечко, якщо їм було цікаво на уроці, сонечко з хмаринкою, якщо деякі завдання були нецікавими, хмаринку, якщо на уроці було сумно.

Урок 150. Листівка як писемне висловлювання. Конверт. Підписування конверта (с. 94-95).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з поняттями «лист», «листівка», «конверт»; навчити підписувати конверт; вчити правильно звертатися до адресата; збагачувати активний словниковий запас школярів. *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів, критичне мислення, увагу, спостережливість. *Виховна:* виховувати культуру мовлення.

Засоби навчання. Конверти, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****Організація класу.**

Вправа «Очікування».

Учні висловлюються щодо очікувань від уроку.

II. Основна частина.**1. Мотивація навчальної діяльності.**

- Гра «Вгадай слово».

Перша буква є у словах *клен* та *лин*, але її немає у слові *ніс*. (Буква «ел».)

Друга буква майже ніколи не починає слів. (Буква «и».)

Третя буква «живе» на початку села. (Буква «ес».)

Остання буква двічі повторюється у слові *торт*. (Буква «те».)

— Запишіть утворене слово. (Лист.)

- Робота з тлумачним словником.

— Попрацюйте зі словником. Які значення має слово *лист*? (1. Частина рослини. 2. Тонкий шматок якогось матеріалу, наприклад, фанери, заліза тощо. 3. Рукописний текст, поштова кореспонденція.)

— Отож, *лист* — багатозначне слово.

- Вправа «Знаю — Хочу знати — Дізнався / Дізналася».

Учні пригадують, що вже знають про листи, заповнюють дві колонки таблиці «Знаю — Хочу знати — Дізнався / Дізналася».

З	Х	Д

2. Повідомлення теми та завдань уроку.**3. Сприймання та усвідомлення нового матеріалу.**

- Вправа «Квест-цікавинка».

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПОШТИ В УКРАЇНІ

Листування між першими особами держав велося ще з давніх часів. Перші згадки про поштове сполучення Гетьманщини (правда, не систематичне) датуються XVII століттям: ще Богдан Хмельницький вів листування як з політиками сусідніх країн, так і з козацькою старшиною. Процес написання одного з козацьких листів, який навіки залишиться в історії країни та мистецтва, зображений на знаменитій картині Іллі Рєпіна «Запорожці пишуть листа турецькому султану».

У столиці нашої держави пошта з'явилась у 1669 році.

У Львові перша пошта, зроблена за європейським зразком, почала існування у 1629 році. Король Польщі Сигізмунд III дозволив італійцю Роберто Бандіnellі відкрити в місті поштове відділення. У цьому відділенні працювало 12 кур'єрів, один із яких був за головного. Свої листи львів'яни отримували та відправляли щосуботи. Листи відходили у двох напрямках: через Варшаву до Кракова та Гданська. Пошта Бандіnellі розташовувалась у кам'яниці на площі Ринок. Нині там львівський Музей пошти.

Джерело: http://web.archive.org/save/https://ua.igotoworld.com/ua/article/884_istoriya-ukrainskoy-pochty.htm

- Гра «Зашифрована відповідь».

— Пакет із паперу, у якому відправляють лист. (*ртнвкое*)

— Пункт призначення листа, місцезнаходження того, кому лист призначений. (*сареад*)

— Цифрове умовне позначення міста, села. (*сдеінк*)

— Людина, яка розносить листи. (*ностлиоша*)

— Людина, якій адресований лист. (*атдраес*)

Стіна слів: *лист, конверт, адреса, адресат, індекс, листоноша.*

4. *Сприймання нового матеріалу.*

- Вправа 3 (с. 94-95).

Учні розглядають конверт, визначають, де треба писати адресу відправника та одержувача, як позначати індекс.

- Вправа 4 (завдання 1).

— Записати слова через кому.

Село. Місто. Харків. Вулиця. Бульвар. Проспект. Одеса. Іванюк. Житомир. Березівка.
Шепетівка. Петро. Прізвище. Надія. Площа. Соборна. Веселинівка.

- Вправа 4 (завдання 2).
- Вправа 4 (завдання 3).
- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— У листах і листівках ми звертаємося до того, кому пишемо, по імені або в інший спосіб. Ознайомтеся зі словами, які доречно використовувати у листах і листівках.

Даринко	матусю	дорогий братику
Миколко	татку	люба сестричко
Ольго Петрівно	бабусю	шановні батьки
Степане Васильовичу	дідусю	дорогі друзі

5. *Закріплення вивченого матеріалу.*

- Робота в парах з цеглинками LEGO.

Учитель проектує на екран рядки на фоні цеглинок, учні будують пірамідку, розміщуючи цеглинки в такій послідовності, як мають бути розміщені рядки на конверті.

вул. Лесі Українки, 48	Тесленко Максим
Полтавська обл.	вул. Лесі Українки, 48
Карлівський р-н	с. Іванівка
Тесленко Максим	Карлівський р-н
39507	Полтавська обл.
с. Іванівка	39507

Відновлення вітальної листівки (за таким же порядком виконання).

Бажаємо здоров'я, щастя, З повагою — Іринка та Олег	Дорога матусю! Щиро вітаємо Вас з днем народження. Бажаємо здоров'я, щастя, радості, здійснення задумів. З повагою — Іринка та Олег
--	--

III. *Заклучна частина.*

1. *Вправа «Знаю — Хочу знати — Дізнався / Дізналася».*

Діти заповнюють останню колонку таблиці.

2. *Метод «Кубик Блума».*

Що мені відомо про листи?
Для чого потрібно писати листи?
Кому я можу написати листівку?
Що треба вказати на конверті?
Що можна порадити авторам листів?
Для чого мені потрібні знання, одержані сьогодні на уроці?

3. *Домашнє завдання.*

Вправа 4 (завдання 4) на с. 95. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 151. Які бувають листи (с. 95-96).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з історією листування, з рукописними та електронними листами; вчити розрізняти складові частини листа. *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів, образне мислення, увагу, спостережливість. *Виховна:* виховувати культуру мовлення.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO, картки для гри «З'єдналочка».

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****Організація класу.**

Емоційне налаштування.

Пролунав для всіх дзвінок.

Починаємо урок.

Тож за парти всі сідайте,

до роботи приступайте. (Галина Сапун)

II. Основна частина.**1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.**

- Вправа 1 (с. 95).

Відгадування загадки.

Учні відгадують слово *лист*.

- Робота в групах.

Виконання завдання на вибір:

- дібрати спільнокореневі слова до слова *лист*;
- скласти сенкан зі словом *лист*.

Спільнокореневі слова: *листівка, листівочка, листування*.

Зразок сенкана.

Лист.

Теплий, щирий.

Пишу, читаю, чекаю.

Я напишу листа бабусі.

Вісточка.

- Повідомлення теми уроку.

— Чи знаєте ви, як у давнину передавали інформацію?

— Чи потрібно писати листи?

— Сьогодні ми проведемо дослідження, якими бувають листи.

2. Робота з підручником (с. 95-96).

- Дослідження «Якими бувають листи».

Учні працюють у групах. Обговорюють запитання, запропоновані у вправі.

- Квест-цікавинка «Голубина пошта».

З давніх часів люди помітили, що голуби відмінно орієнтуються на місцевості і незмінно повертаються до гнізда, навіть якщо їх випустити на волю за тисячі кілометрів від рідного дому. Саме так і з'явилася *голубина пошта*.

Є відомості про те, що ще в Стародавній Греції голубів використовували для того, щоб повідомити про перемогу співвітчизників в Олімпійських іграх. А в 1176 році в Єгипті, за правителя Нуретдіні, з'явилася перша державна голубина пошта.

У кінці XIX століття Гавайські острови мали проблеми з доставкою пошти, так як пароплавів не вистачало. На допомогу прийшли голуби. З їх допомогою пересилали не тільки листи, а й гроші.

Здавалося б, у вік комп'ютерних технологій можливості голубиної пошти давно вичерпані. Але це не зовсім так. Наприклад, в англійському місті Плімут голуби досі доставляють зразки крові з клінік в лабораторії, а в Індії — пошту в важкодоступні райони.

Джерело інформації (авторство не вказано): <http://web.archive.org/save/https://svitfactiv.com/golubyna-poshta/>

- Вправа 3 (текст 1).

Учні самостійно читають текст.

— Установіть послідовність відправки листа.

Написати листа.

Опустити конверт у поштову скриньку.

Підписати конверт.

Узяти папір і ручку.

Покласти у конверт.

Узяти папір і ручку.

Написати листа.

Покласти у конверт.

Підписати конверт.

Опустити конверт у поштову скриньку.

- Вправа 3 (текст 2).

Учні самостійно читають текст, визначають малозрозумілі чи невідомі слова.

— Що треба мати, щоб написати електронного листа?

— Що треба знати, щоб відправити електронного листа?

— З яких гаджетів можна відправити електронні повідомлення?

— Чи можна вважати листом sms-повідомлення?

- Вправа 3 (текст 3).

— Як ви називаєте символ @ ?

- Вправа 4.

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

Гра «З'єдналочка».

Слово чемне кожному	•	•	вітатимуть.
Як ти вітаєш, так і тебе	•	•	серця.
Слухай першим, говори	•	•	приємне.
Легідне слово — ключ до	•	•	останнім.

3. Засвоєння матеріалу.

- Словниковий диктант.

— Записати одним словом.

Цифрове умовне позначення населеного пункту. (*Індекс*)

Паперовий пакет, у якому надсилають листа. (*Конверт*)

Людина, яка одержує лист. (*Адресат*)

Пункт призначення листа. (*Адреса*)

Людина, яка розносить листи. (*Листоноша*)

- Вправа «Заміни одне слово».

Діти одержали листа. (Школярі, хлопчики, дівчатка, учні, друзі, сусіди, знайомі...)

Учні написали листівку. (Відправили, прочитали, одержали, зробили, прикрасили...)

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Так — ні».

Учитель називає твердження, учні сигналізують зеленою цеглинкою LEGO, якщо погоджуються з твердженням, червоною — якщо не погоджуються.

- Поштарка розклала в скриньки електронні листи.
- На свята можна привітати друзів листівками.
- Зараз не користуються голубиною поштою.
- Символ «равлик» треба обов'язково записувати на конверті.
- Символ «собачка» є в електронній адресі.
- Листи можуть бути паперові або електронні.
- Найшвидше адресат одержить електронного листа.

2. Самооцінювання. «Сходінки успіху».

- Мені все вдалося!
- Я задоволений / задоволена.
- На жаль, не все вдалося.
- Я старався / старалася.
- Деякі завдання давалися важко.
- Мені потрібна була допомога.

Урок 152. Розвиток мовлення. Лист як писемне висловлювання (с. 96-97).

Мета. *Навчальна:* формувати вміння та навички правильно визначати зміст і композицію листа, добирати потрібні слова та словосполучення. *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів, образне мислення, увагу, спостережливість. *Виховна:* виховувати мовленнєву культуру.

Засоби навчання. Картки для індивідуальної роботи.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****Організація класу.**

Вправа «Наш урок».

Уважні!
Розумні!
Організовані!
Кмітливі!

— Уявіть, що у ваших долоньках — дрібка гарного настрою. Поділіться ним, щоб зробити день приємнішим для всіх, хто зараз поряд із вами. Девіз нашого уроку:

Вигадуй, пробуй, твори! Розум, фантазію прояви!

II. Основна частина.**1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.**

- Відгадування загадки.

І листівки, і листи,
і газети, і журнали
треба вчасно рознести,
щоб раділи і читали

всі дорослі і малята.
Він приходять — у нас свято.
У руках важливу ношу
нам приносить... (листоноша).

За Галиною Левицькою

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://www.poetryclub.com.ua/getpoem.php?id=568888>

— З яких слів утворилося слово *листоноша*? (*Листи, носити.*)

— Як по-іншому називають листонош? (*Поштар, поштарка, поштовик.*)

— Виконайте завдання на вибір:

- дібрати назви ознак до слова *листоноша*;
- дібрати назви дій до слова *листоноша*.
- Ігрова ситуація.

Чути стук у двері. Заходить «листоноша».

Л и с т о н о ш а. Добрий день, діти. Вам — лист. Але одержите його тільки тоді, коли відповісте на мої запитання.

Для чого потрібно писати листи?
Що треба вказувати на конверті, щоб лист потрапив до адресата?
Що треба знати, щоб відправити листівку електронною поштою?
Чи любите ви одержувати листи?

Л и с т о н о ш а. Кожній людині потрібне спілкування. Але не завжди це можна зробити віч-на-віч. Листування — це теж спілкування. Кожен лист чи листівка — це радість, гарний настрій. Отож, читайте ваш лист.

Учні читають листа.

Дорогі другокласники!
Я — Українська мова. Вже два роки я спостерігаю, як ви старанно мене вивчаєте.
Мені приємно, що ви досягли значних успіхів у навчанні.
Хочу переконатися, що ви вмієте послідовно висловлювати свої думки,
грамотно й охайно писати.
Чекатиму від вас листів.
23 квітня 20__ р.

Українська мова

— Отож, сьогодні на уроці ми вчитимемося писати листи.

2. Сприймання та усвідомлення нового матеріалу.

- Дослідження тексту листа.

Вправа 5 (завдання 2) на с. 96.

Крок 1. Прочитати текст листа.

Крок 2. Кому призначено листа (до кого звертається автор)?

Крок 3. Про що йдеться в основній частині листа?

Крок 4. Які прохання є в листі?

Крок 5. Що вказано у кінці листа?

Крок 6. Зробити висновок.

- Робота в групах.

— Упорядкуйте поради «Як написати листа».

У кінці листа постав дату, підпис.

Нову думку починай писати з абзацу.

Починай писати лист зі звертання до адресата.

Пиши грамотно, охайно.

Послідовно викладай думки.

- Вправа 5 (завдання 2).

Учні працюють у групах. Для складання листа-відповіді можна запропонувати опорні слова і словосполучення: *ми раді; було цікаво; наша школа; наш клас; гуртки; бібліотека; свято; виставка листівок; хочемо товаришувати; були на екскурсії; хочемо запросити.*

3. Узагальнення знань учнів.

Вправа «Перевір себе».

— Прочитайте речення. Пронумеруйте їх у правильній послідовності.

___ А як ти плануєш провести канікули?

___ 15 травня

___ Хочу влітку відпочити в дитячому таборі.

___ Твоя подруга Катруся

___ Привіт, Соломійко!

___ Я вже закінчую другий клас.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Мікрофон».

— Яку нову інформацію ви отримали на уроці?

— Які види завдань вам сподобалися найбільше? Чому?

— Як ви співпрацювали з однокласниками?

— У яких життєвих ситуаціях ви можете скористатися набутими знаннями?

— Про що ви напишете в листі-відповіді Українській мові?

2. Домашнє завдання.

Вправа 5 (завдання 3) на с. 96-97.

Урок 153. Оголошення як писемне висловлювання. Г. Фалькович «Хто на повідку» (с. 97-98).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з віршем Григорія Фальковича «Хто на повідку»; розкрити поняття «оголошення», його складові частини, навчати учнів складати оголошення про загублену чи знайдену річ. *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів, уяву, увагу, спостережливість. *Виховна:* виховувати мовленнєву культуру.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO.

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****Організація класу.**

Вправа «Смайлик настрою».

— Навчання стає легким, коли в людини гарний настрій. Усміхніться собі, усміхніться друзям. Гарного настрою вам!

II. Основна частина.**1. Актуалізація опорних знань.**

Вправа «Закінчи речення».

- Текст — це речення, зв'язані між собою за ...
- Метою тексту-розповіді є ...
- Текст, у якому описують когось або щось, — це ...
- Розмова двох осіб — це ...
- Щоб переслати електронного листа, треба знати ...

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

Угадайте, що за звір
сторожує хату й двір.

Він людині — вірний друг,
рятівник, шукач, пастух. (*Собака*)

Володимир Верховень

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Які слова допомогли відгадати загадку?

- Виконання завдання на вибір.

Дібрати слова — назви ознак до слова *собака*.

Дібрати слова — назви дій до слова *собака*.

— Мабуть, у когось із вас є собака. Дехто мріє мати чотирилапого друга. Чи знаєте ви породу свого собаки (про собаку якої породи ви мрієте)? Як ви доглядаєте за ним? Чи знаєте поведки свого улюбленця? Чи траплялися якісь пригоди з вашим собакою?

- Повідомлення теми уроку.

— Відомий поет Григорій Фалькович написав вірш про свого улюбленого собаку. На уроці ми ознайомимося з віршем. А ще навчимося висловлювати свої думки, дискутувати. Ознайомимося з новим видом писемного висловлювання.

3. Робота над віршем Григорія Фальковича «Хто на повідку».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель читає вірш.

— Що ви відчуваєте після слухання вірша?

Учні цеглинками LEGO сигналізують про свої відчуття (жовта — гордість, блакитна — смуток, червона — радість, зелена — захоплення, синя — здивування, помаранчева — жаль).

- Підготовка до самостійного читання вірша.

Швидко прочитування слів, спроектованих на екран.

повідок	істота	рветься
з повідка	спритна	нелегка
на повідку	швидка	неповоротка

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно напівголосно читають вірш.

— Якої породи собака в оповідача?

- Вправа 2 (с. 97).

Учні в парах обговорюють відповіді на запропоновані запитання.

- Вправа 3 (завдання 1).

Робота в групах.

Обґрунтування думок щодо домашніх улюбленців за зразком, поданим у підручнику.

4. *Сприймання та усвідомлення нового матеріалу.*

- Вправа 3 (завдання 2, 3) на с. 97-98.

— Розгляньте комікси.

— Що трапилося у Степанка?

— Чому друзі не розгубилися?

— Що діти порадили Степанкові?

- Мовне дослідження.

Крок 1. Прочитати текст оголошення (вправа 3, завдання 4).

Крок 2. Про що йдеться в зачині?

Крок 3. Як описано кішечку?

Крок 4. Які прохання є в оголошенні?

Крок 5. Що вказано у кінці оголошення?

Крок 6. Зробити висновок.

— Отож, що ми назвемо оголошенням? (*Оголошення — це повідомлення, у якому вказано, хто / що загубилося чи знайшлося.*)

— Як ви гадаєте, оголошення можуть бути тільки про згубу чи знахідку? (*Ні, можуть бути оголошення про збори, конкурси, виставки тощо.*)

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Доберіть близькі за значенням слова до слова *оголошення*.

Оголошення — оповіщення, об'ява, оповістка.

Сенкан.

Оголошення.

Цікаве, барвисте.

Інформує, повідомляє, описує.

На дошці з'явилося нове оголошення.

Об'ява.

- Робота в групах.

Упорядкувати поради «Як написати оголошення».

Детально опиши згубу / знахідку.

Вкажи, що саме загубилося / знайшлося.

У кінці оголошення вкажи номер телефону.

Вкажи орієнтовне місце, де загубилася чи знайшлася річ.

Якщо є фото, прикріпи до оголошення.

- Вправа 4 (завдання 1).

Учні працюють у групах.

III. *Заклучна частина.*

1. *Рефлексія. Самооцінювання.*

Учні цеглинками LEGO демонструють свої досягнення: *синя* — це було дуже просто; *блакитна* — я це зробив / зробила; *зелена* — я це робив / робила, хоча були помилки; *жовта* — я це робив / робила з допомогою; *помаранчева* — я це робив / робила, проте були помилки; *червона* — я не міг / не могла виконати завдання.

2. *Домашнє завдання.*

Вправа 4 (завдання 2) на с. 98. Інструктаж щодо виконання завдання.

Урок 154. *Діагностична робота (на розсуд учителя).*

Мова і мовлення

Урок 155. Мова і мовлення. Я серед інших. Шляхетна поведінка. В. Сухомлинський «Скажи людині «Доброго дня!»». Читання діалогів в особах (с. 99).

Мета. *Навчальна:* ознайомити учнів з оповіданням Василя Сухомлинського «Скажи людині «Доброго дня!»»; розширити поняття про норми поведінки, спонукати до позитивних моральних учинків, вчити оцінювати вчинки персонажів твору. *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів, увагу, увагу, спостережливість. *Виховна:* виховувати мовленнєву культуру.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO, картки для роботи в групах.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу. Вправа «Привітання».

Треба дружно привітатись:	Вправо, вліво поверніться,
— Добрий день!	одне одному всміхніться.
Дружно, голосно сказати:	Ще раз дружно привітайтеся:
— Добрий день!	— Добрий день!

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://krvuzcdyt.krimeu.com/ru/article/dzvonik-kliche-na-urok-organizatsiinii-moment-urok.html>

II. Основна частина.

1. Мовленнєва розминка.

- Робота над скоромовкою.

У садочку у Пилипа	щодня полити липу.
виросла висока липа.	— Спасибі, —до Пилипа
Не лінь було Пилипу	лопоче листям липа.

Джерело: Еники, беніки їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

— Прочитайте скоромовку повільно пошепки; швидше голосніше; швидко пошепки; дуже швидко голосніше.

2. Комунікативна діяльність.

- Із чого, зазвичай, починається ваш день? (*Із привітання з рідними, друзями...*)
- Якими словами ви вітаєтесь?
- Як по-іншому називають слова вітання? (*Слова ввічливості.*)
- Пригадайте скоромовку. Що лопотіла липа Пилипу?
- Які ще слова ввічливості (крім слів вітання) ви знаєте?

3. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Гра «Засели будиночки».

На дошці прикріплено макети будиночків. На них написи «Слова вітання», «Слова прощання», «Слова подяки». Учні працюють у групах. Кожна група має набір карток зі словами, які треба розподілити у відповідні будиночки.

Слова: *привіт, до побачення, будьте здорові, доброго дня, на добраніч, дякую, спасибі, будь ласка, на все добре, до побачення.*

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.
  - Як називають людей, які вживають у своєму мовленні слова ввічливості?
  - Доберіть близькі за значенням слова до слова *ввічливий*.
Ввічливий — чемний, вихований, привітний, гречний, шанобливий.
  - Запам'ятайте прислів'я про вихованих, увічливих.
Добре слово людині, що дощ у посуху.
Слово чемне кожному приємне.

— Прочитайте назву нового розділу. (*«Я серед інших. Шляхетна поведінка».*)

— Як ви розумієте словосполучення *шляхетна поведінка?* (*Благородна, чесна, великодушна.*)

— Відомий український педагог, письменник написав оповідання «Скажи людині «Доброго дня!»». Ми сьогодні опрацюємо це оповідання, з'ясуємо, чи шляхетно поводитися персонажі твору.

4. Робота над оповіданням В. Сухомлинського.

- Вправа «Передбачення».
  - Про кого чи про що може йтися в оповіданні з таким заголовком?
    - «Щоденні 5». Читаю для себе.
- Учні самостійно читають оповідання.
- Чиї передбачення були найточнішими?
  - Чиї передбачення були найнесподіванішими?
    - Вправа 2 (с. 99).
- Учні працюють у парах. Почергово відповідають на запитання, подані після тексту.
- Вправа 3 (завдання 1).
- Робота в групах. Читання діалогів в особах.
- Використання стратегії «Ромашка Блума».
- Орієнтовні запитання.
- Просте.* Про що йдеться в оповіданні?
- Уточнююче.* Я можу помилитися, але, здається, батько з сином ішли полем?
- Пояснююче.* Чи можемо назвати хлопчика допитливим?
- Творче.* Якою ви уявляєте бабусю?
- Оціночне.* Як ви гадаєте, чи потрібно вітатися з незнайомими людьми?
- Практичне.* Як ви поведетеся, коли зустрічаєте незнайомих людей?
- Робота в групах.
- Учні почергово читають текст, заповнюють картки.

Назва твору	
Хто головні персонажі?	
Що мене найбільше вразило?	
Запитання батькові хлопчика:	
1.	
2.	
Запитання хлопчикові:	
1.	
2.	
Запитання бабусі:	
1.	
2.	

- Робота з прислів'ями.
- Прочитайте прислів'я на с. 99. Як ви їх розумієте?
- Яке з прислів'їв могло б бути заголовком оповідання?
- Які інші заголовки можете дібрати до оповідання?
- Яка головна думка оповідання?

III. Заключна частина.

Рефлексія.

- Який у вас настрій?
- Що цікавого було на уроці?
- Що було важко?
- Що вам не сподобалося?
- Про що ви хотіли б ще дізнатися?

Урок 156. Діалогічне мовлення (с. 100).

Мета. Навчальна: дати учням уявлення про мову як найважливіший засіб спілкування між людьми; розкрити деякі способи передачі інформації знаками; учити розрізняти найпростіші мовні й немовні знаки; ознайомити учнів з процесом розвитку мови, її знаковою природою; збагачувати словниковий запас.

Розвивальна: розвивати мовлення учнів, уяву, увагу, спостережливість. **Виховна:** виховувати любов до рідної мови, бажання більше дізнаватися про неї.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO, «Дерево очікувань».

Перебіг уроку**I. Вступна частина.****Організація класу. Вправа «Дерево очікувань».**

На силуетне зображення дерева учні прикріплюють квіточку зі своїми очікуваннями від уроку: «Я хочу на уроці...», «Думаю, що сьогодні...», «Сподіваюся, що...».

II. Основна частина.**1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.**

- Відгадування загадки.

Цвінуть сади, Дніпро шумить, і жайвір лине у блакить.
і пісня ллється солов'їна, Це наша рідна ... (Україна).

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Виконання завдання на вибір.
  - Дібрати слова — назви ознак до слова *Україна*.
  - Скласти розповідне речення зі словом *Україна*.
  - «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.
- Чому слово *Україна* треба писати з великої букви?
- Чому слова *українці, українець, українка* треба писати з малої букви?
- Чого більше, звуків чи букв, у слові *Україна*?
- Як можна перенести з рядка в рядок слова *Україна, українці*?
  - Складання речень за числовими підказками.
    - 2. наш 4. край. 1. Україна — 3. рідний
    - 4. українська. 2. мова 1. Рідна 3. українців —
  - Робота в парах.

Учні виконують завдання на картках.

Гра «З'єдналочка».

болгари	•	•	французька
поляки	•	•	болгарська
французи	•	•	німецька
німці	•	•	польська

— Утворіть пари слів. Запишіть їх в абетковій послідовності.

Перевірка: *болгари* — *болгарська*, *німці* — *німецька*, *поляки* — *польська*, *французи* — *французька*.

- Повідомлення теми уроку.

— Яке це диво — мова! За допомогою мови ми висловлюємо свої думки, почуття. Мова допомагає дізнатися про минуле і помріяти про майбутнє. На уроці ми досліджуватимемо можливості мови.

2. Сприймання та усвідомлення нового матеріалу.

- Вправа 3 (завдання 2) на с. 100.

Учні працюють у групах. Створюють кластер на аркушах паперу за зразком, поданим у підручнику.

— Пригадайте: спілкування людей за допомогою мови називають мовленням.

— Наведіть приклади застосування усного мовлення.

— Наведіть приклади застосування писемного мовлення.

- Гра «Визнач вид мовлення».

Учитель проєктує на екран сюжетні малюнки (наприклад, діти з мамою читають книгу, учень пише, діти розглядають метелика тощо). Учні визначають, яким видом мовлення послуговуються персонажі.

- Вправа 3 (завдання 3).

Учні визначають, що з друзями доречно вітатися словами «Привіт!», «Здоров!», «Вітаю!», «Салют!». Інші вітання доречно казати рідним, сусідам, незнайомим людям.

— Які слова вітання можна казати і ровесникам, і дорослим?

- Вправа 3 (завдання 4).

Розвиток діалогічного мовлення. Робота в парах.

Учитель нагадує, що починати діалог варто зі слів привітання.

- Вправа 4 (завдання 1).

Учні читають репліки дівчаток. Відновлюють діалог.

3. Розвиток діалогічного мовлення.

- Робота в парах.

Учитель пропонує розглянути сюжетні малюнки, спроектовані на екран, скласти діалог за одним з малюнків (на вибір).

- Складання вислову про мову.

Учитель проєктує на екран слова, учні складають з них вислів.

Щоб розумним і мудрим стати,
треба рідну мову знати.

— Чи погоджуєтеся ви з цим висловом? Висловлюйтеся за зразком:

Так / ні, я погоджуюся / не погоджуюся з цією думкою.

Я вважаю, що ..., бо ... .

Наприклад, ...

Отже, ... (зроби висновок).

4. Узагальнення вивченого матеріалу.

- Доповнення вірша словами ввічливості.

Сонце землю освітило,
вже до мене мама йде.
— ... (Добрий день), матусю мила!
— Добрий день!
Все усміхнене навколо
від завітчаних вишень.
— ... (Добрий день), садок і поле!
— Добрий день!

Праця радісна повсюди —
ти прислухайся лишень.
— ... (Добрий день), хороші люди!
— ... (Добрий день)!
Любо жить нам і зростати
в краї щастя і пісень.
— ... (Добрий день), Вітчизно-мати!
— ... (Добрий день)!

Вадим Крищенко

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://www.pisni.org.ua/songs/2313420.html>

Доповнення речень словами ввічливості.

Коли я прошу вибачення, то кажу «...».

Коли я дякую, то кажу «...».

Коли я йду спати, то кажу рідним «...».

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

— Для чого нам потрібна мова?

— Чи задоволені ви своєю роботою на уроці?

2. Домашнє завдання.

Вправа 4 (завдання 2) на с. 100. Інструктаж щодо виконання.

Урок 157. Культура мовлення і культура спілкування. Слова ввічливості. «Як вітаються люди в різних країнах» (с. 100-102).

Мета. *Навчальна:* розширити та поглибити знання дітей про мовлення, закріпити відомості про види мовлення; ознайомити з медіатекстом «Як вітаються люди в різних країнах». *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів, увагу, спостережливість, вміння порівнювати, робити висновки. *Виховна:* виховувати культуру мовлення та спілкування.

Засоби навчання. Картки для гри «Дешифрувальник».

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу. Емоційне налаштування.

Ви почули всі дзвінок?
Починаємо урок.

Прошу чемно всіх сідати,
до роботи приступати.

Галина Сапун

II. Основна частина.

1. Бліцопитування.

- За допомогою чого ми спілкуємося одне з одним?
- Які види мовлення ви знаєте?
- Що таке усне мовлення?
- Яким має бути усне мовлення?
- Що таке, на вашу думку, правильне і виразне мовлення?
- Яким має бути писемне мовлення?

2. Мотивація навчальної діяльності.

- Гра «Дешифрувальник».
- Розшифруйте слова за поданими кодами.

	<i>a</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	<i>г</i>	Код 1. 1а, 2а, 1б, 3а, 1в, 2б.
1	п	и	і	д	л	Код 2. 3а, 1в, 2б, 3а, 2в.
2	р	т	ю	о	к	Код 3. 3в, 1г, 2г, 2а, 2г, 3а.
3	в	а	з	с	н	Код 4. 3г, 3б, 1г, 2в, 2б.

Учні розшифровують слова *привіт, вітаю, здоров, салют.*

— Якою темою об'єднані розшифровані слова? (Слова вітання.)

- Вправа «Мікрофон».
- Чи доводилося вам спілкуватися з мешканцями інших країн?
- Якою мовою ви спілкувалися?
- Чи вмієте ви вітатися іншими мовами?
- Як традиційно вітаються чоловіки в Україні?
- Чи знаєте, які традиції вітання є в інших країнах?

- Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні ми ознайомимося з медіатекстом «Як вітаються люди в різних країнах. Сподіваюся, що після читання тексту ви зможете розповісти своїм рідним чимало цікавого про традиції вітання в різних країнах.

3. Робота над текстом «Як вітаються люди в різних країнах».

- Підготовка до читання тексту.

Швидке прочитування слів, спроектованих на екран.

традиції	найбільша	цікавляться
кланяються	шанобливо	обмінюються
торкаючись	непристоїно	роззубаються
індіанські	схрещують	рукоштовання

- «Щоденні 5». Читаю для себе. Читання з позначками.

Учні самостійно напівголосно читають текст. Роблять олівцем помітки на берегах: «+» — це мені відомо; «?» — не зовсім зрозуміло; «V» — це цікаво.

Після читання з'ясовують значення слів чи висловів, які були незрозумілими під час первинного читання.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

Вправа 2 (завдання 1) на с. 102.

- Звичай вітатися якої країни вам сподобався найбільше?
- Уявіть, що ви зустрілися з мешканцями Японії. Як ви привітаєтеся?
- Про що ви поцікавитесь під час зустрічі в мешканця Малайзії?

- Вправа «Хвости».

Учитель читає початок речення, учні знаходять його, зачитують повністю.

- А мешканці Китаю...
- Жителі Гренландії...
- В одній з найбільших країн світу...
- А мешканці Лапландії...
- У нашій країні...
- У Німеччині...
- Японці, вітаючись,...

- Вправа 2 (завдання 2) на с. 102.

Перегляд відео «Привітання в різних країнах світу».

- Чи сподобалося вам відео?
- Що спільного у відео та статті «Як вітаються люди в різних країнах світу»?

4. Узагальнення знань.

- Вправа 3 (завдання 1).

— Пригадайте, як треба писати назви країн.

Учні записують назви країн, які запам'ятали.

- Списування з друкованого.

Учитель проєктує на екран вірш.

— Спишіть вірш, підкресліть слова, що, на вашу думку, передають ставлення авторки до української мови.

Ой, яка чудова,
світла і багата
українська мова,
мова мами й тата!
Мова мами й тата, діда і бабусі.
Знаю її добре, ще краще навчуся.

Марійка Підгірянка

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://osvitanova.com.ua/posts/2982-40-virshiv-pro-ukrainsku-movu>

- Як авторка ставиться до української мови?
- Як ви гадаєте, чому саме?
- Які слова ви підкреслили? Поясніть.

5. Робота в групах.

Вправа 4.

Учні створюють рекламний плакат про важливість спілкування українською мовою.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Рюкзачок — м'ясорубка — кошик».

- Які знання ви покладете в рюкзачок?
- Над чим ви задумаетесь?
- Яка інформація, одержана на уроці, була для вас зайвою?

2. Домашнє завдання.

Дібрати і записати два прислів'я про слово.

Урок 158. Короткі письмові висловлювання для спілкування за допомогою цифрових пристроїв. М. Стеценко «Синичка» (с. 102-103).

Мета. *Навчальна:* розширити та поглибити знання дітей про sms-повідомлення, їх використання для передачі коротких висловлювань; ознайомити з оповіданням Миколи Стеценка «Синичка», закріпити відомості про види мовлення; удосконалювати вміння розрізняти частини тексту, висловлювати свою думку стосовно описаних подій, оцінювати вчинки персонажа. *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів, уяву, увагу, спостережливість, вміння порівнювати, робити висновки. *Виховна:* виховувати любов до природи, культуру спілкування.

Засоби навчання. Цеглинки LEGO, «Картки читача».

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу. Вправа «Крок до вершини».

— Які кроки треба зробити, щоб наблизитися до вершини знань? (*Старанно працювати на уроці, бути уважними, міркувати, запам'ятовувати...*)

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Вправа «Доповни речення».
  - Зв'язані за змістом речення утворюють...
  - До тексту можна дібрати...
  - У тексті можна виділити зачин...
  - Текст, у якому про когось або про щось розповідається, — це...
  - Розрізняють усне і писемне...
- Вправа «Збери прислів'я».

Учитель проєктує на екран слова *лікує, слово, і, слово, ранить*. Учні складають прислів'я *Слово лікує, слово і ранить*.

— Як ви розумієте це прислів'я?

— Як потрібно поводитися, щоб не ранили когось словом?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

На моє віконечко
прилетить, мов сонечко,
мила пташка жовтогруда,

запищить — і день розбудить!
Як горобчик невеличка.
Хто це, діточки? (*Синичка*)

Ганна Осадко

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Виконання завдання на вибір.
  - Побудувати звукову модель слова *синичка*.
  - Поділити на склади для переносу слово *синичка*.
  - Скласти питальне речення зі словом *синичка*.
  - Скласти спонукальне речення зі словом *синичка*.

— Сьогодні ми ознайомимося з оповіданням Миколи Стеценка «Синичка». А ще повчимося складати sms-повідомлення.

3. Робота над оповіданням Миколи Стеценка «Синичка».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель читає оповідання.

— Як звати хлопчика?

— Де Яшко взяв синичку?

— Що порадила мама синові?

— Чи послухав хлопчик маму?

— Як мама переконала сина, що пташці у клітці погано?

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно перечитують текст, заповнюють «Картку читача».

Картка читача	
Я прочитав/прочитала ☆ вірш ☆ казку ☆ оповідання	👍 ❤️ 😊 😐 😞
Автор/авторка твору _____	
Назва твору _____	
Персонажі твору _____	
Мій заголовок твору _____	
Нові слова, які трапилися у творі _____	

- Читання в особах.

Учні читають в особах розмову мами й сина.

Визначають, що спочатку Яшко радів, бо мав пташку. Настрій хлопчика змінився після розмови з мамою. Він не хотів відпустити пташку. Коли Яшко не зміг вийти погратися з друзями, він почувався пригніченим. Саме тоді хлопчик пожалів пташку, відчинив дверцята клітки.

- Використання стратегії «Ромашка Блума». Робота в групах.

Орієнтовні запитання.

Просте. Про кого йдеться в оповіданні?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, Яшко нагодував синичку цукеркою?

Пояснююче. Чи можемо назвати хлопчика співчутливим?

Творче. Яким ви уявляєте Яшка

Оціночне. Чи правильно вчинив Миколка, що віддав клітку з синичкою Яшкові?

Практичне. Що ви порадили б хлопчикам?

- Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії (вправа 3).

ТАК	ПРОБЛЕМА	НІ
Так, ...	Чи справді синичці краще буде на вулиці, ніж у Яшка вдома?	Ні, ...
ВИСНОВОК		

4. Сприймання граматичного матеріалу.

- Вправа 4 (завдання 1).

Творче списування. Учні записують виділений абзац, уставляючи пропущені букви.

- Вправа 4 (завдання 2).

Складання sms-повідомлень.

Орієнтовно повідомлення можуть бути такими:

Пташці краще на гілці, ніж у дорогій клітці.

У клітці є що їсти й пити, та синичка не має апетиту.

Яшо, підгодовуй пташок, коли холодно.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Так — Ні».

Учні зеленою та червоною цеглинками LEGO сигналізують, погоджуються чи ні з почутими твердженнями.

- Оповідання «Синичка» написав Микола Стеценко.
- Головним персонажем оповідання є Миколка.
- Яшко пожалів пташечку.
- Синичка прилітатиме до Яшка.
- Яшко відправив Миколці sms-повідомлення: «Я випустив синичку на волю».
- Мама радіє, що син зрозумів свою помилку.

2. Домашнє завдання.

Вправа 4 (завдання 3) на с. 103.

Урок 159. За А. Усачовим «Ніхто не має права ображати людину». Визначення головної думки тексту. Читання в особах (с. 103-104).

Мета. *Навчальна:* формувати в учнів уявлення про права дитини, виробляти навички правомірної поведінки, негативне ставлення до правопорушень; ознайомити з оповіданням Андрія Усачова «Ніхто не має права ображати людину, удосконалювати навички читання в особах, вчити визначати головну думку твору. *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів, увагу, спостережливість, вміння порівнювати, робити висновки. *Виховна:* виховувати повагу до держави, її інститутів.

Засоби навчання. Віночок, кольорові паперові стрічки, гральні кубики.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу. Вправа «Крок до вершини».

— Сьогодні гарний весняний день. Ласкаві промінчики сонечка зігрівають усе навколо. Вони дарують своє тепло діткам, птахам, деревам. Заплющте оченята. Спробуйте і ви відчутти це тепло. Уявіть, що до вас торкається промінчик сонця і вам від цього тепло на душі, хочеться творити добро, дізнаватися нове.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Складання висловів».

Учитель проєктує на екран слова, учні складають з них вислови.

Рибам — вода, птахам — повітря, а людині — вся земля.

Кожна людина по справі впізнається.

Людину красить розум, а не шапка.

— Яка тема об'єднує всі вислови? (*Всі вислови про людину.*)

- Складання сенкана.

Людина.

Вихована, розумна.

Працює, навчається, відпочиває.

Треба поважати кожну людину.

Особистість.

- Повідомлення теми уроку.

— Андрій Усачов написав для дітей книгу «Пригоди Маленького Чоловічка». На уроці ми прочитаємо уривок з цієї книги. Подискутуємо про права людини.

2. Робота над оповіданням.

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель читає текст.

— Хто дійові особи оповідання?

— Яке слово розгнівало здорованя?

— Чи зрозуміли ви значення слова *Декларація*? Прочитайте тлумачення на с. 104.

- Підготовка до самостійного читання.

Швидко прочитування слів, спроектованих на екран.

сквер	розгнівався	не роздумуючи
здоровань	ображати	замахнувся
здоровенний	принижувати	перекинувшись
негідник	заточився	Декларація

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні працюють у групах. Читають оповідання почергово по одному абзацу.

— Яка основна тема твору?

— Чий вчинок вас здивував?

- Вправа 2.
- Вправа 3 (завдання 1).

Визначення інтонацій для читання реплік персонажів. Слова Маленького Чоловічка треба читати впевнено, слова здоров'я — здивовано, нетерпляче, розгнівано.

- Вправа 3 (завдання 2).

Учні переглядають відеоролик «Права дитини» за QR-кодом, поданим у підручнику. Обговорюють побачене.

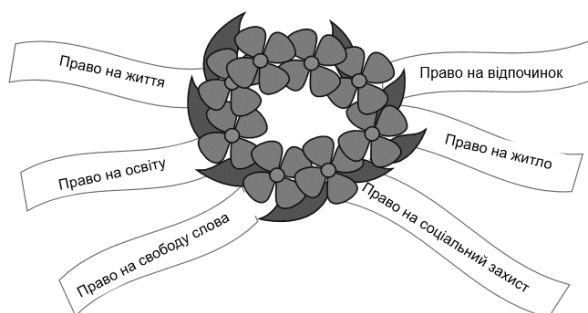
- Вправа 3 (завдання 3).

Робота в групах. Створення коміксів за сюжетом оповідання.

- Вправа «Віночок прав дитини».

— Дорослі інколи забувають, що дитина не повинна бути скривджена і зневажена, не має бути жертвою цькування чи війни. А чи знаєте ви свої права?

На дошці прикріплено віночок. Учні пишуть на кольорових паперових стрічках права дитини, прикріплюють стрічки до віночка.

- Гра «Магічний кубик».

Робота в групах. Кожна група має гральний кубик і картку із завданнями. По черзі кидають кубик. Скільки крапок випаде на верхній грані, таке запитання чи завдання треба виконати.

●	Яка частина твору тобі сподобалася найбільше?
●●	Про що цей твір?
●●●	Що нового ти дізнався / дізналася з твору?
●●●●	Які вчинки, слова персонажів тобі запам'яталися?
●●●●●	Які запитання ти хочеш поставити персонажам?
●●●●●●	Над чим варто задуматися після читання твору?

III. Заключна частина.

Рефлексія.

Самооцінювання.

— Оцініть свою роботу на уроці за зразком:

Я вважаю, що на уроці я працював / працювала ...,

тому що ... .

Наприклад, я ... .

Я роблю висновок, що ... .

Урок 160. Розвиток мовлення. Піктограми. Використання піктограм (с. 105).

Мета. *Навчальна:* дати учням поняття про піктограму, використання піктограм у повсякденному житті. *Розвивальна:* розвивати мовлення учнів, увагу, увагу, спостережливість, вміння порівнювати, робити висновки. *Виховна:* виховувати толерантність.

Засоби навчання. Предмети для дослідження (2-3 предмети одягу, упаковка від іграшок, елемент живлення, упаковка з-під солодощів, дитячий крем тощо).

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу. Вправа «Три бажання».

— Уявіть, що вам пощастило ввіймати золоту рибку. Ви можете загадати три бажання, які стосуються уроку. Які бажання ви загадали б?

— Щоб рибка виконала ваші очікування, не забувайте про слова ввічливості.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Тестове опитування «Так — ні».

1. Текст складається з речень.

Ч) так; В) ні.

2. У тексті має бути тільки три абзаци.

К) так; У) ні.

3. Розрізняють усне і писемне мовлення.

Д) так; Б) ні.

4. Діалог — це розмова двох осіб.

О) так; Ф) ні.

5. У кожному тексті має бути діалог.

Р) так; В) ні.

6. Ніхто не має права ображати людину.

О) так; А) ні.

— Яке слово утворилося з вибраних відповідей? («Чудово».)

— Отож, ви добре впоралися з цим завданням.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

ТАК	ПРОБЛЕМА	НІ
Так, ...	Чи все ми знаємо про мову і мовлення?	Ні, ...
ВИСНОВОК		

- Робота в парах. Обмін інформацією.

— Пригадайте і запишіть, що ви бачите щодня дорогою до школи.

Учні записують слова (орієнтовно): *трава, дерево, автомобіль, велосипед, будинки, світлофор, знаки* тощо.

— Для чого, на вашу думку, придумали різні знаки?

— Про що інформують знаки на дорогах?

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Доберіть близькі за значенням слова до слова *знак*. (*Малюнок, символ, іконка, піктограма*.)

- Повідомлення теми уроку.

— З якими піктограмами вам доводиться працювати на уроках української мови? (*Позначки у підручнику*.) Отож, побачивши піктограму в підручнику, ви розумієте, що завдання треба виконувати самостійно або в парі / групі, це письмове чи усне завдання тощо. Піктограми є не тільки в підручниках. Де ще ви можете побачити піктограми? (*На ярликах одягу позначки інформують, як доглядати за речами; на іграшках — для якого віку призначені; на елементах живлення...*)

— На уроці ми вчитимемося використовувати піктограми.

3. Сприймання та усвідомлення нового матеріалу.

- Дослідження «Використання піктограм».

— Чи можемо вважати піктограми мовою?

— Піктограмами людство послуговується давно. Графічні знаки почали використовувати задовго до винайдення буквених знаків. Букви, цифри, ноти, математичні знаки — це так само піктограм-символи.

- Робота в групах.

Кожна група досліджує певний предмет (знаходить піктограми, висловлює припущення, що означає кожен символ).

— Для чого, на вашу думку, використовують піктограми? *(Не треба писати довгі пояснення. Глянувши на знак, споживач розуміє, як використовувати чи що використовували для виробництва певних предметів, продуктів. Піктограми зрозумілі без перекладу на інші мови...)*

- Робота з підручником (с. 105).

Вправа 4 (завдання 2).

Правильно виконане завдання матиме такий вигляд:

Усі діти рівні у своїх правах; усі діти мають право на освіту; спеціальна увага і піклування дітям з особливими потребами; жодна дитина не повинна бути жертвою насилля; уся діти мають право на відпочинок і дозвілля.

4. Практична робота.

- Робота в групах.

Складання піктограм «Правила нашого класу».

— Створіть піктограми, у яких відображалися б правила поведінки учнів нашого класу

- правила спілкування;
- правила дружби;
- правила роботи в групі;
- правила самостійної роботи.

- Використання піктограм для запам'ятовування.

Учні читають лічилку, спроектовану на екран.

Раз, два — дерева.

Три, чотири — вийшли звірі.

П'ять, шість — пада лист.

Сім, вісім — птахи в лісі.

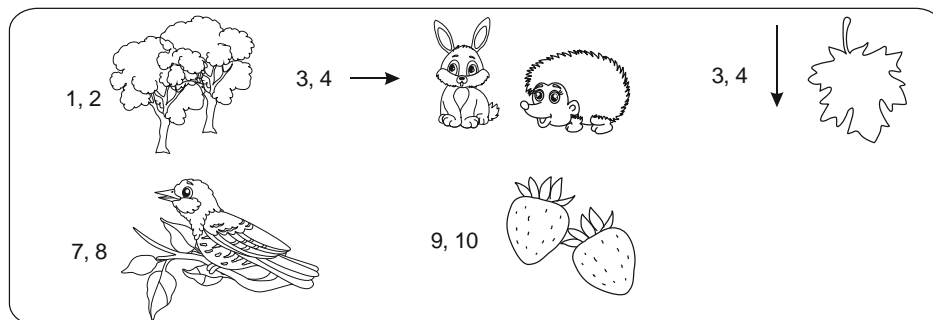
Дев'ять, десять — це сунічки

підвели червоні личка.

Наталя Забіла

Джерело: Еники, беніки їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

Орієнтовно лічилку можна «намалювати» так:

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

- Який у вас настрій? Чи виконала золота рибка ваші бажання?
- Що цікавого ви вивчили?
- Що було важко?
- Що ще ви хотіли б дізнатися про піктограми?

2. Домашнє завдання.

За допомогою піктограм «намалювати» лічилку або скоромовку.

Урок 161. Піктограми для зображення емоцій (емотикони, зокрема — графічні зображення смайлів). Емоції замість слів. Д. Прокопчук «Смайлик...» (с. 105-106).

Мета. *Навчальна:* розширити знання учнів про піктограму, ознайомити з піктограмами на позначення емоцій (смайлами); навчати доречно використовувати смайли у спілкуванні за допомогою гаджетів. *Розвивальна:* розвивати усне мовлення учнів, увагу, спостережливість, вміння порівнювати, робити висновки. *Виховна:* виховувати почуття дружби.

Засоби навчання. Картки для гри «Дешифрувальник», смайлики.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу. Вправа «Очікування».

- Що ви очікуєте від уроку?
- Які завдання ви хотіли б виконати?
- Про що хотіли б дізнатися?

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

- Пригадайте, що ми досліджували на попередньому уроці.
- Які лічилки, скоромовки ви «намалювали» вдома?
- Для чого потрібні піктограми?

2. Мотивація навчальної діяльності.

- Гра «Дешифрувальник».
- Розшифруйте слово за поданим кодом.

	<i>а</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	<i>Код. 2а, 2б, 1а, 1б, 1в, 2в, 1г.</i>
1	а	й	л	к	
2	с	м	и	ч	

Учні розшифровують слово *смайлик*.

— Чи користуєтеся ви смайликами?

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Ми часто вживаємо слово *смайлик*. А чи знаєте ви, як це слово потрапило в нашу мову? Що воно означає?

— Слова *смайл*, *смайлик* потрапили в нашу мову з англійської, означають *личко*, *усмішка*. Смайлик — це схематичне зображення людського обличчя з різними емоціями. Смайлики активно використовують для спілкування в інтернеті.

- Віконце для допитливих.

Перші смайлики з'явилися в Америці. У грудні 1963 року художник Харві Белл намалював перше бадьоре усміхнене личко. Його розмістили на значках співробітників страхової компанії.

У 70-х роках смайл почали друкувати на марках, футболках, рюкзаках, олівцях...

Харві Белл мріяв стати «міжнародним послом щастя» на всій Землі. Саме він запропонував відзначати в першу п'ятницю жовтня Міжнародний день усмішки.

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://svitoch.in.ua/599-istoriya-pokhodzhennya-smaylu.html>

3. Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні ви дізнаєтеся, як можна спілкуватися за допомогою смайликів.

4. Робота з підручником.

- Читання вірша Дмитра Прокопчука.
- Прочитайте самостійно вірш.
- Який настрій у вас після читання?
- Чи є серед зображених смайликів такий, який передає ваші емоції?
- «Щоденні 5». Читаю для себе. Читання з позначками.

Учні самостійно напівголосно читають текст «Емоції замість слів». Роблять олівцем помітки на берегах: «+» — це мені відомо; «?» — не зовсім зрозуміло; «V» — це цікаво.

Після читання з'ясовують значення слів чи висловів, які були незрозумілими під час первинного читання.

- Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

ТАК	ПРОБЛЕМА	НІ
Так, ...	Чи завжди доречно використовувати смайлики?	Ні, ...
ВИСНОВОК		

- Робота в парах. Вправа 2.

— Прочитайте, як висловилися щодо використання смайликів Даринка і Миколка. З чією думкою ви погоджуєтесь?

- Вправа 3 (завдання 1).

Учні записують речення:

Я люблю читати.
Коли футбольний матч?
Макс любить співати.
Вітаю з днем народження!

- Вправа 3 (завдання 2).

Учні виконують завдання на вибір. Після виконання представляють свої роботи.

5. Закріплення вивченого матеріалу.

- Гра «Розгадай прислів'я».

Учитель проєктує на екран прислів'я, в яких частину слів замінено смайликами, піктограмами.

Учні розгадують прислів'я, записують у зошитах: *Від гніву старієш, від сміху молодієш. Наука в ліс не веде, а з лісу виводить. Книга вчить, як на світі жити.*

- Гра «Зашифруй прислів'я».

Учні працюють у групах. «Зашифровують» прислів'я, замінивши окремі слова піктограмами.

Відтак обмінюються аркушами, розгадують прислів'я.

Можна запропонувати прислів'я:

Скоро дерево садять, та не скоро плоди їдять.
Очам страшно, та руки зроблять.
Сонце відчиняє світ, а книга відкриває очі.
Краще на гілочці, аніж у кліточці.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

- Який у вас настрій? Покажіть відповідний смайлик.
- Які завданням вам було найцікавіше виконувати?
- Що не зовсім вдалося?
- Над чим ще треба попрацювати?

2. Домашнє завдання.

Вправа 3 (завдання 3) на с. 106. Інструктаж щодо виконання завдання.

Урок 162. Повторення вивченого про звуки і букви. Літо, літечко, чекаємо на тебе! О. Роговенко «Літо» (с. 107).

Мета. *Навчальна:* повторити й узагальнити знання учнів про звуки і букви, алфавіт, поділ слів на склади, наголошені й ненаголошені склади; удосконалити навички звукового аналізу слів; ознайомити з віршем Олега Роговенка «Літо». *Розвивальна:* розвивати мовлення, критичне мислення. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси, любов до рідної мови.

Засоби навчання. Смайлики, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «Тепло душі».

— Прочитайте слова, записані на дошці, стоячи: *Тепло душі*.

— Нехай першими сядуть уважні, другими — чуйні, а тепер — сердечні і щирі, добрі та мило-сердні. Поверніть руки долонями одне до одного. Ви відчуваєте тепло, яке посилає вам ваш товариш / товаришка. Це тепло його / її серця, його / її душі, яке зігріває вас під час уроку.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

Зрілі вишні у садку,
і сунічки у ліску,

теплі дні, барвисті квіти
нам дарує щедре ... (*літо*).

Леся Вознюк

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Чи любите ви літо? За що саме?

- Інтонаційне читання речень.

Учитель проектує на екран речення, учні читають їх відповідно до продемонстрованих смайликів.

О-о-о, літо?
Ще так довго до літа...
Влітку друзі роз'їдуться.
Нарешті літо!
Ура, літо!

- Повідомлення теми уроку.

— Літо — чарівна пора. Впевнена, що ви з нетерпінням чекаєте на нього. Поет Олег Роговенко написав вірш «Літо». Ми ознайомимося з віршем. А ще повторимо вивчене про звуки і букви.

2. Робота над віршем Олега Роговенка «Літо».

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

— Що ви відчуваєте після читання вірша? Просигналізуйте цеглинками LEGO: жовта — гордість, блакитна — смуток, червона — радість, зелена — захоплення, синя — здивування, помаранчева — жаль.

- Вправа 2 (завдання 1, 2) на с. 107.

Учні визначають, що вірш треба читати радісно, в помірному темпі.

— Прочитайте речення, у кінці яких стоїть знак оклику.

- Робота в парах.

— Доведіть одні одним, що вірш «Літо» — текст.

— Який інший заголовок можете дібрати до вірша?

— Випишіть речення, яке відповідає малюнку.

3. Повторення вивченого про алфавіт, звуки і букви.

- Повторення алфавіту.

Учні пригадують алфавіт, для чого потрібно його знати.

— Скільки букв в алфавіті?

— Скільки голосних звуків є в українській мові?

- Якими можуть бути приголосні звуки?
- Які букви позначають голосні звуки?
- Як називають голосний звук, який вимовляємо сильніше?
  - Вправа 3 (завдання 1, 2, 3).

4. Тренувальні вправи.

- Робота в парах.

— Складіть слово із букв записаних слів у такому порядку: з першого слова — першу букву, з другого слова — другу букву, з третього — третю букву і т. д.

Картка 1. Дід, лисиця, мова, коза, віконце. (*Диван*)

Картка 2. Діти, лялька, кит, море, канал. (*Дятел*)

Картка 3. Вода, дуб, голуб, полин, перець, цибуля. (*Вулиця*)

- Робота в групах.

Побудувати звукові моделі слів.

гудзик	гедзь	дзига
дельфін	фіалка	фікус
щиглик	ящірка	Батьківщина
джерпер	кукурудза	джинси
знання	читання	малювання
йог	Йосип	йод
льодяник	льотчик	сьогодні

- Завдання на вибір.

- Написати п'ять слів з наголосом на *першому* складі (за потреби звернутися до орфографічного словника).
- Написати п'ять слів з наголосом на *другому* складі (за потреби звернутися до орфографічного словника).
- Написати п'ять слів з наголосом на *третьому* складі (за потреби звернутися до орфографічного словника).

- Гра «Ланцюжок». Робота в парах.

У кожній парі картка зі словом. Потрібно дібрати наступне слово так, щоб перший склад був таким, як останній попереднього. Наприклад: *школа — лава — Валя — лялька* і т. д.

Перші слова для створення ланцюжків: *парта, літо, миша*.

Перемагає пара, яка склала найдовший ланцюжок за вказаний учителем час.

- Розташування слів в абетковому порядку.

Розташувати слова в реченнях в абетковому порядку.

Ясне сонце в небі сяє.

Над тюльпанами грає бджілка золотим крилом.

Жваво збирають нектар бджілки.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Веселка».

На дошці прикріплено зображення веселки, на парті в кожного учня смужки кольорів веселки. Кожен обирає кольорову смужечку відповідно того, як він / вона працювали на уроці.

2. Домашнє завдання.

Вправа 3 (завдання 4) на с. 107. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Урок 163. Повторення вивченого про поділ слів на склади, перенос слів з рядка в рядок. За М. Стеблиною «Дороги в літо» (с. 107-109).

Мета. *Навчальна:* повторити й узагальнити знання учнів про поділ слів на склади, наголошені й ненаголошені склади; удосконалити навички переносу слів з рядка в рядок; ознайомити з оповіданням «Дороги в літо»; вчити визначати емоційний настрій персонажів твору, читати в особах діалоги. *Розвивальна:* розвивати мовлення, критичне мислення, уяву, увагу, вміння порівнювати. *Виховна:* виховувати естетичні почуття.

Засоби навчання. Смайлики, цеглинки LEGO.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

- Вправа «Створюємо настрої».
- Відчуємо себе часточкою колективу і скажемо собі:
  - Я прийшов / прийшла на урок ... (*учитися*).
  - На уроці треба бути ... (*уважними, працьовитими*).
  - Зі мною поруч ... (*мої друзі*).
  - Вони мене ... (*поважають*).
  - Мені це ... (*приємно*).
  - Я готовий до ... (*успішної роботи*).
- Бажаю всім учням гарного настрою на уроці.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Гра «Знайди помилку».

Учитель проєктує на екран речення. Учні прочитують їх, називають помилково вжите слово. Читають речення правильно.

З нірки виглядають сіренькі шишки (*мишки*).
 На модрині маленькі мишки (*шишки*).
 Зайчик травмував передню шапку (*лапку*).
 Петрик не хоче вдягати лапку (*шапку*).
 На клумбі зацвіла червона клітка (*квітка*).
 У мого папуги простора квітка (*клітка*).

— Сьогодні на уроці ми продовжимо ознайомлення з творами про красу природи.

2. Робота над оповіданням «Дороги в літо».

- Підготовка до самостійного читання.

Швидко прочитування слів, спроектованих на екран.

попереду	височенький	соняшник
вершки	величезний	кукурудза
китиці	розбіглися	збиратися
врожай	пшениця	вирушили

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно читають оповідання.

— Який у вас настрій після читання?

— Що вас здивувало?

- Вправа 2.

Відповіді на тестові завдання: 1 — а; 2 — б; 3 — а.

Послідовність розміщення смайликів (настрій онука): *задуманий, радісний, здивований*.

- Вправа «Слідопит».

Прочитати речення, в яких є слова *паляниця, попереду, пагорб*.

Прочитати речення, в яких описано соняшниковий лан; дороги за селом; пшеничні поля.

- Вправа 3.

Читання в особах розмови дідуся з онуком.

3. Повторення вивченого про склад, перенос слів з рядка в рядок.

- Гра «Так — ні».

Учитель називає твердження, учні сигналізують зеленою цеглинкою LEGO, якщо погоджуються з твердженням, червоною — якщо не погоджуються.

- Слово можна поділити на склади.
- У слові стільки складів, скільки приголосних звуків. З рядка в рядок слово переносять по складах.
- У слові *соняшник* більше складів, ніж у слові *пшениця*.
- Слово *лан* не можна перенести з рядка в рядок.
- Слово *олія* можна перенести з рядка в рядок.
- При переносі слова апостроф залишається в попередньому рядку.
- Слова, у яких є збіг приголосних, можна переносити по-різному.
- Перенос слів з рядка в рядок.

Прочитати і відгадати загадки, спроектовані на екран. Слова-відгадки поділити на склади для переносу.

А що то за коні в гаю: довгасті, голчасті, зеленої масті,
нікого не возять, лише солі просять? (*Огірок*)

Що то за голова, що лиш зуби й борода? (*Часник*)

Дівка в коморі, а коса на дворі. (*Морква*)

Без рук, без ніг, а в'ється, як батіг. (*Квасоля*)

Печуть мене, смажать і варять, їдять мене і дуже хвалять. (*Картопля*)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Письмо під диктування.

Вправа 4 (завдання 2).

Учні перечитують перший абзац оповідання «Дороги в літо». Відтак записують його під диктування.

— Підкресліть трискладові слова.

- Робота в групах.

Кожна група одержує картку зі словами. Завдання: виписати слова, які не можна переносити з рядка в рядок.

Група 1. Змія, рядок, м'яч, гілля, йод, сльози, край, сіль.

Група 2. Якір, синє, здоров'я, день, плід, район, сім'я, онук.

Група 3. Юрок, малюнок, заєць, в'юн, ясен, фея, район, мрія.

- Гра «Слова у слові».

— Які слова «заховалися» у слові *скарбничка*? (*Качка, краб, каса, краса, бирка, рак, кран, брак, скарб, бричка, риба, баран, чабан, чари...*)

— Запишіть слова, поділяючи їх на склади для переносу.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Самооцінювання.

— Оцініть свою роботу на уроці цеглинками LEGO.

Синя. Це було дуже просто!

Блакитна. Я це зробив / зробила.

Зелена. Я це робив / робила, але були помилки.

Жовта. Я це робив / робила, але з допомогою.

Помаранчева. Я хотів / хотіла все зробити, але не вдалося.

Червона. Я не міг / не могла виконати завдання.

2. Домашнє завдання.

Вправа 4 (завдання 1) на с. 109.

Урок 164. Діагностична робота (на розсуд учителя).

Урок 165. Повторення вивченого про слово, значення слова, частини мови. Н. Красоткіна «Літо квітами сміється» (с. 109-110).

Мета. *Навчальна:* узагальнити і систематизувати знання учнів з теми «Слово. Значення слова. Частини мови»; вчити застосовувати набуті знання у нестандартних ситуаціях; ознайомити з віршем Надії Красоткіної «Літо квітами сміється». *Розвивальна:* розвивати прийоми аналізу та синтезу, швидкість мислення, кмітливість, увагу. *Виховна:* виховувати пізнавальні інтереси, естетичні смаки.

Засоби навчання. Картки із завданнями.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

— Продзвенів дзвінок. Розпочався вже урок. Я дарую свою усмішку всім вам, а ви усміхніться одне одному. Як добре, що ми сьогодні всі разом. Ми спокійні, добрі, привітні, ласкаві. Ми всі здорові. Глибоко вдихніть і видихніть вчорашню образу. Вдихніть у себе тепло сонячних променів, свіжість ранку.

— Я бажаю вам гарного настрою. Усміхніться і скажіть одні одним добрі, щирі слова.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності учнів. Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні ми пригадаємо знання та перевіримо вміння з теми «Слово. Значення слова».

2. Робота з підручником (с. 109-110).

- Вправа 1.

Учні розгадують слова *дощик, вітер, веселка, роса, іній, гроза*. Визначають, що всі слова називають явища погоди. «Зайвим» є слово *іній*, тому що його можна спостерігати тільки взимку, інші явища можна побачити в різні пори року.

- Вправа 2.

Після запису речень будують звукову модель слова *дощик* (у ньому звуків більше, ніж букв).

- Читання вірша Надії Красоткіної «Літо квітами сміється».

— Прочитайте заголовок вірша.

— У якому значенні, прямому чи переносному, вжито цей вислів?

— Прочитайте вірш самостійно. Визначте його настрій.

— У якому темпі, з якою інтонацією треба читати вірш?

- Вправа 4 (с. 110).
- Вправа 5.

3. Робота в групах.

- Повторення вивченого про слова, протилежні за значенням. Кросворд.

— Упишіть слова, протилежні за значенням, і прочитайте, що в житті завжди пригодиться.

1. Літо.	2. Ніч.
3. Багато.	4. Пізно.
5. Білий.	6. Сонце.

- Вправа «Лабіринт».

— Закреслюйте кожну другу букву. Прочитайте прислів'я. Поясніть його.

Група 1.

П м о р т а р в і ж б я н з о ш у в ч з и ю т ь ч с у я т —
з с а я в д ж и д т и м п ь р о и т г ж о в д п и е т р ь д с и я г.

Потрібно учитися — завжди пригодиться.

Група 2.

Г п а п р е н п о к т щ о б г ь о р в і ч к и г т б и ю,
х ж т і о з х е о у ч ф е ц в к с н е е з б н в а ч т а и.

Гарно того вчити, хто хоче все знати.

- Вправа «Відгадайка».

			1	з	и	м	а
2	д	е	н	ь			
		3	м	а	л	о	
4	р	а	н	о			
5	ч	о	р	н	и	й	
6	м	і	с	я	ц	ь	

— Відгадайте загадку й до відгадки доберіть слова, близькі за значенням.

Група 1.

З ним можна все обговорити, Цікаво з ним і у похід ходити.
обміркувати і порадитись завжди. Якщо його не маєш, то знайди. (*Друг*)

Джерело: http://web.archive.org/save/http://kazkar.info/ua/zagadki_pro_drugbu/

Група 2.

Він у морі спочивав, і галявину з травою
у хмаринці мандрував вимив чистою водою. (*Доц*)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Вправа «Розвідники».

— Доповніть речення потрібними словами — назвами дій.

Група 1.

... зелений ліс. На галявині ... великий дуб. Біля нього ... берізка. Дуб ... її від вітру.
Слова для довідки: шумить, зеленіє, пригнулася, захищає.

Група 2.

... ясне сонечко. ... перші квіти. На пеньочку ... мураха. . А ось на кульбабку ... метелик.
Слова для довідки: гріється, розквітли, пригріває, сів.

- Станція «Сортувальна».

Група 1.

— Виберіть слова — назви ознак до слова *літо*. Розташуйте ці слова за абеткою.

морозне	золоте	веселе
спекотне	сніжне	холодне
урожайне	дощове	колюче

Група 2.

— Виберіть слова — назви ознак до слова *метелик*. Розташуйте ці слова за абеткою.

великий	колючий	чубатий
куцохвостий	красивий	холодний
кислий	червоний	сніжний

- Вправа «Комплімент».

— До поданих слів доберіть з довідки ті, які передають настрій літньої природи.

Група 1.

Повітря —

Слова для довідки: замріяна, засніжена, чисте, прозоре, зелена, ароматне.

Група 2.

Сосна —

Слова для довідки: замріяна, засніжена, чисте, прозоре, зелена, ароматне.

III. Заключна частина.

Рефлексійна вправа «Піраміда позитивних почуттів».

— Побудуймо «Піраміду позитивних почуттів».

Учитель протягує руку долонею вгору, а учні підходять до вчителя і по черзі кладуть свої долоньки зверху, будуючи піраміду. Кажуть: «Сьогодні на уроці мені найбільше сподобалося...».

Урок 166. Повторення вивченого про речення. В. Сухомлинський «Як ми знайшли в лісі гніздо» (с. 110-111).

Мета. *Навчальна:* повторити й узагальнити знання учнів про речення, види речень за метою висловлювання, головні слова в реченні; ознайомити з оповіданням Василя Сухомлинського «Як ми знайшли в лісі гніздо». *Розвивальна:* розвивати мовлення, критичне мислення, уяву. *Виховна:* виховувати любов до природи.

Засоби навчання. Картки читача.

Перебіг уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Вправа «До успіху!».

На уроці треба:

Не просто слухати, а чути.

Не просто дивитися, а бачити.

Не просто відповідати, а міркувати.

Всім дружно і плідно працювати!

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності учнів. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Знайомство з лісником».

В таємниці лісові проник

здавна мій сусіда. Він — лісник.

Лісникове діло — не просте,

знає він, як дерево росте,

як садити клена чи сосну,

і яку потрібно глибину...

Олекса Ющенко

Джерело: Прищепя К.С., Лук'яненко В.Г. Тематичний словник школяра. — К.: Гала, 1997.

— Лісник хоче, щоб ми прочитали речення за числовими підказками.

1. Буду 3. природі 5. другом 2. я 4. вірним

— Запишіть речення. (*Буду я природі вірним другом!*)

— Доведіть, що ви записали речення. (*Речення виражає закінчену думку. Слова в реченні зв'язані між собою.*)

— Із чого складаються речення? (*Речення складаються зі слів.*)

— З якої літери треба писати перше слово в реченні? (*З великої літери.*)

— Які розділові знаки ставлять наприкінці речення? (*Крапку, знак питання чи знак оклику.*)

- Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

ТАК	ПРОБЛЕМА	НІ
Так, ...	Чи вважаєте ви себе другом природи?	Ні, ...
ВИСНОВОК		

- Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні ми ознайомимося з оповіданням Василя Сухомлинського «Як ми знайшли в лісі гніздо». А ще пригадаємо відомості про речення.

2. Робота над оповіданням Василя Сухомлинського «Як ми знайшли в лісі гніздо».

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

— Прочитайте самостійно оповідання. Заповніть картку за зразком:

Назва твору
Автор / авторка
Мене найбільше вразило
Запитання за змістом твору:
1.
2.

- Вправа 2.

— Прочитайте слова Олі. Чому дівчинка не вигукувала, а шепотіла?

— Як поводитися пташка?

- Вправа 3.

Учні працюють у парах. Складають висловлювання за зразком, поданим у підручнику.

- Вправа 4 (завдання 1).

Запис словосполучень: *сіренька пташечка, літній день, маленьке гніздечко, червоні оченята.*

— Виконати завдання на вибір:

- поділити на склади для переносу слова — назви ознак;
- виписати з тексту оповідання «Як ми знайшли в лісі гніздо» речення з одним зі словосполучень.
- Вправа 4 (завдання 2).

Робота в групах.

Учні першої групи складають і записують запрошення у мандрівку. Запрошення можуть оформити на аркуші паперу у формі листівки чи буклета.

Учні другої групи складають план мандрівки.

Учні третьої групи складають поради, що взяти в мандрівку.

3. Узагальнення знань про речення.

— Прочитайте речення. Доберіть до кожного речення розділовий знак.

Бережіть природу

Які таємниці приховує ліс

Лісник порадив дітям фотографувати рослини та звірят.

— Скільки слів у кожному реченні?

— Яке речення називається спонукальним?

— Які розділові знаки ставлять у кінці спонукального речення?

— Прочитайте серед поданих речень спонукальне.

— Яке речення називається розповідним?

— Які знаки ставлять у кінці розповідного речення?

— Яке речення називається питальним?

— Який знак пишемо у кінці питального речення?

— Прочитайте серед поданих речень питальне.

III. Заключна частина.

Рефлексія. Вправа «Сходінки успіху».

- Мені все вдалося!
- Я задоволений / задоволена.
- На жаль, не все вдалося.
- Я старався / старалася.
- Деякі завдання давалися важко.
- Мені потрібна була допомога.

Зміст

Орієнтовне календарно-тематичне планування на I семестр	3
Орієнтовне календарно-тематичне планування на II семестр	6
Повторення вивченого в 1 класі. Звуки і букви	9
Урок 1. Ознайомлення з підручником. Повторення вивченого в 1 класі. Звуки і букви. Школа — наш дім. За М. Сингаївським «Учися, другокласнику» (с. 3-6)	9
Урок 2. Заміна, додавання, вилучення одного зі звуків (букв) слова так, щоб вийшло інше слово. Мовне дослідження. Л. Відута «Що може буква» (с. 6-7)	11
Український алфавіт	13
Урок 3. Український алфавіт. Вимова і написання слова <i>алфавіт</i> . Веселе місто Алфавіт. Т. Коломієць «Веселе місто Алфавіт» (с. 8-9)	13
Урок 4. Розташування слів за алфавітом з орієнтацією на першу літеру. О. Тоцька «Рослини України». С. Бондаренко «Абетка» (с. 10-11)	15
Урок 5. Розташування слів за алфавітом з орієнтацією на першу літеру. Корисні справи твоїх ровесників. Д. Герасимчук «Горіхи». Висловлювання свого ставлення до вчинків дійових осіб (с. 11-13)	17
Урок 6. Уміння користуватися алфавітом у роботі з навчальним словником. Словники — наші помічники. Словники (с. 13-15)	19
Урок 7. <i>Розвиток мовлення</i> . «У бібліотеці». Складання розповіді за ілюстрацією і запитаннями. За О. Моторним «Монолог книжки» (с. 15-17)	21
Голосні звуки. Позначення їх буквами	23
Урок 8. Голосні звуки [а], [о], [у], [и], [і], [е]. Позначення їх буквами. Н. Красоткіна «Хто багато книг читає» (с. 17-18) ..	23
Урок 9. Букви <i>я, ю, є, ї</i> . Їх звукове значення. В. Сухомлинський «Спляча книга» (с. 18-19)	25
Склад. Поділ слів на склади	27
Урок 10. Склад. Поділ слів на склади. Лічилки. Г. Чубай «Лічилка» (с. 20-21)	27
Перенос слів з рядка в рядок	29
Урок 11. Перенос слів з рядка в рядок складами. Вимова і написання слова <i>вересень</i> . Вже осінь на порозі. За В. Пархоменком «Осінні квіти». Вибіркове читання (с. 21-23)	29
Урок 12. Правила переносу слів зі збігом двох і кількох приголосних звуків. Загадки з осінньої грядки. Л. Вознюк «Загадки» (с. 23-25)	31
Урок 13. Правила переносу слів зі збігом приголосних звуків. Народні загадки. В. Шаройко «Хто ж розплутає слова?» (с. 25-26)	33
Урок 14. Правила переносу слів з літерами <i>й</i> та <i>ь</i> усередині. Осінні турботи пернатих. За В. Титаренком «Сойчині жолуді». Усний переказ прочитаного (с. 27-29)	35
Урок 15. Узагальнення вивченого про перенос слів з рядка в рядок. За В. Чухлібом «Чи далеко до осені?». Тестова перевірка розуміння прочитаного тексту (с. 29-31)	37
Наголос	39
Урок 16. Наголос. Наголос у загальноживаних словах. У гості до казки. Українська народна казка «Рукавичка». Відтворення діалогів казки (с. 31-33)	39
Урок 17. Вправлення у правильному вимовлянні слів. Вимова і написання слова <i>завдання</i> . Українська народна казка «Сніг і засць». Спостереження за зміною настрою дійової особи (с. 33-34)	41
Урок 18. Розвиток мовлення. Складання розповіді за опорними висловами. Мультфільм «Струмочок» (с. 34-35)	43
Урок 19. Українська народна казка «Сім лозин». Добір інших заголовків до казки. Висловлювання свого ставлення до вчинків дійових осіб (с. 35-36)	45
Урок 20. Експерименти з наголосом: порівняння і пояснення значення слів, які відрізняються лише наголосом (с. 37)	47
Приголосні звуки. Позначення їх буквами	49
Урок 21. Приголосні звуки. Позначення їх буквами. Вимова і написання слова <i>герой</i> . Українська народна казка «Котигорошко». Вибіркове читання казки (с. 38-39)	49
Урок 22. Авторська казка. М. Солтис-Смирнова «Казка про гудзик». Визначення головної думки твору (с. 49-40)	51
Урок 23. Правильна вимова звуків [г], [ґ], позначення їх буквами «ге», «ґе» (с. 41)	53
Урок 24. Звук [ф]. Позначення його буквою «еф». Цікавинки для дитинки. Скільки років фломастеру? (с. 41-42)	55
Урок 25. Буква «ща». Позначення нею буквосполучення [шч]. Вимова і написання слова <i>Батьківщина</i> . Україна — наша Батьківщина. А. Камінчук «Це моя Україна» (с. 42-44)	57
Урок 26. У труді зростаємо. Л. Гроха «Наш сад». Частина тексту-розповіді. Звуки [дж], [дз], [дз'], позначення їх буквосполученнями «дж», «дз» (с. 44-46)	59
Урок 27. Правила переносу слів з буквосполученнями <i>дже, дз</i> . Легенди нашого краю. За Є. Колодійчуком «Стодзвонні джерела». Вибіркове читання тексту (с. 46-47)	61
Тверді та м'які приголосні звуки	63
Урок 28. Тверді та м'які приголосні звуки. Легенда Наддніпрянщини «За добро — добром». Порівняння заголовка та кінцівки легенди (с. 47-49)	63
Урок 29. Розвиток мовлення. «Чорнобривці — символ України». Опис квітки (с. 49-50)	65

Урок 30. Позначення м'якості приголосних перед буквою «о». Невідоме про знайомі речі. «З історії світлофора». Передбачення змісту тексту за заголовком (с. 51-52).....	67
Урок 31. Ю. Колесниченко, Г. Філановський «Паперова історія» (с. 53-54).....	69
Урок 32. Правила перенесення слів із буквосполученнями <i>ьо, йо</i> (с. 54).....	71
Урок 33. За Л. Сердуніч «Дні тижня». Закріплення вивченого про правила перенесення слів. Вимова і написання слів календар, понеділок, середа, четвер, неділя (с. 55-56).....	73
Подовжені м'які приголосні звуки.....	75
Урок 34. Подовжені м'які приголосні звуки, позначення їх на письмі двома однаковими буквами. Золота осінь. За О. Копиленком «Жовкне листя». Поняття про текст-опис (с. 56-58).....	75
Урок 35. Життя і справи твоїх ровесників. За О. Кротюк «Несправжня вулиця». Висловлювання свого ставлення до вчинків дійових осіб (с. 58-59).....	77
Урок 36. Поділ на склади слів із подовженими м'якими приголосними звуками (с. 59-60).....	79
Урок 37. Перенесення слів із подовженими м'якими приголосними звуками. В. Верховень «До побачення» (уривок) (с. 60-62).....	81
Урок 38. Розвиток мовлення. Складання sms-повідомлень. Вчимося спілкуватися. «Телефон — потрібна річ» (с. 62-63).....	83
Дзвінки та глухі приголосні звуки.....	85
Урок 39. Сімейна злагода за все дорожча. За Б. Харчуком «Тихий вечір». Усний переказ тексту (с. 64-65).....	85
Урок 40. Дзвінки та глухі приголосні звуки (с. 65-66).....	87
Урок 41. Правильна вимова дзвінких приголосних у кінці складу, слова. Г. Демченко «Спасибі лісникові». Стислий переказ прочитаного (с. 66-67).....	89
Урок 42. О. Журлива «Ластівки» (с. 67-68).....	91
Урок 43. Правильна вимова й написання слів із дзвінками приголосними в кінці слова й складу (с. 68).....	93
Урок 44. Звуко-буквений аналіз слів. Народні ігри та розваги. Гра «Будь ласка» (с. 68-70).....	95
Урок 45. Звуко-буквений аналіз слів. Народна забавлянка «Ладки, ладоньки, ладусі». Діалог (с. 70-71).....	97
Урок 46. Складання «стіни слів» на задану тему. Народна гра «Земля, вода, повітря, вогонь» (с. 71-72).....	99
Апостроф.....	101
Урок 47. Апостроф. Удосконалення вимови слів з апострофом перед <i>я, ю, є, ї</i> . Вимова і написання слова <i>п'ятниця</i> . У колі дружної родини. Н. Красоткіна «В п'ятницю, у надвечір'я». Висловлювання власної думки за змістом вірша (с. 72-73).....	101
Урок 48. Правильна вимова і запис слів з апострофом. С. Олійник «Наші мами». Виразне читання вірша (с. 74).....	103
Урок 49. Перенесення слів з апострофом. Звуко-буквений аналіз слів. Л. Компанієць «Татова порада». Висловлювання власної думки за змістом вірша (с. 75-76).....	105
Урок 50. В. Сенцовський «Знахідка». Виразне читання діалогів. Складання оголошення про згубу чи знахідку (с. 76-77).....	107
Урок 51. Закріплення правила переносу слів з апострофом (с. 77-78).....	109
Урок 52. Вправи на закріплення знань про приголосні звуки. В. Сухомлинський «Щоб ти став кращим». Визначення емоційного настрою після читання твору (с. 78-79).....	111
Слово. Значення слова.....	113
Урок 53. Слово. Значення слова. Спостереження за лексичним значенням слова. Ліс — це диво, ліс — це казка. М. Стельмах «Дятел» (с. 79-80).....	113
Урок 54. Слово. Значення слова. Спостереження за лексичним значенням слова. Вимова і написання слова <i>дятел</i> (с. 80-81).....	115
Урок 55. Спостереження за лексичним значенням слова. Вимова і написання слова <i>засць</i> . Білоруська народна казка «Зайчики». Читання в особах (с. 81-83).....	117
Урок 56. Тематичні групи слів. Доповнення кожної групи словами за смисловою ознакою. Вимова і написання слова <i>ведмідь</i> . Н. Красоткіна «Ліс — це диво...». Добір матеріалів для створення лепбука «Ліс — це диво» (с. 83-84).....	119
Урок 57. Розвиток уявлень про те, що слово служить для називання предметів, якості, дій, визначення кількості. Вимова і написання слова <i>диван</i> . В. Паронова «Козенятко» (с. 84-85).....	121
Урок 58. Ю. Ярмиш «Лісові балакуни». Театралізація казки (с. 85-87).....	123
Урок 59. Добір слів для доповнення речення. Складання речень зазначеного змісту (с. 87).....	125
Урок 60. За Г. Демченко «Горобина». Розвиток мовлення. Складання продовження казки (с. 87-88).....	127
Урок 61. Добір слів для доповнення речення. Доповнення тематичних груп слів (с. 89).....	129
Урок 62. Тематичні групи слів. Робота з «Тематичним словником школяра». І. Величко «У зимовий час» (с. 89-90).....	131
Урок 63. Цікавинки для чомусиків. А. Григорук «Історія бджолиного вулика» (с. 90-92).....	133
Урок 64. Практична робота зі словниками. Дослідження значення слів (с. 92).....	135
Слова, близькі за значенням.....	137
Урок 65. Слова, близькі за значенням. І. Складаний «Скільки родичів у вітру?» (с. 93-94).....	137
Урок 66. Слова, близькі за значенням. Дослідження мовних явищ (с. 94).....	139
Урок 67. Вправи на вживання слів, близьких за значенням. О. Владимиров, М. Гумілевська «Як народжуються дощ та сніг» (с. 94-96).....	141
Урок 68. Вправи на вживання слів, близьких за значенням. Н. Красоткіна «Дощ» (с. 96-97).....	143
Слова, протилежні за значенням.....	145
Урок 69. Слова, протилежні за значенням. Дослідження мовних явищ. В. Бутрім «В будинку мешкали слова...» (с. 97-98).....	145
Урок 70. Вправи на вживання слів, протилежних за значенням. Вимова і написання слова <i>чернетка</i> . Цікавинки про папір (с. 98-99).....	147

Урок 71. Вправи на вживання слів, протилежних за значенням (с. 99).....	149
Багатозначні слова	151
Урок 72. Багатозначні слова. За Г. Хімічем «Як журавель став криничним» (с. 100-101).	151
Урок 73. Багатозначні слова. Дослідження мовних явищ (с. 101-102).	153
Урок 74. Багатозначні слова. Вимова і написання слова <i>театр</i> . За В. Тарасюком «Найдавніший ляльковий театр України». Складання правил поведінки в театрі (с. 102-103).	155
Урок 75. Багатозначні слова (с. 103-104).	157
Пряме й переносне значення слів	159
Урок 76. Пряме й переносне значення слів. Дослідження мовних явищ. Зима вже в гості завітала. В. Сухомлинський «Кмітливий скляр». Читання в особах (с. 104-105).	159
Будова слова	161
Урок 77. Споріднені слова. О. Зубер «Зима» (с. 105-106).	161
Урок 78. В. Струтинський «Чому рипить сніжок» (с. 106-108).	163
Урок 79. Основа та закінчення слова (с. 108-109).	165
Урок 80. Добір спільнокореневих слів. Визначення кореня у словах. А. Качан «Крихта хліба» (с. 109-110).	167
II семестр	169
Частини мови.....	169
Урок 81. Краса зимової природи. За М. Магерою «Омелюхи». Вибіркове читання тексту (с. 3-6).	169
Урок 82. Частини мови. Формування уявлень про частини мови. Дослідження мовних явищ (с. 7).	171
Урок 83. Вправи на розрізнення спільнокореневих слів, різних частин мови. Січень святами багатий. За В. Скуратівським «Старий Новий рік та свято Василя» (с. 8-9).	173
Урок 84. За В. Скуратівським «19 січня — Водохреща». Репродукція картини С. Брунса «Водо-хреща». Розвиток мовлення. «Порівнюємо текст і картину» (с. 9-11).	175
Слова, що називають предмети.....	177
Урок 85. Слова, що називають предмети. За О. Буцнем «Гуля». Обговорення вчинків персонажів оповідання (с. 11-12).	177
Урок 86. Виділення слів — назв предметів з мовного потоку (с. 12-13).	179
Урок 87. Змінювання слів, які відповідають на питання <i>хто? що?</i> , за числами (один — багато). М. Познанська «Випав сніг» (с. 13).	181
Урок 88. Цікавий світ професій. «Програміст». Складання діалогу про важливість гаджетів у житті людини. Вимова і написання слова <i>ноутбук</i> (с. 14-15).	183
Урок 89. Утворення множини іменників (у простих випадках, без уживання терміна). Правильне вживання іменника в множині чи однині у складеному реченні (с. 15-16).	185
Урок 90. А. Григорук «Дивовижні імена». Добір інших заголовків до тексту. Читання в особах (с. 16-17).	187
Велика буква.....	189
Урок 91. Вживання великої букви в іменах, по батькові та прізвищах (с. 17-18).	189
Урок 92. Вживання великої букви у кличках тварин. Розвиток мовлення. Усна розповідь про домашнього улюбленця (с. 19).	191
Урок 93. Велика буква в назвах міст, сіл, вулиць. В. Бондаренко «Кулі різнокольорові». Вимова і написання слова <i>вулиця</i> (с. 20-22).	193
Урок 94. Діагностична робота (на розсуд учителя).	194
Слова, що називають ознаки предметів	195
Урок 95. Слова, що називають ознаки предметів. Вимова і написання слова <i>ознака</i> . Навчися бачити красу навколо. А. Костецький «Лісова тасмниця» (с. 22-23).	195
Урок 96. За В. Чухлібом «Як сонце сходить». Перегляд відеоролика «Як сходить сонце». Зіставлення побаченого та змісту прочитаного (с. 23-24).	197
Урок 97. Зв'язок прикметників з іменниками (без уживання термінів). Вимова і написання слова <i>червоний</i> (с. 25).	199
Урок 98. Практичне змінювання прикметників за числами. Мовне дослідження. Л. Костенко «Веселий дощ» (с. 25-27).	201
Урок 99. О. Буцень «Солодкий дощ». Передбачення змісту твору за заголовком. Порівняння вірша Л. Костенко та казки О. Буценя (с. 27-28).	203
Урок 100. Добір відповідних ознак до відомого предмета. Попереджувальний диктант (с. 28-29).	205
Урок 101. Складання груп слів — назв ознак, які мають різне лексичне значення. Б. Вовк «Соняшникова рідня» (с. 29-30).	207
Урок 102. Де є хліб, там є життя. Білоруська народна казка «Легкий хліб». Поділ казки на частини. Добір заголовків до частин (с. 31-32).	209
Урок 103. Виявлення серед назв ознак слів, подібних чи протилежних за значенням. Вимова і написання слова <i>духмяний</i> . Розвиток мовлення. Опис зернової рослини (с. 32-33).	211
Урок 104. Утворення сполучень слів, які відповідають на питання <i>хто? що? та який? яка?</i> За Є. Бандуренком «Хліб». Складання діалогу (с. 33-34).	213
Слова, що називають дії предметів.....	215
Урок 105. Слова, що називають дії предметів. Дерево міцне корінням, а людина — дружбою. За Б. Комаром «Загублені рукавички». Детальний переказ оповідання (с. 35-36).	215
Урок 106. Слова, що називають дії предметів. Мовне дослідження (с. 37-38).	217

Урок 107. Добір влучних слів — назв дій для висловлення думки. Вимова і написання слова <i>дитина</i> . А. М'ястківський «Ми з Грицьком — друзі» (с. 38-40).	219
Урок 108. Діагностична робота	220
Урок 109. Знаходження серед назв дій тих, які подібні за значенням. Д. Білоус «Турботливі друзі» (с. 40-41)	221
Урок 110. Знаходження серед назв дій тих, які подібні за значенням. Словотворчі вправи. Наш Тарас Шевченко — сонце України. У. Кравченко «Сонце України» (с. 41-42).	223
Урок 111. Знаходження серед назв дій тих, які подібні за значенням. Словотворчі вправи. Т. Шевченко «Світає, край неба палає...». Розвиток мовлення. Робота з прислів'ями (с. 42-43).	225
Урок 112. Знаходження серед назв дій тих, які протилежні за значенням. Т. Шевченко «Зацвіла в долині червона калина» (с. 43-44).	227
Урок 113. Знаходження серед назв дій тих, які протилежні за значенням. Т. Шевченко «Попрощалось ясне сонце» (с. 45-46).	229
Службові слова	231
Урок 114. Службові слова, до яких не ставлять питань, але без яких майже неможливо побудувати речення. А вже весна, а вже красна. Ю. Старостенко «А він уже дома» (с. 46-47).	231
Урок 115. За С. Носанем «День блакитної весни». Виразне читання діалогів. Стислий переказ тексту (с. 47-49)	233
Урок 116. Упізнавання в реченні службових слів (с. 49-50)	235
Урок 117. Написання службових слів окремо від інших слів. Олександр Олесь «Весна! Весна!» (с. 51).	237
Урок 118. Написання службових слів окремо від інших слів. Весняні заклички. «Вийди, вийди, сонечко» (з народного). Розвиток мовлення. Складання речень за малюнком (з використанням службових слів) (с. 5-53).	239
Урок 119. Узагальнення вивченого про частини мови. Українська народна веснянка «Травка-веснянка» (с. 53-54).	241
Речення	243
Урок 120. Речення. Нехай бринять струни добра. За О. Кротюк «Пластиліновий песик». Характеристика головної дійової особи (с. 54-56).	243
Урок 121. Розрізнення речення за його основними ознаками. Мовне дослідження (с. 56).	245
Урок 122. Спостереження за основними ознаками речення. Велика буква в першому слові речення. І. Сенченко «Рукавичка і струмочок». Читання в особах (с. 64-65).	247
Урок 123. Речення, у яких є повідомлення. Спостереження за інтонацією таких речень. Побудова речень. Т. Нелинь «Вередуля» (с. 58-60).	249
Урок 124. Діагностична робота (на розсуд учителя)	250
Урок 125. В. Сухомлинський «Підлога буде чиста... А душа?». Висловлювання власного ставлення до вчинків дійових осіб (с. 60-61).	251
Урок 126. Речення, у яких є запитання. Мовне дослідження. Побудова речень. Вимова і написання слів <i>черговий, співчуття</i> (с. 61-62).	253
Урок 127. Спостереження за інтонацією питальних речень. С. Дідух-Романенко «Запиталочка-Наталочка». Розвиток мовлення. Складання речень з питальними словами (с. 62-63)	255
Урок 128. Речення, у яких є прохання або наказ, спонукування до дії. Свято Великодня. Л. Глібов «Христос Воскрес!». Мовне дослідження (с. 64-65).	257
Урок 129. За Н. Наркевич «Лесина квітка». Обговорення вчинків дійових осіб (с. 65-67).	259
Урок 130. Спостереження за інтонацією спонукальних речень. Доповнення речень (с. 67)	261
Урок 131. Закріплення знань про розповідні, питальні, спонукальні речення. Розділові знаки у кінці речення (?!). Велика літера в першому слові речення. Побудова речень. В. Таран «Писанка» (с. 68-69)	263
Урок 132. Складання речень за змістом тексту. Добре ім'я — найкраще багатство. А. Григоруку «Нетерплячка» (с. 69-70).	265
Урок 133. Складання та записування речень за малюнком, на задану тему. І. Сенченко «Мандрівна квітка». Розвиток мовлення. Опис квітки маку за планом та опорними словами (с. 71-73).	267
Урок 134. Головні слова в реченні. А. Камінчук «Криниця». Виразне читання вірша (с. 73-74).	269
Урок 135. Вправи на визначення головних слів у реченнях. П. Осадчук «Попід гору в'ється річка» (с. 74-76).	271
Урок 136. Діагностична робота (на розсуд учителя)	272
Урок 137. Зв'язок слів у реченні. Мовне дослідження. Весна всім красна. А. Камінчук «Береза розвивається» (с. 76-77).	273
Урок 138. Зв'язок слів у реченні за допомогою службових слів. Н. Карпенко «Усміхнувся квітень» (с. 77-78).	275
Текст	277
Урок 139. Текст. О. Копиленко «Сади цвітуть!». Вибіркове читання тексту (с. 78-79)	277
Урок 140. Текст. Заголовок тексту. Удосконалення вміння добирати заголовок відповідно до змісту тексту. Вимова і написання слова <i>килим</i> (с. 79-81)	279
Урок 141. К. Малицька «Як діти яблуньку врятували». Добір інших заголовків до тексту (с. 81-82)	281
Урок 142. Розвиток мовлення. Спостереження за будовою тексту. Спостереження за роллю абзаців у тексті (с. 83)	283
Урок 143. Спостереження за використанням слів для зв'язку речень у тексті. Удосконалення текстів шляхом заміни в них окремих слів, що повторюються, на близькі за значенням. В. Артамонова «Бджілка» (с. 83-85)	285
Урок 144. Текст-розповідь. Вимова і написання слова <i>рокзак</i> . Шкільними стежинами. І. Роздобудько «Як зрозуміти хлопців?». Мовне дослідження (с. 85-87).	287
Урок 145. Текст-опис. За Л. Копач «Пригода в школі» (уривок). Розвиток мовлення. Опис класної кімнати (с. 87-89)	289
Урок 146. Робота з художнім текстом. Вимова і написання слова <i>помилка</i> . За Василем Сухомлинським «Скляний Чоловічок» (с. 89-91).	291
Урок 147. С. Рудик «М'який характер». Читання тексту в особах (с. 91-92)	293
Урок 148. Правила оформлення діалогу на письмі (с. 92-93)	295

Урок 149. Добре з друзями разом! За Н. Гуркіною «Як Небо почало писати листи своїм друзям» (с. 93-94).	297
Урок 150. Листівка як писемне висловлювання. Конверт. Підписування конверта (с. 94-95).	299
Урок 151. Які бувають листи (с. 95-96).	301
Урок 152. Розвиток мовлення. Лист як писемне висловлювання (с. 96-97).	303
Урок 153. Оголошення як писемне висловлювання. Г. Фалькович «Хто на повідку» (с. 97-98).	305
Урок 154. Діагностична робота (на розсуд учителя)	306
Мова і мовлення	307
Урок 155. Мова і мовлення. Я серед інших. Шляхетна поведінка. В. Сухомлинський «Скажи людині «Доброго дня!»».	307
Читання діалогів в особах (с. 99).	309
Урок 156. Діалогічне мовлення (с. 100).	311
Урок 157. Культура мовлення і культура спілкування. Слова ввічливості. «Як вітаються люди в різних країнах» (с. 100-102).	311
Урок 158. Короткі письмові висловлювання для спілкування за допомогою цифрових пристроїв. М. Стеценко «Синичка» (с. 102-103).	313
Урок 159. За А. Усачовим «Ніхто не має права ображати людину». Визначення головної думки тексту. Читання в особах (с. 103-104).	315
Урок 160. Розвиток мовлення. Піктограми. Використання піктограм (с. 105).	317
Урок 161. Піктограми для зображення емоцій (емотикони, зокрема — графічні зображення смайлів). Емоції замість слів. Д. Прокопчук «Смайлик...» (с. 105-106).	319
Урок 162. Повторення вивченого про звуки і букви. Літо, літечко, чекаємо на тебе! О. Роговенко «Літо» (с. 107).	321
Урок 163. Повторення вивченого про поділ слів на склади, перенос слів з рядка в рядок. За М. Стеблиною «Дороги в літо» (с. 107-109).	323
Урок 164. Діагностична робота (на розсуд учителя)	324
Урок 165. Повторення вивченого про слово, значення слова, частини мови. Н. Красоткіна «Літо квітами сміється» (с. 109-110).	325
Урок 166. Повторення вивченого про речення. В. Сухомлинський «Як ми знайшли в лісі гніздо» (с. 110-11).	327

Навчально-методичне видання

Сапун Галина Михайлівна
Придаток Ольга Дмитрівна

Українська мова та читання
2 клас
Розробки уроків

До підручника
Г. Сапун, О. Придаток «Українська мова та читання. 2 клас»

Редактори:

Літературний редактор

Дизайнер обкладинки

Формат 60×84/8. 31,73 ум. др. арк., 12,5 обл.-вид. арк. Тираж 1000. Замовлення № 14-238.

Видавець і виготовлювач Редакція газети «Підручники і посібники».

46000, м. Тернопіль, вул. Поліська, ба.

Тел.: (0352) 43-15-15; 43-10-21.

Збут: zbut@pp-books.com.ua; Редакція: red@pp-books.com.ua; Виробництво: print@pp-books.com.ua
www.pp-books.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4678 від 21.01.2014 р.

Книга-поштою: а/с 376, Тернопіль, 46011.

Тел.: (0352) 42-43-76; 097-50-35-376

post@pp-books.com.ua

Видавництво «Підручники і посібники»

пропонує літературу для **2** класу
за програмами НУШ до чинних підручників

◆ Українська мова

Робочі зошити
Зошити з розвитку
зв'язного мовлення
Книжки для додаткового
читання

◆ Математика

Робочі зошити
Збірник завдань
Тестові роботи
Індивідуальні роботи
Діагностичні роботи

◆ Англійська мова

Робочі зошити
Словники
Тематичні картки
Книга для читання

◆ Дизайн і технології

Альбоми-посібники:
«Майстер Саморобко»
«Умійко»
«Маленький трудівничок»

◆ Я досліджую світ

Робочі зошити
Індивідуальні роботи
Діагностичні роботи

◆ Мистецтво

Альбоми-посібники:
«Маленький художник»
«Чарівний пензлик»
«Барвограй»

Замовляйте книги на сайті:
www.pp-books.com.ua

КНИГА ПОШТОЮ

46011, Тернопіль 11, а/с 376
097-50-35-376, 096-94-80-927
E-mail: pip.bookpost@gmail.com

ISBN 978-966-07-3589-7

